

ЮВІЛЕЙНИЙ АЛМАНАХ

БРАТСТВА КОС. ВОЯКІВ
1-ОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ
УНА

50th ANNIVERSARY
ALMANAC
of
THE BROTHERHOOD
OF THE FORMER SOLDIERS
OF THE 1st UKRAINIAN DIVISION
OF THE UKRAINIAN NATIONAL ARMY
With A Preface by Roman Drazniowsky

ISBN # 0-921537-48-4

Edited by Roman Kolisnyk and Lew Babij

Cover by Lida Cymbaliuk

Toronto, 2001

ЮВІЛЕЙНИЙ АЛЬМАНАХ

БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ
1-ої УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ
УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АРМІЇ
З передмовою д-ра Романа Дrajнньовського

За редакцією Романа Колісника і Лева Бабія

Обкладинка Ліди Цимбалюк

Торонто, 2001

Друкарня оо. Василян

або заслані на 10-25 літ до лихозвісних лагерів на невідільничі роботи.

Четвертий етап – воля

Повоєнні роки були тяжкі. Зчасом, дивізійники почали поселятися по всьому світі. Найбільші поселення були в Канаді, США, але перших почали приймати Аргентина, Бразилія, Австралія.

В Ульмі, Німеччині, 10-11 грудня 1949 р. відбувся з'їзд кол. дивізійників, на якому вирішено якнайскорше створити й оформити товариство. 29-30 квітня 1950 р. у Мюнхені засновано Братство кол. Вояків 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії. Першим головою було обрано кол. головного капеляна Дивізії о. канц. Михайла Левенця.

Ще того року, 1950-го, появився журнал „Вісті“. Згодом почали творитися Станиці, а відтак Крайові Управи Братства в Австралії, Аргентині, США, Канаді, Німеччині, які з вибором Головної Управи змогли розвинути працю Братства по цілому світі. Одним з найважливіших досягнень Братства – це єдність. Більше, як півстоліття, Братство гуртувало членів різних політичних поглядів і релігійного вірування.

Зближається час, коли останній дивізійник відійде зі стійки, але залишиться в цьому альманахові пам'ять про дивізійників назавжди. ■

1-ша УКРАЇНСЬКА ДИВІЗІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АРМІЇ (ДИВІЗІЯ „ГАЛИЧИНА“)

Боротьба за відбудову української держави велася багатьма поколіннями й коштувала багато жертв. Ограничившись тільки до 20-го століття, пригадаймо боротьбу Дієвої Армії Української Народної Республіки, Гетьманської України, Української Галицької Армії (УГА), Українських Січових Стрільців (УСС), Січових Стрільців (СС), Карпатської Січі та, врешті, під час 2-ої світової війни – Дружин Українських Націоналістів (ДУН), Української Повстанської Армії (УПА) та 1-ої Дивізії Української Національної Армії (1-ої УД УНА).

Між двома світовими війнами продовжувала боротися проти окупантів підпільна Українська Військова Організація (УВО), пізніше її наступниця – Організація Українських Націоналістів (ОУН), які діяли головню на західних землях. У Радянській Україні спротив більшовицькій владі та все те, що нагадувало про самостійність, режим безпощадно нищив провокаційними судовими процесами, розстрілами та засланнями. Найстрашнішим, однак, засобом нищення народу став на початку 1930-их років штучно викликаний голод, внаслідок якого згинуло понад сім мільйонів населення України. Відбувся геноцид своєю величиною ще невідомий перед тим в історії людства.

Боротьба за державність продовжувалася в дуже несприятливих умовах, у чужих уніформах, як у 1-ій світовій війні Легіон УСС, у 2-ій – 1-а УД УНА.

Україна опинилася між двома гігантами, які, не перебираючи в засобах,

нищили один одного. Через аналогію до 1-ої світової війни українці думали, що війна може закінчитися на наших землях хаосом; одні програють мілітарно, а тоді постане можливість до революції та визвольної війни за самостійність поневолених народів. Цей останній аргумент, тобто потреба набутти військовоє знання, щоб стати на службу своєму народові в затяжній боротьбі, промовляв до молоді. І вона голосилася масово.

Дивізію було зорганізовано. Німецькі організатори старалися зменшити національне обличчя Дивізії, називаючи її „галицькою“. На уніформах вояки носили галицького лева. Дивізія була в частинах військ-СС, бо воєнні закони не дозволяли на вербування до вермахту мешканців окупованих німцями земель. У військах-СС було 29 чужонаціональних частин, між ними – дві латиські, одна – естонська, дві російські дивізії, під командуванням генерала Андрія Власова, Козацький корпус та інші частини. Слід підкреслити, що по німецькому боці воювали проти більшовизму й Сталіна сотні тисяч росіян, найбільше число з усіх народів Сходу Європи.

Щойно при кінці війни в Німеччині створився Український Національний Комітет, що його очолив генерал Павло Шандрук. Рівночасно проголошено творення Української Національної Армії і призначений Президентом УНР в екзилі Андрієм Левицьким на командувача генерал Шандрук приступив до її формування. Дивізія „Галичина“, яку німецьке командування переіменувало на „українську“, що була найбільшою українською регулярно військовою частиною у 2-ій світовій війні, стала основою УНА як перша її дивізія. Все вояцтво Дивізії склало присягу на вірність українському народові:

*Присягаю всемогучому Богові перед Святою Його Євангелією та Живо-
творящим Хрестом, не шкодуючи ні життя, ні здоров'я, скрізь і повсякчас
під Українським Національним Прапором боротися зі зброєю в руках за
свій Народ і свою Батьківщину-Україну. Свідомий великої відповідальності
присягаю як вояк Українського Національного Війська виконувати всі
накази своїх начальників слухняно й беззастережно, а службові доручення
тримати в таємниці. Так нехай мені в цьому допоможе Бог і Пречиста Мати.*

Цим актом Дивізія формально вийшла з-під юрисдикції німецьких військ-СС, що жодна інша чужонаціональна формація не зробила.

Кинута на фронт в околиці Бродів, Дивізія разом з німецькими частинами, була розбита. Під Бродами понад три тисячі вояків Дивізії вступило в лави УПА. Ті, що залишилися на рідних землях, попали в полон, відбули свої присуди у таборах ГУЛАГ-у, де їх багато загинуло.

З решток і поповнень знову зформовано дивізію, яка брала участь в боях з комуністичними партизанами на Словаччині та на території тодішньої Югославії. Кінець війни застав її на фронті в околиці Фельдбаху в Австрії.

Мілітарно беручи, як військова одиниця у 2-ій світовій війні, в котрій змагалися армії і групи армій, Дивізія не могла мати й не мала великого значення у бойових операціях, її сила – це сила ідеї, ідеї незалежності Української Держави.

Колишні вояки, поселившись у країнах Заходу продовжували боротьбу за українську справу мирними методами.

Визначний професор Володимир Кубійович, який був головою Українського Центрального Комітету, до речі, єдиної урядово визнаної української

ПЕРЕДМОВА

Від часу створення Дивізії „Галичина“, яка згодом стала 1-ою Українською Дивізією Української Національної Армії, пройшло більше, ніж півстоліття. За цей час про Дивізію багато написано, були дискусії про її доцільність. Однак замало уваги присвячено тим, що пішли добровольцями до Дивізії „Галичина“. Хто були ті добровольці, що вони хотіли досягнути? Вже саме слово „добровольці“ вказує на те, що людина вирішила взяти на себе важливий обов'язок, включно з пожертвою свого життя. Їхнім бажанням було дістати модерний військовий вишкіл та модерну зброю, щоб допомогти у творенні Української Національної Армії.

Український народ впродовж століть свого поневолення безперервно провадив боротьбу за своє визволення. Боротьба за державність продовжувалася не завжди у сприятливих умовах, часом навіть під чужими прапорами й у чужих уніформах. У 20-ому сторіччі у Галичині така доля припала в 1-ій світовій війні – УСС, а в 2-ій – УД УНА.

На початку 1940-их років у Галичині була утвердилася опінія, що дальша боротьба за українську державність вимагатиме організованої військової сили. У підпіллі почали творитися відділи народної самооборони, які згодом стали частиною Української Повстанської Армії (УПА). Коли в 1943 році у Львові губернатор Отто Вехтер проголосив творення Дивізії „Галичина“, Український Центральний Комітет (УЦК) та комбатанти Визвольної боротьби 1917-1921 р.р. („Молода Громада“) підтримала набір добровольців до Дивізії. Вони знали, що німці, якщо постановили, то таки створять дивізію, але тоді українська сторона не матиме жодного впливу на її долю. Розважаючи далі, сподівалися злагіднення терору німецької влади, який в той час значно збільшився на українських землях. За малі провини, а то й без причини німці тяжко карали, розстрілювали, прилюдно вішали, а молодих силою забирали на роботи до Німеччини.

Глянувши в минуле, можна відтворити чотири етапи, які віддзеркалюють характер, працю, осяги й переживання дивізійників.

Перший етап – набір до дивізії і вишкіл

До Дивізії зголосилося 80.000 добровольців, надзвичайно велике число в тих обставинах. Скільки відваги й відданости було у тих добровольців! У чужому довіллі й обставинах вони почали вчитися військового діла. По закінченні однорічного вишколу Дивізію почали готувати на фронт в Україну.

Другий етап – бої

Транспорти перших частин Дивізії почали від'їжджати на фронт 28 червня 1944 р. У дорозі зайшли несподівані зміни, Дивізію спрямовано в околиці Бродів і приділено до 13-го Армійського Корпусу. На тому відтинку фронту сили Советської Армії були далеко більші, ніж сили Армійського Корпусу. Наступ почався вранці 14 липня 1944 р. Безперервні важкі бої про-

довжувалися до 22 липня 1944 р. й закінчилися проривом з оточення. Дивізійники доказали, що добрий вишкіл не пішов надаремно. Незважаючи на величезну перевагу противника в людях і матеріалі, 7.000 вояків не згинulo під Бродами, як дехто подає. Є інші обчислення втрат Дивізії. Перед боями Дивізія на фронті начислювала 11.000 вояків. Після прориву з брідського кітла повернулося до Нойгаммеру 3.700 вояків і по двох місяцях дійшло 500. Вбитих обчислено 2.300, поранених 1.500, з яких половина виздоровіла, полонених 2.000 і перейшло до УПА приблизно 3.000.

Дивізію поповнено і в жовтні 1944 р. відправлено до Словаччини. В Словаччині Дивізія зводила бої з комуністичними партизантами і Советською Армією. Дивізійникам часто приходилося охороняти від більшовиків українських біженців.

На початку 1945 р. переведено Дивізію до Словенії і південносхідної Австрії, де Дивізія зводила бої з комуністичними партизанами маршала Тіта. Східний фронт зближався до Австрії, і на початку квітня Дивізію було перекинуто до закриття прогалини, яка постала під Фельдбахом. Тим часом у Берліні було створено Український Національний Комітет та почалися заходи для організації Української Національної Армії під командуванням ген. Павла Шандрука. Формально українську дивізію включено до УНА 25 квітня 1945 р. присягою на вірність Україні, яку прийняв ген. Павло Шандрук. Для дивізійників це була незабутня хвилина.

Прийшов день 8-го травня 1945 р., день закінчення війни, але не закінчення тернистої дороги дивізійників.

Третій етап – полон

Дивізія попала до англійського полону. Приблизно 1.500 дивізійників попало до американського полону. Англійці перевезли полонених до Бельгії, а згодом – до Ріміні, Італія, а американці – до Німеччини. Щоб збагнути, що це полон, треба його пережити. Дивізійникам доля присудила аж три роки полону. Були критичні ситуації, коли існувала загроза вивозу на „родіну“. Це було не легко переборювати. Не малу роль у захисті Дивізії відіграв Архієпископ Іван Бучко, який був у Ватикані.

Згідно з міжнародними конвенціями, з полону повинні були звільняти до одного року. З якихось міркувань англійці „оприділили“ дивізійників, як „Surrendered Enemy Personnel“. Це був психічний і фізичний тягар, але вони й тут не заламалися. З часом дивізійники перемінили полон в одну велику школу. Професори, які були в Дивізії, створили гімназію, визнану Ватиканом. Було створено хори, театри, збудовано церкви, спортовий стадіон, видавалися газети, журнали, проводилося навчання різного роду ремесла.

По двох роках полону в Італії і життя під шатрами, англійці перевезли дивізійників до Британії. Там прийшлося їм ще один рік працювати як полонені в сільському господарстві. Володимир Криворучка в листі до мене згадав, що врешті прийшла воля: „Тому чотири дні нас усіх звільнили з полону. Це сталося 31-го грудня 1948 р. о годині 23:59. Одну хвилину нам великодушно „подарували“.

Американці звільнили дивізійників влітку 1946 р.

Вояки Дивізії, які попали в советський полон, часто були розстрілювані

Марш Української Дивізії

Слова: Микола Ужурин Богданишин, Муз. о. Ф. Лещенко
худ. обраба І. Тобішчак

Маршове

(Маршово)

Дивізіє, героїчна мв-ти, Новітня сіє ти в нас

нас, у треба, треба те-б знати - тоговінаснава

нас. Москва мв-ту-о оукра-ї-ні, руйну-є,

пальць все кру-гом, вщра-тв-ти на ру-ї-ні сумує

Кли ів на вніп-ром.

2. Ти сонцем будеш в Україні!
Вогняним сонцем, стрілою джмэй!
Жемі вороти гаркі тмэй
У щасті знайдем рідний край
Дивізіє, - зростай же в силу,
У будь безсмерткя у боях,
Згадой шевченкяву пошлю,
Не знайде місця в тоді страх

ВСТУПНЕ СЛОВО

Пропозицію видати *Ювілейний Альманах* подав Євген Шипайло, голова Крайової Управи США, у 1999 році (лист до Головної Управи від 3 травня). Він одночасно погодився бути головним редактором, опрацював зміст і розіслав до крайових управ і авторів запропонованих статей. На жаль, Е. Шипайло помер уже 2 липня того ж року.

На пленарному засіданні Головної Управи в 1999 році запропоновано на редактора д-ра Романа Дrajнньовського. Він переглянув надіслані матеріали з Австралії й деякі з Канади та написав передмову. На жаль, він захворів і все переслав до Головної Управи в Торонті. Дальшу працю над збиранням матеріалів та їхньою редакцією зайнялися Роман Колісник і Лев Бабій. У цьому допомагав Іван Падик, а Маркіян Комар набрав даром частину матеріалу на комп'ютері.

У *Ювілейному Альманаху* подано загальний нарис діяльності Братства в діаспорі й Україні від його заснування, ілюструючи світлинами, щоб майбутній дослідник мав загальну картину проробленої праці. Як читач довідається з *Альманаху*, діяльність Братства широка й не мала. Коли ще взяти до уваги цей факт, що члени працювали в інших громадських організаціях, а у Братстві виконували роботу на громадській базі – Братство ніде не мало ані одного повноплатного працівника ні в організаційній, ні в видавничій ділянках, то вклад Братства в українське суспільство вагомий. Крім цього, у Великобританії, де поселилося найбільше дивізійників, Братство домовилося з Об'єднанням б. Вояків Українців, що не буде творити своїх відділів, щоб сконсолідувати ветеранську діяльність в одній організації.

У фінансовій діяльності Братство радше підтримувало загальноукраїнські проєкти, ніж свої внутрішні, тому Братство не набуло жодної посілости, як це зробили інші організації.

В *Альманаху* поміщено короткі історії т. зв. „споріднених“ організацій, які були засновані дивізійниками або дивізійники беруть в них безпосередню участь, як теж подано загальний та індивідуальний вклад дивізійників у життя української діаспори.

Матеріали про діяльність крайових управ та станиць поміщуємо в азбучному порядку країн і міст.

Щиру подяку складаємо Романові Колісникові, Левові Бабієві, д-рові Романові Дrajнньовському, Іванові Падикові, Маркіянові Комареві, як теж усім управам Братства та поодиноким членам, які причинилися до появи *Ювілейного Альманаху*.

Головна Управа
кол. вояків
1-ої Української Дивізії
Української Національної Армії.

допомогової організації у Генеральному Губернаторстві (такі організації мали теж поляки і спочатку – свреї), підтримав творення Дивізії разом із ветеранами Українських Визвольних Змагань, з яких багато зголосилося на службу до Дивізії. Після війни він став редактором і видавцем монументального твору „Енциклопедії Українознавства“ (українською та англійською мовами).

Багато кол. вояків Дивізії повернулося до школи. Деякі стали професорами вищих навчальних закладів, визначними бізнесменами, журналістами, письменниками, священиками, а двох – висвячено на єпископів православної і греко-католицької церков. У громадському житті вони працювали або очолювали молодіжні, церковні, суспільні, фінансові організації.

Колишні вояки Дивізії бажають допомогти в розбудові держави. Сьогодні в них існує єдиний ідеал: закріплення своєї Української держави.

Сподіваємося, що Українська держава оцінить жертви живих і полеглих воїнів у 2-ій світовій війні і визнає їх як борців за її волю.

* * *

Фальшива протидивізійна пропаганда, як зрештою, проти всіх т. зв. „буржуазних націоналістів“ велася радянськими властями безперервно, хоч дослідження Дивізії та дивізійників почалися зараз же після закінчення війни.

Доля дивізійників у СРСР відома: згідно з тодішнім законом, їх суджено як „зрадників вітчизни“. Як не дивно, але цей закон СРСР залишився у незалежній Україні і дивізійникам відмовляють чи навіть касують признану „реабілітацію“. Фальшиві закиди проти дивізійників, включно з заявами урядових і комуністичних кіл, далі появляються.

Дивізійники на Заході пройшли провірювання советською комісією у таборі в Белярії в Італії та англійською військовою місією. На вимогу репатріації 124 офіцерів Дивізії у дипломатичній ноті СРСР до Об'єднаного Королівства (27 лютого 1948 року), провірено списки UNWCC (Комісія щодо воєнних злочинців ООН), CRAWCASS (Центральний реєстр воєнних злочинців і запідозрілих осіб) в Парижі та Документаційний центр у Берліні, і не знайдено щодо дивізійників жодної евіденції злочинства.

У листі Британського міністерства закордонних справ до Канадського дому (посольства) в Лондоні в 1950 році зазначається: „Ні тоді, ані згодом не виявлено жодної евіденції, котра натякала б, що хто-будь з цієї групи воював проти Західних альянтів чи поповнив злочин проти людства“. І далі: „Ані Советський, ані інший уряд не зробили специфічних оскаржень проти будь-якого члена цієї групи“.

Подібні провірювання пройшли дивізійники і в американському полоні, включно з советськими місіями.

Створена Канадським урядом у 1985 році Королівська комісія для розшуку воєнних злочинців, під керівництвом судді Жуля Дешена, після двох років просліджування, опублікувала свій звіт, в якому підкреслила: „Обвинувачення членів Дивізії у воєнних злочинах ніколи не були доказані, ані в 1950 р., коли їх вперше видвигнено, ані в 1984 р., коли їх повторено, ані тепер перед цією Комісією“. ■

ПРОФ. ВОЛОДИМИР КУБІЙОВИЧ

Проф. Володимир Кубійович – провідник Українського Центрального Комітету в Генеральній Губернії.

Лм'я професора Володимира Кубійовича пов'язане з творенням дивізії „Галичина“, а згодом з тісною співпрацею з Братством кол. вояків 1-ої УД УНА.

Коли на весні 1943 року губернатор Галичини Отто Вехтер отримав дозвіл від Гайнріха Гімmlера на формування дивізії „Галичина“, він звернувся по підтримку до Українського Центрального Комітету, єдиної легальної української організації у Генеральному губернаторстві, яку очолював проф. В. Кубійович.

„Постало питання, – пише В. Кубійович у споминах *Мені 70* (Париж – Мюнхен, 1970), – чи нам солідаризуватися з творенням дивізії, чи це має бути тільки ініціативою німців. Думки були поділені. Були застереження, що дивізія постає в час, коли доля Німеччини майже вирішена, що з творенням дивізії не пов'язані політичні зобов'язання з боку німців, що німцям не можна довіряти, а врешті – що існування дивізії утруднить наше становище в майбутньому щодо західних альянтів.

За активну участь українців в організації дивізії та за співвідповідальність українських кіл промовляли такі моменти: ми хотіли творити українську збройну силу, і треба було використати вигідний час, урахувавши весь ризик. Дивізія „Галичина“ постала б і без нас, але тоді український чинник не мав би впливу на її характер і на захист інтересів українського вояцтва. Дивізія скріплювала наш стан посідання в Галичині та могла його зміцнити

і на інших українських землях. Тільки в складі німецьких збройних сил могло постати регулярне, добре вишколене і озброєне велике українське з'єднання, яке при сприятливій для нас ситуації могло стати зародком української національної армії, без якої не могла б існувати українська держава; можна було мати деяку надію, що цією сприятливою ситуацією буде хаос, що постане на українських землях після програної німцями війни. Завдяки дивізії українська справа виходила деякою мірою на міжнародну арену.

Під час переговорів з Вехтером виявилось, що його компетенції обмежені і що багато від нього „виторгувати“ не можна. Дивізія не могла носити загальноукраїнського характеру, а лише регіональний – галицький. Її український характер міг більше полягати в змісті, ніж у зовнішніх формах. [...]

Після розмови з Вехтером і Бауером я розпочав розмови з українськими громадянами, у першу чергу з комбатантами і членами проводу УЦК. Але першу розмову я відбув з найвищим для українців авторитетом – митрополитом Андреем, і почув з його уст: „Немає майже ціни, яку не треба б дати за створення української армії“. Політичні середовища ставилися до справи дивізії позитивно або неутрально (обидва відлами ОУН). Очевидна річ, що справу дивізії обговорювали ми докладно з д-ром Паньківським. [...]

Чи Українська дивізія виконала своє завдання? Так і ні! Ні, бо вона не мала змоги стати зародком справжньої армії. Так, бо вона увійшла в історію України разом з іншими українськими збройними формаціями: Українськими Січовими Стрільцями, Армією Української Народної Республіки, Українською Галицькою Армією та Українською Повстанською Армією, в складі якої після катастрофи під Бродами опинилися сотні дивізійників. Врешті, на еміграції колишні вояки дивізії плакають добрі вояцькі традиції й реалізують їх у різних ділянках політичного і суспільного життя.“

У післявоєнні роки проф. Кубійович відновив діяльність найстаршого українського наукового товариства – Наукового Товариства ім. Шевченка, яке очолив.

Проф. Кубійович співпрацював з Братством – він брав участь у заходах Братства, читав головні доповіді на бенкетах, написав заприсяжену *Заяву-пояснення* про Українську дивізію, яку опублікували англомовні видання. Під його редакцією появилася у 1970 році *Українська дивізія „Галичина“* – історія формування і бойових дій у роках 1943-1945, Вольфа-Дітріха Гейке. Братство допомагало у виданні його Енциклопедії українознавства; признало йому символічну пенсію (50 дол. місячно).

Слід згадати, що його лист до генерал-губернатора Генерального губернатора Ганса Франка від 25 листопада 1943 року в справі грубого порушення законів супроти українського населення було взято як доказовий документ проти злочинів нацистського режиму на Міжнародний мілітарний ньорнберзький трибунал.

Помер у Парижі 1 листопада 1985 року, проживши 85 років.

Роман Колісник

ГЕНЕРАЛ ПАВЛЮ ШАНДРУК і УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АРМІЯ

Погляд з історичної перспективи

Доля України в 20-му сторіччі була крайньо жорстока – катастрофа слідувала за катастрофою. Голод 1921-22 років, великий голодомор 1932-33, новий голод після закінчення 2-ої світової війни, не згадуючи вже про вивози мільйонів українців та фізичне нищення селянства та української інтелігенції. У 2-ій світовій війні, яку фактично схвалив Сталін і тим самим її розпочав у спілці з Гітлером,¹ Україна зазнала найбільших втрат з усіх держав не тільки відсотково, але й чисельно. Через Україну два рази прокотився фронт, і кожний із двох поневолювачів збирав своє жниво, не притримуючися жодних норм цивілізованого світу.

„Вважається, що 2-га світова війна коштувала людству 50 мільйонів життів, з них втрати України – 8 мільйонів осіб, Німеччини – 6,5 мільйонів, Польщі – приблизно 5 мільйонів, а Росії – 5-6 мільйонів. Отже, за своїми втратами у війні Україна стоїть на першому місці серед країн світу, а кожний шостий, що загинув у роки війни – це наш земляк“, – пише д-р Олег Гринів у статті п. н. „На морі крові і сліз“.²

Як у 1-ій так і в 2-ій світових війнах було те, що українці мусіли служити в чужих арміях і боротися за чужі інтереси, часто на протилежних боках фронту. Однак український народ не забував про свою довговікову мету – здобути державність. Осягнення її без своєї збройної сили було неможливе, а ще проти найжорстокішого ворога – більшовизму. Тому творилися по німецькому боці військові одиниці, як от: Дружини українських націоналістів чи Українська дивізія.

У боротьбі проти більшовизму брали участь усі народи Східної Європи,

а найбільше серед них було росіян, які воювали в лавах т. зв. Русской Освободительной Армии (РОА), під номінальним командуванням советського генерала Андрія Власова, якого німці захопили в полон у липні 1943 року й перемовили на свій бік – воювати проти Сталіна. Війська РОА були підпорядковані, звичайно батальйонами, німецьким дивізіям вермахту.

У другій половині 1944 року німці дозволили ген. Власову створити дві дивізії у військах СС і старалися об'єднати протибільшовицькі політичні середовища у Комітеті визволення народів Росії (КОНР), а окремі національні військові частини – у РОА під командуванням Власова. Першою метою було перемогти Сталіна і його режим, а вже згодом розглядати питання державності окремих „народів Росії“. Цю коцепцію заступав сам райхфюрер-СС Гайнріх Гімmlер.

Друга група, до якої належали міністер для східних окупованих земель Альфред Розенберг і губернатор дистрикту Галичина Отто Вехтер, були за творенням окремих національних комітетів і національних армій. Тоді почалися переговори німецьких чинників з іншими національностями, а в першу чергу з українцями.

З доручення „українських політичних чинників“, Андрій Мельник, якого німці звільнили з ув'язнення 17 жовтня 1944 року, почав переговори щодо створення Українського Національного Комітету як репрезентації українців на терені Німеччини.³ 25 і 30 жовтня полк. Мельник провів розмови з німецькими чинниками й поставив їм певні передумови, а саме: повна амністія і звільнення всіх українців з тюрем, таборів та арештів; поява декларації німецького уряду, в якій він визнав би природне право українського народу на власне життя в українській самостійній державі; готовість підтримати українські визвольні змагання; проголошення територіяльної незаінтересованості до українських земель; і головне – незв'язування українських справ з акцією Власова.

Немов у відповідь на ті вимоги, 14 листопада 1944 р. генерал Власов проголосив т. зв. „Празький маніфест“. Тоді дальші вимоги полк. Мельника були: признання національних самостійних держав, згода на створення національної армії під власним командуванням, уневажнення претенсій генерала Власова відносно поневолених Росією народів.

17 листопада полк. Мельник отримав відповідь, яка була „в засадничих питаннях“ відмовна, а в інших – не було гарантій з німецької сторони. Тому 18 листопада полк. Мельник написав свій звіт і відмовився очолити пропонуваній УНК.⁴

Далі переговори комплікувалися тим, що українські чинники шукали кандидата на голову УНК, якого тяжко було знайти. Врешті ним став генерал Павло Шандрук, на пропозицію президента уряду УНР в екзилі Андрія Лівичького, за згодою усіх українських політичних чинників. Прихильники „єдиного фронту“, на чолі з генералом Власовим, і сам генерал далі старалися перемовити українців на свій бік. Аж 30 січня 1945 року генерал Шандрук зустрівся з генералом Власовим у його виллі під Берліном і тоді остаточно відмовився від підпорядкування Власову.

Певну роль у процесі творення УНК і УНА відіграв комендант німецької служби безпеки у Словаччині полковник Вітіска, який перед тим виконував

цю функцію в дистрикті Галичина. Це було зрозуміле, бо „Галицька“ дивізія, уже перезвана на „Українську“, була в той час розташована у Словаччині. Вітіска інформував про „українське питання“ свого шефа у Берліні Міллера.

Вітіска звітував про святкування Різдва в Дивізії і промови полк. Бізанца й подав від свого „довіреного українця“ фальшиві негативні інформації про особу проф. Кубійовича.⁴

У листі від 18 січня 1945 року повідомляється, що переговори з українськими чинниками ведуться повною ходою. Українці визнають, побіч гетьмана Скоропадського, своїм представником Шандрука. Питання створення українського „вермахту“ зовсім відкрите.⁵

У звіті, з 12 лютого, вже є конкретні відомості: 1. Дивізія „Галичина“ стане кадровою новою української армії. Було передбачено створення 3-4 дивізій. Командувачем буде українець, а начальником штабу – німець. 2. Звільниться усіх політичних в'язнів під умовою, що вони зголосяться до Української дивізії.⁶

У такій ситуації українські чинники почали заходи для створення одної репрезентації. У Ваймарі 19 лютого відбулося засідання представників „українських урядів і організацій“, у яких взяло участь 16 осіб. Головою зібрання обрано Костя Паньківського. На пропозицію Володимира Доленка, сворено спільну репрезентацію, до якої увійшли: д-р Кость Паньківський (представник ген. Шандрука), д-р Лабуцький (службовик німецького східного міністерства), інж. Євген Пастернак (від УЦК), полковник Михайло Садовський і д-р Т. Олексюк (від президента УНР Андрія Ливицького), д-р Борис Гомзин (від гетьмана Скоропадського), Михайло Мушинський (від полк. Андрія Мельника). Не було тільки представника від Степана Бандери, який виїхав із Ваймару. Зібрання продовжено 22 лютого, яке перервало бомбардування. Дальших зібрань вже не було, бо в Берліні 23 лютого німці вирішили створити Український Національний Комітет (УНК).⁷

УНК очолив генерал Павло Шандрук і рівночасно став командувачем Української Національної Армії, яку почав формувати з українських частин у Німецьких Збройних Силах, включно з юнацтвом протиповітряної оборони.

Було проголошено Деклярацію Українського Національного Комітету, у якій повідомлено, що приступається до організації УНА.

Генерал Шандрук заприсяг на вірність українському народові 1900 вояків у Німеку біля Берліна, в ході і формування 2-ої дивізії УНА⁸. Він прибув до Української дивізії і заприсяг її вояцтво на вірність українському народові 25 квітня 1945 року. Він привіз українську відзнаку на кашкети – тризуб.⁹

Він юридично включив Дивізію у склад Української Національної Армії. Це був явний акт-демонстрація перед світом, з якою метою українці творили свої військові з'єднання. Так трактують цей акт деякі чужі дослідники, наприклад, Літтлджон.¹⁰

Серед українських провідних кіл не було охочих у той непевний час брати на себе таку велику відповідальність у „п'ять по дванадцятій“, як Улас Самчук описав свою зустріч з генералом Шандруком – 19 січня 1944 року в Берліні.¹¹

При обіді в Ексцельсіорі мій земляк М. повідомив мене, що прибув зі сходу генерал Ш[андрук] і хоче бачитися зі мною, а живе – в цьому ж готелі. Я вирішив відвідати генерала. Застав його в ліжку, він кілька ночей

вже не спав. Коротко стислими словами він оповів, що „там“ робиться Со-
дома й Гомора, якщо можна тут вжити цих абстрактних понять [...] ска-
зав, що німці пропонують генералові творити українську армію. Ха-ха-ха!
у „п'ять по дванадцятій!“ Генерал дав згоду, українці, мовляв, ніколи не
відмовляться від армії. Мені він пропонує в тій затії відділ пропаганди.

Я в душі лише посміхнувся і дав зрозуміти генералові, що в чуда не вірю.

Таку відповідальність могла взяти на себе дійсно відважна велика люди-
на, свідомо свого національного обов'язку, не чекаючи пасивно у своїй „хаті
скраю“. Генерал Шандрук не чекав „скраю“, хоч логічно міг це зробити: він
був контрактним польським офіцером; закінчивши польську військову ака-
демію, він обороняв Варшаву у німецько-польській війні, був в'язнем Геста-
по в час німецької окупації Польщі.

Очевидно, в таких тяжких ситуаціях люди мають страх. Страх це при-
родня людська прикмета. Страх стоїть на заваді не одній дії, його треба по-
бороти відвагою і холодним розсудком. Американський президент Деляно
Рузвельт влучно схопив основний характер страху в своєму зверненні до
американського народу: *We have nothing to fear, but fear itself* (Ми не маємо
чого боятися, хіба самого страху). І так поступив генерал Шандрук. Цим він
доказав, за який ідеал український народ боровся. Так зробив проф. Кубійо-
вич, так зробили ті, що взяли в руки зброю, щоб активно боротися за дер-
жавність України. Вони поборили страх, а позитивна дія утверджує націо-
нальну самовпевненість.

Слід підкреслити, що генерал Шандрук був послідовним у своїх переко-
наннях і діяльності до кінця свого життя. Він написав спомини¹¹ й видав їх
англійською мовою, а все майно в сумі 13.226,80 ам. дол., після смерті його
дружини перейшло на Фонд ім. Павла та Ольги Шандруків при ГУ Братства.

¹ Коли йшли переговори з англо-французькою делегацією і таємно – Берліном, Сталін ви-
клав свій курс зовнішньої політики таким чином: „Якщо ми укладемо договір про взаємо-
допомогу із Францією і Великобританією, Німеччина відмовиться від Польщі... Війну буде
відвернено... Якщо ми приймемо пропозицію Німеччини про укладення з нею пакту про
ненапад, вона, звичайно, нападе на Польщу, і втручання Франції і Англії у цю війну стане
неминучим“. (Кім Науменко: „Як Сталін і Гітлер ‘життєвий простір’ ділили“. *Високий
замок*, 27 серпня 1999).

² Див. *Вісті Комбатанта*, ч. 4, 1994.

³ Андрій Мельник. „Підсумки переговорів переведених мною з доручення українських полі-
тичних чинників“. *Вісті Комбатанта*, ч. 4, 1999.

⁴ An das Reichssicherheitshauptamt – IV N-z Hd. v. SS-Gruppenführer und Generalleutnant der
Polizei Müller oViA, Berlin.

⁵ VST. Gustav Nr. 1316 v. 18.1.45-1600-BG.

⁶ В. Во./ От. Lfd. Nr.: 1209.

⁷ Кость Паньківський. *Від комітету до державного центру*. „Життя і мислі“, Нью-Йорк-То-
ронто, 1968.

⁸ Див. Фотомонтаж дивізійної газети *До бою*, п. н. „Генерал Павло Шандрук серед нас“,
Вісті Комбатанта, ч. 1, 1995.

⁹ Буртик Іван. *Тернистий шлях Другої Дивізії УНА. Створення УНК і Другої Дивізії УНА*.
Ст. 161. Братство кол. вояків і приятелів Другої Дивізії УНА, Нью-Йорк-Кліфтон, 1994.

¹⁰ David Littlejohn: M. A., A.L.A. *Foreign Legions of Third Reich*. Vol. 4. R. James Bender
Publishing, 1987.

¹¹ Улас Самчук. *П'ять по дванадцятій*. Видавництво Миколи Денисюка, Буенос-Айрес, 1954.

¹² Pavlo Shandruk. *Arms of Valor*. Robert Speller & Sons, Inc. New York, 1959.

АРХИЄПИСКОП Д-Р ІВАН БУЧКО

Опікун і добродій дивізійного вояцтва в британському полоні
в Італії

Відданий Вам у Христі Господі брат і слуга ...

„відданий Вам у Христі Господі брат і слуга“ ...

Так скромно підписався у своєму першому листі до українських полонених у Белярії Єпископ д-р Іван Бучко. Листа принесли з собою отці з Риму д-р Михайло Ваврик і д-р Іван Біланич уже 27 червня 1945 року. Слова Єпископа були наче цілющою водою у ті непевні часи. Любов і служіння – це була девіза його життя. Що більше, він у своєму заповіті просив, щоб на його похороні „не було ніяких промов – панегіриків“, а на простому дерев’яному хресті написати: „Тут спочиває український єпископ Іван Бучко й просить у добрих людей ласкавої згоди у святих молитвах“.

Він був опікун і добродій дивізійного вояцтва в британському полоні в Італії. Він бо піклувався духовно й матеріально та постарався про освіту. Посилав священників до табору й сам відвідав полонених уже 27 грудня 1945 року. Він заснував гімназію, яку Ватикан визнав і видав свідоцтва для випускників. Він виєднав стипендії від Рах Романа для полонених на університетські студії в Іспанії. Він приймав на богословські студії в Римі. Він на-

ладнав зв'язок з зовнішнім світом, включно з Канадою і США, звідки приходила поміч. Не слід забути про його ролю перед насильною репатріацією до СРСР. Про це, з різних причин, Архiepіскоп ніколи не згадував.

Згодом Архiepіскоп Бучко прислав свої привіти й благословення до Братства дивізійників.

Коли Братство на початку своєї діяльності задумало видати книгу „Броди“, Владика Бучко зфінансував це перше видання. У 1951 р. інтерв'ював у Женеві в справі надання дивізійникам статуту ДП та права на еміграцію в заокеанські країни.

При перехороненні померлих вояків у полоні на спільний цвинтар на Фута-Пас він відслужив похоронні відправи.

За заслуги Папа Пій XII наділив єпископа Бучка гідністю асистента Папського престолу й титулом Римського графа, а до сану архiepіскопа був піднесений 27 квітня 1953 року.

Народився Іван Бучко 1 жовтня 1891 року в с. Германові (тепер Тарасівка) Львівського повіту й помер 22 вересня 1974 року. У похоронних відправах взяли участь Патріярх Йосиф І, архiepіскопи, єпископи з діаспори, а від Братства кол. вояків 1-ої УД УНА та Братства „Броди-Лев“ – д-р Роман Дrajньювський (США), Роман Дебрицький і Євген Побігуший-Рен (Німеччина) й представники інших організацій.

Без опіки Архiepіскопа Бучка вояки дивізії не були б тими, що стали й пішли у широкий світ. ■

Єпископ Іван Бучко відвідав табір в Ріміні, 2 грудня 1945 року.

Вояцтво спонтанно вітало Владика, уставившись з двох сторін дороги від брами до таборової каплиці. На світлині почот, зліва: Богдан Лисяк, дивізійні капеляни оо. Олександр Бабій, Емануїл Кордуба, Олександр Маркевич, Михайло Ратушинський, комендант табору Савелій Яськевич.

СЛОВО З НАГОДИ РІЧНИЦІ СТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ „ГАЛИЧИНА“

Перечитуючи Св. Письмо, ми дивуємося, як багато разів ізраїльський народ, в якому Бог здійснив свій плян спасення світу, мусів боронити свою землю і свою велику спадщину, вживаючи до нього військової оборони чи пригтовляючись до оборонної війни з напасниками. Були це болючі, часто трагічні, конечності, в яких також помагав сам Бог, щоб рятувати своїх дітей, щоб боронити мир, правду, свободу і справедливість. У цій історії людства війни є сумним спомином і трагічними подіями, а при тому свідоцтвом про нашу грішність, яка проявлялась у злоби, ненависті, самолюбстві, загарбництві і жорстокості. Слабші народи зі своїми Божими дарами мусіли не раз криваво боронитись перед хижими наїзниками. Поневолені народи змагались деколи століттями, щоб могли в мирі і справедливості жити свобідно на своїй землі. Загроза війни постійно, як тая тінь, йшла по історичних дорогах всіх народів. Тому й II-ий Ватиканський Собор, на вигляд постійного жакхливого марива воєн у світі, сказав своє слово науки: „Отож, доки існуватиме загроза війни і не буде відповідної міжнародної влади, забезпеченої успішною силою, доти не можна буде відмовити урядам права на слухну оборону, якщо будуть вичерпані всі засоби мирової угоди... Але інше діло вести мілітарні акції для слухної оборони народу, а інше – бажати підкорювати собі чужі нації“ („Радість і надія“ ч. 79). Є природне пра-

во на оборону, чи то для поодинокі особи, чи для народу. Застосування цього права, на жаль, відбуватиметься доти, поки людство не збагне великої правди, що всі ми Божі діти, і що „тут на землі не маємо постійного місця, а до вічного прямуємо“ (Євр. 13,14).

До чого звертаю ці мої слова? В останній світовій війні зударилась дві жорстокі сили за панування над Європою і світом, запалили військовий вогонь на нашій Батьківщині та через довгі роки нанесли їй жахливу руїну. Обидві ці сили проголошували свої нелюдські науки про нову людину, про новий лад серед народів, але ні одна з них не ґрунтувала своїх засад на Божій правді. Нагоду їхнього зудару використав наш нарід, щоб стати в обороні своєї землі, з бажанням здобути волю і стати господарем у своїй хаті і на своєму полі. До цього потрібно було створити засоби самооборони як вияв спротиву проти столітньої неволі і рабства.

Минулого року ми згадували постання Української Повстанської Армії, що була всенародною збройною силою у боротьбі проти наїзників за самостійну державу і своїм героїзмом та жертвою крові на вівтарі любові Бога і Батьківщини творила легендарний прямо епос ще довгі роки після закінчення війни. В 1943 році у складній військовій ситуації на нашій землі витворилася нова можливість творення наших військових формацій з модерним військовим вишколом, і постала Українська Галицька Дивізія, яка під кінець війни стала основою Української Національної Армії як її перша Дивізія, у склад якої входили вояки з усіх українських земель. Продовжуючи славу традицію Українських Січових Стрільців, на зміну батькам йшли їхні сини, щоб з поміччю св. Юра і Пречистої Матері „підняти червону калину“ – символ потоптаної нашої Батьківщини, їхня ціль не була будувати „нову Європу“ чи служити новому наїзникові, а в слушний час на згарищах обидвох імперій творити свою нову державу. Про це виразно говорять історичні документи і знають ті, проти кого ця військова частина була поставлена.

Цього року клонимо голови перед тими, що в молодечому запалі голосились добровольцями, щоб здобути для свого народу те, чого століттями не змогли здобути для своєї Батьківщини їхні батьки і прадіди. Багато з них віддали своє життя на фронті в бою під Бродами і по різних країнах свого відступу на Захід. Перед собою мали вони єдину ціль – воля своєї Батьківщини, без всякого ворога і супостата в ній. Хоч їхнє становище було безвихідне, вони не захитались до останку, і це вміли оцінити ті, що їх гуманно прийняли в свій полон. Сьогодні по всіх поселеннях вони далі є прикладом вірності Україні, любові до неї і своєї вірності найвищим ідеалам, за які вони боролися зі зброєю в руках.

Був би нікчемний нарід, коли б не шанував своїх героїв, своїх вояків, що хотіли для нього волі, щастя і добра і за те готові були віддати і своє життя. Кожний нарід буде пам'ятники для загиблих у війнах; у кожній державі є пам'ятники „Невідомому Воїнові“; кожний нарід згадає з вдячністю тих, які дали себе в жертву за нього. Робім це постійно і ми, як робили досі. Нехай згадка про Українську Галицьку Дивізію живе постійно з нами як велике свідоцтво наше перед народами, що ми прагнемо волі, державності і за те готові на найбільші жертви, щоб правда, справедливість і мир були і на нашій землі, яку дарував нам Бог. Згадаймо ширими молитвами усіх загину-

лих за волю України і її Церкву. Працюймо так, щоб їхня жертва не була тільки спомином для нас, але бажанням здобути те, за що вони гинули. Шануймо великі дні нашої історії, щоб від них учитись: „Пом’янув я дні давні і повчився з усіх діл Твоїх“ (ПС 142,5).

Благословення Гоподне на Вас!

**+ Йосиф,
Патріярх і Кардинал.**

*Дано в Римі, при патріяршому соборі Св. Софії,
дня 15-го квітня 1983 року.*

**Д-р М. Малецький, голова Головної Управи Братства, вітається з Кардиналом.
Зліва стоїть сот. Ст. Гуляк, голова станиці Братства в Торонті,
а справа – пор. Вол. Гузар, голова Крайової Управи Братства Канади.
Нема на знімку четвертого члена делегації В. Вериги,
тодішнього редактора „Вістей Комбатанта“.**

Голови Головної Управи

Мирослав Шарко
Голова Ради
Братства 1950–1955

o. Михайло Левенець
1949–1955

д-р Любомир
Ортинський
1955–1961

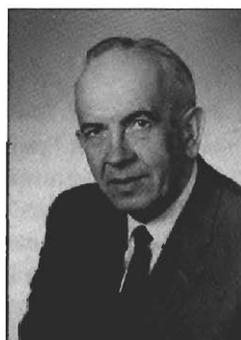
Мирослав Бігус
1961–1962

інж. Іван Скіра
1962–1964

д-р Роман
Дражньовський
1973 – 1979

д-р Мирослав
Малецький
1964–1973, 1979–2001

Андрій
Коморовський
2001–

ГОЛОВНА УПРАВА

Іван Скіра,
Роман Гавриляк

ДІЯЛЬНІСТЬ ГОЛОВНОЇ УПРАВИ

Колишні вояки 1-ої Української Дивізії УНА, після закінчення Другої світової війни і відбуття полонів, головню в Італії-Англії і Німеччині, опинились на волі в різних середовищах та почали шукати відповідей на ряд питань, які життя ставило перед ними.

У Дивізії і полонах дивізійники перебували гуртом, а спільно пережите їх „зцементувало“, вони відчували потребу зорганізуватись у комбатантську організацію.

Загальна політична ситуація у світі була така, що альянти почали „прозрівати“ на загрозу російсько-большевицького імперіялізму, і могли назріти нові конфлікти. Була потреба взаємно інформуватися про ситуацію і відповідно її наслідувати.

Частина учасників першого з'їзду кол. вояків 1 УД УНА для оснування Братства 10-11 грудня 1949 року в Седан Касерне, Ульм, Німеччина.

Зліва, перший ряд: М. Сулима, С. Горак, Л. Ортинський, В. Керод, Е. Побігуций, Е. Музичка, З. Коновка, М. Шарко – ініціатор з'їзду, О. Горбач.
Другий ряд: О. Городиський, І. Скіра, Р. Колісник.

Хоч у той час на різних теренах вже існували і діяли українські комбатантські організації, як от: Союз Українських Ветеранів (СУВ), Об'єднання

Українських Комбатантів (ОУК), Братство Українських Січових Стрільців (УСС) та ще деякі, дивізійники, як наймолодші ветерани, вирішили розв'язувати питання у дещо інший спосіб і об'єднатися, без огляду на політичні переконання кожного, в апартійне товариство. Однак, це не відкидало можливості прихильно співпрацювати з усіма.

Як підготовчий крок – скликано перший з'їзд „Братства Вояків Першої Української Дивізії Української Національної Армії“ з різних осередків Німеччини в Ульмі 10-11 грудня 1949 р., на якому обговорено та устійнено основи нового товариства. З'їзд вибрав Тимчасову Управу, яку очолив о. кан. М. Левенець, й схвалив резолюції.

Після полонів і мовчанки, а то й дискримінації, дивізійники вирішили прилюдно виступити й говорити, в першу чергу, українському громадянству, а далі – і чужому світові: хто і за що стояв у лавах 1-ої УД, найбільшій регулярній українській військовій формації від Визвольних Змагань.

РЕЗОЛЮЦІЇ

Першого З'їзду „Братства Вояків Першої Української Дивізії Української Національної Армії“, що відбувся в днях 10-11 грудня 1949 р. в одному із міст Зах. Німеччини

1. Перший З'їзд „Братства Вояків Першої Дивізії УНА“ вітає всіх вояків Української Дивізії, розсипаних по цілому світі, а зокрема переселиасмо наші привіти полоненим, нашим товаришам зброї, що караються ще й досі в большевицькому полоні, та всім тим нашим товаришам, що даліше із зброєю в руках активно захищають наші ідеали в рядах УПА. Рівнож вітаємо колишнього головнокомандуючого Української Національної Армії ген. Павла Шандрука.

2. Перший З'їзд „Братства Вояків Першої Української Дивізії УНА“ вітає обі українські Церкви, зокрема З'їзд вітає Їх Ексцеленцію Апостольського Візитатора українців у Зах. Європі Єпископа д-ра Івана Бучка, як ревного заступника і опікуна Дивізії, всі українські братні організації кол. військовиків, УНРаду, ЦПУЕ, Український Конгресовий Комітет та всі українські суспільні організації.

3. З'їзд стверджує, що теперішнє політичне становище в світі не дає гарантії на забезпечення майбутнього членів Дивізії в Європі взагалі, а на терені Німеччини зокрема, тому З'їзд уважає, що члени Дивізії повинні використати всі еміграційні можливості, зокрема З'їзд уповноважує вибрати окрему еміграційну комісію, як одну уповноважену заступати еміграційні справи Дивізії, поробити всі можливі старання для здійснення еміграції за океан, а в США зокрема.

4. Розраховуючи на труднощі та можливості невдачі еміграції, З'їзд уповноважує Тимчасову Управу Братства вжити одночасно всіх заходів для забезпечення хворих, інвалідів, непрацездатних та тих наших товаришів зброї і їх родин, які силою обставин будуть змушені залишитись в Європі взагалі, а в Німеччині зокрема.

5. Для проведення повищих завдань З'їзд зобов'язує Тимчасову Управу Братства держати сталий контакт з ЦПУЕ, СХС, УСК з одного боку, та з американськими окупаційними властями, ІРО та німецькими державними чинниками з другого.

6. З'їзд зобов'язує Тимчасову Управу Братства порозумітись з членами Української Дивізії, що живуть по інших країнах і спричинитись до створення таких же Братств чи представництв на їхньому терені, з дальшою метою створення єдиного, об'єднаного братства.

7. З'їзд зобов'язує Тимчасову Управу Братства налагодити інформативну службу Братства шляхом відповідних пресових видань.

8. Тимчасова Управа Братства являється самотнім координуючим тілом, що репрезентує справи Дивізії на території Німеччини.

9. З'їзд зобов'язує Тимчасову Управу Братства:

- а) провести реєстрацію всіх членів Братства,
- б) підтримувати зв'язок з членами Першої Української Дивізії УНА в світі та всіма іншими вояками шляхом видавання відповідного журналу,
- в) видати пропам'ятну відзнаку Дивізії,
- г) видати пропам'ятну відзнаку Бою під Бродами,
- г) створити основи українського дивізійного музею-архіву,
- д) змагати до створення здорових основ фінансової розбудови Братства.

10. З'їзд зобов'язує Суд Чести Братства, на засаді повної юридичної незалежності розглядати всі спірні справи членів Братства, а до часу вироблення власного судового статуту, користуватись таким же правильником Братства УСС.

11. З'їзд зобов'язує всіх членів Братства до повного послуху і підпорядкованості Органам Управи та підтримки її у всіх її задумах і починах. Між собою побратими повинні плекати ідеї побратимства та товариства зброї.

За згідність:

(–) Козак Зенон, хор. – Секретар Президії
Першого З'їзду Братства Вояків Першої Української Дивізії УНА

Маючи оформлену ідею і накреслений статут, вони відбули З'їзд Делегатів у Мюнхені, 29-30 квітня 1950 р. і заснували Братство кол. Вояків 1-ої Української Дивізії УНА, яке існує до сьогодні.

Вибрано першу Головну Управу в такому складі: голова: о. канцлер М. Левенець, заступники голови: д-р О. Горбач – реферат правної оборони, ред. О. Лисяк – реферат публікації, секретар – Е. Шипайло, фінансовий референт – Р. Гавриляк, референт історії – М. Шарко, член управи – В. Козак.

1.12.1950 р. докооптовано до Управи нового члена д-ра Л. Ортинського як організаційного референта.

Основна мета Братства:

„Об'єднати всіх колишніх вояків 1-ої УД УНА, медсестер і юнаків протиповітряної оборони (які були включені до Української Національної Армії) на засадах християнської моралі, національної солідарності і державної незалежності“.

Цілі та напрямні Братства:

- Вжити всіх заходів, щоб забезпечити хворих і непрацездатних дивізійників та їх родини.
- Нав'язати контакти з колишніми дивізійниками в країнах їхнього поселення та створити там активні станиці.
- Бути координаційним і репрезентативним тілом всієї діяльності колишніх вояків Дивізії.
- Створити дивізійний музей-архів.
- Плекати ідею побратимства та товариства по-зброї.
- Інформувати про мету Дивізії та Братства в засобах масової інформації.
- Створити фінансову базу Братства.

Як перші кроки – почали організуватись в осередках, де перебувало 10 або більше дивізійників, станиці Братства. В інших – діяли уповноважені Братства.

Головна Управа.

**Зліва: інж. Роман Гавриляк, Євген Шипайло, д-р Олекса Горбач,
о. канцлер Михайло Левинець, Олег Лисяк, Володимир Козак,
д-р Любомир Ортинський. Неприсутній: Мирон Шарко.**

І так на терені Німеччини почали діяти станиці, головню в переселенських таборах місцевостей: Авґсбург, Міттенвальд, Ельванген, Ульм, Ляндсгут, Берхтесгаден, Кляйнкец, Штутгарт-Людвіґсбург. У Мюнхені формально станиця зорганізувалась 25. 6. 1951 р., а її першим головою був д-р Володимир Прокопович. Братство приступило до праці.

Головна Управа підшукує побратимів у поодиноких країнах для контакту і заснування клітин Братства. Такими були: Австралія – д-р Г. Лучаківський, Австрія – В. Яворський, Еспанія – Т. Барабаш, Аргентина – д-р М. Малецький, США – О. Городиський, Бельгія – Р. Герасимович, Канада – В. Гриньох, Англія – В. Гузар.

Через величезні міжконтинентальні віддалі Головну Управу вибрано листовним способом, т. зв. „референдумом“, який проводила Рада Братства.

У 1955 році проведено референдум, який вибрав на голову д-ра Любомира Ортинського.

1 червня 1957 року відбулася наступна сесія Ради Братства, яка вибрала на голову д-ра Любомира Ортинського, який жив уже в США, й тим самим перенесено осідок ГУ до США.

Прийнято форму організаційного прапора Братства (1959 р.).

У Чикаго було відкрито дивізійний музей під керівництвом Ореста Корчака-Городиського.

Після несподіваної смерті голови д-ра Ортинського (22 липня 1961 р.) Головну Управу очолив заступник голови Мирослав Бігус. 1-3 вересня 1962 року Президія Ради Братства (на оселі „Діброва“ біля Детройту) вибрала Головну Управу на два роки на чолі з Іваном Скірою. (Виследи референдуму подано до відома 26 листопада 1962 р.).

5 вересня 1964 року відбувся 1-ий Головний Делегатський З'їзд (Дрейтон Плейнс, Мишеген), який вибрав головою д-ра Мирослава Малецького, й осідок ГУ було перенесено до Торонта в Канаді. Д-ра Малецького переобрано на голову на двох наступних З'їздах – 2 вересня 1967 р., на оселі „Верховина“, і 2-4 жовтня 1970 р. в Боффало.

6 жовтня 1973 р. у Клівленді на 4-му Головному Делегатському З'їзді обрано нову управу, на чолі з д-ром Романом Дращинським (США), якого переобрано на 5-му З'їзді, 4-5 вересня 1976 р., на оселі „Верховина“.

У 1977 році до США прибув на лікування відомий правозахисник у СРСР генерал Петро Григоренко. Після приїзду до свого сина в Нью-Йорку, СРСР відібрав Григоренкові громадянство так, що він мусив був залишитися на постійно у США. Заступник голови Головної Управи Братства Роман Данилюк познайомився з генералом і нав'язав дружній контакт. Ген. Григоренко скоро обзнайомився з Братством та його метою.

Банкет з нагоди З'їзду, у якому взяло участь 62 делегати з Австралії, Аргентини, Канади, Німеччини і США. Промовляли: генерал Петро Григоренко, генерал Канадської Армії Степан Андруник, голова ГУ д-р Мирослав Малецький. Частина головного стола, зліва: ген. Петро Григоренко, Лев Бабій – голова Станиці Торонто, господаря з'їзду, відкрив банкет, Леонід Філь – конферансьє, Владика Ізидор Борецький.

У 1979 році (13-14 жовтня) відбувався в Торонті 6-ий Головний Делегатський З'їзд Братства, на котрий запрошено генерала Григоренка. Він був на

нарадах з'їзду й виголосив головну промову на бенкеті з тієї нагоди в присутності представників інших організацій та численної публіки в залі готелю Four Seasons у центрі Торонта. Уже тоді Григоренко передбачив упадок СРСР, кажучи, що СРСР, мов пошкоджений корабель, розгойданий бурхливими хвилями спротиву, zagrożений. Треба далі його розгойдувати й не дати йому встabilізуватися. І він скоро затоне.

Впродовж його життя Братство втримувало з ним близький контакт, схвалило скромну місячну допомогу аж до смерті його дружини Зінаїди й разом з іншими ветеранськими організаціями зайнялося його похороном на православному цвинтарі ім. св. Андрія у Бавнд-Бруку в 1998 році.

**Заходом Головної Управи Братства в 1978 році відбулася зустріч генералів Павла Шандрука (2-й зліва) й Петра Григоренка (всередині).
Участь взяли: Роман Данилюк (ГУ – 2-й справа), Іван Скіра (КУ США – 1-й справа) і Іван Олексин (заступник голови УККА й голова УБС).
У щирій розмові панове генерали виявили однакові погляди на роль еміграції в допомозі батьківщині та конечність єдності.**

ГУ продовжувала свою працю, в основному, в репрезентаційному та видавничому секторах. Брала участь у комбатантських з'їздах, у церемоніях на могилах полеглих дивізійників у Фельдбаху й околиці в Австрії, на цвинтарі Фута-Пас (біля Ріміні), стала співосновником і членом Світової Ради Українських Комбатантських Організацій, яку деякий час очолював д-р М. Малецький. Заснувала окрему Капітулу пропам'ятних відзнак УД і битви під Бродами, в 1964 р. – Пропам'ятну медалю 1-ої УД УНА ім. Архистратига Михаїла у 20-річчя створення дивізії „Галичина“, Золотий Хрест за особливі заслуги, пропам'ятну Медалю 1000-ліття хрещення України й Пропам'ятну медалю 50-річчя УД.

11 червня 1983 року в Торонті відзначено святковим бенкетом 40-ліття створення УД та 40-ліття створення у Великобританії Союзу Українських Канадських Вояків, заходами сот. Канадських Збройних Сил Богдана Пан-

чука. Промовляли сот. Богдан Панчук, д-р Мирослав Малецький, почесний гість – генерал Канадських Збройних Сил Степан Ф. Андруник.

ГУ старалася нав'язати контакт з Американськими українськими ветеранами й як гість взяла участь у їхній конференції в Боффало.

Із проголошенням незалежності Української держави засновано Галицьке Братство кол. вояків 1-ої УД УНА, з осідком Крайової Управи у Львові. Сьогодні Галицьке Братство має чотири станиці – Львів, Івано-Франківськ, Тернопіль і Дрогобич. Від того часу одним із основних завдань Братства діяспори є фінансова допомога побратимам в Україні, які були суджені й переслідувані за часів радянської влади, та втримання меморіального цвинтаря в селі Червоне біля Золочева, на якому перепохороняються тлінні останки знайдених вояків Дивізії, полеглих у боях під Бродами. В незалежній Україні відкрито секції експонатів про Дивізію „Галичина“ у Музеї Збройних Сил України в Києві, в Музеї Історії Визвольних Змагань у Львові, у окремому Дивізійному музею при школі ім. Маркіяна Шашкевича у Львові та в інших регіональних музеях. (Див. ст. 52.)

Заходом Головної Управи, 24 травня 1994 року, вперше у Львівському Університеті ім. Івана Франка була проведена наукова конференція-конкурс п. н. *Дивізія „Галичина“*. Членами журі були Володимир Здоровега – професор, декан факультету журналістики, Марія Яцимирська – доцент, Йосиф Лось – завідувач катедри зарубіжної преси та інформації, Ігор Федик – історик, Василь Гузій – Б-во кол. вояків 1-ої УД УНА. Шість студентів виступило з доповідями. Їм вручив премії В. Гузій. У конференції участь взяли викладачі, журналісти, студентська молодь, ветерани-дивізійники. Між учасниками слід відмітити Зірку Вітошинську – журналістку з Парижу й полк. Олександра Железняка – редактора журналу „Курсантський вісник“ військового відділення Державного університету Львівська політехніка.

Комісія Правної Оборони

Більшість дивізійників у Німеччині мали намір емігрувати в заокеанські країни. Легально це було неможливо, бо їм не давали статусу ДП (Displaced Persons), а з тим і права на виїзд. Комісію Правної Оборони Братства, вибрану на З'їзді, поширено і доповнено особами: проф. д-р В. Кубійович, д-р Л. Гринський, Е. Побігуший, М. Хронов'ят, Р. Гавриляк, д-р О. Горбач. Комісія почала робити заходи перед чинниками ІРО (International Refugee Organization) через українські центральні організації. Також ряд поодиноких осіб писали пояснюючі меморандуми.

6.11.1950 р. Головна Управа відбула зустріч у Мюнхені з директором ЗУАДК-у д-ром Володимиром Галаном, а 27. 12. 1950. р. директор ЗУАДК-у в Європі М. Рудко інтерв'ював у Франкфурті. Архієпископ Іван Бучко робив заходи в Женеві. Головна Управа плянувала навіть видати білу книгу для вужинців, в якій документально була би представлена історія Дивізії.

У серпні 1951 р. викреслено Дивізію з списку ворожих до США організацій, а 26.10.1951 р. ІРО в Женеві винесла рішення трактувати Дивізію так, як Галтійські дивізії, та надати її членам статус ДП, з правом на еміграцію. Дивізійникам залишалось всього 6 тижнів часу до закінчення еміграційної програми ІРО; легальні виїзди почалися.

„Вісті Братства“, „Вісті комбатанта“, видавнича діяльність

Журнал „Вісті Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА“ став конечністю Товариства, як зв'язковий поміж кол. вояками 1-ої УД по цей бік „залізної заслони“, початково як місячник, а далі як двомісячник. Перше 4-сторінкове число появилось у Мюнхені в жовтні 1950 р. В червні 1961 р. „Вісті“ мали вже 12 сторінок, а згодом – 24 і 32 сторінки. Для збирання передплат вони організували представників у 9 країнах.

Редакція „Вістей“ – це редколегія з-поміж членів Головної Управи. З днем 1953 р. головним редактором був д-р Л. Ортинський. Тираж журналу дійшов до 3600 примірників.

„Вісті“ поміщували: програмові і редакційні статті; матеріяли про 1-шу УД, вишколи, поодинокі її частини, служби, участь у боях, полони, статті про інші військові частини, включно з советською армією; матеріяли про інші комбатантські організації, як: ОБВУ, УСС, СУВІ, ОБВУА, Товариства УПА та інші; комунікати Головної Управи про життя Братства, загальну сторінку про військові новини; сторінку „Кожному слово“ для зв'язку з читачами, Військово-енциклопедичний словник, зредагований д-ром О. Горбачем; наші втрати, посмертні згадки; з книжок і преси, рецензії; звітлення з різних збірок, пожертв і їх розподіл. „Вісті“ стали найбагатшим джерелом матеріялів до історії 1-ої УД.

Конференція членів Управ США і Канади в справі злуки журналів „Вісті“ (Б-ва) і „Голосу Комбатантів“ (ОБВУ), 19 березня 1961 р., Нью-Йорк. Сидять, в. л.: сот. С. Гуляк, д-р Б. Левицький, д-р М. Малецький, д-р Л. Ортинський, інж. І. Скіра, М. Бігус, мгр Л. Стеткевич; стоять, в. л.: Е. Шипайло, М. Гись, інж. Я. Терлецький, К. Григорович, Г. Яремчук, Я. Колодій, інж. В. Заброцький, В. Гриньох, Ю. Ференцевич, В. Лотоцький, В. Зуляк, В. Тимкевич, М. Заліпський, інж. Б. Артимишин.

Із еміграцією дивізійників змінюються адміністратори журналу: Е. Шипайло, д-р О. Горбач, М. Поліщук, М. Березюк, В. Стецишин. Із переїздом

д-ра Ортинського до США в жовтні 1956 р., головним редактором став А. Микулин. „Вісті“ як орган Головної Управи Братства появлялися до числа 101, за березень 1961 р. Із числом 102 вони виходять далі як орган Крайової Управи Братства в Німеччині і появляються, часом неперіодично, аж до числа 140 за 1974 рік, разом протягом 23 років.

З переходом Головної Управи Братства до США заключено умову 13 травня 1961 р. з Головною Управою ОБВУА про видання спільного журналу „Вісті Комбатанта“ (ОБВУА видавало до цього часу „Голос Комбатанта“). Новий журнал з актуальними й комбатантськими темами появляється до сьогодні.

Головні редактори журналу: від ОБВУА – ред. Іван Кедрин-Рудницький до його смерті (помер 4 березня 1995 р. на 99-му році життя), від Братства – д-р Л. Ортинський (числа 1-2, 1961), Ю. Тис-Крохмалюк (1961-1964), О. Лисяк (1965), В. Верига (1966-1973) і д-р М. Малецький – від 1974 р. Останній містить влучні коментарі на актуальні теми в кожному числі журналу, які часто віддзеркалюють погляди комбатантів на різні проблеми.

Учасники першої поширеної редакційної наради журналу „Вісті Комбатанта“. Сидять в. л.: ген. шт. полк. А. Валійський, ред. І. Кедрин-Рудницький, д-р Л. Ортинський, ред. Р. Купчинський; стоять, в. л.: інж. Б. Артимишин, сот. З. Стефанів, Е. Шипайло, інж. І. Скіра. (Неприсутні на нараді: інж. Ю. Тис-Крохмалюк, д-р С. Ріпецький.)

Крім офіційного журналу, поодинокі станиці і крайові управи видають при різних нагодах, головню в річниці, одноднівки чи неперіодичні бюлетені, в яких подають матеріали історичного характеру та з життя Братства.

Фінансово журнали Братства були дефіцитними виданнями, і на видавничий фонд проводилися збірки і датки на всіх теренах діяльності товариства, їх звіти поміщувалися на сторінках журналу.

Рівночасно із журналом „Вісті Комбатанта“, Головна Управа приступила до підготовки книжкових видань. Першу книжку „Броди“ видано в 1951 р. – збірник статей і нарисів під редакцією Олега Лисяка. Тому, що не було фондів, то їх дав Кир Іван Бучко в розмірі 1500 нім. марок. Братство далі видавало ряд книжок, спочатку в Німеччині, а з переходом Головної Управи до Америки – Торонто, Канада. Братство має поважний книжковий дорібок (див. бібліографію 376).

Відділ Братства кол. вояків 1-ої УА УНА на Виставці книжки й преси в Нью-Йорку, 2-15 травня 1967 р. з нагоди відзначення 50-ліття смерті Ів. Франка. На фото: В. Гриньох, адміністратор „Вістей Комбатанта“, серед експонатів.

АКТ ЗЛУКИ ДВОХ ЖУРНАЛІВ

Спільне засідання двох Головних Управ та підписання умови

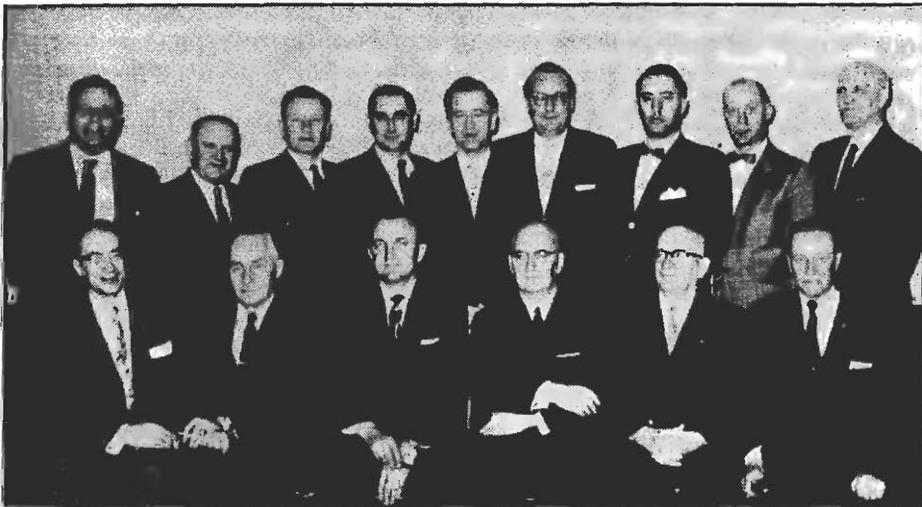
В суботу, 13 травня 1961 р. в Українському Народному Домі в Нью-Йорку відбулося урочисте засідання Головних Управ Об'єднання б. Вояків-Українців в Америці (ОбВУА) і Братства кол. вояків 1-ої Української Дивізії УНА, на якому формально здійснено попередні окремі ухвали обох тих організаційних верхівок щодо ліквідації своїх окремих пресових органів та спільного видавання одного репрезентаційного видання – українського військово-історичного журналу.

Нарадою напереміну проводили голова Головної Управи ОбВУА д-р Во-

лодимир Галан та голова Головної Управи Братства д-р Любомир Ортинський. Ніякої дискусії не було, бо обидва ці діячі одностайно ствердили попередні постанови в цій справі. Д-р Іван Козак прочитав виготовлені раніше комісіями тексти Умови та двох правильників у редакційних і адміністративних справах, після чого всі приявні члени Головних Управ їх підписали.

Обидва названі діячі підкреслили у своїх промовах важливість того акту на тлі сучасного партійно-політичного й громадського розпорошення та партикуляризму. Зокрема д-р В. Галан згадував про свою першу зустріч з колишніми дивізійниками в таборі в Ріміні, Італії, та пізніші наскрізь конструктивні контакти з цією молодшою генерарцією українських військовиків. За підписаною умовою обидві організації зліквідували „Голос Комбатанта“ і „Вісті“ та приступили до видавання „Вістей Комбатанта“.

В нараді взяли участь – д-р Володимир Галан, д-р І. Козак, І. Поритко, Ю. Лопатинський, Й. Вишневецький, д-р О. Утриско, Іван Кедрин-Рудницький, А. Валійський, Р. Купчинський та П. Постолук, в особах яких були репрезентовані колишні учасники Армій УНР і УГА та автономних клітин в рамках ОБВУА, Братства Українських Січових Стрільців і Об'єднання кол. вояків УПА. Від Братства кол. вояків 1-ої Української Дивізії УНА були приявні д-р Л. Ортинський, Е. Шипайло, І. Скіра, В. Гриньох, Я. Терлецький і Б. Артимишин. Засідання було попереджене нарадою в редакційних справах, на якій був також приявний З. Стефанів, а д-р С. Ріпецький прислав виврадження для своєї неприявности.

Учасники наради щодо злуки журналів „Голосу Комбатанта“ та „Вісті“.
Сидять зліва: ред. І. Кедрин-Рудницький, ген. шт. полк. А. Валійський,
д-р Л. Ортинський, д-р В. Галан, д-р І. Козак, інж. І. Поритко.
Стоять зліва: пполк. УПА Юрій Лопатинський, П. Постолук,
інж. І. Скіра, інж. Б. Артимишин, Е. Шипайло, В. Гриньох,
інж. Я. Терлецький, Й. Вишневецький, д-р О. Утриско.

війни, а згодом до нього приєдналися інваліди Другої світової війни, в тому числі й з 1-ої УД УНА. В 1952 році Головна Управа СУВІ перенеслася до Мюнхену. СУВІ видавав „Бюлетень СУВІ“, в якому звітував про датки і уділення допомог.

Станиці Братства від самого початку свого існування проводили збірки на допомогу українським воєнним інвалідам.

На терені США в 1953 році постала Суспільна Служба Комбатантів. Перша її Управа: від Братства – М. Ліщинський та І. Скіра, а від ОБВУА і УСС – І. Поритко, І. Одежинський і Д. Гонта. До Суспільної Служби Комбатантів пізніше долучилися Об'єднання кол. Вояків УПА і Товариство кол. Вояків УПА (див. ст. 321).

Збірки початково проводилися на жетони, а пізніше – на „листи“, щорічно в місяці листопаді. Допомога в Європі уділялася через СУВІ.

Сьогодні в Україні допомога дивізійникам координується Крайовою Управою Галицького Братства у Львові.

* * *

Братство має Крайові Управи в Німеччині, Канаді, США, Австралії, Аргентині та в Україні.

В Англії дивізійні веретани заснували загально-комбатантську організацію Об'єднання бувших Вояків Українців у Великобританії (ОБВУ), з яким Головна Управа Братства співпрацює.

Відзначення 50-ліття створення Дивізії – 30 травня 1993 р. в Торонті.

Частина головного стола. Зліва: владика Ізидор Борецький, ген. Віктор Пергат (Канада), ген. Володимир Мулява (Київ), сот. д-р М. Малецький (голова ГУ Б-ва), ген. Ст. Андруник (Канада), інж. Я. Соколик (голова КУК), Михайло Слабошпицький (голова секретаріату Української Всесвітньої Координаційної Ради – Київ).

У незалежній Українській державі Головна Управа посилає „Вісті комбатанта“ членам Галицького Братства та іншим установам, які високо оцінюють цей журнал. Особливий зв'язок втримує з Спілкою Офіцерів України, яка дозволила кол. офіцерам Дивізії вписуватися в її членство, є асоціо-

ваним членом Всеукраїнського Об'єднання Ветеранів.

У діаспорі є членом Світового Конгресу Українців, а Крайові Управи й Станиці – членами крайових чи місцевих загальногромадських організаційних надбудов.

На 10-ий Головний Делегатський З'їзд (5-7 вересня 1992 р.) на оселю „Верховина“ завітав Іван Плющ – голова Верховної Ради, з парламентською презентацією України, під час своєї візити до США.

Делегація депутатів України на чолі з головою Верховної Ради Іваном Плющем, у вересні 1992 р. відбула поїздку до США. 5 вересня вона побувала на оселі УБС „Верховина“ й загостила на Х-ий головний делегатський з'їзд Братства кол. вояків 1-ої УД УНА. В той час на „Верховині“ були теж українські літуни, що із своїми джемами брали участь у повітряних виставках у США і Канаді. З цієї нагоди І. Плющ став з ними до світлини перед пам'ятником Іванові Франкові. Зліва: лейтенант Михайло Кричка, НН, полковник Олександр Головань, Іван Плющ, капітан Володимир Маліборський, капітан Валерій Матрунецький, майор Ігор Кучеренко.
(Фото: О. Сокольський.)

Братство впродовж свого існування виявило громадську обов'язковість, енергійно підтримувало морально й матеріально українські центральні організації, будучи їхнім членом, фінансувало ряд всеукраїнських проєктів. Крім цього, дивізійники були багаточисельно репрезентовані в усіх галузях професійного життя, займали провідні пости у важливих установах і орга-

УМОВА

Заклучена дня 13 травня 1961 року в Нью-Йорку, Н. Й. поміж Головною Управою Об'єднання б. Вояків-Українців в Америці (ОБВУА) – з одної сторони та Головною Управою Братства кол. Вояків 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії – з другої сторони.

Доцінюючи потребу видавання комбатантського журналу для закріплення і передачі наступним поколінням культу й традиції збройної боротьби України за незалежну державу й стверджуючи, що лише спільними силами, авторськими і фінансовими, українських комбатантів на еміграції можна видавати такий журнал постійно, та прийнявши однодушну постанову обидвох проводів вищезгаданих комбатантських організацій – об'єднати свої спільні зусилля для видавання одного спільного комбатантського журналу, як продовження доцьогочасної видавничої діяльності тих організацій, названі обидві Головні Управи, діючи за посередництвом своїх уповноважених представників, та спираючись на відповідні рішення тих же Головних Управ, постановляють наступне:

1. Обидві Головні Управи, припинивши видавати свої дотеперішні журнали, тобто „Голос Комбатанта ОБВУА“ та „Вісті Братства кол. Вояків 1-ої Української Дивізії УНА“, приступають, як рівнорядні партнери, до спільного видавання нового українського комбатантського журналу-квартирника з назвою „ВІСТІ КОМБАТАНТА“.

2. Для видавання цього журналу обидві Головні Управи встановлюють у порозумінні одна з одною спільну Редакцію і Адміністрацію. Члени цих видавничих органів відповідають за свою діяльність перед своїми дотичними Головними Управами. Відраджених до тих спільних видавничих органів своїх представників кожна Головна Управа може відкликати та замінити іншими тільки за згодою другої Головної Управи. Те саме стосується, коли будь-який член Редакції чи Адміністрації вибуває з її складу в наслідок зречення, тривалої хвороби, або смерті, як також, коли приходить ся настановити заступника для члена Редакції чи Адміністрації, який через тимчасову перешкоду не може виконувати своїх обов'язків. У всіх тих випадках на місце відкликаного, вибувшого або тимчасово перешкодженого для праці члена Редакції чи Адміністрації його наступник чи заступник не мусить походити з тієї самої комбатантської організації, до якої належав його попередник на даному пості.

Поза тим, обидві Головні Управи схвалюють бюджет журналу, а в разі недобору покривають його шляхом дотацій, в основі – по половині. Евентуальні прибутки з журналу будуть розділені також по половині, або пропорційно до висоти дотацій, що її вплатила дотична організація.

3. Журнал „Вісті Комбатанта“ має бути загально-українським комбатантським періодиком і, як такий, не може заторкувати ніяких партійно-політичних справ. Зокрема не можна на його сторінках пропагувати, поширювати, одобрювати, ані відкидати політичні позиції будь-якого чи будь-якої з існуючих на еміграції українських середовищ, центрів, партій чи груп. За дописи й звідомлення, що будуть поміщені на сторінках журналу, відведених для внутрішніх справ, як хроніка подій, звідомлення з діяльності та інших організаційних справ ОБВУА, Братства кол. Вояків 1-ої УД чи інших комбатантських організацій, які матимуть у журналі свої рубрики, несуть відповідальність виключно проводи організацій, які їх подають.

4. Працю Редакції й Адміністрації, включно до встановлення компетенцій відповідальних редакторів, нормує окремий правильник, що є долучений до цієї умови, як її невід'ємна частина.

5. Ця умова стає правосильною з днем її підписання обидвома договірними сторонами.

6. Розв'язання цієї умови настає на вимогу одного з контрагентів, яку слід подати другому контрагентові на письмі не пізніше, ніж чотири місяці перед тим.

7. Оцю умову списуюється та підписується у двох копіях, які слід вважати як рів-

квартісні первопісн.

За головну Управу Об'єднання бувших Вояків Українців в Америці:
д-р Володимир Галан, д-р Іван Козак, Юрій Лопатинський, Іван Порятко,
Йоахим Вишневецький, Іван Кедрин-Рудницький, д-р Осип Утриско.

За Головну Управу Братства кол. Вояків 1-ої Української Дивізії
Української Національної Армії:
д-р Любомир О. Ортинський, Євген Шипайло, інж. Іван Скіра,
Володимир Гриньох, інж. Ярослав Терлецький, Кирило Григорович.
У Нью-Йорку, дня 13-го травня 1961 р.

Могили

Бої Дивізії наприкінці війни відбувалися головню на терені Австрії, там
залишилися могили полеглих товаришів.

Першу вістку про могили в Австрії подала „Українська Трибуна“ від 9.
9. 1948 р. як звіт Українського Червоного Хреста в Женеві.

У 1951 році В. Яворський здійснив поїздку в околицю Грацу і звітував
про те на засіданні Головної Управи. Вирішено заопікуватися могилами в
Австрії.

Улітку 1953 р. Комісія розшуків могил – д-р І. Мриц, В. Козак і В. Явор-
ський прибула в околиці Грацу-Штаермарк і зробила список похованих воя-
ків на військових і цивільних цвинтарях зі світлинами. 2.6.1955 р. Головна
Управа покликала Комісію для впорядкування могил і встановлення пам-
'ятника в Фельдбаху, в складі: Я. Бенцаль, М. Березюк, Р. Тимкевич (див.
„Звіт“, ст. 40). Протягом цього часу на всіх теренах діяльності Братства
проводилися збірки на цю ціль. Проєкт пам'ятника в Фельдбаху виготовив
Григорій Крук. Його посвячено 6 серпня 1956 р. при масовій участі ветера-
нів та українського й австрійського громадянства.

Братство „Броди-Лев“

Тоді, коли в різних місцевостях творилися станиці Братства кол. Вояків
1-ої УД УНА, в Нью-Йорку постала клітина – станиця „Броди“, яка ставила
собі за завдання допомогу інвалідам. Для узгіднення діяльності „Броди“ з
Братством відбулось ряд дискусій на засіданнях Головної і Крайових Управ.
18 грудня 1955 р. Загальні Збори Братства „Броди-Лев“ винесли рішення
бути самостійною одиницею, інкорпорувати себе в стейті Нью-Йорк, і, пі-
сля дальших узгіднень з Братством, займатися тільки охороною воєнних
могил. Відтоді Братство „Броди-Лев“ стає традиційно тісно пов'язане з
Братством 1-ої УД. Крім того, окремо діє в Нью-Йорку станиця Братства
(див. ст. 319).

Інваліди

Перша і Друга світові війни залишили українській спільноті інвалідів з
різних армій і формацій.

У 1947 році засновано в Авгсбурзі, Німеччина, Союз Українських Воєн-
них Інвалідів (СУВІ), який початково об'єднував івалідів Першої світової

ЗУСТРІЧІ ДИВІЗІЙНИКІВ

7 травня 1991 р. інж. Степан Ткачук – голова Союзу Українців в Румунії, і Степан Костюк – голова Української Центральної Еміграції Німеччини, поміж дивізійниками. Сидять зліва: М. Бігус, д-р М. Малецький, інж. С. Ткачук, С. Костюк і Л. Бабій. Стоять: І. Кушніренко, О. Кульчицький, І. Падик, П. Дем'янюк, М. Рудзік, В. Бибики, Т. Гут, мгр Б. Кальба, НН, Б. Дусанівський, Р. Колісник і Р. Чолкан.

**Міністер Оборони України ген.-лейт. Костянтин Морозов серед дивізійників під час конференції СКВУ в Торонті, 1993 р.
Зліва: д-р М. Малецький, ген.-лейт. К. Морозов, д-р В. Верига, М. Бігус, Л. Бабій, д-р П. Саварин і д-р О. Сокольський.**

З ВИЗНАЧНИМИ ДІЯЧАМИ

Зустріч з головою Української республіканської партії і депутатом ВР України Михайлом Горнієм – Торонто, березень 1995 р.

Сидять зліва: д-р М. Малецький, М. Горинь, Л. Бабій.

Стоять: А. Коморовський, д-р В. Верига, М. Рудзій, М. Бойко, В. Гуляк, Б. Кальба, д-р О. Сокольський, Р. Колісник, В. Бибики, С. Климців, Б. Чамбул.

Торонто, 19 березня 1997 р. Зустріч з депутатом Верховної Ради України і віце-прем'єром з питань гуманітарної політики, академіком Миколою Жулинським.

Зліва: д-р В. Верига, Р. Колісник, С. Климців, Л. Бабій, дост. М. Жулинський, д-р М. Малецький, К. Когутяк, П. Дем'янюк, І. Кушніренко, М. Бігус і А. Коморовський.

нізаціях, включно з головами таких організацій, як: Світовий Конгрес Вільних Українців, Конгрес Українців Канади, Українське Національне Об'єднання Канади, Братство Українців Католиків Канади і ін. Видали з-поміж себе велике число підприємців, науковців, професорів університетів, лікарів, душпастирів, журналістів, письменників (див. ст. 335).

Братство кол. Вояків 1-ої УД УНА – це організація, яка призначена на розв'язання, бо його членство обмежене до кол. вояків 1-ої УД та юнацтва протиповітряної оборони. Тому при ліквідації Братства постановлено створити Фонд ім. генерала Павла Шандрука, який (Фонд) продовжуватиме певну дослідницьку й видавничу діяльність. ■

ЗВІТ КОМІСІЇ ДЛЯ ВПОРЯДКУВАННЯ МОГИЛ ПОЛЕГЛИХ ВОЯКІВ 1-ОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ УНА (скорочено)

Пленум Головної Управи Братства покликав Комісію для впорядкування могил в складі: пп. мгр. Я. Бенцалю, М. Березюка і Р. Тимкевича.

Комісія відбула в складі пп. Я. Бенцалю, М. Березюка і Р. Кравчука в часі від 7 до 12 липня 1955 р. льокальну візитацію в околицях боїв 1-ої УД біля Грацу і звітує наступне:

З Грацу ми поїхали до **Ст. Штефану**, де під час фельдбахських боїв був приміщений перев'язочний пункт. Тут відвідали ми положений на узбіччі за селом парафіяльний цвинтар, посередині якого окремо відділені, обведені низеньким муром, стоять могили впавших вояків. Більшість з цих могил належить воякам-українцям нашої дивізії. Нам вдалося устійнити 22 прізвища та дані поляглих і ствердити дані про 6 невідомих, правдоподібно, вояків нашої дивізії.

Всі могили, не дивлячись на національне походження поляглих, дуже гарно впорядковані. Кожний з них має окрему могилку із стандартним військовим дерев'яним хрестом і написом з даними. На кожній могилі посаджений і плеканий кущик червоних троянд. Вийняток становлять лише невідомі полягли і то тільки в тому відношенні, що вони в рідких випадках лежать по двох у спільній могилі. Цей т. зв. „Гельденфрідгоф“, який, як сказано, вміщається в загальному парафіяльному цвинтарі, обведений низьким муром. Військовим цвинтарем опікується громада Ст. Штефану і її парох, старенький католицький священик, надхнений пістизмом і майже батьківською любов'ю до наших поляглих вояків і пошаною та подивом до нашого героїчного народу. Загальна ініціатива, правне оформлення, ексгумування і перенесення поляглих на парафіяльні цвинтарі, устійнення їх персональних даних, а також опіка над цвинтарями лежать в руках Австрійського Чорного Хреста, в даному випадку його відділу на Штірію з осідком у Граці. Конкретну опіку і оформлення цвинтарів в Австрії виконує Чорний Хрест через свої клітини, які він має в тих місцевостях, в яких розміщені військові

Цвинтарі. В їх працях звичайно бере участь вся громада, як це було видно на прикладі Ст. Штефану. Оглянувши могили наших героїв, ми відвідали мисзаданого о. пароха і довідалися від нього, що всі наші поляглі, які під час війни були поховані в околиці Ст. Штефану, вже ексгумовані і перенесені на місцевий цвинтар.

Гнас. Більша місцевість від Ст. Штефану. Цвинтар положений за містечком, на схилі гори. На підставі звіту сот. Козака, який об'їздив ці місцевості два роки тому, виходило, що на цьому цвинтарі є похованих наших сімох вояків. При оглядинах цвинтаря ми початково відшукали п'ять виразно відзначених могил наших вояків, приміщених при вході на цвинтар під великим березовим хрестом, поставленим ще друзями зброї. Ці могили розташовані рядом одна біля одної, при чому ліво- і праворуч видно зарівняні місця, які дають підставу думати, що там були ще дві могили. Місце могил свіжо вичищене від трави і бур'яну, на могилах посаджені свіжі квіти. Татаренький ділусь-австрієць, що випадково був на цвинтарі, показав нам ще дві могили наших вояків на протилежному боці цвинтаря, що їх тільки недавно віднайдено. В місцевій парохії ми не могли дістати ніяких даних про наших поляглих вояків. Розпитуючи однак між населенням, ми добилися різними посередніми дорогами до голови Австрійського Чорного Хреста, директора т. зв. Головної Школи п. Пулько. Від нього ми довідалися, що могили поляглих вояків в Гнасі є саме в стані упорядкування і цим треба пояснювати їх теперішній стан (очищення від всякої рослинности крім свіжих квітів). Директор Пулько зробив вже проєкт упорядкування військових могил, що має становити окремий цвинтар поляглих українців, бо інших в цій околиці немає. Проєкт передбачує окремий кам'яний пам'ятник. Проєкт переслано до затвердження компетентним властям в Грацу. На пам'ятнику буде таблиця з вирізьбленими прізвищами і персональними даними поляглих, відокремлений цвинтарик, а директор Пулько висловив прохання і запрошення взяти участь у святочному відкритті і посвяченні пам'ятника, що відбудеться восени цього року.

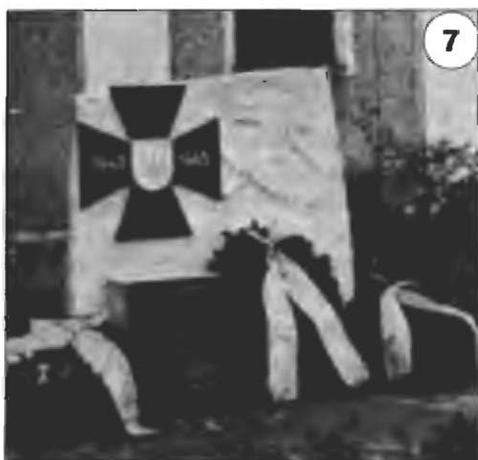
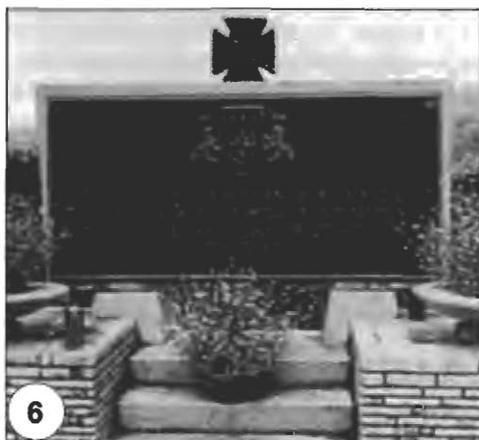
Фельдбах. Директор Пулько подав нам адресу людини, яка з рамени Австрійського Чорного Хреста займається військовим цвинтарем у Фельдбасі – каменярьського майстра п. Гармтодта. Від нього ми довідалися, що могили наших вояків взірцево впорядковані. Вони знаходяться на окремому військовому цвинтарі разом з німецькими вояками. Військовий цвинтар становить окрему частину громадського цвинтаря. Беручи до уваги факт, що всі бої нашої дивізії на тому відтинку фронту проходили під загальним знаком міста Фельдбаху, що в ньому тепер приміщені всі компетентні інституції, які мають відношення до всіх інших місцевостей, ми однозгідно вирішили, що загальний пам'ятник повинен стояти саме в цьому місті й ми обговорили з п. Гармтодтом можливість поставлення такого пам'ятника. Гармтодт запевнив нас, що він перебере на себе полагодження формальностей і відмовиться від належного йому заробітку з поставлення або виконання проєкту пам'ятника, з огляду на особистий сантимент до поляглих українців, що він його має як військовик і учасник другої світової війни.

ПАМ'ЯТНИКИ ПОЛЕГЛИМ ВОЯКАМ

1 – Гнас (Gnas), 2 – Фельдбах (Feldbach), 3 – місто Фельдбах (Feldbach),
4 – Траутмансдорф (Trautmansdorf).

ЖИВІЗІЇ В ОКОЛИЦІ ФЕЛЬДБАХУ

5 – Траутмансдорф (Trautmansdorf), 6 – Бад-Гляйхенберг (Bad Gleichenberg),
7 – Бірнбаум (Birnbäum), 8 – Санкт-Штефан (St. Stefan).

Від п. Гармтодта ми дістали доручення до компетентного урядовця управи міста д-ра Масра, який віддав нам до диспозиції всі урядові списки поляглих і похованих на фельдбахському цвинтарі вояків німецької армії. При цьому він підкреслив, що на цей цвинтар перенесено багато вояків, які були похоронені в сусідніх селах і околиці. На списках, на жаль, переважаюча більшість вояків занотована як „невідомі“. Список наших вояків, що ми зробили, має 18 прізвищ, 4 невідомих і 4 сумнівних. (Сумнівними є прізвища слов'янські, але не подано їх приналежності до частини). Крім цього, списки обіймають коло 750 невідомих, з яких майже половину треба вважати членами нашої дивізії.

Ми відвідали також військовий цвинтар у Фельдбасі, щоб перевірити зроблені списки з написами на могилах. Перегляд могил не вніс ніякого доповнення до згаданого списку. Цвинтар є дуже великий і має коло тисячу могил. Горішня його частина обіймає поляглих з першої світової війни. Вояки нашої дивізії похоронені менше-більше разом, хоч кожний з відомих має окрему могилу. Невідомі похоронені часто по двох-трьох. Ми визначили місце на пам'ятник. Всі могили дуже гарно втримані, мають стандартні хрести з написами.

Бад-Гляйхенберг і замок. Полягли і похоронені ще під час боїв в околиці Бад-Гляйхенбергу вояки перенесені тепер на різні військові цвинтарі, головно на воєнний цвинтар у Фельдбасі. В самому Бад-Гляйхенбергу немає взагалі воєнного цвинтаря.

Про замок Гляйхенберг не можна сказати нічого гідного уваги. Він стоїть пустою. Всі входи до нього закриті. Його вигляд такий, як його залишили наші частини.

Травтмансдорф. Малий військовий цвинтар, розположений в безпосередньому сусідстві з цивільним, їх розділює тільки мур старого цивільного цвинтаря. Сам військовий цвинтар дуже добре втриманий. На основі написів на хрестах нам вдалося устійнити дані про наших трьох вояків. Крім того, він містить около 60 невідомих поляглих, з чого більшість є, мабуть, членами нашої дивізії. Травтмансдорф є єдиною місцевістю, в якій, як австрійський священник-парох, так і громадські чинники (секретар і вїйт) висловлюються про нашу дивізію не зовсім похвально. Вони не мали також списків упавших вояків і пояснювали це тим, що компетентні дивізійні чинники, в цьому і польовий душпастир-українець, відмовилися були їм передати такі списки чи самим такі списки зладити. Наскільки ці твердження правдиві, нам важко перевірити, хоч відносні закиди ми категорично відкинули.

Штраден. У господаря цвинтаря ми довідалися, що 7 поляглих перенесено на цвинтар в Пельтен, що лежить на югославсько-австрійському кордоні. Списки перенесених ми дістали. Із Штрадену ми подалися через Раткерсбург до Пельтену і переконалися, що тут, крім спільних могил червоноармійців з окремим камінним пам'ятником, ніякого цвинтаря немає. Нам було сказано, що наших вояків перенесено, мабуть, із Штрадену на військовий цвинтар в Клеху. Після довгих пошукувань ми устійнили, що й тут вони не були похоронені. Про долю цих сімох могил ми довідалися щойно в центральній Австрійській Чорній Хресті на Штірію в Грацу. Компетентний урядовець повідомив нас, що поляглих з цих могил перенесено до

Раткерсбургу на німецький військовий цвинтар.

Грац. Полагодження справ у столичному місті Штірії Граці ми відвідали Крайову Управу Австрійського Чорного Хреста на Штірію. Урядовець Стефан Костанец дав нам вичерпні інформації, а саме:

Існує дуже мала правдоподібність відшукання незнаних ще досі військових могил, хоч є відомим, що їх багато заорано і зрівняно з землею. В зв'язку з цим не можна також сподіватися доповнення списків відомих полеглих вояків. Австрійський Чорний Хрест має величезну картотеку всіх похованих на його терені вояків, але переважаюча більшість затягнена туди як „невідомі“.

Що стосується вояків нашої дивізії, то усталених нами прізвищ він не може доповнити. Для наших статистичних потреб він міг би витягнути з картотеки тих невідомих, приналежність яких до військової частини є відома. Таким чином ми могли б дістати приблизне число впавших нашої дивізії, хоч він вже раз зробив це, на прохання сот. Козака, але ними ніхто не цікавився.

Пан Констанец сказав нам, що Австрійська краєва влада протриває ставленню пам'ятників на військових цвинтарях, бо вони змінюють характер цвинтарів як цілоти. Незалежно від цього, він порадив нам внести письмове прохання до Крайового Уряду Штірії і залучити опрацьований проєкт пам'ятника, від якого у великій мірі залежатиме дозвіл на його поставлення.

Я. Бенцаль („Вісті“, ч. 57-58, 1955).

Володимир Молодецький

ПЕРШИЙ ПАМ'ЯТНИК ПОЛЕГЛИМ ПІД БРОДАМИ ВОЯКАМ УД

Під час національного відродження українців, у 1989 році студенти Львівського університету, під керівництвом Андрія Винничука, запропонували поставити перший пам'ятник полеглим у боях під Бродами воякам Дивізії. Цю пропозицію схвалила Головна Управа Братства й погодилася покрити кошти його будови. Здійснення цього задуму забрало два роки, й 26 травня 1991 року пам'ятник святково відкрито на горі Жбир. Головна Управа делегувала свого члена Володимира Молодецького до участі в церемонії відкриття пам'ятника. Він з дружиною відлетів 23 травня в Україну. Друкуємо уривки з його репортажу, що появився у „Вістях Комбатанта“, ч. 3, 1991 року.

Редакція.

До Ясенова на відкриття пам'ятника львів'яне їдуть автобусами, а я з дружиною автом в супроводі працівника фірми „Міст“ – Юрія Шведа, який став нашим провідником і опікуном.

Біля Ясенова, у підніжжі гори Жбир, збирається маса людей. Жителі довколишніх сіл, студенти й дивізійники зі Львова, представники місцевих Рад. Довкруги повівають блакитно-жовті прапори. Запримічую і декілька орно-червоних.

Пнемося під гору. Дорога вибоїста, мабуть, ніколи її не направляли. Пам'ять напружується до болю: „Чи ж би тою дорогою з'їжджав мій рій на зустріч ворожим танкам? Дещо виглядає знайоме, дещо пізнати не годен. Адже ж це майже пів століття проминуло від того часу“.

– Ось там, дещо вище, ще залишилися наші старі окопи, – інформує хтось мене.

Зарослі, повалені, але ще пізнати, що це були колись окопи. Зустрічаємо Андрія Винничука, голову Студенського Братства у Львові, яке взялося за будову цього пам'ятника й його довершило. Спочатку я його не пізнав тому, що він запусив бороду. Коли я стрінув його у Торонті два роки тому, він бороди не мав. Андрій знайомить мене з молодим мужчиною, також з бородою:

– Валерій Потюк – скульптор і творець пам'ятника.

Валерій з гордістю вказує на плід своєї праці й розказує про труднощі, пов'язані з його будовою. Розмовляємо про пам'ятник. Ставлю їм питання, яке не тільки турбує мене, але і всіх дивізійників у діаспорі:

– Як думаєте, панове, чи довго цей пам'ятник буде стояти? Тепер так багато праці на Україні, чи варто витрачувати енергію на будову пам'ятників?

Вони оба думають однаково:

– Так, варто. На тих пам'ятниках молодь вчиться історії. Це своєрідна освітня праця. А чи буде стояти? Думаю, що так. Він присвячений тим українцям, воїнам всіх армій, які полягли на Бродівщині.

Надіюсь, що вони мають рацію. Вони ж такі повні ентузіазму.

З'являється фотограф „Мосту“. Він має взяти на відеоплівку посвячення пам'ятника й передати касетку мені для Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА.

Я вдячний „Мостові“, а зокрема його президентові панові Степанові Кісілеві за цю прислугу. Стоячи стиснений у 15.000-ій масі народу, я не міг робити якихнебудь знімок. Мені важко було руку підняти догори.

Богдан Сенів і Місько Бендина розказують, що вони вже віднайшли 60-ох дивізійників, які пережили „Броди“ й каторгу, але тільки 53-ох змогло приїхати на відкриття пам'ятника. Решта – це інваліди, й для них прибути сюди було неможливо.

Я і моя дружина – це одинокі гості, які приїхали з-за океану спеціально, щоб взяти участь у відкритті пам'ятника. Але моя дружина несподівано стрінула під пам'ятником пані Дусанівську з Торонта, яка, перебуваючи в той час на Україні, почула про відкриття пам'ятника й приїхала сюди.

Обступають мене представники преси, деякі кажуть від якої вони газети, деякі не хочуть сказати, дехто питається мене, чи я не боюсь сказати їм, хто я. Кажу їм, що, мабуть, вони більше від мене перелякані, й відповідаю на всі їхні запитання. Питалися, що це за значок на моїм піджаку, показуючи на емблему нашого Братства, яку я мав на вилозі.

– А що це? – показують на медалю учасника брідських боїв.

Пояснюю, як вмю.

(Наступного дня я з присмністю приглядався репортажам і інтерв'ю зі мною на львівським і київським телебаченні. Кажуть, що вночі був навіть репортаж з Москви, але я його не бачив).

Починається відправа. Панахиду за полеглих відправили греко-католицький і православний священники. Після „Вічная пам'ять“ зібрані заспіва-

ли „Боже великий, єдиний“. Потім почалися промови.

Пам'ятник полеглим Воїнам Української Дивізії „Галичина“.

Першим говорив народний депутат України від Бродів, Дмитро Чобіт. Йому часто доводилося зустрічатися з німцями, котрі приїздили й показували документи, підтверджуючи, що їхні рідні тут загинули. Казав, що одна жінка з плачем розказувала, що її єдиний син погіб тут біля Бродів. – „Як знайти його погилу?“ – запитувала.

– Було б багато військових цвинтарів на Бродівщині, – говорив далі пан Чобіт. – На жаль, ми їх тепер відтворити не можемо.

– Розділені тоталітарними режимами, – продовжував він, – із зброєю в руках ішов брат на брата. Нині ж ми не повинні допустити повернення по-літного. Вступаючи в дивізію „Галичина“, молоді люди свято вірили, що зможуть звільнити свою землю від комуністичного насилля, яке поневолило й розділило український нарід.

Провідна думка Дмитра Чобота була, що у майбутньому ми повинні поставити пам'ятник не тільки українцям, але усім воякам, котрі загинули тут у Другій світовій війні.

Згодом промовляли: голова Дрогобицької міської Ради народних депутатів, Мирослав Глубиш; дивізійники: Богдан Сенів, Ярослав Верхорий, кол. юнак протівітряної оборони Володимир Саламаха. Я також сказав кілька слів і привітав усіх від Головної Управи Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА й від президії Секретаряту СКВУ. Провадив зібранням від імені Студентського Братства Андрій Винничук.

Після відкриття, коли люди почали розходитися, дивізійники зібралися під пам'ятником і понад полями колишнього „брідського кітла“ ще раз за-

лунали дивізійні пісні, з яких наймогутніше звучала відома всім „Подай дівчино ручку на прощання...“, пісня, яка 47 літ тому не один раз лунала в тому самому Ясенові.

* * *

Коли я писав ці рядки, поставленого пам'ятника в Ясенові, вже нема. Злочинна, зрадлива рука окупанта 18 червня 1991 р. о годині 4-ій ранку, скрито й боязко висадила пам'ятник в повітря, зневажуючи пам'ять полеглих воїнів. Таке злочинне діло не сталося б у цивілізованій державі, і тільки можливе у звироднілій більшовицькій імперії. Нагадуються слова бувшого прем'єр-міністра Канади Джона Діфенбейкера: „Нація, яка не шанує своїх полеглих, не гідна називатись нацією.“ ■

На першому пляні зруйнований пам'ятник.

Роман Гавриляк

ДИВІЗІЙНА СТОРІНКА НА ІНТЕРНЕТІ

Від закінчення 2-ої світової війни події того часу меркнуть у пам'яті тих, що ці страхіття пережили, але також нерідко набирають нової закраски в інтерпретації тих, що про ці події знають тільки з погосок та з засобів масової інформації. Як знаємо, ці засоби формують опінію, нераз подаючи неправдиві неперевірені вісті, а також часом і неправду. Часте повторювання неправди приймається за правду у відсутності насвітлення з іншої сторони. І так в країнах Західного Світу деякі середовища

Продовжують наклепницькі напади на ветеранів дивізії „Галичина“, котрі в часі 2-ої світової війни боролися з силами червоної Москви, і ці наклепи мають вже довголітню історію. Це звинувачення у причетності до різних воєнних злочинів. Внаслідок цих оскаржень минуле та воєнні дії дивізії були багаторазово розслідувані різними альянтськими, а також і советськими відомствами. Однак, мимо довготривалих пошуків із різних сторін, ніхто не зміг знайти якихнебудь доказів. Оскарження залишились голословними, але зате вперто постійними, котрі час до часу появлялися в засобах масової інформації. Очевидно, що ветерани дивізії борються з цією неправдою. Щоб дати на це належну відсіч, за ініціативою Романа Гавриляка, Братство ветеранів Дивізії помістило сторінку-відповідь на Інтернеті з відповідним формативним матеріалом.

Адреса: www.infoukes.com/galiciadivision.

Адресу сторінки треба було формулювати так, щоб читач з Західного Світу міг її легше відшукати в нетрях Інтернету, вживаючи узвичасні терміни.

Тепер, нарешті, назріла можливість опублікувати правдиву інформацію про Дивізію „Галичина“, поміщуючи її на інтернеті, котрий є доступний для всіх в цілому світі і не має ніяких редакторів ні цензорів та має величезне число читачів, котре йде в десятки мільйонів. Тут можна дати відсіч всім нападам і наклепам наших недругів. Кожний, хто має комп'ютер та доступ до Інтернету, може цю сторінку оглянути, прочитати та скопіювати її зміст. На Інтернеті, на деяких інших сторінках, теж дальше поширюється неправда про Дивізію, повна лайки, очорнень та очевидної брехні. Для нас тепер найвищий час, щоб опублікувати правду на тому самому форумі, де знаходиться теж ця брехня.

Електронна пошта, адресована до дивізійної сторінки від тих, що її оглядали, приносила вислови признання; надійшло також декілька запитів від істориків за дальшими інформаціями, але також і ворожі коментарі. На ці коментарі я відповідав селективно в міру потреби. За три роки існування дивізійної сторінки відвідало її понад 11.400 (червень 2001) зацікавлених і їхнє число зростає щодня.

Ця сторінка є на World Wide Web (WWW) від 31 травня 1998 та вміщує, крім кількох фотографій та відзнак, наступні матеріали:

1. Statement of Purpose.
2. Excerpts from the „Report of the Commission of Inquiry on War Crimes“ by Honourable Justice Jules Deschenes, Commissioner, Ottawa Dec 30, 1986 pertaining to Galicia Division.
3. Essay, An Analysis.
4. Essay, Division Galicia, by M. O. Logusz.
5. Bibliography.
6. 1-ша Українська Дивізія Української Національної Армії (Дивізія „Галичина“) українською мовою.

Виглядає, що для ветеранів Дивізії „Галичина“ 2-га світова війна ще не закінчилася! Треба боротися далі. Напади наших недругів на ветеранів Дивізії продовжуються. Вони тягнуться без кінця і не перестануть, навіть тоді, як усі ветерани зйдуть з цього світу.

На адресу дивізійної інтернет-сторінки надходять також голоси з Поль-

щі з закидами, що дивізія здушувала варшавське повстання та пацифікувала польське село Гута Пеняцька на Брідщині в 1944 році. В дійсності дивізія ні в одному, ні в другому випадку не була до цього причетна. Ці закиди не нові й були віддавна видвигнені та були неоднократно розслідувані. З'ясували це майор американської армії О. М. Логущ, Андрій Боляновський, Майкел Мельник, проф. Тарас Гунчак та д-р Василь Верига в своїх великих наукових книгах про Дивізію. ■

**Роман Гавриляк (зліва) – завідувач дивізійної сторінки на Інтернеті
й Богдан Маців – референт фотоархіву.**

Богдан Маців

ІСТОРІЯ ДИВІЗІЇ У ФОТОГРАФІЯХ

Думка про виготовлення історії Дивізії у фотографіях виринула вже кілька десятків років тому. Першим ініціатором був сотник Богдан Підгайний. Будучи завзятим фотографом-аматором, він був автором світлин з подій у житті Дивізії. Він також збирав фотографії від членів Братства та їх перефотографував. Однак, через брак часу і передчасну смерть, його праця припинилася.

Другою особою, що зайнялася збіркою фотографій, був хорунжий Богдан Артимишин. Він зібрав велике число фотографій та професійно перефотографував їх, виготовив негативи і скаталогував. Він виготовив кілька комплектів фотографій і передав по одному примірнику, разом з каталогом, до Головної Управи та до Крайових Управ. Ці фотографії вживали для публікацій у „Вістях Комбатанта“ та поодинокі автори книжок у своїх виданнях.

В 1988 р. д-р Остап Сокольський був головним доповідачем з нагоди відзначення 35-ліття діяльності Монреальської Станиці. Слідуючого дня під час відвідин у Богдана Маціва він побачив альбом дивізійних фотографій,

порядкованих у хронологічному порядку, з описами подій та осіб. Д-р Сокольський захопився альбомом і рішив, що треба конче видати книжку „Історія Дивізії у фотографіях“ та що він піднесе справу видання книжки на наступному засіданні Головної Управи.

На Пленарному Засіданні, 12 листопада 1994 року, Головна Управа назначила Богдана Маціва відповідальним за зберігання і комплектування світлини 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії. 1 вересня 1995 року на Головному З'їзді Богдан Артимишин передав свою збірку фотографій, прозірок і негативів Богданові Мацівові.

На засіданні Головної Управи, після вислухання пропозицій автора цих рядків, рішено виготовити 4 комплекти альбомів і передати їх до музеїв і архівів. Один комплект прийняв Канадський Державний Архів в Оттаві. Три передамо до архівів і музеїв в Україні. Комплекти будуть мати кожний по 6 альбомів, себто разом – 24 альбоми.

I-ий: Проголошення і набір до Дивізії. (102 ст. – 150 фото).

II-ий: Перевишкіл старшин і вишколи вояків. (112 ст. – 165 фото).

III-ий: Вишкіл цілої Дивізії і старшинських кадрів. (132 ст. – 195 фото).

IV-ий: Словаччина. Марш до Югославії, Австрія, 1-ша УД УНА. Кінець війни. Індивідуальні фотографії старшин, підстаршин і вояків. Юнацтво. (148 ст. – 198 фото).

V-ий: Полон в Італії і Англії. (102 ст. – 150 фото).

VI-ий: Діяльність Братства в діаспорі й Україні. (134 ст. – 198 фото).

Всі фотографії є описані і складені у хронологічному порядку.

Крім альбомів, також виготовлено багато фотографій для музеїв в Україні і для поодиноких осіб, що звернулися до архіву.

При цій нагоді висловлюю ширю подяку всім, хто відгукнувся на заклик та прислав свої фотографії. Рівнож дякую побр. С. Льницькому і о. В. Волощукові за те, що дали мені можливість використати їхні збірки негативів з полону в Італії. ■

Заходом ГУ Б-ва в 1978 р.
відбулася зустріч генералів
Павла Шандрука (зліва)
й Петра Григоренка,
який отримав спогади
П. Шандрука *Arms of Valor*.
(Фотоархів Б-ва).

Експонати у Брідському краєзнавчому музеї.

В церкві св. Теклі в Бродах вмуровано металеву таблицю в пам'ять головного священника Дивізії о. Михайла Левенця. Музей відзначає історичні роковини для шкільної молоді й громадськості, про що згадується в місцевій газеті „Голос відродження“. Також проводить лекції з демонстрацією томатеріалів про Дивізію безпосередньо в школах району та конкурси серед учнів для дослідження історії Визвольних змагань.

Музей задумує вмурувати пропам'ятну таблицю в Підгорецькому замку, кругом якого йшли завзяті бої Дивізії.

Яремче

На окрему увагу заслуговує найстарший в області музей, побудований ще більшовиками – Музей Визвольних Змагань Карпатського Краю в туристичному містечку Яремчу, з яким нав'язано перший контакт 1995 року. З того часу почали туди надходити дивізійні експонати. Музей, яким завідують директор Роман і старший науковий працівник Світлана Флиси, влаштував гарну експозицію „Дивізійними шляхами“ в контексті Визвольних змагань України. Музей включає також свої оригінальні експонати про Сидора Ковпака. В 2000 році, з нагоди 50-річного Ювілею Братства, музей відзначив 100-річчя з дня народження проф. Володимира Кубійовича. Кожного року музей відвідують тисячі туристів з найдалших закутків України і з-за кордону.

**Роман Флис – директор Музею
Визвольних Змагань Карпатського Краю в Яремчу.**

МУЗЕЙНИЦТВО

У (мюнхенських) „Вістях“ з 1955 року, ч. 1-2, на ст. 28, читаємо: „...в майбутньому наші збірки (музейних й архівних матеріалів, А.К.) зібрані по цілому світу, будуть прикрасою українського національного музею – його військового відділу.“ Так писав Орест Городиський, пристрасний колекціонер і співосновник Українського Музею в Чикаго. В 1950-их роках, на припоручення Крайової Управи США, він також опікувався архівом Військової Управи.

У 1980 році голова Крайової Управи в Канаді, Василь Верига, передав документи Крайової Управи до 1975 року на збереження у Провінційному Архіві Онтаріо, де вони є на мікрофільмі, а їх копії є в Управі.

Багато архівних матеріалів, скаталогованих мгр. Василем Федоровичем, Головна Управа віддала на збереження до Українського Канадського Дослідчо-Документаційного Центру в Торонто.

Деякі матеріали Крайової Управи США зберігаються в університеті Міннесоти, під наглядом Галини Миронюк.

Копії дивізійних документів передано проф. Тарасові Гунчакові, авторіві книжки *On The Horns Of A Dilemma*, яка в українському перекладі появилася в Києві п. н. „У мундирах ворога“. Ці документи є в Українському Документаційному Центрі в Нью-Йорку.

В Англії Майкел Мельник, автор великої історії Дивізії англійською мовою, на протязі 12 років зібрав сотні світлин і документів з архівів у США, Німеччині, Польщі, Чехії та навіть розшифровані англійською розвідкою накази німецького генерального штабу відносно Дивізії.

На початку 90-их років Братство фінансувало т. зв. „живу історію“ – інтерв'ю з ветеранами Дивізії, зорганізовані й записані працівниками львівського Інституту Історичних Досліджень. Деякі з тих інтерв'ю є важливою історичною вартості.

Деякі матеріали, що відносяться до Дивізії „Галичина“, зберігають регіональні музеї США і Канади та багато є в Музеї ім. Степана Бандери, Лондон (Англія). Слід згадати Музей Воєнно-Історичного Інституту у Вінніпезі (ген. М. Садовського), який плянується передати Центральному Музеєві ЗСУ у Києві.

Восени 1996 року Євген Шипайло, голова Крайової Управи Братства в США, нав'язав контакт із Львівським Історичним Музеєм, а згодом наладнав тісну співпрацю з Відділом Історії Визвольних Змагань України під керівництвом Володимира Бойка. На жаль, Євген Шипайло несподівано відійшов 2 липня 1999 року у розгарі праці, присвяченій особливо музейництву.

Музей Дивізії „Галичина“

(Школа ім. Маркіяна Шашкевича у Львові)

Із проголошенням незалежності України відкрились можливості творення дивізійних експозицій в існуючих музеях Західної України. В більшості випадків вони поставали спонтанно. У памфлеті з нагоди 110-річчя заснування школи ім. Маркіяна Шашкевича, директор Роман Гринчук пише: „Гордість школи є вчитель історії Ігор Федик – Заслужений учитель України, дякуючи його старанням у школі відкрито музеї митрополита Лептицького (1991) і Української Дивізії „Галичина“ (1994)“.

Ігор Федик – керівник музею УД у Львові із пістолетом, знайденим під Бродами, сидить його асистент Василь Гузій.

За спонтанну ініціативу у створенні дивізійного музею та наполегливу і дослідкову працю у його розбудові, який нині вклучає архів і бібліотеку, Головна Управа нагородила Ігоря Федика найвищим відзначенням Братства – „Золотим Хрестом за особливі заслуги“.

Програма музею вклучає гурток старшоклясників із особливим зацікавленням в історії Визвольних змагань України, які беруть участь у відзначуванні історичних річниць та у влаштуванні самого музею. Тут організуються цікаві зустрічі школярів з дивізійниками, науково-практичні шкільні конференції з історії Дивізії й екскурсії для школярів з учителями, не тільки з Львівщини, а й з далеких регіонів України. У п'ятницю увечорі тут зустрічаються ветерани.

Фінансове забезпечення музею є оперте на спонсоруванні Управами Братства та окремих осіб, з котрими п. Федик веде листування безпосередньо.

Броди

У Бродському краєзнавчому музеї, під керівництвом Олега Панькевича, у тісній співпраці з Ярославом Онищуком, є відділ Дивізії „Галичина“. З музеєм тісно співпрацюють дивізійники Юліян Чорній (Чикаго) та Василь Ціхацький (Торонто). Музейна експозиція є збагачена реквізитами з побоевищ Бродщини і Золочівщини. У фондах музею зберігаються, між іншим, унікальна колекція світлин Січових Стрільців та архіви КГБ.

Старший науковий працівник музею Світлана Фліс, Яремче.

Надвірна

В кінці 1995 року Товариство „Меморіал“ створило, у надзвичайно складних обставинах, перший в Надвірній Музей історії визвольної боротьби Надвірнянщини. Душею того задуму та здійснення була нині завідувача Олександра Зварчук. До речі, в цьому будинку приміщувалися колишні НКВД, гестапо, КГБ, у підвалах збереглися написи видряпані нігтями на стінах, а вертикальні частини сходів донині залишилися покриті кров'ю.

**Завідувача музеєм ІВБ Надвірнянщини
Олександра Зварчук.**

**Михайло Федоришин,
син Юрія.**

Одна стіна в кімнаті „2-га світова війна“ є присвячена експозиції 1-ої УД УНА, що являється інтегральною частиною сім-кімнатного дуже гарно влаштуваного музею. Дивізійник Михайло Федоришин є дуже активний в громадському житті, а зокрема в музею, якому допомагає також його товариш по зброї, Роман Гавриляк з Нью-Йорку, США.

Івано-Франківськ

В Івано-Франківську існує дуже багатий в експонати Музей визвольних змагань Прикарпатського краю. Головна Управа, спільно з місцевим головою Станиці Володимиром Малкошем, забезпечили музей відповідними експонатами для влаштування експозиції історії Дивізії і ця виставка постійно відкрита.

Степан Каспрук, син Дмитра
– директор музею в Івано-Франківську.

Тернопіль

У престижному кількакратно відзначеному Тернопільському краєзнавчому музеї, під зарядом директора Венедикта Лавренюка, наша постійна експозиція займає особливе місце в контексті визвольних змагань. На початку 2001 року, у тісній співпраці з директором музею, Головна Управа поробила заходи для збагачення дивізійної експозиції та літератури.

Крім постійної експозиції, присвяченої подіям національно-визвольних змагань, музей організує також пересувні виставки, лекції, інші заходи, з якими йде постійно до людей.

Директор Лавренюк завважає, що музей щорічно відвідує 100 тисяч осіб, буває багато молоді, яка мало обізнана з історією національно-визвольних змагань.

Венедикт Лавренюк – директор Тернопільського Краєзнавчого Музею.

Музей Кременецького Лісотехнікуму

Експозиція: 1-а УД УНА. Зліва: Валентин Мазурок – викладач історії Лісотехнікуму, Володимир Росоловський, Роман Шумський, Василь Гудзій – члени Б-ва зі Львова.

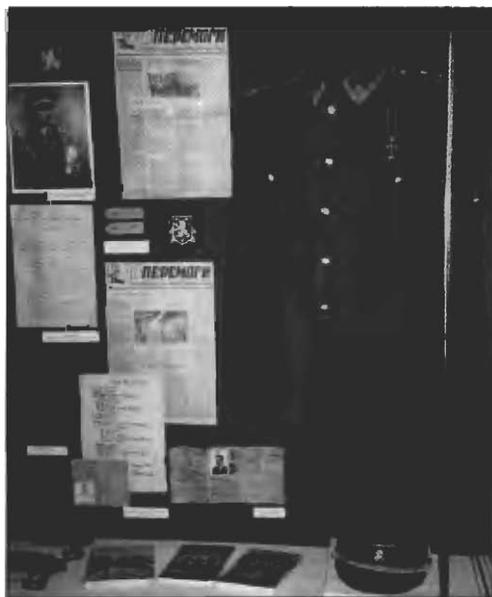
Головна Управа пішла назустріч бажанням Кременецького Лісотехнікуму, куди вислала експонати для влаштування дивізійної виставки та літературу про Визвольні змагання України.

Дивізійники львівської Станиці тісно співпрацюють з викладачем історії Валентином Мазурком і відвідують Лісотехнікум з доповідями.

Відділ Історії Визвольних Змагань Львівського Історичного Музею

Ідея творення наших експозицій в державних музеях України почала набирати реальних форм завдяки Крайовій Управі США, котра на початку жовтня 1995 року звернулася до Львівського Історичного Музею (ЛІМ) з пропозицією за купу комп'ютерської системи новоствореному Відділові Історії Визвольних Змагань України. Тому, що фінансування вимагало між-крайової координації, проєкт цей очолила Головна Управа.

Для з'ясування настанови та характеру цього музею, ось уривки з одного листа: „Сучасна історична наука, особливо в Західному регіоні України, в своєму розвитку переживає позитивні зміни і наш музей не є виключенням – доводить і доводитиме те, що дивізія „Галичина“ є українським військовим формуванням – невідривним від історії визвольної боротьби України.“

Відтворений однострій ген. Павла Шандрука.

З нагоди нагородження Братства ювілейною медаллю „100 років Львівському історичному музею“, в супровідному письмі читаємо: „Просимо за певнити членів Братства, від імені адміністрації та усіх співпрацівників відділу, що історія Дивізії матиме науковоякісний рівень висвітлення.“

Відділ zorganizував дві виставки: в жовтні 1996 року та влітку 1997 року.

В контексті тих виставок були вітрини з дивізійними експонатами, з тим, що в останній було їх набагато більше – в чотирьох вітринах і одній габльотці. Ця виставка залишилася вже настало. Останньо вона збагатилася мундиром ген. Павла Шандрука, командувача Української Національної Армії, та відреставрованою зброєю, знайденою під Бродами. Кошти обох проєктів у висоті 500 ам. дол. покрило Братство.

Про діяльність Відділу у двотисячному році, читай у розділі „Ювілей 50-річчя Братства кол. вояків 1-ої УД УНА“. (ст. 81.)

Центральний Музей Збройних Сил України

Спілкування з ЦМЗСУ в Києві почалось від поміщення їх „Звернення“ у „Вістях комбатанта“ 1966 року, в якому, при згадці військових частин Визвольних Змагань України, пропущено Дивізію „Галичина“ і Українську Національну Армію.

Полк. Віктор Карпов – начальник Центрального Музею і Євген Шипайло, голова Крайової Управи Братства к. вояків 1-ої УД УНА в США (літо 1998 р.).

Високопатріотична мета музею – послужити вихованню національно свідомого вояка – приєднала музеєві багато жертводавців з-посеред розкинутих по світі дивізійників. Братство передало на розбудову музею 1.000 ам. дол., а згодом Крайова Управа США передала Міністрові Оборони ген. Кузьмукові 1.000 ам. дол. на цю саму ціль. На початку 2001 року КУ США передала музеєві 2.000 ам. дол. на виготовлення манекену гетьмана Івана Мазепи, який відповідав би його історичній постаті, та манекенів козаків в історичних одностроях.

У річних звітах музею неодноразово відмічується вклад Братства так матеріялами, як і фінансами у його розбудову.

15 червня 1998 року відкрито цей обширний сімкімнатний музей, де експонуються всі Збройні Сили України, почавши від УСС-ів до сучасних. Для Дивізії „Галичина“ присвячено одну вітрину. Начальником музею є підполковник Віктор Карпов.

Волинський Регіональний Музей Українського Війська та Військової Техніки

В грудні 1998 року Братство позитивно відповіло на звернення Організаційного комітету громадської організації „Джерело“ допомогти морально і матеріально у створенні музею. Братство призначило дотацію у висоті 1.000 ам. дол., яку покрили Крайові Управи Канади й США.

24 червня 2000 року, після завершення першого етапу, відбулась презентація-відкриття виставки сучасної військової техніки – 32 зразки авіаційної, бронетанкової, зенітно-ракетної і артилерійської техніки. За цей час виставку відвідало більше 5.000 осіб.

У другому етапі передбачено створення в приміщеннях експозицій історії Українського Війська, включно з експозицією Дивізії „Галичина“.

Голова Організаційного комітету полк. Ярослав Чисюк звертається до всіх, а зокрема до комбатантів, з проханням присилати музейні експонати, архівальні матеріали та літературу.

Бережанський Історично-краєзнавчий музей

Галина Брицька – директор музею.

Найбільшою і найкоштовнішою перлиною в духовному й культурному надбанні Бережан вважається Історично-краєзнавчий музей, розміщений в залах ратуші. Офіційне його відкриття відбулося 20 вересня 1980 року.

Музей має відділи: природничий, епохи перших поселенців, феєвально-го ладу і княжої Русі-України, козащини, селянського побуту, творчо-просвітницького обличчя Бережанщини, революційних подій, другої світової війни, совєтського періоду й інші відділи. Визначних гостей Бережан обо-

в'язково ведуть до Музею.

Заходами Левка Бабія, голови Крайової Управи Братства Канади, Музей опрацював Дивізійний архів, для якого експонати подарував Л. Бабій, для виставлення і відвідин. 1 вересня 2001 року, в „День знань“, відвідали Музей десятки учнів. Цей день слід уважати офіційним відкриттям Дивізійного архіву.

АДРЕСАР МУЗЕІВ

Красназавчий музей
дир. *Венедикт Лавренюк*
Майдан Мистецтв, 3
46008 – м. Тернопіль
Тел.: 3522-2-44-77

Начальник ЦМЗСУ
нач. полк. *Віктор Карпов*
вул. Хрещатик, 22, а/с 91
01001 – м. Київ
Тел.: 44-253-27-50;
Факс: 44-294-64-76

ЛПМ, Відділ – МІВЗУ
зав. *Володимир Бойко*
пл. Ринок, 6
79008 – м. Львів
Тел.: 322-76-18-86; 322-72-70-60

Музей визвольних змагань
Прикарпатського краю
дир. *Степан Каспрук*
вул. Тарнавського, 22
76015 – м. Івано-Франківськ
Тел.: 3422-4-80-14

Бродівський красназавчий музей
зав. *Олег Панькевич*
Майдан Свободи, 5
80602 – м. Броди
Львівська обл.

Дивізійний музей
зав. *Ігор Федик*
СШ No. 34 ім. Маркіяна Шашкевича
вул. Замкнена, 8
тел.: 72-78-48; 74-02-67

Музей історії Надвірнянщини
зав. *Олександра Зварчук*
Майдан Шевченка, 43
78400 – м. Надвірна

Карпатський крайовий музей
Визвольних змагань України
вул. Свободи, 269
м. Яремче

зав. *Світлана Флис*
вул. Б. Хмельницького, 14
смт. Делятин
78442 – Івано-Франківська обл.

Волинський регіональний музей
Українського війська
та військової техніки
полк. *Ярослав Чисюк*
м. Луцьк, вул. На Таборищі, 4
тел.: 03322-4-00-51

Кременецький Лісотехнікум
зав. *Б. П. Мазурук*
м. Кременець
47013 – Тернопільська обл.

Історично-красназавчий музей
зав. *Галина Брицька*
пл. Ринок 1
47501 – Бережани
Тернопільська обл.

ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ ТЕЛЕФІЛЬМ ПРО ДИВІЗІЮ

За ініціативою Христини Маців, котра вже 8 років постійно працює в Києві, Алла Андронова, журналіст-телепродюсер Телерадіокомпанії „Студія-Плюс“ у Києві, запропонувала створити документальний телефільм, який покаже: справжнє обличчя українського патріотизму, присвяченого 1-ій Українській Дивізії Української Національної Армії.

Алла Андронова висловила про потребу такого фільму:

– Ми, начебто, отримали незалежність, але разом з нею, автоматично не отримали усвідомлення себе, як нації. Україна, як писав Олександр Довженко: „здається, єдина країна у світі, де не викладають і не вивчають власної історії, а за інтерес до неї карають в'язницею“. Зараз в'язницею не карають, у школі, якнебудь, вивчають – от і все. Люди, більше дивляться телевізор, старші не мають грошей або часу на періодику, а молодші мало чим цікавляться. А як ввімкнеш телевізор, то крім новин, музики і американських фільмів, не побачиш нічого. Історія і культура стали невивідними, за них не платять ні уряд, ні держава, ні бізнесмени. Перед днем Перемоги я брала інтерв'ю на вулиці, так хлопчик 12 років на запитання: „Що святкуємо?“, відповів (по-російськи): „Здається, перемогу над Америкою“. Без коментарів, як кажуть пани американці.

– Тому сьогодні так важливо зробити серію програм або телевізійний документальний фільм, присвячений Першій українській дивізії української національної армії. В українській, такій недавній історії, це найболючіший, найяскравіший приклад самопожертви, на яку пішли наші батьки й діди заради державности України. Ці люди йдуть від нас, час невблаганно плине, і завтра нікому буде розказати. А тоді, наче нічого й не було, залишиться десяток книжок та газетні добірки, а віриш більше очам, обличчю, голосу.

– Подивіться в обличчя своїх друзів-воjakів, їм є що розказати сучасному поколінню. Вони не хочуть виправдовуватись, вони праві і потребують правди. Розповідь кожного воjака – стане документом його життєвої позиції. Наш фільм повинен стати справжньою антологією подій, що складатиметься з свідoctва воjаків-очевидців, документів та відеоархіву. Але це не фільм-архів для внутрішнього користування, це мають бути очі і вуста усіх живих, що розкажуть справжню правду про Дивізію.

– Сьогодні нашою метою стало зняти фільм про історію створення та мотиви, якими керувалися молоді хлопці, що добровільно пішли на цю страшну війну. Але не фільм – історичну-довідку, а фільм-заклик, до усвідомлення сучасниками власної позиції щодо цієї сторінки історії, так і власної позиції до незалежності України.

Проведено інтерв'ю в Канаді, США і Галичині.

У межах України „Студія-Плюс“ взяла на власний рахунок транспортні витрати, монтаж, розміщення на Першому національному каналі, що покриває 90 відсотків території України, й який письмово загарантував показ цього фільму, та по регіональних каналах (Студія має зв'язок з 20 каналами).

Подав Роман Колісник.

ПОБРАТИМСЬКІ З'ЇЗДИ

П. Михайловський
Канада

З'ЇЗД БРАТСТВА В ТОРОНТО

Братство кол. вояків 1-ої УД в Канаді цілком у праві гордитись з вдалої імпрези відзначення 10-літнього ювілею створення Дивізії та 9-ої річниці битви під Бродами, що відбулась у формі ювілейного з'їзду кол. вояків 1-ої УД з теренів Канади і Північної Америки.

Сама організація з'їздових імпрез була проведена зі зразковою пляновістю й точністю. Все тут було передбачене, програма не була переобтяжена гурра-патріотичними точками, все було на своєму місці продумане й заздалегідь приготоване. Ця обставина спричинила незвичайно велику кількість учасників і гостей, не лише з Торонта й Канади, але теж у великій кількості з США.

На „командному пункті“

В домівці Братства в Торонті – гамірно, але ділово. Вже від полудня пливе безперервно струм над'їжджаючих „карами“ колег із-за шльагбавму – з США. Сердечні сцени зустрічі давніх товаришів зброї, веселі розмови, потоки запитів, кріпкі стиски рук... За окремим столом діє „команда“. Тут засіли організатори імпрез. Скупчені обличчя, короткі розмови і останні ядерні диспозиції – вже на перший погляд упевнюють вас, що йдеться про „стару войну“, про тих, що стояли колись на справжніх командних постах на фронтах. Приглядаючись їхній діловитості, ви ще краще розумієте, чому так запопадливо хотів їх перевезти на „родіну“ „старший брат“.

300 пар

Естетичне запрошення на ювілейну забаву дня 18.7.1953 р. в найрепрезентативнішому готелі Торонта „Роял Йорк“, звертало на себе увагу, а рекордове число танцюючих пар – триста – вимовно говорило про популярність цієї забави. Кидалося теж у вічі, що прекрасна стаття була цим разом заступлена на рівні з чоловічою, – як на канадські обставини, дуже рідке, ба навіть небувале явище. Годі його інакше пояснювати, як виїнятковими симпатіями пань до дивізійної братії. Під звуки добірної оркестри чергувались танга з самбами, статечні вальси з вогнистими польками, а все це поперетикане вокальними й хореографічними виступами торонтських мистецьких ансамблів.

Під час забави, в окремих апартаментах, „радили раду“ і згадували старі часи чолові діячі Братства з Канади й Америки, популярно називані – „рекінами“.

„Струнко, на прапор глянь!“

Центральною точкою програми з'їзду був апель кол. вояків 1-ої УД, що

Відбувся 19.07.1953 на площі братів Гуменюків поза містом. Підприємство це було доволі ризиковним, бо погода чи непогода – це справи, що ніяк не залежні від найліпших плянів і найвідважніших постанов навіть найкращих вояків світу. Та дивізійникам і тут щастило, бо погода випала прекрасна, і тому ця частина програми зустрічі не могла не дописати.

Вже від год. 9 ранку на мальовничій площі-парку помітний рух. Прикрашається вівтар для Служби Божої, декорується відповідними написами і емблемами в'їздову браму, впорядчики вказують місця для паркування авт, місця зустрічі кол. товаришів складових частин Дивізії, влаштовується в окремих шатрах інформаційну службу, приміщення для спортсів, пригтовляється буфет і т. п.

Точно о годині 11 падає команда: „Струнко – на прапор глянь!“, – її подає сотн. С. Гуляк почесній чоті дивізійників, вставлений в каре навколо щогли перед престолом, а хорунжі підносять прапор. Прибувши і прибуваючі гості заповнюють площу навколо престолу, де о. совітник М. Городиський відправляє польову Службу Божу, до якої прекрасно співає хор місцевого осередку СУМ під кер. п. Гнопка, посилений дивізійниками.

По Службі Божій о. Городиський виголошує проповідь, вкінці якої заповідає панахиду за душі поляглих оборонців Української Землі.

Безпосередньо після панахиди диктор Ю. Лаврівський з Боффало заповідає „апелю поляглих дивізійників“. Сотки дивізійників лаштуються в лаву на чолі з старшими старшинами, тут же офіційні делегації інших ветеранських організацій. На підвищенні вставляється чота дивізійників із Ст. Катеринс.

Падає команда: „До апелю – струнко!“, а з підвищення, відповідно до ваги моменту, рецитатор відчитує 13 абзаців Апелю, в яких згадується впадших дивізійників на усіх важливіших етапах особливої епопеї тієї формації. Падають імена поляглих старшин і стрільців, як імена, що символізують особливе підкреслення соборницького складу Дивізії, або започаткування даними жертвами нових етапів боротьби. Чота дивізійників із Ст. Катеринс на кожний абзац Апелю відповідає гуртовою рецитацією, вшановуючи пам'ять поляглих: „Вони полягли на полі слави!“, „Вони впали за Рідний Край!“, „Вони дали життя за Україну!“, „Вони горіли вогнем прадідів завзятих!“ і т. д.

Зміст і форма Апелю та постава дивізійників у часі його залишили глибоке враження в усіх присутніх.

Привіти

За цим слідувала перерва для відпочинку після майже двогодинного напруженого скупчення уваги присутніх, що приймали масову участь у такій небувало святочній по змісту, а родинній по формі урочистості вшанування пам'яті жертв і трудів останньої української регулярної військової формації.

О год. 2:30 диктор заповів продовження програми і за кілька хвилин запросив присутніх відпоручників організацій до привітів.

Були такі привіти: полк. Омельченко – від 5-ої Станиці Союзу бувших Вояків-Українців; проф. О. Кушнір – від Гол. Управи Ліги Визв. України; п. Я. Погорецький – від Укр. Відділу Канад. Легіону, ч. 326; М. Кулик – від Гол.

Управи т-ва бувших Вояків УПА; п. В. Верига – від Торонтського Відділу УНО; п. І. Особа – від Станиці У.С.С.; п. Т. Буйняк – від Гол. Управи СУМ у Канаді; п. О. Городиський – від Кр. Управи Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА у США.

Після цього пполк. П. Силенко відчитав наспілі для Ювіл. Зустрічі такі привіти: від командувача УНА, генштабу генерал-поручника П. Шандрука; від Головної Управи Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА; від Екзекутиви Комітету Українців Канади (Вінніпег); від Об'єднання Українських Правників у Канаді; від Капітулів Дивізійних Відзнак 1-ої УД УНА (Англія); від Укр. Спортивного Клубу „Тризуб“; від Станиці кол. Вояків УПА в Торонті; від Укр.-Канад. Т-ва Прихильників Визвольної Боротьби України та від станиць Братства в Канаді. Деякі з зазначених організацій разом з привітами надіслали свої пожертви на інвалідський фонд Братства.

Відзнаки

Полк. Порфірій Силенко, голова КУ Канади, вручає відзнаку битви під Бродами вдові майора Миколи Палієнка, який згинув у тій битві.

Пполк. П. Силенко, як член Капітули Дивізійних Відзнак, в супроводі інших членів тієї Капітули – п. пполк. Р. Долинського і підхор. О. Городиського, відчитав імена присутніх учасників битви під Бродами, які вставились перед підвищенням. При тому на ознаку особливої пошани до тих учасників битви, що не повернули звідти – запрошено перебуваючих тут членів їх родин першого ступеня і їм першим вручено грамоти на відзнаку. Вручаючи грамоти, пполк. Силенко привітав кожного сердечним стисненням руки. Після вручення грамот, пполк. Р. Долинський звернувся до учасників битви і їх родин з сердечним словом. Церемонія вручення відзнак носила такий

теплий і симпатичний характер, що залишила в усіх присутніх незатерте враження.

Після цього оголошено закінчення офіційних точок програми, і в дальшому ході відбувались прегарні співи, з перевагою вояцьких пісень, що їх виконав хор місцевого осередку СУМ під кер. п. Гнопка, спонтанні співи дивізійників, товариські гутірки при перекусах, спортові змагання і врешті народне гуляння, під час якого досить натанцювались під гарну оркестру всі, що навіть у жаркий день, при такій сердечній атмосфері не могли відмовитись від цієї розваги.

„Шафа грає“

В міжчасі, в центрі площі – біля мікрофону, згуртувало масу цікавих мистецьке відчитання диктором Ю. Лаврівським оригінально із великим гумором написаного, з приводу Ювілейної Зустрічі, оповідання колишнього звітодавця Дивізії О. Лисяка під заголовком „Шафа грає“. „Шафа грає“ – це крилате слово дивізійного „селепка“, що він ним гордовито окреслював кожену ситуацію, чи то на запит товариша, чи пишучи додому про свої гаразди. Часом він казав „шафа мусить грати“, або „шафа заграє“, а найчастіше, окреслюючи минулий час, казав „шафа грала“. Тобто – все було гаразд. Тобто – в найскладніших обставинах він був упертим оптимістом і з притаманним взагалі українському воякові гумором ніколи не виявляв назовні своїх сумнівів чи турбот, а постійно й себе підбадьорював отим „шафа грає“.

Оповідання „Шафа грає“ якнайживіше пригадало дивізійникам минуле.

В часі неофіційної частини Зустрічі провели свої наради представники Американського та Канадського Братства кол. Дивізійників, а маси колишніх бойових товаришів по зброї в сердечних розмовах здійснили бажання з'їхатися після різних еміграційних перипетій і обміняти думками та враженнями, бо невідомо, коли подібна нагода ще трапиться.

Словом – і цим разом їм усім на Зустрічі „шафа грала“. Та не грала вона всім тим, що мали всякі „службові обов'язки“, які вони виконували так сумлінно, як лише виконують їх вояки і в дійсній службі із свідомістю кінечности таких обов'язків, власне для того, щоб усім іншим і самій справі „шафа грала“.

Спостереження пороблені під час Ювілейної Зустрічі дивізійників мимоволі насувають певні рефлексії далеко ширшого значення, ніж дана імпреза одного з українських товариств. Мабуть, не треба доводити того, що ветеранська організація кол. дивізійників гуртує людей, що мають погляди чи симпатії цілої розтягlosti гами українського політичного життя. Одначе лучить їх і по-братерському єднає щось вище від поодиноких політичних притисприймань – лучить їх висока ідея Української Зброї.

(„Вісті“, ч. 35-36, 1953).

ШАФА ГРАЄ

„Шафа грає!“ – Хто знає, де і коли вродився цей львівський вислів. Може, десь у якомусь підльвівському шиночку, де в куті стояла власне оця славна „шафа, що грала“. Може, він вродився десь на якомусь фестині у Брюховичах, чи Винниках, коли хтось із львівських Міських Макольондрів „шпіляв на гармонії“, хтось кричав: „Гальт, музика! Мого тата хтось у писк вдарив!“, робилося мале замішання, але зараз потім знову все ставало „рівне“, а якби якийсь чужий запитав, що сталося – відповідь напевно звучала б: „О – ніц сі не стало. Шафа грає!“

Чи ж дивним було, що коли якраз десять років тому. Тоді коли вулицями Львова йшли дня вісімнадцятого липня 1943 року довгі-предовгі ряди молодших і старших людей в напрямі залізничного двірця, цей вислів проносився над рядами неначе неофіційний гімн. Офіційні гасла і офіційні маршові пісні були інші. Звучала в них урядова „бляха“, трохи перешварцованого патріотизму, дещо про модну тоді „Нову Європу“, ціла копиця різного барахла про європейське завдання „Галицієн“, як тоді ця частина України офіційно називалася – одне слово, добровольців дивізії „Галичина“ супроводила так звана у Львові „бляха“. Але крім „бляхи“, під її тоненьким офіційним накривалом, звучало й дещо інше.

В рядах, між молодими і старшими людьми, яким на кляпах маринарок начепали львов'яни, побіч золотих левів, блакитні китиці квітів, в тих рядах під бляшаною офіційщиною тремтіло щось інше, щось відвічне, щось, чого не змогли з галицької землі змити століття чужого панування, сотні років чорно-жовтої австрійщини, десятки літ біло-червоної польщини і кільканадцять місяців багряної, кривавої советчини. Дух галицької землі, дух львівського українського патріотизму жив, і він пробивався крізь ненависну окупаційну, накинену форму – відвічним українським змістом. Ці почування відбивались стоголосим гомоном, коли над трійками завітчаних пролітали крилаті слова: „Маширують добровольці, як колись ішли стрільці...!“ – пісня, що її два роки раніше, в липні 1941 року, внесли вперше у Львів залізні ряди Українського Легіону, в якому був Роман Шухевич, пізніший генерал Тарас Чупринка.

Старшини того ж Легіону випущені з німецької тюрми, вели тепер в липні 1943 року ряди добровольців, ряди майбутніх вояків Першої Української Дивізії.

„Сяють їх прапори в сонці – грає усміх на лиці!“ – співав юнак з-під Турки, крокуючи коло загнаного війною на Захід, виростлого над Чорним морем, одесита, а слова ці відбиті луною, повторяли мури львівських кам'яниць. „Що грає?“ – запитував хтось із рядів – хто не зачув як слід слів пісні – „Що грає? – відповідав якийсь уродженець замарстинівської дільниці, що гордо начепив Лева на ліву грудь, – що грає?“ – „Шафа грає! Наша шафа грає, ти фраср!“

І шафа грала. Часом було трохи важкувато. Пісні про добровольців і зу-

стрічі з вишкільною дійсністю міняли тематику, і не раз добровольці повертались до стародавніх традиційних рекрутських співанок, коли ще татуньо служили при котромусь там „К унд К“ регіменті. „Вийшов я з касарні та й став'єм до гліду – а пан капраль каже: Як ти стоїш, діду...?“ У вишкільних таборах Гайделяґру і Нойгаммеру давали в крижі, як книжка пише, і не було часу пошкрябатись... за вухом. Штерни на комірі прийшлося здобувати важким потом, і заки частини здобули повне право заспівати пісню: „Наша сотня вже готова, від'їжджає вже до Львова...“ – не одна крапля поту вилілась з-під сталевого шолома. Але хлопці не піддавалися. Гумор не залишав їх, і парафразовані слова пісні додавали потіхи: „Ми хочемо їсти, раз два. Молоді орлята, хлопці, хлопці-соколята!“ Коли б хто запитав тих засмарованих болотом від стіп до голови вояків (так, вони вже були вояками) в зелених плямистих маскувальних уніформах, як стоять справи, – почув би одну відповідь: „Будь спокійний – шафа грає“.

А потім настав черговий липень. Незабутній липень сорок четвертого року. Липень, що кривавими маками зросив підніжжя Маркіянової Гори, липень, що заслав трупом золоті поля коло Почапів, Білого Каменя, Олеська і Бродів. Старі, випробувані в десятках боїв вояки українських армій минулої війни разом з кільканадцятьрічними вовченятами нового покоління, давали свідоцтво правді, що модерна українська людина не забула чеснот козаків. Вони гинули з затиснутими зубами, вони, вмираючи, посилали на дно пекла десятки ворогів. Вони збивали ворожі літаки, спалювали грізні танки, влучали набоями наших гармат в гущу ворогів, вони вмирали з п'ястуками замкненими останнім ухватом на замках і спусках кулеметів. Вони йшли і пробивались через залізні кільця большевицької переваги, вони розривали персні російських застав, вони багнетом і гранатою поширювали собі шлях. Вони – славні гренадири, безстрашні фюзилери, влучні гармаші, відважні протитанкові ловці, вірні до останку зв'язківці. Вони зуміли розірвати кільце проклятої переваги большевиків і вийти з оточення. А коли хтось стрічав їх десь коло Ходорова, Самбора чи Стрия, ще з слідами перебутого кільканадцятиденного бою на обличчі, і ставив їм питання: „Ну, а як там...?“ – він не раз чув відповідь: „Нічого. Шафа ще грає“.

Вона грала і далі, тоді, коли довелось сидіти, немов полоненим, за дротами табору в Цайзав, тоді – коли заборонено співати українських пісень, тоді, коли дивізійники не знали: чи вони вояки, чи полонені. Трохи було прикро, але й це минуло. А реванш москалям за Броди прийшов: бойовий курінь Вільднера, що вийшов поборювати комуністичну затію на Словаччині, добре віддав совєтським парашутистам, що належалось, в Банській Бистриці, Ружомберку і Шавниці. Любили нас сини – а ще більше, дочки – словацької землі. Хто ж з дивізійників не пригадає, як співалось: „Прислала мі моя міля з Ружомберка лист...“? Або, як приємно згадувалось часи, коли дівчата чи то пак „слєчні“ закликали прийти на зустріч і обіцяли дати „слядку губічку“.

В Югославії не було часу на грання. Тіто, який ще був таки справжнім московським коляборантом з ласки Сталіна – не давав нам спокою. Ганяли ми за його комуністичними партизанами по всіх усяодах. Десь нас носило по Белій Печі, тягнуло з Паніром на славне „Доннерветтер – унтернемен“, крутились ми десь по Ціллі, тримали застави на „Свентім Духу“, шугали по за-

сніжених шпильях над Дравою. Але якось ішло, і хлопці, яких прибувало щораз більше – тримали фасон. Напучнявів так званими „кукурузяниками“ запасний вишкільний полк, з фабрик з-під бомб, виривались вивезені до Німеччини на роботу, зачувши, що десь там воює Перша Українська Дивізія. Бо вона перестала вже тоді зватися „Галицькою“ і назвалась „Перша Українська“. Багато дечого змінилося. Не лише не забороняли, як у поблідському періоді, співати українських пісень, але почали вже ходити слухи про те, що Лева на комірі має замінити Тризуб, що вневдовзі перебере нас вже своя власна, українська команда, що старий поліцай, дивізіонер, піде на бісову маму... Взагалі багато чого мало статися, і втаємничені вже не лише нашпигували, але зовсім відкрито говорили, що „аж тепер шойно шафа нам заграє!“

Але замість шафи, заграли нам большевицькі гармати під Гляйхенбергом і Фельдбахом. За три тижні вісімсот хлопців нашого цвіту впало тут на австрійській землі, недалеко від містечка Гнас, що колись носило слов'янське ймення „Князь“. Бої тривали, падали сірі вояки, коло Штраднер-Когелю, коло Бад-Гляйхенбергу, ходив відбивати Гляйхенберзький замок сот. Володька Козак, не раз і не два, аж пізнали „байци“ силу нашого відбою. Це правда, не фабрикуюча героїв легенда, коли на фронті на якийсь час царила тишина, з большевицького боку відзивались вигуки: „Ей Казак! Виступай!“

А шафа грала. Часом вона прибирала постать гармонії і відзивалась її звуком на передовій. Був у котромусь полку стрілець, що грав на акордеоні і хвилини спокою на фронті скорочував музикою навіть тоді, коли перебував на висунутому обсерваційному пункті. Часом з ворожого боку з окопів, що віддалені були не більш шістдесяті метрів, прилітало прохання: „Ей, галічан! Сиграй штонебудь по душе!“ І стійковий грав, аж доки з другого боку не гукали: „Давольна! Палітрук ідьот! Начінаєм вайну!“ Тоді стріли заміняли музику, і все верталось до давнього. Але скажіть – чи таки „шафа – не грала?“

До останнього дня, до останньої хвилини, тримав залишену позицію дивізійний „селеп“. Ах, а не думайте що це – згірдливе назвисько. Навпаки, ми, дивізійники, горді з нього. Це ж наше, рідне, львівське слово. Ми з нього гордимось – не соромимось його.

Війна – не така то важка. Важчим за війну може бути мир чи, радше, те, що приходить після війни. Нам цей час дався добре взнаки! Не лише репатріяційні комісії в Риміні, не лише скринінги в таборах Німеччини, не лише чорні дні в Ауербаху, не лише часи, коли наших друзів видавали в руки большевикам, так, як це тепер чорні духи хотіли б зробити в Кореї! Прикро було почути не раз, як вас той, що ховався за вашими плечима, питає: „Чи ми вас посилали?“

Але всюди: в рїмінських шатрах, в аурбахських бараках, під Альпами, над Адріятиком, потім в гостелях Англії – коли один стрічав другого – завжди лишалось між „могильниками“ чи „ремїсниками“, як названо дивізійників по війні наше, львівське гасло: „Шафа – грає!“

І так зїшплися ті, що хотїли, щоб не забулась слава, щоб не залишилась в історії невірна легенда про різанину безборонних під Бродами, щоб паскарї не ширили буйд про коляборантів, щоб ті, що втікали й від УПА, і від Дивізїї, не горлали про „дивізїйну агентуру“. Зїбралась компанія в одному з нї-

мецьких таборів і заклала „Братство колишніх вояків Першої Української Дивізії.“ Ми починали з кільканадцятьма людьми і з кількадесятьма марками, зібраними до пущеного в коло капелюха. Сьогодні Братство має станиці в Аделаїді й Мюнхені, у Вінніпегу й Буенос-Айресі, в Торонті й Чикаго. Помагаємо своїм інвалідам, ведемо видавничу діяльність, стараємось про те, щоб, як казалось, у нас „баламутство не ширилось“. Це ми винні нашим друзям, тим, що разом з нами йшли десять років тому по вулицях Львова, це ми винні тим, що залишились на шляху коло Тернополя, Лопатина, Бродів, Банської Бистриці, Гляйхенбергу, на цвинтарі в Чезенатіко. Даремно ждатимуть їх матері, даремно ждатимуть „стрільця, що розпрощався зі своєю ріднею“. Ми не забудемо їх ніколи, ми, ті, яким Господь дозволив залишитися в живих. Ми віримо, що Ласка Божа дозволить надіти багатом з нас військовий однострій, дозволить нам взяти в руки холодний металевий зброя і поведе нас переможним шляхом вояка до країни наших батьків. Ми віримо в це і тому, крім офіційних слів і промов, крім того, що звичайно говориться при нагоді таких здвигів, ми в глибині душі неофіційно обіцяємо собі самим: „Наша шафа – ще заграє!“

(„Вісті“, ч. 35-36, 1953).

КОЛИ ЗУСТРІЧАЮТЬСЯ ФРОНТОВІ ДРУЗИ

У днях 4, 5 й 6-го липня 1958 р. відбулася зустріч дивізійників США й Канади. Господарі зустрічі – Крайова Управа в Канаді й Торонтська Станиця Братства Дивізійників, одержавши згоду власників оселі „Говерля“, положеної 40 миль на північ від Торонта, задумали провести, тим разом, неофіційну, радше товарисько-відпочинкову зустріч.

Нетерпеливо ждали ми п'ятниці, коли з'їдеється дивізійна „братія“ з США і Канади та знову матиме нагоду мило провести час в гурті колег-дивізійників.

Однак у п'ятницю від самого ранку із сірих хмар, що покрили ще вчора блакитне небо – лив дощ. Надії на погоду, згідно комунікатів не було. Пригадалася вишкільна сотня в Дивізії, коли одного ранку на вправах лив порядний дощ, мокрі до нитки станули ми на поляні в лісі, дощ не переставав, вода стікала по плечах просто в чоботи. Командир сотні заки подав наші завдання, заявив, що сонце світить й погода прекрасна, на що ми всі мусіли відповісти одногласно, що так воно є, хоч в чоботах могли вже риби плавати. Так само й в цю п'ятницю вмовляємо в себе, що погода буде.

Пополудні їдемо на зустріч. Наше авто мчить сірою шосе, за нами залишається Торонто, перед нами дорога на північ. Очі вперто вліплені догори, декому ввижається вже синій кляпчик неба – вістуна погоди. Дійсно, дощ перестав падати, вже є надія й добрий настрій. Година їзди, й з-за горба, як на долоні „Говерля“, хтось завважує, що то так, як українське село. Воно не зовсім так, бо поміж хатами вже повно авт. Під'їхавши ближче, бачимо, що є американці. Вискакуємо з авта й вже в товаристві, – привітам й радості немає кінця. Ясьо Скіра, Голова Крайової Управи Братства в США, щось ходить

надто швидко, в нього зовсім мокрі штани, бо тут трава висока, до того мокра після дощу. Але тим разом колеги не самі, є їхні дружини й малі потіхи. Деякі з них, мабуть, вперше побачили, що є земля, на якій немає хмародерів. Над'їжджають авта, товариство росте, як гриби по шойно випалім дощі.

Учасники перед тимчасово спорудженим шатром.

Плян на сьогодні – забава. Прямуюємо усі на площадку, над якою розтягнене велетенське шатро. Перед шатром великий напис – „Вітайте Селепки“, – намальовані натуральної величини – дивізійний Селепко й медсестра, а в середині не бракує різних рисунків-карикатур з життя Дивізії, нашого мистця Сидора Підгірського.

„Шафа ще не грає“, немає нашого молодого „юнака“ Славка Танчака з радіовими „геретами“. Американці подивляють загосподаровану оселю й прекрасний став – гордість власників „Говерлі“.

Поволі все налаштується, приїжджає Славко, є музика, є й буфет неструдимих дорогих пань під проводом пані Негрич. Про погоду вже всі забули.

В шатрі є всі. Полк. П. Силенко, голова Крайової Управи Братства в Канаді, вітає коротко учасників З'їзду. Ми маємо шану вітати між нами дивізійних гостей з далекої Англії, колегів Микулу й ред. Крушельницького, які прибули до Канади на світовий З'їзд СУМ-у й знайшли час побути в гурті старих друзів.

Дехто вже танцює, інші знову ведуть завязті дискусії на різні теми при шляхці української „кока-коля“. Ми маємо рівнож приємність заслухати веселий репортаж: із останньої нашої зустрічі в Ст. Кетеринс, який пані Дрончак, авторка, виголошує особисто.

Думками в минуле

Спільна мова спогадів і вояцька пісня цементують їх в одну родину, нівелюють партійно-політичні та станові різниці. Тоді ще раз оживає старе братерство зброї, і всі почувають себе борцями за одну й ту саму правду, за Українську волю і її незалежне державне життя. Власне такий зміст і такий настрій виповнили З'їзд на оселі „Говерля“, в якому взяв участь також найновіший поворотець з-поза залізної завіси, старшина 1-ої УД, що, після довгих років на Сибірі і перебування в одній з сателітних держав, прибув літом ц. р. на Захід і міг зустрітися з своїми колишніми фронтовими друзями, міг широ і свобідно згадувати минуле, міг почувати себе вільною людиною.

В особі цього товариша вітав з'їзд всіх тих учасників бою під Бродами, що їм доля судила перейти Голготу большевицького полону, упокорень і переслідувань. З притаєним віддихом вони вслухались в сухий, ляпідарний звіт свого товариша, який переповідав їм, що сталось „після того“, коли тисячам вояків 1-ої УД не вдалось прорватись крізь вогненне коло брідського кітла, і вони попали в руки Червоної армії. Потрясаючий звіт з глибокою увагою слухали учасники З'їзду. В ті хвилини вони бачили себе ще молодими юнаками, що з усіх закутин західних земель України, з Волині, а частинно з Центральних і Східних Земель, брали напрям на Львів; маршували до новоствореної української військової формації, що була в їх ідеалістичній уяві і бажанні такою, якою вони її хотіли бачити, не зважаючи на чуже зовнішнє оформлення цієї частини, не зважаючи навіть на те, що вона спершу навіть не сміла назватись українською, і що Тризуб треба було носити у серці, а не на мундирі. І саме тому, що в таких несприятливих умовах їм доводилось брати в руки зброю, і що з тяжкої й небезпечної проби вони вийшли переможно, що своїм бойовим вкладом вони вписали ще одну сторінку рішучості українського народу кров'ю здобувати собі волю – в них ще раз підтверджувалось відчуття добре сповненого обов'язку супроти своєї Батьківщини.

Вогонь ватри, полонить молоді серця

Гострими язиками вогню палахкотить на поляні ватра. Зімкненим колом її обступило колишнє вояцтво Дивізії; широко відкритими, цікавими й веселими очима спостерігають гру вогню кілька десятків найменших, хлопців і дівчат, дітей тих з-під Бродів і гляйхенберзького замку. І як колись –

чергуються вояцькі пісні. Гучні, могутні пісні народу, що бореться за свої права. Пісні, що перекидають їх в далеку простірно, але близьку серцеві і почуванням Батьківщину.

„Згадуючи сьогодні, в чотирнадцяту річницю, наших друзів, що полягли в кривавому бою під Бродами, згадуючи всіх поляглих друзів нашої Дивізії і всіх інших українських військових формацій, згадуючи й вшановуючи терпіння численних наших товаришів зброї, що карались і караються в большевицькій неволі, пам'ятаймо одне: ані одна крапля крові, ані одна година тюрми, заслання і взагалі неволі не пішли надармо. Тільки завдяки цій жертві крові і волі українських патріотів український народ став тим, чим він є сьогодні: всесторонньо розвиненою великою нацією, що великими й рішучими кроками прямує до своєї остаточної перемоги“, – несли мегафони слова голови Братства. І пісня знову сколихнула великим колом довкруги ватри, знову вслухались малята з відкритими ротиками в ритм маршу і півсвідомо переживали містерію цього вечора. Вони, очевидно, ще не все розуміли, їм ще малошо говорило часто повторюване слово „Броди“; ледве чи зможуть вони запам'ятати собі багато з історії вислуханої біля вогню ватри. Так, історію треба буде їм доказати, і зроблять це їхні матері та батьки згодом. Але палаючий вогонь і вояцька пісня, що пронизували їхні молоденькі душі та полонили їхні серця, створили емоційні рамки, в які треба буде вкласти велику силоету України.

Але не лише „третя“ Дивізія малечі пережила глибоко ватру і цілу зустріч на „Говерлі“. Всі її учасники роз'їжджались з неї з почуттям духового скріплення, з відсвіженою певністю, що „молода війна“ творить зцементований гурт, велику родину, для якої назавжди останеться зобов'язуючим те саме цілеспрямування, що й п'ятнадцять років тому, коли вони вступили на вояцький шлях: активна боротьба за українське визволення.

(„Вісті“, ч. 92, 1958)

Роман Колісник

ПЕРШИЙ СВІТОВИЙ З'ЇЗД ДИВІЗІЙНИКІВ В УКРАЇНІ

На відзначення 50-ліття створення Української Дивізії з'їхалися до Львова дивізійники з України й інших держав. Програма: субота 14 серпня – Служба Божа о год. 10-ій; конференція – о 11:30; пресконференція – о 15:30; концерт – о 19-ій.

Очевидно, Служба Божа почалася пізніше на тому самому місці, де правилася 17 липня 1943 – біля цитаделі. Тоді тут було поле, тепер – парк з густими деревами. Колись називалося це місце на вул. Пелчинській, тепер – на вул. Вітовського. Співав хор „Бурлака“ з Торонта. Правив довголітній страдалець за віру, старенький львівський архієпископ Володимир Стернюк в сослуженні отців дивізійників з діаспори – Ярослава Гаймановича з Мон-

реалю, Івана Музички з Риму й Петра Стецюка з Торонта та інших священиків. Запрошений був правити кардинал Любачівський, який опікувався дивізійниками, коли вони перебували в полоні в Італії. Тільки не міг прийти, бо був перешкоджений.

Свій свого пізнає! Так і дивізійників пізнати, – чи вони одягнені у ветеранський мундир чи ходять по-цивільному. Дивізійники вставилися у трилаву у формі „підкови“. Перед престолом у лаву стала „почесна стійка“ – голови Дивізійного Братства, представники інших ветеранських організацій, вищі офіцери українського війська (було їх чотири). Було кілька сот дивізійників зі станиць Братства у Львові, Івано-Франківську й Тернополі. Може дві-три сотні було з діаспори. Ніхто не знав скільки, бо не рахував, хоч реєстрація відбулася. За реєстрацію треба було платити по п'ять доларів (американських), то й не відомо, чи всі зголосилися. Цивільних було мало, дуже мало, як на одномільйоновий Львів. Казали, що не було реклями. Казали, що офіші хтось здирав уночі. Казали, що в суботу вранці не час на Богослужбу – чому не відправляли в неділю? Казали, що люди йшли теж до св. Юра, бо думали, що там буде відправа.

Було багато фотографів з фотоапаратами та відеокамерами з масмедій і саморобних „кіномистців“, які пропихалися поміж лави дивізійників і недивізійників.

Панувала доброзичлива побратимська атмосфера. Зустрічалися одні з одними, з тими, за котрими шукали заделегідь, й тими, котрих зустрічали несподівано. Зворушлива сцена була, коли один побратим з діаспори наткнувся на збідованого і підтоптаного, похилого дивізійника з краю. Дивилися один на одного, не вірячи, не пізнаючи себе, аж зрозуміли, що це вперше за п'ятдесят років вони разом. Обнялися й довго так стояли. Обтерли сльози з обличчя і вже не розлучалися – ходили разом.

Очевидно, Служба Божа до 11:30 не закінчилася. Коли побратими вимарширували з пісню на устах, чи радше пробуючи марширувати й співати, як колись, під Політехніку, настав час на заслужений перепочинок. І як дивізійники виглядали після такого „маршу“? – як після битви під Бродами п'ятдесят років тому, – пізніше сказав хтось. Однак, вони ще навіть могли засоромити нинішнє військо, якого чоту ми бачили з рушницями в марші, мабуть, на вправи. Йшли без кроку, без лав, без чвірок, а так, якби це була гурма дітей, що вилетіла на шкільне подвір'я на перерві.

У Політехніці зала, може на тисячу, може, й більше, битком набита. Засіла почесна президія на чолі з головою Галицького Братства дивізійників Михайлом Яцурою, з ним – голови станиць: Михайло Бендина (Львів), Володимир Малкош (Івано-Франківськ), Богдан Стасів (Тернопіль), полк. Роман Костюк (заступник голови Спілки Офіцерів України), д-р Святомир Фостун (голова Об'єднання б. Вояків Українців Великої Британії), д-р Мирослав Малецький (голова Головної управи). Лев Бабій (голова Крайової управи Канади), Роман Данилюк (США).

Врешті почалася теоретично-практична конференція, яка була на програмі. Мала відбутися... Але нікому не оголошуючи, головуючий Михайло Яцура почав кликати „прелегентів“ до привітів... Вітав дивізійників полковник Роман Костюк від Спілки Офіцерів України – по військовому; прорек-

тор Політехнічного інституту сказав тепле слово; Іван Кандиба, голова націоналістів, які підтримують УНСО, парамілітарну організацію, що, ніби виконуючи заклик Степана Бандери, щоб „ми були там, де іде боротьба з більшовиками, щоб воювати на чужій території, але не тут, в Галичині, в нашій рідній Україні“ (Див. „Високий замок“, ч. 1026, 1993). Тому бійці УНСО воюють з росіянами в Абхазії і там гинуть. Кандиба закликав вписуватися до його націоналістичної партії, яка найкраще охоронить українську незалежну державу. Проф. Олег Романів, голова Львівського НТШ, обіцяв видати історію Дивізії. Цікаво промовляв представник Братства УПА: „Всі тепер закликають до єдності, а дивізійники запросили на свої святкування тільки двох, найвище трьох упістів. А ми маємо вісім тисяч членів! Як це так?“

Вітали побратимів всі голови станиць, крайових управ Братства. І це дуже гарно й по-побратинському не забувати про самих себе в день золотого ювілею. Хтось повідомив, що громадсько-політичні діячі Іван Гель і М. Горинь (Обласна рада) не прибули.

Отже, „конференція“, сказати б, відбулася, чи радше збулася без доповідей.

Промовляє голова Головної Управи Б-ва д-р М. Малецький під час концерту.

Обід затягнувся. Після обіду пресконференція, але... не запрошено нікого з масмедій. То говорили з залі хто хотів, як хотів, і про що хотів.

Увечорі концерт в Оперному Театрі тривав три години з гаком. Були промови: народний депутат до Верховної Ради Михайло Косів і голова Братства д-р Мирослав Малецький. Співали артисти з Києва, співав народний ар-

тист України Дмитро Гнатюк. В супроводі симфонічної оркестри... без оркестри, але при системі стеріо. І голос його звучав майже як „з природи“, бо на те існує техніка.

Найкраще, найефективніше, надзвичайно вдало рецитувала актриса уривок з битви під Бродами, з контрверсійної повісти „Огненне коло“ Івана Драгяного. Аж моторошно стало, слухаючи придуманий епізод з боїв під Бродами – розстріл дівчат-бійців Червоної Армії.

На бравурну ноту хор „Бурлака“, при Станиці дивізійників у Торонті, дав цілий концерт. Виступаючи в смокінгах, співали „бурлаки“ дуже добре, що повинно дати задоволення маестрові Зенонові Лавришинові, який хор підготував до турне. Олег Хміль диригував хором у турне.

* * *

У неділю вранці хлопці в автобуси посідали й на гору Жбир біля Ясенова поманджали. Ця гора має за собою історію, яка варта свого власного історика, її видно (не дуже) з шосе на Львів. На цій горі студенти Львівського університету збудували 1991 року пам'ятник полеглим воїнам. Цей пам'ятник посвячено 29 травня й „хтось“ незабаром уночі висадив його в повітря. Хто? Кожний знає, але виконавці цього діла не відважилися оголосити це прилюдно, як це звичайно роблять ідеологічно мотивовані виконавці терористичних вчинків.

Курган з хрестом на горі Жбир біля с. Ясенова
на місці зруйнованого пам'ятника
в пам'ять полеглих вояків Дивізії під Бродами.
(18 серпня 1993 р.).

До п'ятидесятиріччя на горі Жбир дивізійники приготувалися довго й солідно. Рішено збудувати дорогу на гору Жбир, щоб легше було автобусам і автомобілям виїздити.

Проповіді виголосили священники, промовляв голова Брідської районної

Ради Роман Молодій, який віддав пошану загиблим і побажав успіхів та справедливості від нашого незалежного уряду дивізійникам, виступив полковник Роман Костюк з Києва, до Панахиди співав хор „Бурлака“ (в братських уніформах), виступали інші хори (був навіть хор з Дрогобича), деклямували дітки в народніх строях, пишні, як польові цвіткі.

Між промовцями виступили голова Крайової Управи Братства Канади Лев Бабій, голова Рочестерської Станиці з Америки В. Білан.

У масмедіях Львова й Києва було багато прихильних статей, репортажів про відзначення. Є, були й будуть негативні насвітлення певних людей, найчастіше ворожих до всього українського національного. Та чи це не так було впродовж довгих століть? Мазепинці, петлюрівці, бандерівці, фашисти, буржуазні націоналісти... „упривілейовані епітети“, зарезервовані тільки для вибраних і непослушних українців. Чи не час було б й до історії увести такі епітети, як от: жорстокопетрівці, кроволобні меншиковці, ненависні катериновці, джугашвільці, муравйовці, беріївці, кочубеївці?..

На горі Жбир народу, а народу. Одні нарахували чотири, інші п'ять, ще інші вісім тисяч. Ходять, щось купують при стендах, які порозкладали торговці просто неба, щось п'ють, заїдають, навіть співають гуртами.

Виступає Лев Бабій – голова Крайової управи Канади.

Стоять зліва: М. Яцура – голова Галицького Б-ва, заповідачка, Б. Стасів – голова Тернопільської станиці, М. Бендина – голова Львівської станиці.

У дорозі назад ми ще відправили Панахиду на могилі біля села Підгірців, де перепоховано 20 полеглих дивізійників. Зупинилися при дорозі біля Княжого, де відбувався пролом з оточення в спекотні і скорботні дні липня 1944 – через поля, через колію до ліска Гавереччини. Тут добрих пару кілометрів треба було пробігти чистим полем й треба було великого щастя, щоб не поцілила тебе куля чи осколок. Аж пробіг мені мороз по спині, хоч я там не був, коли дивився на це місце, тепер засіяне поле, а тоді була – гола лука.

Ми вже в дорозі до Києва, – через Івано-Франківськ.
Київ! Який він?

Появився в газеті „Голос України“ (як не дивно, але Верховна Рада видає власну звичайну газету з комерційними оголошеннями) відкритий лист організації ветеранів України до Президента України Л. Кравчука й Голови ВР І. Плюща „Проти відзначення 50-річчя дивізії СС „Галичина“. Навели різні факти“, як за „старих добрих часів“, згадуючи присягу Гітлерові, чомусь не подаючи однак, що у присязі було теж: „в боротьбі проти більшовизму“. В такому самому контексті не забули згадати злим голосним словом УПА. У „Молоді України“ появилася довга стаття проти дивізії, що, мовляв, таке відзначення пошкодить УПА, щоб її визнали „учасниками національно-визвольної боротьби“. Під статтею надрукували теж звернення ОУН з 1943 року „Довкруги дивізії СС „Галичина“ з бюлетеню ОУН, що забрало цілу сторінку. Це якби доповнення до раніше надрукованого в цій газеті інтерв'ю з Василем Куком, останнім командувачем УПА. В тому інтерв'ю В. Кук негативно висловився про дивізію „Галичина“.

Були оголошення, щоб маніфестувати проти маршу дивізійників, хоч такого маршу ніхто не плянував. Запляновано було конференцію, концерт, прийняття – і це все, що мало відбутися в Домі офіцерів.

Пару днів перед відзначенням управа Спілки Офіцерів України повідомила, що залі в Домі офіцерів на суботу нема до диспозиції. Проте науково-практична конференція та концерт відбулися, як заплановано, в Будинку художника.

На конференції головував голова Всесвітньої Української Координаційної Ради й голова товариства „Україна“ поет Іван Драч, який сказав коротке вступне слово. Доповіді виголосили: д-р Святомир Фостун з Англії – про історію дивізії, генеральний секретар СКВУ д-р Василь Верига – про успіхи й досягнення дивізійників у цивільному житті та їх участь у громадській діяльності, професор. Коваль з Києва – про російсько-українські стосунки.

Були привітання від недивізійників і дивізійників, між ними: начальника соціально-психологічної служби Збройних Сил України генерал-майора Володимира Муляви, кол. президента УНР в екзилі й голови ОУН Миколи Плав'юка, голови Київської Спілки Офіцерів України.

Все таки Спілка Офіцерів України подбала, щоб у кожному автобусі у Львові й по дорозі до Києва та у Києві було по двох офіцерів для поради й на всяку нагоду. Не залишилася безпека й Дому художника на призволяще, були там „обсерватори“ в мундирах і цивільному, щоб громадський порядок не був порушений.

Після конференції виступив етнографічний колектив „Гомін“ з Києва, заснований фолклористом Леопольдом Япенком у 1969 р. У 1971 р. був ліквідований „брежнівцями“. Вдруге народився у 1984 р. Хористи, повбирані в „комбіновані“ народні строї – хто, які мав, вишиту сорочку, звичайні штани, жінки – в барвистокольорових спідницях, у босоніжках і черевиках, різного середньо-старшого віку, співали з завзяттям із щирого серця. Цей хор славний тим, що перший почав співати стрілецькі й національні пісні, а під час кампанії референдуму їздив по селах і колгоспах. Проти нього партійні

діячі організували, як колись за царату, „чорні сотні“ на погроми.

Відзначення успішно закінчилося. Було багато репортерів, як у Львові, так і в Києві, навіть закордонні радіорепортери брали інтерв'ю від учасників. Зацікавлення велике, мабуть, й через оцю „контroversію“, ніби дивізія була єдиним легіоном у чужих уніформах у всій історії людства.

– Лід проломано. Мостовий причілок збудовано, – казав голова Головної Управи дивізійників д-р Мирослав Малецький.

Важливе є те, що ювілейні відзначення у Києві організувала Спілка Офіцерів України, при співучасті Товариства „Україна“, Всеукраїнського Братства УПА, Конгресу Українських Націоналістів, Народнього Руху України, Української Республіканської Партії.

Зліва: д-р С. Фостун, Р. Данилюк, полк. Р. Костюк, І. Драч, д-р М. Малецький, Л. Бабій, М. Бендина. (Київ, 21 серпня 1993 р.).

Конференція ухвалила резолюції в яких:

„Визначає, що важливим аспектом розбудови Української держави та консолідації суспільства є подолання стереотипів спекулятивної комуністичної пропаганди щодо українських легіонових формувань у 2-ій світовій війні...“

„Звернення“ до українського народу починається:

„Ми, колишні вояки дивізії „Галичина“, зібрались на відзначення 50-ї річниці створення 1-ої Дивізії Української Національної Армії, звертаємось до громадян України, як учасники визвольних змагань народу за свою незалежність, із закликом справедливо потрактувати історичну необхідність створення українського військового формування в той час, коли нашу землю шматували німецькі й московські окупанти“.

І закінчується:

„Враховуючи те, що ветерани 1-ої УД УНА, як і інші патріотичні військові формування, боролися за визволення України і підтримують національну державницьку ідею з метою консолідації зусиль на розбудову незалежної Української держави, вважати доцільним створити Координаційну Раду всіх ветеранських та громадських організацій військового спрямування під егідою Спілки Офіцерів України“.

Андрій Коморовський
Референт музеїв

ЮВІЛЕЙНІ ВІДЗНАЧЕННЯ в УКРАЇНІ 50-РІЧЧЯ ДІЯЛЬНОСТІ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ОЇ УД УНА

Заходи для відзначення золотого ювілею Братства, які – на пропозицію Головної Управи Братства – розплянував і провів в 2000 році у Львові Володимир Бойко, завідувачий Відділом Історії Визвольних Змагань України – Львівського Історичного Музею

Виставки

1. Для першого етапу заходів була підготована ювілейна пересувна виставка „Шляхи до волі“ на восьми двосторонніх планшетах під склом, що включала до 300 музейних предметів і фотографій. У Личаківському р-ні м. Львова, Відділ провів 18 виїздів у школи та Ліцей ім. Героїв Крут, від початку березня до 16 травня. Виставку оглянули:

СШ №1 – 200 чол.;

СШ №98 – 575 чол.;

СШ №4 – 142 чол.;

СШ №69 – 76 чол.;

СШ №9 – 150 чол.;

СШ №54 – 177 чол.;

СШ №13 – 128 чол.;

СШ №35 – 150 чол.;

СШ №84 – 262 чол.;

СШ №80 – 150 чол.;

СШ №73 – 77 чол.;

СШ №28 – 120 чол.;

СШ №25 – 120 чол.;

СШ №72 – 170 чол.;

СШ №95 – 265 чол.;

СШ №82 – 180 чол.;

СШ №96 – 210 чол.;

Ліцей ім. Героїв Крут – 400 чол.

Виставку відвідало 3.581 учнів 9-11 класів. На виставці були присутні вчителі та адміністрація шкіл. Науковці музею проводили екскурсії для груп від 20 до 30 чол. Там виступали члени Галицького Братства: Л. Войташ, М. Бендіна, В. Саламаха, Б. Шумський та інші.

2. Стационарна ювілейна виставка „Рамена української самостійности“ була відкрита 21 серпня 2000 року в присутності членів Галицького Братства, Петра Буняка – голови Братства в США; О. Городиського – США, начальника управління Культури Львівської Облдержадміністрації – Романа Дубківського, директорів Львівських музеїв, культурних діячів, громадськості – й тривала до Дня Незалежності України.

На відкритті виставки виступили: Б. Чайковський – директор ЛІМ; Р. Дубківський; П. Буняк; О. Городиський; В. Саламаха; Б. Стасів – голова станції в Тернополі; І. Головацький, В. Бойко – представив виставку.

На виставці головний розділ було присвячено УД „Галичина“, яку введено в контекст військових підрозділів – від УСС до сьогодення (260 експонатів).

Репортаж з виставки трансливався каналом СТБ (загальноукраїнський) та за кордоном каналами українського телебачення. Виставку відвідало біля 500 чоловік, з них 200 дітей, проведено 20 екскурсій.

Відкриття ювілейної виставки „Рамена української самостійности“.

Зліва: Петро Буняк – голова Б-ва, США, Роман Лубківський – начальник обл. управління культури, Орест Городиський – США, Богдан Чайковський – директор ЛІМ, Володимир Бойко – завідуючий Відділу ІВЗУ.

Відвідини Музеїв

У програму Ювілею увійшла поїздка референта музеїв Андрія Коморовського, який відвідав музеї з дивізійними експозиціями в Івано-Франківську, Яремчу, Надвірній, Тернополі, Бродах і два у Львові.

Згідно з наміченим Головною Управою пляном, всі завідуючі музеями одержали особисту „Грамоту вдячності та признання“ за влаштування експозиції, а музеї дотацію у висоті двісті ам. дол.

Крім експозиції, музеї вдержують архівні та бібліотечні фонди, організують відзначення історичних, а зокрема дивізійних подій, провадять активну працю над поверненням історичної пам'яті серед громадянства, а особливо молоді.

Не можна поминути великої посвяти музейних працівників, яким приходилося працювати в дуже важких умовах, головно з причини недостатніх муніципальних послуг – ogrівання, освітлення, вдержання приміщення тощо, не згадуючи вже про мізерну зарплату.

У рамках ювілейного відзначення Головна Управа вислала в Україну 8.000 ювілейних наліпок для музеїв і Галицького Братства.

Особливі Відзначення

Головна Управа нагородила „Золотим Хрестом за особливі заслуги“ директора Львівського Історичного Музею Богдана Чайковського за скликання науково-практичної конференції й щирі слова признання Братству, та завідуючого Відділом ІВЗУ Володимира Бойка за ініціативу у розбудові дивізійної експозиції, а зокрема за випрацювання та здійснення оригінальної й багатой ювілейної програми.

Конференція

21 вересня 2000 р. розпочала роботу Міжнародна науково-практична конференція: „Перша Українська Дивізія УНА: історія створення та національно-політичне значення“, в якій взяло участь 23 науковці з України та з-за кордону. У вестибюлі приміщення товариства охорони пам'яток історії та культури (Коперніка, 40-а), де проводилась конференція, була розгорнута пересувна виставка „Шляхи до волі“, а також виставка дивізійної літератури.

З вітальним словом від імені Голови Львівської облдержадміністрації С. Сенчука виступив О. Кучабський. Виступали також: заст. Голови ГУ Б-ва кол. вояків 1-ої УД УНА – А. Коморовський, голова ОБВУ у Великобританії – д-р Святомир Фостун, голова НТШ у Львові – О. Романів, дир. ЛІМ – Б. Чайковський, проф. Я. Дашкевич (керівник конференції).

Стоять зліва: М. Бендіна – голова станиці Б-ва у Львові, Б. Чайковський – директор ЛІМ, В. Саламаха, Б. Стасів – голова станиці Б-ва в Тернополі, д-р В. Верига – Канада, проф. Я. Дашкевич – керівник конференції, д-р В. Ідзьо – Москва, В. Бойко – організатор конференції, А. Коморовський – Канада, д-р С. Фостун – голова ОБВУ у Великобританії, Ю. Ференцевич – США, В. Малкош – голова станиці Б-ва у Івано-Франківську.

Промовляє голова оргкомітету конференції Володимир Бойко.

Протягом двох днів виголошено 24 доповідей та повідомлень. Головуючим на конференції був проф. Я. Дашкевич, співголова першого дня роботи – д-р Верига (Канада); співголова другого дня – д-р Святомир Фостун (Великобританія); голова оргкомітету – В. Бойко. (Див. „Короткий зміст доповідей“, стор. 86)

По підведенні підсумків конференції були прийняті резолюція конференції та рішення про подачу звернення учасників конференції до Президента України, Верховної Ради та Кабінету Міністрів України.

По закінченні роботи конференції було вручено відзначення ОБВУ у Великій Британії.

Робота закінчилась братнім обідом.

ЗВЕРНЕННЯ:

Президентові України Леонідові Кучмі

Міжнародна науково-практична конференція „Перша українська дивізія Української Національної Армії: історія створення та національно-політичне значення“, що відбулася недавно у Львові, за участю доповідачів з України, Великобританії, Сполучених Штатів Америки, Канади мала на меті з перспективи часу висвітлити питання національно-визвольної боротьби українців у період Другої Світової війни 1939-1945 рр.

Як відомо, у всесвітній історії відбувається тепер перегляд ряду політичних проблем. Сучасна історична наука висуває на перший план антикомуністичні й антиколоніальні рухи середини ХХ ст., оцінюючи їх позитивно. Протягом останнього десятиріччя відбувся також злам у ставленні до національних та націоналістичних рухів, сучасна політична наука визнає їх-

ній великий вклад у процесі державотворення.

Виходячи з позицій світової історичної науки, що визнала тоталітарні комуністичні режими найбільшим ворогом проти людства та людяності у ХХ ст., доповідачі й виступаючі учасники конференції довели на фактичному джерельному матеріалі, що основною ідеєю, яка довела до створення Української Національної Армії (раніше 14 дивізії „Галичина“) у 1943-1945 рр., була боротьба з комуністичним колоніалізмом в Україні. Формальне існування цих військових формувань в складі німецьких збройних сил не заперечує тези, що учасники Української Національної Армії (дивізія „Галичина“) дуже добре розуміли крах німецької військової машини під ударом Союзників, та мали надію, що наступні військові конфлікти, які могли виникнути після Другої Світової війни між колишніми Союзниками в період холодної війни, дадуть змогу учасникам Української Національної Армії продовжити в нових умовах боротьбу за створення суверенної і незалежної Української держави.

Учасники конференції звернули увагу на те, що в сучасних узагальнюючих працях українських істориків роль і значення Української Національної Армії (дивізії „Галичина“) або цілком замовчується, або згідно з канонами комуністичної пропаганди, що фальсифікувала історію України, як і колось супроводиться лайкою, образами, викривленням правдивої історії.

Звертаємося до Вас, пане Президенте, з проханням дати вказівку об'єктивно розглянути історію Української Національної Армії (дивізія „Галичина“) – враховуючи також висновки комісії Портера і Дешена (вони встановили непричетність УНА та її попередника до будь-яких злочинів проти людства) – у комісіях істориків-спеціалістів, у комісіях Верховної Ради України з метою відновити історичну правду та, відповідно, надати колишнім воякам дивізії „Галичина“ – Української Національної Армії, як борцям за волю України, статус учасників Другої Світової війни з передбаченими для них правовими наслідками.

Цього вимагає історична справедливість, остаточне встановлення злагоди в суспільстві, добро її громадян.

Маємо надію, що ви, пане Президенте, як гарант Конституції України, сприятимете вирішенню нашого прохання.

Від імені учасників конференції:

Керівник конференції, д.і.н. Ярослав Дашкевич,

Голова Оргкомітету Володимир Бойко,

Секретар конференції Роксолана Пугарська,

Д.і.н. Олег Гринів,

Д.і.н. Валентин Мороз,

Д.і.н. Тарас Андрусак,

К.і.н. Богдан Якимович,

Голова Крайової управи Галицького братства колишніх вояків 1-ої Української Дивізії УНА Лев Войташ.

Р. Лещишин не подав причин відкинення такого великого числа добровольців, натомість каже, що добровольців могло б бути багато більше, якби Дивізія була творена при Вермахті. В першій фазі набору більшість вступила добровільно, але були й такі, які, ховаючись від переслідувань, голосилися до Дивізії. Він підкреслює, що до Дивізії вступали учасники Визвольних Змагань, як сотник Дмитро Паліїв і Аверкій Гончаренко. На підставі джерел, на жаль, не подає яких, під Бродами згинуло 3.000 вояків, 1.000 попало в полон, приблизно 3.000 пропало безвісти або перейшли до УПА. Дехто з тих, хто попав у полон, були мобілізовані до Червоної Армії. Ті, що вийшли з-під Бродів, стали стрижнем переформованої Дивізії, до якої приходило багато таких, яким сказано: вибирай службу в Дивізії або примусову роботу в Німеччині. На його погляд, Дивізія на час боїв в Югославії набула всеукраїнський характер, бо в ній служили хлопці з усіх сторін України.

У другому засіданні перший доповідав **Юрій Юрик** на тему *Дивізія „Галичина“ – 1-ша УД УНА: позиції ОУН (Б) і ОУН (М)*. Ця тема була також частково порушена і іншими доповідачами, але Ю. Юрик вичерпно і об'єктивно опрацював її, підкреслюючи, що обі організації змагали до тієї самої мети, маючи іноді інші погляди на тактику змагань.

Майор д-р Святомир Фостун, в доповіді *Воїни 1-ої УД УНА в таборах військовополонених у Великій Британії*, згадав усі ділянки життя: розміщення у таборах, про адміністрацію таборів, духовну опіку, політичну діяльність і громадську діяльність, культурно-освітню працю, спорт, соціальну сторінку та про фізичну працю.

Дивізійників почали транспортувати з Італії до Великої Британії вже на початку 1947 року, а почали звільняти в 1948 році. На жаль, звільнення затягнулося аж до зими 1949 року. Трагування дивізійників було людяне, ніхто не голодував, але працювати треба було. Охорона таборів була мінімальною, а вся внутрішня адміністрація належала таборянам. З Ріміні, разом з дивізійниками, прибули і військові капеляни, які дбали про духовну опіку.

Хоч між дивізійниками були прихильники всіх українських політичних рухів, політична діяльність була обмеженою через брак вільного подорожжання, а контактом з зовнішнім світом було тільки листування.

В усіх таборах розвивалася культурно-освітня праця: хорові і танцювальні колективи, драматичні гуртки, оркестри, самоосвітні гуртки, видавалися таборів газети. Розвивався спорт: у 17-ох таборах діяли 24 футбольні команди.

Таборяни працювали головно в сільському господарстві, але також і в індустрії. Це була дешева робоча сила, хоч дещо за працю платили.

Вийшовши поза дроти, дивізійники розбудували українське громадське життя. Деякі з них емігрували в заокеанські країни і внесли там свій вагомий вклад у розбудову української західної діаспори.

У доповіді *Громадсько політичні діячі 20-их років Західноукраїнських земель і дивізія „Галичина“* **Василь Штокало**, описуючи життєвий шлях колишніх членів УВО, які опинилися в рядах Дивізії „Галичина“, або у Військовій Управі, розвінчує советський міт, що до Дивізії вступала тільки „збаламучена молодь“. Він згадує членів УВО, які ціле своє життя посвятили боротьбі за визволення України, й уважали за свій патріотичний обов'я-

зок продовжувати цю боротьбу в рядах Дивізії „Галичина“. Він вчислює діячів УВО: Осип Навроцький – начальник канцелярії Військової Управи, Дмитро Паліїв, який у дивізійному штабі виконував функцію референта старшинських українських кадрів, Любомир Макарушка – який по смерті Дмитра Палієва під Бродами зайняв його місце, Іван Рудницький, Зенон Зелений, Богдан Підгайний, Григорій Голяш. Для українських патріотів, борців з часів Визвольних Змагань і в період між обома війнами, Дивізія „Галичина“ була продовженням їхньої боротьби за визволення і побудову самостійної України.

Д-р Юрій Покальчук виголосив вичерпну доповідь на тему *Д-р Володимир Кубійович і УЦК та історія утворення дивізії „Галичина“*. Він сказав, що дехто називає Кубійовича коляборантом, але найкращою відповіддю на це, найкращим пам'ятником і доказом спрямування його життя є його *Енциклопедія Українознавства*. В часі окупації України радянською владою д-р Кубійович бореється проти спотворення України у так званій радянській науці. Висвітлює життя і проблеми українців у Генеральній Губернії, говорить про працю Українських Допомогових Комітетів. У листопаді 1939 року, на зборах українських громадян з ініціятиви полковника УНР Р. Сушка, у Кракові створено Українське Національне Об'єднання, головою якого обрано проф. Володимира Кубійовича. Згодом УНО переіменовано на УЦК (Український Центральний Комітет). Політичну позицію проф. Кубійовича д-р Покальчук порівнює до позиції таких українських радянських діячів, як: Тичина, Рильський, Бажан, Довженко, які, в більшій чи меншій мірі, співпрацювали з російською владою, щоб таки щось зробити для України – бодай у такій формі як вірш Сосюри „Любіть Україну“. Така і була позиція проф. Кубійовича, що мала бути українська адміністрація, яка боронила б перед німцями права українців. 28 квітня 1943 року було проголошено створення дивізії „Галичина“. На початку 1943 року були ще сподівання, що Українська армія, вишколена в німецькому стилі, не тільки протиставитиметься російському імперіялізмові, але стане основою української армії незалежної Української Держави. Українська молодь масово голосилася до набірних комісій. Цим вона довела, що хоче бути гідною супроти своїх батьків – славних героїв УГА.

Тему духовної опіки у дивізії „Галичина“ опрацювала пані Ольга Коневич у доповіді п. н. *Українська дивізія „Галичина“ під опікою духовенства*. Вона стверджує, що питання про участь священників у Дивізії на становищі військових капелянів вирішувалась з ініціятиви голови УЦК проф. Володимира Кубійовича, за згодою митрополита Андрія Шептицького. Начальник духовного відділу Військової Управи о. д-р Василь Лаба одержав дозвіл, щоб в Дивізії було дванадцять священників. Українські священники не тільки могли забезпечити духовну і моральну підтримку воякам, але також могли *неутралізувати* всі спроби нацистської індоктринації. В тому відношенні духовні зусилля мали повний успіх. Дивізія „Галичина“ була одинокою формацією східноєвропейських народів, що мала священників, при чому нацистська пропаганда була фактично виключена. О. Коневич згадала про працю духовенства у таборах полонених в Італії, цікаво розказуючи про різні події, які мали місце у таборі.

тром Паліївим і Любомиром Макарушкою. Він старався налагодити дружні відносини між українцями і німцями; уважав, що українці були добрими воювачами і до кінця війни тримали свій меч чесно і ніколи його не сплямили.

Проф. Ідзьо добре насвітлює фон, на якому творилась Дивізія. Підкреслює негативний підхід загалу німецьких політиків до плянів Вехтера творити Дивізію і коли вони зрозуміли, що, не маючи альтернативи, вся українська молодь може піти в УПА, Гімлер згодився на творення Дивізії, але не як українського національного формування, але регіонально-галицького. Все ж таки, стверджує, що Дивізія „Галичина“ не була „натовпом зрадників чи коляборантів, а інтелектуальним зосередженням української інтелігенції, яка в першу чергу дбала за розбудову української державности“. Він порушує тему відношення ОУН (Б) і ОУН (М) до Дивізії і стверджує, що, по мимо різних поглядів, члени ОУН вступали до Дивізії з метою набуття військового знання. На підставі архівальних советських документів, він стверджує, що коли Сталін почув, що на фронті біля Бродів знаходиться Дивізія „Галичина“, дав наказ сконцентрувати велику силу в наступі на Львів. На відтинку XIII Корпусу, в якого складі була Дивізія, сконцентровано 1.200.000 війська, 2.200 танків, 14.000 гармат і понад 3.000 літаків. Проф. Ідзьо закінчив свою доповідь опінією, що і німцям, і советам залежало на тому, щоб українську дивізію знищено, але ця тема вимагає дальших досліджень.

Розпочинаючи свою доповідь *Українські військові формації у складі збройних сил Німеччини*, Андрій Боляновський заявляє, що за часів Радянського Союзу, зі зрозумілих причин, ця тема не була розроблена, отже, треба її тепер добре прослідити. Основні причини творення таких українських військових формувань закладено в наслідках 1-ої світової війни. Відсутність єдності, недостатньо поширена національна свідомість, відсутність політичного досвіду українського провідництва, агресивність сусідів, відсутність прихильників серед країн переможців довели до того, що визвольна боротьба зайшла у безвихідь. Визвольні змагання сприяли появі нового покоління борців, які були переконані, що тільки збройні сили можуть забезпечити незалежність Україні. Рівночасно, попередня політика ССРСР заклала підґрунття для того, що по німецькому боці проти ССРСР боролось понад 1.000.000 бувших громадян ССРСР. Далі, А. Боляновський вичисляє українські формування на боці німців: Дружини Українських Націоналістів, різні допоміжні формування, пізніше об'єднані в УВВ, Дивізію „Галичина“ і Юнаків протиповітряної оборони. У 1944 році по німецькому боці боролось понад 220.000 українців. Українські підрозділи були українськими національними формуваннями. Вони, спільно з німцями, вели бої проти ССРСР, вважаючи, що це тактичне завдання українського визвольного руху – послаблення ССРСР в українських національних інтересах (Німеччина вже не була спроможна реалізувати свої колонізаційні пляни), не бачучи іншої нагоди створити українські національні військові формування, необхідні для здобуття державної незалежності.

Михайло Ханас для опрацювання теми *Українська Дивізія „Галичина“ і УПА: аналіз політичної ситуації* вжив багато матеріалів істориків заходу, яких праці були об'єктивними, і матеріалів радянських, які насвітлювали ОУН-УПА і Дивізію з негативної точки зору. Він доходить до висновку, що

ані ОУН, ані УПА не виступали проти Дивізії *per se*, але виступали проти концепції, яку тоді пропагували деякі українські політичні кола. Засадниче ставлення керівництва ОУН (Б) до концепції творення військових частин при німецьких збройних силах було негативне, але колишні „дружинники“, разом з ген. Шухевичем, були за тим, щоб Дивізії не противитися. Вкінці провід підпілля вирішив не перешкоджати наборові до Дивізії і навіть посилав своїх членів на вишкіл до Дивізії. Між Військовою Управою і головним штабом УПА був активний контакт, а члени Дивізії вже від вересня 1944 р. перебїгали до УПА.

Проф. Олег Гринів прочитав доповідь на цікаву малоопрацьовану тему *Українське Юнацтво в роки 2-ої світової війни*. О. Гринів уважає, що німці, відповідно до змін ситуації, змінювали форму використання людських ресурсів в Галичині для своїх цілей. Спочатку це була висилка людей до примусової праці в Німеччині, потім вербували населення до поліційних і парамілітарних служб. Згодом постала дивізія „Галичина“. Вкінці був набір молоді – хлопців і дівчат – до протилітунської оборони. Німці не мали підтримки УЦК і вдалися до примусового набору. При вербуванні юнаків допускалися шантажу і погроз. УЦК мав до вибору: або залишити молодь на призволяще, або заопікуватися ними. УЦК вибрав друге. Це до певної міри вдалося. УЦК переконав німців проти вживання юнаків до поборювання танків. Також вдалося виклопотати для деякої частини юнацтва продовження освіти. На жаль, тепер у самостійній Україні питання правового статусу юнаків не розв'язане.

У доповіді *Проблеми правового статусу учасників 2-ої світової війни* Тарас Андрусяк розглядає нелогічність „Закону про статус ветеранів“, який є більше в душі бувшого Радянського Союзу, як самостійної української держави. Одною з проблем, які мусять бути розв'язані – це оцінка 2-ої світової війни та німецько-радянської війни зокрема. Одним аспектом цієї проблеми є пакт Молотова-Рібентропа, який дав поштовх до 2-ої світової війни, але замовчується. Теперішній закон каже, що „ветеранами війни є особи, які брали участь у захисті Батьківщини, чи в бойових діях на території інших держав“. Треба устійнити, що розуміється під терміном „Батьківщина“, і чому не вживається термін „Україна“? Чи ССРСР був батьківщиною для українців? Інтерпретація того документу не дає статусу ветеранів війни особам, які боролися за державну самостійність України, але надає такий статус особам, яких військова служба не мала жодних відносин до України, наприклад, членам винищувальних батальйонів, тобто тому, хто боровся проти українського визвольного руху. Для утвердження порозуміння в українському суспільстві, ті, хто боролися за українську державність – УПА і Дивізія „Галичина“, – мусять бути визнані ветеранами війни.

Василь Штокало у своїх доповідях *Проблематика дивізії „Галичина“ в сучасній історіографії України і Громадсько-політичні діячі 20-их років Західноукраїнських земель і Дивізія „Галичина“*, широко і вміло розвиває ці теми, звертаючи увагу на зацікавленість проблематикою дивізії „Галичина“ сучасними істориками.

Ростислав Лецишин зайнявся темою *Характер мобілізації до УД*. До Дивізії зголосилося 81.124 добровольців, з того числа було відкинено 29.124.

КОРОТКИЙ ЗМІСТ ДОПОВІДЕЙ НА КОНФЕРЕНЦІЇ: „ПЕРША УКРАЇНСЬКА ДИВІЗІЯ УНА“

Доповідачі поруши цілий діапазон тем, пов'язаних з постанням, вишколом, боями, побутом у Дивізії в полоні, як рівнож з життям дивізійників у діаспорі і їх боротьбою за добре ім'я Дивізії. У вступному слові проф. Я. Дашкевич, привітавши Конференцію від імені Інституту української археографії та джерелознавства ім. Михайла Грушевського НАН у Києві і Львові, від Історично-філософської секції Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові та від Історичного товариства Нестора-літописця у Києві, звернув увагу на парадокс офіційної історичної науки, що борцям проти комуністичної навали в Україні начіпається ярлик „коляборанта“ чи пак „зрадника“, однак, на ген. Андрія Власова, якого розстріляли за „коляборацію і зраду батьківщини“, сьогодні російські націоналістичні кола дивляться як на великого російського патріота. Проф. Дашкевич підкреслив, що ця Конференція допоможе звільнити історію України від антиукраїнських стереотипів.

Першу доповідь прочитав д-р **В. Верига**: *За справедливе трактування ветеранів дивізії „Галичина“ і Дивізії „Галичина“ у висвітленні радянської пропаганди.* У першій частині, він зауважує, що питання визнання дивізії „Галичина“ неможливе без вирішення і узгодження статусу України за весь час існування советського режиму, а саме: чи був Советський Союз для українців вітчизною, а Україна суверенною республікою, чи радше поневоленою країною у складі советської імперії, наслідниці російської імперії? Коли у 1939 році Західна Україна була прилучена до Української Радянської Соціалістичної Республіки, влада не перейшла в руки місцевих українців, а радше до насланих з Росії росіян і жидів. Розпочався жахливий терор: тисячі були вбитими і затортурованими на смерть. Д-р Верига запитує: чи могли західні українці ставитися лояльно до такої влади і вважати СРСР батьківщиною?

Німці також не оправдали українських сподівань, проте не дорівнювали жорстокостям советського режиму. Українська молодь пішла слідами своїх батьків УСС-ів і взяла зброю від менш небезпечного противника. Беручи зброю від німців, ми були українською національною формацією з українським золотим левом на синьому тлі та з українською мовою в щоденних відносинах. На жаль, у советській армії, в якій служили наші українці, панувала виключно російська мова, не було і не могло бути жодної національної символіки, бо і не було окремих українських формувань. Про незалежність України не могло бути мови. Члени 1-ої УД УНА, не вимагають реабілітації, бо вони не провинилися проти свого народу; навпаки, вони вимагають визнання їх як борців-воїнів за українську державу.

У другій частині своєї доповіді д-р Верига показав, як советська пропаганда і дезінформація насвітлювала дивізійників. Він згадав деяких т. зв. советських „істориків“, як: Ярослав Галан, Віталій Стиркул, Віталій Чередниченко, Юрій Римаренко, які змагались між собою, щоб якнайбільше очорни-

ти Дивізію, її творців, вояків, як і цілу українську визвольну ідею, опираючися на брехливих, підставлених КГБ „документах“.

У другій доповіді, п. н. *Про Дивізію „Галичина“ без емоцій проф. Валентин Мороз* уважає, що нашою проблемою чи, пак, помилкою є те, що ми не розробили концепції про Дивізію. На всі наклепи на Дивізію ми реагуємо **де**фензивно, обороняємося, замість наступати. Німеччина і Росія – дві чужі нам імперії. Проф. Мороз запитує: „Чому, як українець одягнув німецький мундир – то він ворог; але у ворожому мундирі російсько-советської імперії – то все гаразд?“ Він зауважує, що німецька система за три роки окупації України не могла виконати стільки злочинів, що советська за сімдесят. У **п**ротилежності до литовців і поляків, ми не вимагали суду над Кагановичем, не судили тих, що скоїли злочини за Сталіна. Та ж вони справжні вороги народу! Він підкреслив, що за Австрії поляки взяли в свої руки адміністрацію, всі аспекти влади й уживали їх проти нас. Щоб того уникнути, ми хотіли мати зброю в руках. УПА хотіла це саме, що Дивізія. Він підкреслив, що УПА і Дивізія – це дві руки того самого організму.

Проф. Іван Головацький у своїй доповіді *Роля військових діячів Австрійського походження у визвольній боротьбі України* пригадує, що ми не боролися самі, що до нашої боротьби долучувалися і чужинці, яких доля України не повинна би турбувати. Між ними були і такі визначні особи, як **ар**хикнязь Вільгельм Габсбург, знаний між УСС-ами, як Василь Вишиваний. Доповідач зокрема затримався на постаті полковника А. Бізанца: яку роль він відіграв в часі Визвольних Змагань років 1917-1921 і в часі Другої світової війни, зокрема при творенні Дивізії „Галичина“, коли він став головою Військової Управи. Полковник Бізанц так, як і тодішній український провід, вірив, що Дивізія „Галичина“ стане зародком майбутньої української армії і повністю співпрацював з проводом УЦК.

У доповіді *Дивізія „Галичина“ – історичні передумови і сучасна оцінка проф. Богдан Якимович* з’ясував військову ситуацію, яка в тому часі існувала на всіх фронтах, тобто в Європі і в Африці, і підкреслив потребу німців **м**обілізувати більше військових формувань. Він звертає увагу на той факт, що у 1944 році чужинецькі формування при військах СС нараховували 17 дивізій, тобто 50% цілого особового складу військ СС. В німецьких структурах воювало від 1 до 2 мільйонів росіян, тобто багато більше, ніж українців, але чомусь про це не говориться. Коляборантами дивізійників назвати не можна. Уживаючи тих самих критерій, коляборантами можна було б назвати всіх, хто коляборував зі сталінським режимом. Але критерієм повинно бути: з якою метою брав зброю в руки – для поневолення чи визволення рідного краю? Члени проводу могли зробити і зробили помилки, але вони були **с**правжніми патріотами, а дивізійники заслуговують тільки на пошану.

У наступній доповіді *Діяльність УД „Галичина“ у світлі німецької військової документації та радянських військових архівів* ректор Українського **і**сторично-філологічного інституту в Москві **Віктор Ідзьо** широко використовує німецьку військову документацію, радянські військові архіви та праці **у**країнських істориків діяспори. Він стверджує, що начальник операційного відділу у штабі Дивізії Вольф-Дітріх Гайке був одним з тих нечисельних німців, які сприяли Україні. Він співпрацював з українськими старшинами Дми-

Володимир Бойко у доповіді *Роля Братства 1-ої УД УНА у розвитку української патріотичної справи у світі* коротко наświetлює історію творення Братства і його діяльності. Братство створено 29 квітня 1950 р. і того самого року воно почало видавати журнал „Вісті“. В. Бойко стверджує, що „маючи велику національну ціль, комбатанти стали до великої об'єднувальної роботи. Братство не думало стати прибудівкою до будь-якої існуючої української партії ані не зайняло офіційного становища до існуючих політичних центрів. Братство було і є апартійним товариством колишніх вояків 1-ої УД УНА, кличем якого є: „Добро української держави – хай буде найвищим законом“. В 1960-70 роках Братство виступало одною з провідних національно-політичних сил діаспори. Багато дивізійників стало громадсько-політичними діячами. З його рядів вийшли вчені, журналісти, політичні лідери, які розвивали українську науку, культуру та суспільну думку. У 1985 році група Візенталя оскаржила членів Дивізії у воєнних злочинах. Постала у Канаді, наслідком тих оскаржень, комісія під проводом судді Джуля Дешена, що встановила цілковиту непричетність вояків Дивізії до військових злочинів у 2-ій світовій війні.

Що Дивізія мала повну підтримку учасників Українських Визвольних Змагань, вияснює **Володимир Малкош** у доповіді *Герої Визвольних Змагань 1917-21 в лавах дивізії „Галичина“*. Українські комбатанти УСС, УГА і Армії УНР були прихильниками регулярних збройних формувань. Коли у 1943 році постала Дивізія, то українські комбатанти підтримали її. Ген. В. Курманович став почесним головою Військової Управи, а її членами колишні старшини УСС і УГА. Багато з них вступило до Дивізії, як: Дмитро Паліїв, Порфірій Силенко, Микола Палієнко, Аверкій Гончаренко, який у 1918 році командував юнацьким курінем, що, відступивши від Бахмача, зайняв становища біля станції Крути, де на допомогу йому надійшла студентська сотня з Києва, Іван Рембалович герой 2-го Зимового Походу, який під Базаром ранений, вистріливши всі набойі, попав в полон, звідки вдалося йому втекти, уникаючи розстрілу. Він у рядах Дивізії брав участь у боях під Бродами, поранений прилучився до УПА, знову попав у руки НКВД і був розстріляний у 1950 році. Ті герої доказали ділом, що для них дивізія „Галичина“ і її боротьба – це нероздільне продовження Визвольних Змагань 1917-21 років.

Богдан Стасів на запитання поставлене в заголовку своєї доповіді *Чому ми пішли у дивізію „Галичина“?* відповідає коротко, але речево: з патріотичних мотивів! Червона Армія була московсько-більшовицькою армією, збройна сила КПСС і контрольована політвідділами. Українці західних українських земель знали комуністичну дійсність з жахливого досвіду 1939-41 років. Бажання молоді взяти в руки зброю, навчитися воєнного ремесла було велике. Зголосилося понад 80 тисяч. Німеччина валилася, але на війну Заходу проти сталінської імперії сподівалися всі антикомуністичні сили України. Ми хотіли бути готові і вишколені. На жаль, так не сталося, але це не з нашої вини.

Уляна Рачук у своїй доповіді *Українська пісня у рядах дивізії „Галичина“* підкреслює, що пісня не тільки помагала воякам у марші в часі вишколу чи між боями, пісня давала їм відпочинок і піднімала мораль. В часі війни й пізніше в таборах полонених українською похідною піснею захоплювалися і

чужинці, а, говорячи про пісню, мусили згадати і тих, що співали і їхню батьківщину Україну. Таким чином, пісня ставала для чужинців джерелом інформації про Україну, не про яку говорила советська дезінформація, але про Україну, яка змагала до волі і до своєї самостійної держави.

Віталій Манзуренко у доповіді *Кавалери Залізного Хреста дивізії „Галичина“* подає, що Залізний хрест видавався тільки під час воєн. Поновлювався у наполеонських війнах (1813), франко-пруській війні (1870) й у 1-й та 2-й світових війнах (1914, 1939). У 2-й світовій війні нагороджувалося ним німців, вояків західноєвропейських добровільних з'єднань та війська союзних держав. Для вояків у східноєвропейських частинах в 1942 р. затверджено Відзнаку заслуги народів Сходу.

Вояків війська СС, в тому й Української Дивізії, нагороджувалося звичайним Залізним хрестом.

Автор стверджує дискримінацію відносно нагород в Дивізії, де вищими командирами були німці й нагороджували своїх, наприклад, біля 80 відсотків нагороджених за битву під Бродами були німці. Тільки двох українців нагороджено Залізним хрестом 1-ої кляси: поручників Володимира Козака й Остапа Чучкевича.

Автор теж зупиняється на негативній характеристиці командира Дивізії ген. Фріца Фрайтага, який на такий пост не надавався.

Сергій Музирчук описує мундир чи радше відзнаки на ньому вояків Дивізії, у доповіді *Однострій вояків дивізії „Галичина“*. Вони носили звичайний польовий однострій німецької армії. Спочатку відзнак не мали, бо їм було заборонено носити відзнаки німецьких вояків СС. Згодом мали на лівому рукаві нашитий шитик: золотий лев з трьома коронами на синьому тлі, а на комірці – срібний лев на чорному ромбі.

Щойно генерал Павло Шандрук, коли запряг вояків на вірність Україні й перейменував Дивізію на 1-шу Українську Дивізію Української Національної Армії, привіз тризуби (замість лева) й металевий овальної форми тризуб на пірижки і кашкети.

Автор коротко згадає про відзнаки українських полонених та заснування Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА.

Роман Матейко у короткій доповіді *Андрій Палій і ВУ дивізії „Галичина“* підкреслює незвичайну активність А. Палія, учасника визвольних змагань, у кооперативному молочарстві, політичному, культурно-освітньому й спортовому житті в Галичині. Очоловав ветеранську організацію „Молода Громада“ й був членом Військової Управи, пропагуючи вступ до неї серед молоді. Він очоловав відділ допомоги родинам вояків Дивізії – тяжка на той час відповідальність.

Його погляд підкреслює резолюція на засіданні ВУ на еміграції: „Не допустити до того, щоб наші учасники останніх визвольних змагань (дивізійники) були осамітненими та забутими від власних кругів, бо з того може зробитися моральний удар для нації на майбутнє“.

Під час конференції виступив Петро Бабінець з грою на бандурі й доповіддю *Бандуристи-комбатанти в боротьбі за духовність і Петро Шевчук: Книга пам'яті загиблих вояків дивізії „Галичина“*. ■

ОБОРОННІ ЗАХОДИ

Василь Верига

В ОБОРОНІ ДОБРОГО ІМЕНІ ДИВІЗІЇ „ГАЛИЧИНА“

Атаки советської пропаганди на українську дивізію „Галичина“ з часів 2-ої світової війни, а зокрема на її членів велися постійно у країнах Заходу. Перед у цьому вели „Вісті з України“, призначені для українців за кордоном.

В контексті загальної пропаганди проти учасників колишньої української дивізії „Галичина“ на сторінках торонтського польського півтижневика „Zwiazkowiec“ появилася напад на дивізіонників у травні 1979 року, а в англломовному щоденнику „Торонто Стар“ у червні 1980 р.

У редакційній примітці польської статті „Шовіністичний пасквіль“ („Zwiazkowiec“, 9 травня 1979) стверджувалося, що українці під час 2-ої світової війни вислугувалися перед лідерами III-го райху, „ставали на лапках і їм вірно служили у СС „Галіцієн“ і на їх наказ мордували“. Далі редакція стверджувала, що в німецьких концентраційних таборах (Гусен і Мавтгавзен) через два роки виконували ганебну й охоронну службу відділи з-під прапора дивізії СС „Галичина“.

Обвинувачення не відповідало правді, бо дивізія „Галичина“ була створена як бойова одиниця, призначена на східний советський фронт, і з жодними концентраційними таборами нічого спільного не мала, а, по-друге, ще й тим, що дивізія „Галичина“ не існувала два роки, навіть якщо б рахувати від покликання першого рекрута (17 липня 1943) аж до закінчення війни (8 травня 1945 р.), що разом становить менше 22 місяців. А коли рахувати від часу фактичного зформування Дивізії в бойову одиницю у травні 1944 року, то вона існувала менше одного року.

Крайова Управа Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Канаді вирішила вимагати від редакції спростувати ті інформації, як такі, що не відповідають правді. Справу передано в руки адвоката Ярослава Ботюка в Торонті з дорученням, щоб він припилював того, а якщо редакція „Звйонковца“ не відкличе свого твердження і не перепросить Братства кол. вояків 1-ої УД УНА та всіх її членів – віддати справу до суду. Скаргу підписали тодішній голова Крайової Управи Братства Василь Верига та секретар Степан Климців.

Після довгих процедуральних пертракцій весною 1980 р., справа, як здавалося, була на добрій дорозі і редактори готові вже були спростувати своє твердження та перепросити їх. Йшлося ще тільки про остаточне узгодження тексту, як також вимоги Крайової Управи Братства, щоб „Звйонковец“ помістив коротку інформаційну статтю про українську дивізію „Галичина“.

І саме тоді у недільному виданні щоденника „Сандей Стар“, з дня 8 червня 1980 р., появилася стаття кореспондента Соль Літмана п. н. „Trail Grows Cold in Canada's Hunt for War Criminals“, яка зараховувала українських націоналістів і дивізійників до воєнних злочинців, за якими шукає відомий жидівський діяч Шимон Візенталь.

Між іншим, Соль Літман стверджував, що „вони (тобто воєнні злочинці) є тут (у Канаді – В. В.). Вони поповнили найбільш підлі злочини в історії, не відомо тільки скільки... їх обвинувачують в поповненні жажливих злочинів за молодих років – тортури, вбивства, перевіз жидів і нежидів до таборів смерті, а також у немилосердному винищуванні цілих сіл. Кількість їх (тобто воєнних злочинців – В. В.) визначають різно, від якого півтузина до 1.000. Скільки тих садистів заховали ми в Канаді?

Коло 1.000 членів Української Піхотної дивізії, званої як 14-та Галицька Дивізія, що воювала поруч німців, втекло до Канади. Дивізією командував СС-фюрер Гайнріх Гімmlер, яку на честь уродин Гітлера, переназвано на Українську СС-піхотну дивізію“.

А вслід за тим автор згаданої статті твердить, що члени „Української Дивізії регулярно збираються, утримують свої відділи в 11 більших канадських містах і відіграють важливу роль у ряді українських канадських організацій“. Отже, з цього було ясно, що тут йдеться не тільки про саму колишню дивізію „Галичина“, але також і про Братство кол. дивізійників.

Очевидно, що на таке обвинувачення Братство мусіло zareагувати, й тому Крайова Управа Канади передала цю справу адвокатові Яр. Ботюкові. Адвокат Ботюк, як і голова Крайової Управи намагалися виськати згоду Екзекутиви Комітету Українців Канади, щоб він став в обороні своєї складової організації, але КУК на своєму засіданні 19 червня 1980 р. вирішив у ту справу не ангажуватися. Тому, що час наглив, Управа Братства вирішила віддати справу до суду сама.

Адвокат Ботюк вспів усе це налагодити у приписаному законом часі, виготовив „Notice under the Libel and Slander Act, R.S.O. 1920, Chapter 243 as amended“, який в імені товариства підписали Кость Фіцик, бувший в'язень німецького концентраційного табору, та Василь Чупринда. Оба вони "у власному імені, як і в імені всіх інших членів Братства кол. вояків 1-ої Дивізії УНА, що раніше була відома під назвою 14-та Гренадирська Дивізія Війська СС, скаржаться і протестують проти статті, яка появилася на сторінці А14 газети „The Sunday Star“, з датою 8 червня 1980 р. під назвою „Trail Grows Cold in Canada's Hunt for War Criminals“, як наклепницької відносно згаданих Костя Фіцика та Василя Чупринди, як і всіх членів згаданого вже Братства кол. вояків 1-ої УД УНА“. Далі йшли цитати з образливих стверджень автора статті. 17 липня адвокат Ботюк доручив це обвинувачення редакторам і власникам газети „Торонто Стар“ з вимогою спростувати наклепницькі ствердження автора Соль Літмана, інакше справу вирішатиме суд.

Місяць пізніше „Торонто Стар“ помістив на сторінці А2 недільного видання спростування, в якому між іншим говорилося:

„Хоч ця Українська Дивізія була включена в німецькі збройні сили в 1943 р., немає жодних доказів, щоб вона поповнила якісь жорстокості чи інші кримінальні злочини, її члени були, кожний індивідуально, перевірений

Об'єднаними Націями, британськими та канадськими властями по війні, заки вони були допущені до Канади.

„Стар“ перепрошує за неприємності, які (з приводу згаданої статті) могли мати ветерани Дивізії, що проживають у Канаді“.

Стільки в газеті. А в листі з 18 серпня 1980 р. до адвоката Ботюка старший редактор Борден Спірс писав, що „Торонто Стар“ досліджував історію 1-ої УД УНА й у висліді того заявив: „Ці дослідження впевняють нас, що пов'язування членів Дивізії з комісією для воєнних злочинів, як це було зроблено в статті з 8 червня, було помилковим. Ми, звичайно, перепрошуємо за цю помилку і в залученні пересилаємо відбитку справлення помилки й перепрошення, яке появилось у вчорашньому числі „Сандей Стар“.

Поява пасквілю на Українську дивізію, як також і на Братство колишніх вояків 1-ої УД УНА в англомовному щоденнику „Торонто Стар“ мала вплив і на наладнання справи із „Звйонзковцем“. Коли це обвинувачення появилось у „Сандей Стар“, редактори „Звйонзковца“ відмовилися помістити приготоване спростування, кажучи, „ми подождемо, аж поки не вирішиться справа з „Стар“. І так справа затягувалася, навіть і після того, як „Стар“ помістив своє спростування. Очевидно, тут не було вже технічних ані легальних перешкод, але діяла тут, мабуть, таки нехить редакторів та видавців перепрошувати українців. Щойно під загрозою адвоката Ботюка, що він розпочне судові кроки, поляки остаточно опублікували узгіднене перепрошення у „Zwiazkowcu“ з 24 червня 1981 р. (подаємо в перекладі):

„Ми, нижче підписані, жаліємо, що зайшло аж так далеко, що Василь Верига та Степан Климців заскаржили нас, Польське видавництво „Zwiazkowiec“, Яна Бідоса та Романа Бучека, до Найвищого Суду Онтарію за образу їх самих та всіх інших членів Братства кол. вояків 1-ої Дивізії Української Національної Армії (колись „Галичина“).

Ми вважаємо, що судовий процес міг би нанести великі шкоди для взаємовідносин польської та української спільнот Онтарію і Канади, що не є побажаним і тому не хочемо до того допустити.

Неправильні і образливі ствердження появились у статті українського тижневика „Вільне Слово“ з 17 березня 1979 р., які викликали статтю у „Звйонзковцу“ з дня 9 травня 1979 р., яка, ми признаємось, мала непотрібні і невірні ствердження щодо 1-ої Дивізії Української Національної Армії, колись СС „Галичина“.

Ми перепрошуємо за опублікування тої статті. Ми не мали наміру образувати 1-шу Дивізію Української Національної Армії, колись СС „Галичина“. Ми просимо вибачення за неприємності, які могла та стаття спричинити.

За Польське видавництво „Звйонзковец“: Ян Бідас“.

Оба ці випадки, з „Сандей Стар“ та із „Звйонзковцем“, є чи не найкращим доказом, що за правду треба постояти, чести одиниці чи громади треба боронити, а не уникати конфронтації, мовляв, воно забудеться, бо що записане – те не забувається. Кожна одиниця чи організація, яка має чисті руки, не може і не повинна дозволити собі, щоб її обвинувачували у злочинах, яких вона ніколи не поповнила. ■

СЛУЖБА В 1-й УД НЕ Є ПЕРЕШКОДОЮ В ЕМІГРАЦІЇ

Вашінгтон. – „Немає нічого такого, що вказувало б на те, що Українська Дивізія боролася проти Сполучених Штатів або їх союзників на західному фронті, навпаки, докази є протилежні. Тому ми заключаємо, що служба в Українській Дивізії не була перешкодою в допущенні імігранта до Сполучених Штатів на підставі закону про переміщення осіб.“

Таке рішення виніс Найвищий Іміграційний Суд (Іміграційна Апеляційна Рада) у Вашингтоні в справі члена Української Дивізії Мирослава Прончака і його дружини, асуджених нижчими іміграційними властями на депортацію з Америки за те, що при полегджуванні іміграційних справ в Європі п. Прончак промовчав свою службу в Українській Дивізії. Коротко справа виглядала так:

В травні 1950 року проти п. М. Прончака видано наказ арешту, закидаючи йому, що він дістав іміграційну візу до США обманом і поданням неправдивих даних про себе, та що він, на підставі іміграційного закону з 1924 року і переселенного акту для переміщених осіб з 1948 року, не входив до категорії тих, які могли імігрувати до США. Дружину п. Прончака обвинувачувано в тому, що вона теж не могла скористати з візи, на підставі закону з 1924 року, й теж проти неї, як і проти її чоловіка, розпочато депортаційний процес. Переслухання в цій справі почалися в квітні 1951 року й оборону обвинувачених перебрав нью-йоркський адвокат Михайло Пізнак, заступник головного предсідника Українського Народного Союзу та відомий наш громадський діяч. Переслухання велись до червня 1955 року і тоді іміграційні власті підтвердили обвинувачення та зарядили депортацію обжалованих, ставлячи їм, як альтернативу, добровільний виїзд із США. В мотивуванні вироку подано, що Українська Дивізія або інакше Галицька Дивізія, була – згідно з німецькими документами – „цілком виразно СС Панцерною Дивізією нацистичної армії, хоч складалася переважно з українців“. – В дальшому стверджено, що промовчання служби в цій дивізії обвинуваченим становили – „обман і фальшиві дані“, на підставі яких він дістав візу та приїхав до США. (Про службу п. Прончака в Українській Дивізії, як і службу в тій дивізії багатьох інших українців, виявлено на підставі німецьких документів, що їх знайшли американці в Берліні). – Після одержання депортаційного вироку, адв. М. Пізнак, оборонець Прончаків, зробив відклик до Найвищого Іміграційного Суду (Іміграційної Апеляційної Ради) у Вашингтоні, перед яким відбулася апеляційна розправа 29 грудня 1955 р., під час якої вислухано усних аргументів та передано судові приготоване адв. Пізнаком письмове оборонне резюме. Адв. Пізнак аргументував, що служба п. Прончака в Українській Дивізії не була добровільна та що, крім того, служба в тій дивізії, яка ніколи не боролася проти США і їх союзників на західному фронті, не могла бути перешкодою для іміграції до США, отже, тим самим і промовчання тієї служби не може становити речевого важливого твердження, на підставі якої можна б уневажнити видану іміграційну візу. Адв. Пізнак в дальшому доказував, що п. Прончак був би в рамках закону мав право на іміграцію до США теж і у випадку, коли б він виявив свою службу в Українській Дивізії. – На підставі тієї оборони Іміграційна Апеляційна Рада видала своє рішення з датою 9-го лютого ц. р., стверджуючи, що вона, дбайливо розглянувши і перевіривши твердження оборонця, погоджується з ними і тому, видавши цитовану вгорі опінію про саму Дивізію, проголосила такий кінцевий вирок: „Тому, що обвинувачений в цій справі був би однаково управнений до приїзду до США, якщо б він виявив свою службу в Українській Дивізії, ми заключаємо, що його подані ним дані не були речеві для видачі візи і тому жодне обвинувачення в його випадку не є вдержане“.

На цій підставі Найвищий Суд звільнив п. Прончака і його дружину від обвинувачень та наказав остаточно припинити і закінчити судове поступування в тій депортаційній справі. В справі оборони Української Дивізії й дивізійників ведено відповідну акцію вже від довшого часу, вели її зокрема ЗУАДК і УКК...

(За Свободою від 26.2.1956 р.)

КОМІСІЯ ДЛЯ РОЗШУКУ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНЦІВ

(Комісія Дешена)

(З першої частини звіту, ст. 245–261)

1) Воєнні злочинці в Канаді?

Їх мнине число.

Від багатьох років різні джерела, більш або менш ознайомлені з тими справами, записують публіку необгрунтованими числами, що мали б представляти число воєнних злочинців, які ніби знайшли притулок в Канаді. Великі числа й розбіжності між ними довели до збудження загальних пристрастей і конечности проведення слідства. Крім того, сенсаційне голосливе твердження про зв'язки д-ра Менгеле з Канадою заставили уряд вяснити ту справу раз назавжди.

Комісія провела облік тверджень і заяв, які опубліковано в останніх роках про числа воєнних злочинців у Канаді. Тут зразу показалося, які непевні й сумнівні ці числа. Вистачить один приклад, щоб зілюструвати це питання. І так Сол Літман у своєму ре-з'юме перед Комісією і в звіті до генерального прокурора Р. Каплана дозволив собі подати число 3.000. Але в обох документах Літман не говорить ясно і тільки про воєнних злочинців, але про „воєнних злочинців і коляборантів“. А тут є більш, ніж маленька різниця між воєнними злочинцями і коляборантами, бо не всі коляборанти є воєнними злочинцями. Тому Літманове число, що змішує обі групи в одну цілість, є хибне. Літман не провів такого розрізнення, і тому Комісія приймає, що в публічній опінії цифра 3.000 відноситься до воєнних злочинців і тільки до воєнних злочинців. Такий результат дали неточні вислови й до певної міри брак відповідальности за громадські заяви. Комісія уклала й упорядкувала 31 таких заяв-тверджень, що появилися в роках 1971-1986. Всі вони, немов через випадковий збіг обставин, походять з того самого джерела, а саме: від С. Візенталю. Тут завважується драматичний зріст чисел, які – якщо не в усіх, то в більшості випадків – є тільки здогадні і спекулятивні. Вони діляться в основному на дві групи: одна, що має 100 або менше імен, а друга – 1.000 або більше. Покищо Комісія не входить в те, наскільки правдиві ті числа, тільки вказує на їх великі розбіжності.

На підставі різних джерел Комісія склала список підозрілих осіб. На списку є 770 імен. Отже, загальне число є далеко менше від чисел подаваних впродовж років. Показується, що публіковані числа є бодай на 400 відсотків перебільшені, навіть якщо зігнорувати останнє твердження Візенталю про 6.000 воєнних злочинців. В додатку докладне розслідування тих випадків довело до дальшого зменшення дійсного числа воєнних злочинців.

Комісія стверджує:

а) Публічні твердження зовнішніх інтервентів з 1971-1986 років поширювали дуже перебільшені числа мнених воєнних злочинців у Канаді.

б) Якщо навіть не брати до уваги число 6.000, яке дозволив собі Візенталь про-позити в 1986 р., то вже тепер, ще перед детальною перевіркою головного списка, Комісії приходитьсь ствердити, що опубліковані числа є бодай на 400 відсотків перебільшені.

Комісія вважає за доцільне ще перед перевіркою індивідуальних випадків, що їх має на своїм списку, розглянути загальне обвинувачення проти Дивізії „Галичина“. (Ця дивізія відома під двома назвами, „Galicia“ – німецька назва, і „Галичина“ – українська. Комісія вживає „Galicia“ для кращого стилістичного вислову, проте це абсолютно не означає якоїсь основної різниці.)

2) Дивізія „Галичина“

В лютому 1949 р. одною з причин недопущення імігранта до Канади була його приналежність до Військ СС або німецького Вермахту.

В червні 1949 р. видано розпорядження (Order-in-Council) про заборону іміграції взагалі, за винятком певних випадків, а то: безпосередніх рідних легальних мешканців Канади; сільськогосподарських (фермерських) робітників; лісорубів; осіб з досвідом у гірничій промисловості.

В тому часі в Великій Британії жило кілька тисяч українців, що при кінці війни попали в полон. В квітні 1948 р. канадський уряд вирішив не допускати їх до Канади.

Але 31 травня 1950 р. кабінет постановив, що „українців, які тепер перебувають у Великій Британії, можна допустити до Канади, не зважаючи на їх службу в німецькій армії; однак, їх треба спеціально перевірити.“

5 червня 1950 р. Іміграційний Відділ в Оттаві вислав своїм бюроам в Англії директиву кабінету з 31 травня 1950 р., додаючи, що майбутні українські імігранти мають бути доброго здоров'я та мають мати правильні подорожні документи, при чому слід провести провірення політичної надійності так пропонованого імігранта, як і його родича (креняка) в Канаді. Того самого дня міністер Іміграції і Громадянства, В. Гарріс, зложив в парламенті таку заяву:

„Коли наші війська в Італії взяли в полон Українську дивізію, тоді альянтське командування признало, що в відношенні до тієї дивізії заіснували спеціальні обставини, бо її трактовано інакше, як інших військовополонених. Дивізійники є в Англії від весни 1945 (sic) року. Ми перевірили Дивізію, як групу, і готові прийняти дивізійників під умовою, що вони відповідатимуть загальним іміграційним вимогам.“

Ця заява викликала лютість і глибоке обурення Канадського Жидівського Конгресу. Вже 4 липня 1950 р. президент того Конгресу вислав міністрові довгу телеграму з протестом проти його рішення. Щодо членів Дивізії він вимагав надзвичайно уважної перевірки їх політичних переконань. Внаслідок того протесту міністер Гарріс вислав іміграційному бюроу в Лондоні окрему інструкцію стриматися зі справою дивізійників аж до дальшого розпорядження. Тим часом міністер запевнив Жидівський Конгрес: „Рішення, про яке я говорив в парламенті, означає, що канадський уряд не буде відкидати іміграційних заяв тільки з тієї причини, що українці в Великій Британії служили в Дивізії „Галичина“; це не значить, що Канада буде приймати кожного дивізійника; навпаки, уряд буде дбайливо перевірювати кожну особу.“

Тоді Жидівський Конгрес предложив урядові два заприсяжені афідавіти і список 94 підозрілих членів Дивізії „Галичина“. На підтвердження своїх підозрінь Конгрес не подав ніяких свідків; щобільше, при половині прізвищ не подав імен, а при транслітерації з кирилиці на латинку пороблено чимало похибок так, що було трудно зідентифікувати названі особи.

Іміграційний Відділ зі свого боку 9 серпня 1950 р. попросив Міністерство Закордонних Справ впевнитися у Великій Британії, які вона має дані про Дивізію:

„Коли й де вона зформувалася, де і яку службу виконувала, чи брала участь в боях проти західних альянтів, чи є докази на те, що Дивізія брала участь в винищуванні жидівського населення в Україні?“

На це Британське Міністерство закордонних Справ (Foreign Office) 4 вересня 1950 р. дало таку відповідь:

„В Італії советська і британські комісії переслуховували членів Дивізії і ні одна з них ані тоді, ані пізніше не знайшла доказів на те, що Дивізія воювала проти західних альянтів або була вмішана в злочини проти людства. Поведінка дивізійників від часу їх прибуття до Англії була бездоганна і вони ніколи не зраджували, що є заражені нацистською ідеологією. На підставі звітів спеціальної місії, покликаної Міністерством Війни для перевірки членів Дивізії, стверджено, що вони зголосилися до Дивізії добровільно для боротьби з Червоною Армією з національних (в тексті: націоналістичних!) мотивів, а спонукала їх до того поведінка советських властей з часів першої окупації Західної України після заключення нацистсько-советського пакту. Хоч комуністична пропаганда намагалася представити їх, як „квіслінгів“ і „воєнних злочинців“, треба зазначити, що ані советський, ані інші уряди не подали проти членів Дивізії обвинувачення у воєнних злочинах“.

Дивізія була зформована німцями влітку 1943 р. Згідно з твердженням одного автора (В. Вериги), що його цитував адв. Ботюк:

Українці йшли до Дивізії „не з любови до Німеччини, але тому що вони ненавиділи

комуністичну тиранію“.

Влітку 1944 р. Дивізію значною мірою знищено в бою під Бродами в Західній Україні. До бою пішло 14.000 вояків, а вернулося їх 3.000. Після того Дивізію переорганізовано і весною 1945 р. вона воювала в Австрії проти Червоної Армії. В травні 1945 р. Дивізія здалася британській армії. Потім перевезено Дивізію до Італії, де вона приблизно два роки перебувала в таборі в Ріміні. Весною 1947 р. Дивізію перевезено до Англії. Але перед виїздом її докладно перевірили британські власті. Згідно зі звітом комісії з 21 лютого 1947 р., в таборі в Ріміні було в тому часі 8.272 дивізіонники (старшини і рядові вояки разом).

Цікаво теж зазначити, що вже раніше, – бо в серпні 1945 р., – перевірювала Дивізію советська комісія. В зв'язку з тим британська комісія подає:

„Єдиним наслідком тієї перевірки було те, що советській комісії вдалося переконати деяких дивізіонників, які ще сумнівалися, ніколи не вертатися додому, хоч вони там залишили родини і наражувалися на примусову репатріацію, коли прийшло б до підписання советсько-італійського договору.“

Висновки британської „скрінінгової“ комісії такі:

– Загальне враження, винесене з табору полонених дивізіонників, позитивне. В таборі свобідно маяв український прапор з національним гербом – тризубом, всі дивізіонники творили однорідну групу, не зв'язану ані з Росією, ані з Польщею, були переконані, що не зробили нічого злого. Одне певне, вони не є і, правдоподібно, ніколи не були проницькі.

На основі тих інформацій і при відсутності інкримінаційних доказів, міністер Гарріс повідомив 15 вересня 1950 р. Жидівський Конгрес про те, що він уже затвердив подані раніше імміграційні заяви членів Дивізії і в майбутньому буде далі розглядати такі заяви. На те 25 вересня 1950 р. президент Жидівського Конгресу, С. Бронфман, вислав міністрові довгу протестаційну ноту, заявляючи, що кожний член Дивізії повинен бути натаврований тією плямою, що її дано цілій організації СС. Цей протест залишився без наслідків. Міністри Іміграції і Закордонних Справ повідомили свої бюра в Лондоні піддержуватися загальних директив, які відкривали українським дивізіонникам двері до Канади.

Згідно з твердженням адв. К. Повела, який заступав Братство кол. вояків 1-ої Дивізії Української Національної Армії, в Канаді під цю пору перебуває приблизно 600 членів Дивізії „Галичина“.

Твердження, що рішення канадського уряду з 1950 р. було помилкове і його треба ще раз розглянути, Комісія відкинула з таких причин:

а) Комісія не була створена на те, щоб обвинувачувати якусь одну чи кілька етнічних груп канадських громадян, вона не покликана на те, щоб „починати наново Другу світову війну“.

б) Комісія не створена на те, щоб перевірювати рішення попередніх Урядів.

в) Комісія не створена на те, щоб відновлювати давню ненависть між поодинокими групами, які повинні жити мирно.

г) Комісія є тільки зацікавлена в поодиноких особах, без уваги на їх етнічне походження, якщо проти них є серйозне підозріння щодо воєнних злочинів.

г) Публічна дебата про Дивізію „Галичина“ відкрила б двері до перевірки цілої історії внутрішніх українських взаємин, як також взаємин України з її сусідами, а це виходить поза межі визначеного часу і спроможностей Комісії.

Тут треба навести ще кілька незаперечних фактів:

Дивізія „Галичина“ була зформована під назвою „14 СС Добровольча Дивізія „Галичина“. Після закінчення вишколу і безпосередньо перед її відрядженням на східний фронт весною 1944 р. Дивізія дістала нову назву: „14 Гренадирська СС Дивізія (гал. ч. 1)“. Є фактом, що члени Дивізії були добровольцями і весною та осінню 1943 р. зголосилися до неї головню на те, щоб воювати проти більшовиків, і ніколи не воювали проти західних альянтів.

Під час війни і безпосередньо після її закінчення сотник Богдан Панчук, родом із

Саскачевану, очолював Союз Українських Канадських Ветеранів і Центральне Українське Допомогове Бюро в Лондоні. Він написав 31 травня 1948 р. меморандум в справі призначення членом Дивізії постійного цивільного статусу так у Великій Британії, як і в інших країнах. В 12-му параграфі свого меморандуму Панчук зазначує: „Згідно з загальною політикою для ненімецьких „чужинецьких“ військових частин, Дивізію określено як Військо СС. Але того не можна мішати з правдивою німецькою формацією СС, в якій могли служити тільки „чистокровні“ німці. Українській Дивізії як „чужинецькій“ дозволено мати своїх священиків, а її члени не мали ніяких СС-івських позначень, а „схема й назви їхніх рангів були як у Вермахті“.

Міжнародний Військовий Трибунал у Нюрнбергу не входив у такі тонкощі, він визнавав усі формації СС кримінальними організаціями, підкреслюючи, між іншим, що вони брали участь у винищуванні жидів. Отже, з опінією Міжнародного Військового Трибуналу, Дивізія „Галичина“, як частина Військ СС, зарахована до злочинних організацій і як така підлягає осудженню. Однак, той же Трибунал зазначив, що членів СС-івських формацій можна судити тільки тоді, як вони знали, що ті організації були причетні до злочинних дій або особисто були змішані в злочинну діяльність. Сама приналежність до формації СС не є злочином в розумінні міжнародного права, на це мусить бути свідомість злочин у або активна участь в ньому.

Щодо Дивізії „Галичина“, то в 1950 р. не перед'явлено ніяких доказів про фактичну участь її членів у злочинах.

В 1984 р. Візенталь предположив список 217 колишніх членів Дивізії, які, згідно з його твердженням, пережили війну, але не мешкають в Європі, отже, переховуються в Канаді. Комісія неодноразово старалася дістати від Візенталю докази на підтримку обвинувачення щодо членів Дивізії, але, незважаючи на це, тих доказів їй не подано. Візенталь предположив згаданий список тодішньому головному прокуророві Р. Капланові з заміткою: „В залученні список українських СС-офіцерів, які пережили війну, але не живуть в Європі. Згідно з нашими інформаціями, велике число з них має жити в Канаді“.

Комісія перевірила справу і ствердила, що з поданих 217 осіб:

187 (отже, 87 відсотків Візантелевого списку) ніколи не були в Канаді,

11 приїхали до Канади і тут померли,

2 були в Канаді, але виїхали до інших країн,

16 – нема безпосередніх (prima facie) доказів вини,

1 – не можна було взагалі відшукати.

Варто зазначити, що в 1984 р. той самий Візенталь список бюро головного прокурора переслало Королівській Канадській Кінній Поліції, яка впродовж 1984-1985 рр. вела в тій справі слідство і не знайшла ніяких інкримінаційних доказів проти 31 особи, що мали бути в Канаді. Оба слідства, тобто Поліції і Комісії, провадилися незалежно одне від одного, проте результати були такі самі.

Отже, очевидно, що список Візенталю з 217 іменами офіцерів Дивізії „Галичина“ є цілком безвартісним і завдав канадському урядові багато непотрібної праці.

Нема також підстави денатуралізувати й депортувати членів Дивізії. Вони ніколи не скривали свого членства в Дивізії, канадські власті ще в 1950 р. знали все про Дивізію, і коли погодилися на їх приїзд до Канади, то були свідомі, кого приймають. Отже, не було тут ані фальшивих заяв, ані обману, ані затаювання істотних обставин так, що їх допущення до Канади і пізніше надання громадянства відбулося згідно з законом без ніяких нерегулярностей.

Згідно з тим, Комісія доходить до таких висновків:

а) Дивізія „Галичина“ (14 Гренадирська Дивізія СС (гал. ч. 1) не може бути обвинувачена як група.

б) Члени Дивізії „Галичина“ перед приїздом до Канади пройшли індивідуальну перевірку їхньої політичної надійності.

в) Обвинувачення членів Дивізії у воєнних злочинах ніколи не були доказані, ані в 1950 р., коли їх вперше видвигнено, ані в 1984 р., коли їх поновлено, ані тепер перед цією Комісією.

г) При відсутності доказів про участь дивізійників у злочинах, саме членство в Дивізії не вистачає, щоб починати судове слідство.

г) Не можна починати проти членів Дивізії процесу для позбавлення громадянства або депортації, тому що канадські власті докладно знали всі дотичні факти ще в 1950 р. і при допущенні їх до Канади не було ані фальшивих заяв, ані обману, ані затаєння істотних обставин.

д) У всякому випадку, з-поміж 217 офіцерів Дивізії „Галичина“, що їх подав Візенталь, 187 ніколи не станули ногою в Канаді, 11 вмерли в Канаді, 2 залишили Канаду і виїхали до іншої країни, проти 16 нема безпосередніх доказів вини, а одного не можна було відшукати взагалі.

Переклав на українську мову В. Ф.

ТЕЛЕПЕРЕДАЧА „SS IN BRITAIN“

Після багатьох перевірень вояків дивізії „Галичина“, відомої також як 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії, починаючи з 1945 року в полонах – американському у Німеччині й англійському в Італії, а згодом, державною комісією для виявлення воєнних злочинців під головуванням судді Джуля Дешена в Канаді й комісією в Австралії, жодних злочинів не виявлено.

Незважаючи на ці заходи, знайшлися нові „історики-ревізіоністи“, бажанням котрих стало опрокинути дотеперішні досліді. Взявши відому журналістичну девізу, що одна світлина варта більше, ніж тисячу слів, вони випродукували одногодинний „документальний“ телефільм. Фільм – це радше компіляція різних воєнних вірзків, серед яких зовсім немає фільмових кадрів з вишколу, а тим більше бойових дій Дивізії, але включає сучасні зйомки т. зв. свідків. Коментатор інтерпретує все по-своєму так, що в глядача викликає враження, що він, глядач, слухає з екрану людей-свідків, а в дійсності – це велика облуда. Це, до речі, доказав проф. Мушинка, який відбув зустріч у Словаччині з двома жінками-свідками тих подій.

При цьому варто згадати, що англійське державне телебачення ВВС відмовилося цю передачу показати, а її поява в Канаді не викликала особливої сенсації. Врешті цей фільм показано у Великобританії на незалежному ТБ у день українського Різдва, 7 січня, що свідчить про культуру продуцентів.

Висвітлення фільму попередила шалена пропаганда, хитро наголошуючи „відкриття“ невідомих дотепер злочинів Дивізії. Цю сенсацію підхопили засоби масової інформації та понесли по світі, включно з Україною.

Кажеться: нема злого, щоб не вийшло на добре, і відразу появилися статті в ЗМІ про УД та про фальш цього фільму. Головна управа Братства зі свого боку розіслала пресовий випуск (з доказовим матеріалом).

ПРЕСОВИЙ ВИПУСК ГОЛОВНОЇ УПРАВИ БРАТСТВА

„SS in Britain“ – це наклепницький фільм проти української дивізії, який показано у Великій Британії на Independent TV, а минулого року на каналі History Television у Канаді, і з того приводу Конгрес Українців Канади та

Союз Українців у Великій Британії написали відповідні листи з протестом до телестанції та продуцента Yorkshire TV. Передачу у Британії попередила широка кампанія сенсаційного характеру проти дивізії, мовляв у Великій Британії живе спокійно 1.500 вояків, які ніби поповнили „воєнні злочини“. Ця кампанія охопила засоби масової інформації Європи й Америки.

Продуценти цього т. зв. „документаційного фільму“ стараються пов'язати Дивізію „Галичина“ із „злочинами проти людства“ від червня 1941 року до кінця війни, вживаючи перекручення історичних фактів, маніпуляцію висловів витягнених з контексту, інсинуації чи просто фальшу. Зфільмованих епізодів з вишколу Дивізії, як із її бойових дій зовсім немає.

У передачі підкреслюється, що дивізійники ніколи не були як слід провірені та стосується без розбору „групову відповідальність“, що противорічить міжнародним конвенціям. Однак, дивізійників провірювано багато разів в різних державах, а зараз після війни і советською комісією. Канадська урядова Комісія під головуванням судді Жуля Дешена, яка була створена для прослідження воєнних злочинців, що живуть у Канаді, відкинула всі скарги проти Дивізії як безпідставні ще в 1986 році. Згодом, це potwierдила в листі з 23 жовтня 1998 року Anne McLellan, Minister of Justice and Attorney General of Canada, до Ukrainian Canadian Civil Liberties Association. У Великобританії ще в 1950 р. в листі Міністерства закордонних справ до Canada House вияснено справу іміграції дивізійників до Канади.

Про дійсні факти продуценти знають, однак виглядає, що засада продуцентів така: де були українці, там вони мусили скоювати злочини.

Проти такої практики публічно запротестували українські чинники й особи, що їх інтерв'ювали продуценти Yorkshire TV, особливо Майкел Мельник з Англії, який написав історію Дивізії та якого продуценти вважають експертом цих справ. Однак, його спростувань не беруть до уваги.

Ми вказуємо на деякі фальшиво насвітлені епізоди.

Уже наголовок фільму фальшивий, бо сам Гімmlер окремим наказом з 28 травня 1944 р. заборонив називати вояків УД „SS-Mann“. УД мала назву „Waffengrenadier Division“, а не „SS-Panzerdivision“, як німецькі частини.

Коментатор фільму твердить, що погроми євреїв у 1941 році у Львові мали б провести українці легіону „Нахтігаль“, які згодом зголосилися до УД. У 1941 році Дивізія не існувала (перші рекрути виїхали на вишкіл в липні 1943 року). Над німецьким командиром Легіону, Теодором Оберлендером, скаргеним за видання наказу вбивства євреїв у Львові, відбувся суд у Західній Німеччині, який його звільнив від вини і кари. Оберлендер виграв процес проти часописів Tie Tat (Франкфурт) і Die Volksstimme (Відень) за наклепи проти нього.

Бойову дію на укріплене польське село Гуту Пеняцьку в Західній Україні, де знаходилися советські і польські партизани, наказано одній частині добровольців, які були на вишколі і під командуванням німецької Порядкової поліції, а не під командуванням Дивізії, з повним німецьким підстаршинським і старшинським складом. Цей батальйон вицофався з села о год. 11-ій вранці, а село спацифікувала німецька частина, що брала участь у цій акції. Це записано у протоколі Військової Управи й у „Хроніці Дивізії „Галичина“, на яку частково покликаються продуценти, але деталь про вицо-

фанія української частини пропущено коментатором фільму.

Проти Варшавського повстання дивізія не могла брати участі, бо в той час була розбита під Бродами.

У селі Ніжна Боца, що у Словаччині, показано у фільмі дві словачки, жінки-очевидці тих подій. Вони ніби свідчили, що вбивства цивільних людей мали виконати вояки дивізійної бойової групи Віттенмасра. Після висвітлення фільму в Канаді, на прохання Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, науковець з університету у Пряшеві проф. М. Мушинка провів з цими жінками інтерв'ю. Вони заперечили, що таке говорили, а ствердили, що вбивства цивільних людей доконала словацька Глінкова гвардія з німцями. Це є теж записано в місцевих архівах. Що більше, на пам'ятниках загиблих написано, що їх замордовано вночі з 24 на 25 жовтня 1944 року (цих дат не показано у фільмі). У звіті німецького представника Вермахту у Празі з 27 жовтня 1944 року, ч. 1780/44, про бойові дії 26 жовтня у Словаччині, на який покликаються продуценти, подано наступне: „Бойова група Віттенмасра починає займати село Nisch“... Отже, майже два дні після вбивства цивілістів у цьому селі.

Під час відвідин УД у травні 1944 року у своїй промові до старшин Гімлер сказав, що українці УД були б раді, коли б він їх післав до боротьби з поляками. Цим продуценти „доказують“ ворожнечу дивізійників до поляків. Однак, після промови, на заввагу щодо поляків, сот. Дмитро Паліїв відповів Гімлерові, що українці не пішли до дивізії, щоб битися проти поляків, а проти більшовиків, і вказав на неправильність німецької політики на сході.

Є більше таких тенденційних коментарів у фільмі.

Чому випродуковано й показано цю передачу, нам не відомо. Не відомі і спонсори, ані кошти, що, звичайно, у таких випадках проголошується. Очевидно, це знають продуценти, але вони цього публічно не скажуть. Наше припущення: „козлом приткновення“ вибрано УД тому, що це була „українська дивізія“. Наклепи на дивізію появляються постійно в західних масмедіях з різними мнимими оскарженнями, які жодний суд на Заході не визнає за доказ. (Деяке пояснення можна зробити з того факту, що про Симона Петлюру й Богдана Хмельницького досі появляються пасквільні писання). Після численних пошуків у західних державах не було ані одного випадку, щоб оскаржено українця за його службу в Дивізії.

Торонто, 5 лютого 2001 р.

Р. С. Головна Управа видала окремі збірник матеріалів на опрокинення неоправданих нападів у засобах масової інформації п. н. *Відкидаємо наклепи українофобів на 1-шу Українську дивізію Української Національної Армії*. Цей збірник, 112 ст. великого формату, розповсюджено в Україні й у західних державах. ■

ДО ПОДІЙ НАВКОЛО КАМПАНІ ПРОТИ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ

Якимсь збігом обставин фільм „SS in Britain“ показала 29 вересня 1999 року ТВ станція History Television у Канаді, ще заки його висвітлили у Великій Британії.

Конгрес Українців Канади – „Комітет за справедливість“ – в Торонті написав до цієї станції листа, вказуючи на перекручення, а то й фальшування історичних подій у фільмі, який загально приписує „воєнні злочини“ всім дивізійникам без жодного винятку чи доказу, застосовуючи „спільну відповідальність“. У листі вказано на 12 неточних епізодів. History Television післав цього листа до Yorkshire Television. У відповіді продюсер Джульєян Генді твердить „свою правду“, а на прямого листа до нього, він навіть назвав голову КУК „антисемітом“.

Одночасно Головна управа Братства кол. вояків 1-ої УД УНА спрямувала протестного листа до Yorkshire Television.

ГУ звернулася до проф. Миколи Мушинки у Словаччині, щоб він на місці провів свідків, на які покликаються у фільмі. Оці свідки з великим обуренням заперечили, що вони щонебудь сказали про злочини вояків УД. Докладний звіт проф. Мушинки опублікували ЗМІ в Канаді, Польщі і Україні.

В Англії Майкел Мельник, який написав історію Української дивізії англійською мовою та який виступав у фільмі як знавець-історик, як подав коментатор фільму, написав свої зауваження на три сторінки, що це тенденційний фільм і його вислови взято з контексту.

Майор американської армії Михайло О. Логущ, автор 558-сторінкової історії п. н. „Galicia Division“, опубліковану в 1997 році В-во Shiffer у США, у письмі „To whom It May Concern“ опрокинув багато епізодів фільму „SS in Britain“.

У Британії перед і після висвітлення фільму на приватній телемережі ITV 7 січня 2001 року, ЗМІ помішували відомості, якби це були великі ново-відкриті сенсації. Ці дезінформації розіслало по цілому світі у пресовому випуску Yorkshire Television.

Майкел Мельник видав свій обширний пресовий випуск, опрокидуючи фальшиві відомості, подані в Yorkshire Television і розіслав до ЗМІ. Рівночасно його інтерв'ю надрукували деякі часописи в Англії.

За ними услід пішли польські ЗМІ, які перебільшили „сенсаційний аспект“ Yorkshire Television, вимагаючи навіть видачі всіх дивізійників з Великої Британії на суд до Польщі. Правда, були деякі винятки, наприклад, „Wyborcza Gazeta“ в Польщі і „Zwiazkowiec“ в Канаді помістили роз'яснення українських істориків.

В інших англійських країнах були такі самі повідомлення в скороченому вигляді.

У Канаді „Radio Canada International“, Український відділ, переповів текст пресового випуску з Англії без жодного коментаря. Покликаючися на RCI, такі відомості повторили телепрограма „Світогляд“ і радіопрограма „Прометей“ в Торонті.

Крайова Управа Братства Канади післала листи з протестом до цих програм. Згодом радіопрोगрама „Прометей“ присвятила дві програми, подаючи інтерв'ю з послом України Ю. Щербаком та читаючи звіт проф. Мушинки. Ведучий В. Волковський звернув увагу на те, що українській громаді слід вести проактивну діяльність, а не реактивну в справах очорнень.

Головна Управа Братства післала свій пресовий випуск до своїх крайових управ, як теж до посольств України у Канаді, Британії, Польщі.

Однак, найбільшого розголосу й дискусій викликав цей показ в Україні. Майже всі часописи, радіо і телевізійні канали стали в обороні дивізії „Галичина“.

Подасмо список, очевидно неповний, статей і виступів на цю тему:

Високий замок. Львів, 16 лютого, 2001. Андрій Боляновський: „Туман Альбіону над дивізією „Галичина““.

Галичина. 1 лютого 2001. Богдан Вівчар: „Антиукраїнська істерія: кому це вигідно?“, 2 лютого. Петро Парипа: „Фільм «СС у Великобританії»“ спіткнувся не тільки об помилки, а й, схоже, об українофобію“. Євстахій Павлюк: „Чи воювали „галичани“ проти української держави?“. Степан Стадник, Михайло Мулик: „Дивізія „Галичина“ як паросток національних збройних сил“. Павел Смоленський: „Не всі коти сірої масти“. (Переклад статті з польської „Gazeta Wyborcza“).

Голос України, Київ, 19-28 січня 2001, ч. 9. „Синдром підозри“. (Довільний переклад інтерв'ю англійською мовою Майкела Мельника з Англії).

Гомін України, Торонто, 29 січня 2001, ч. 4. „Всеукраїнське Братство ОУН-УПА прориває світло на події, відтворені у фільмі „СС у Великій Британії“, „Україна пропонує скористатися її архівами для надання об'єктивної оцінки у Великій Британії діяльності дивізії СС „Галичина“, „Заява Молодіжного Конгресу Українських Націоналістів щодо фільму „СС у Великій Британії““.

День. Київ, 20 січня 2001, ч. 12. Сергій Махун: „Українці у Другій світовій війні: пошук істини чи полвоання на відьом?“ 27 січня 2001. Юрій Луканов: „Про хибність стереотипів і презумпцію невинності“. Юрій Микулович: „Чи можуть англійці судити колишніх комбатантів СС „Галичина“? 6 лютого, 2001. Микола Мушинка: „Коли брехню перетворюють на „правду““. (Статтю передрукувала газета *Гомін України*, 19 лютого 2001, ч. 7, в Торонті.)

Експрес. Василь Терещук: „Хто запрагнув „української“ крові?“

За Вільну Україну. Львів, 23 січня 2001. Богдан Галицький: „Чого прагнуть британські „кіномитці від політики““. Михайло Яцура: „Брешть, та міру знайте...“ Дмитро Павличко: „Як до німецької дивізії“ (вірш). 16 лютого, 2001. Андрій Боляновський: „Багато галасу з нічого“. Валентин Мороз: „За чийми правилами будемо грати?“

Західний кур'єр. 2 лютого. З. У.: „Нахабна дезінформація про СС „Галичина““.

Київські відомості. 26 січня 2001. Ярослав Коцюба: „Ми ніколи не були карателями, – стверджують ветерани дивізії СС „Галичина“. Ярослав Гинченко: „Лиходійства“ дивізії СС „Галичина“ – як це було насправді“. „Галичина“ – міна вповільненої дії“. „Націй без гріхів не буває“.

Києвские Ведомости. 22 январа, надрукували ці статті російською мовою.

Літературна Україна. Київ, 8 лютого, ч. 5. Олесь Лупій: „Відкидаємо наклепи українофобів“.

Міст. Торонто. Січень, 2001, ч. 3. „Українська дипломатія зреклася колишніх дивізійників“, „Як у британців виховують ненависть до українців“. Березень 2001, ч. 12. Степан Ільницький: „Жулинські“ в Україні завжди були білими круками“. (Стенограма інтерв'ю радіопрограми „Прометей“ з Юрієм Щербакієм, послом України та коментарі автора.)

Молода Галичина. 1 лютого 2001. Ігор Голод: „Хто вимагає видачі українських дивізійників...“

Національна трибуна. 4 лютого 2001, ч. 4. „Всеукраїнське Братство ОУН-УПА прориває світло на події, відтворені у фільмі „СС у Великій Британії“.

Наше слово. Варшава, Польща, 21 січня 2001. Союз Українців у Польщі: „Черговий антиукраїнський психоз?“ Piotr Tyma, Sekretarz Zarzadu Głownego [Związku Ukraińców w Polsce]: Pan Mariusz Walter, Prezes Telewizji TNV: „Protest...“ (Протест Союзу Українців у Польщі). 11 лютого 2001, ч. 6. Микола Мушинка: „Дискредитація українців на міжнародній арені“. „І навіть гадки не може тут бути про якусь провокацію“ – інтерв'ю з Єжим Кулешою.

Пам'ять. 24 лютого 2001. Петро Парипа: „Фільм „СС у Великобританії“ зіткнувся не тільки об помилки, а й, схоже, об українофобію“. Євстахій Павлюк: „Чи воювали „галичани“ проти української держави?“ Павел Смоленський: „Не всі коти сірої масті“. Степан Стадник, Михайло Мулик (Комбатанти дивізії УНА): „Дивізія „Галичина“ – як паросток національних збройних сил“.

Політика і культура. 30 січня – 5 лютого 2001. Віктор Коваль, Ярослав Тинченко: „Тривожний час дивізії „Галичина“ – контент-аналіз англійського фільму“. „Поліційні батальйони“. Роман Гавриляк: „Коментар з діаспори“.

Поступ. Ольга Яценко: „Вояків СС „Галичина“ розпинають?“ і „Україна не збирається захищати воїнів СС „Галичина“. Кость Бондаренко: „Англійці полюбляють трилери про галицьких вояків“.

Рух, всеукраїнська загальнополітична газета. Юрій Пригорницький: „Не лякайте Дивізію“.

Світ Молоді. 2 лютого 2001. Марія Микицей: „Воювали зі зброєю одного ворога проти іншого“. Ярослав Тинченко: „Лиходійста“ Дивізії СС „Галичина“. Як це було насправді“.

Свобода. США, 19 січня 2001. Сват: „Наша зброя – правда“.

Українське слово. Київ, 30 листопада – 6 грудня 2000. Тамара Гуреш: „І нашим, і вашим“. 28 грудня 2000. Володимир Малкош: „Любов до України“.

Україна молода. 22 грудня 2000. Олександр Шиманський: „Запізніле викриття чи чергова антиукраїнська провокація?“. 17 січня 2001. Олена Зварич: „Скандал, який збудував не Джек“. 23 січня 2001. Максим Карась: „Кіно в тумані провокацій“. 30 січня 2001. Іван Гайванович: „Не називайте нас „СС““. (Статтю передрукувала газета *Гомін України*, 2 квітня 2001, ч. 13, в фронті.)

Україна і світ. Торонто, 31 січня – 6 лютого 2001. Сергій Грабовський: „Ідеться про демонстрацію створеного на британському телебаченні фільму, присвяченого дивізії „Галичина“, учасники дискусії „круглого стола“:

Крайова Управа Братства Канади післала листи з протестом до цих програм. Згодом радіопрोगрама „Прометей“ присвятила дві програми, подаючи інтерв'ю з послом України Ю. Щербаком та читаючи звіт проф. Мушинки. Ведучий В. Волковський звернув увагу на те, що українській громаді слід вести проактивну діяльність, а не реактивну в справах очорнень.

Головна Управа Братства післала свій пресовий випуск до своїх крайових управ, як теж до посольств України у Канаді, Британії, Польщі.

Однак, найбільшого розголосу й дискусій викликав цей показ в Україні. Майже всі часописи, радіо і телевізійні канали стали в обороні дивізії „Галичина“.

Подаємо список, очевидно неповний, статей і виступів на цю тему:

Високий замок. Львів, 16 лютого, 2001. Андрій Боляновський: „Туман Альбіону над дивізією „Галичина“.

Галичина. 1 лютого 2001. Богдан Вівчар: „Антиукраїнська істерія: кому це вигідно?“, 2 лютого. Петро Парипа: „Фільм «СС у Великобританії»“ спіткнувся не тільки об помилки, а й, схоже, об українофобію“. Євстахій Павлюк: „Чи воювали „галичани“ проти української держави?“. Степан Стадник, Михайло Мулик: „Дивізія „Галичина“ як паросток національних збройних сил“. Павел Смоленський: „Не всі коти сірої масти“. (Переклад статті з польської „Gazeta Wyborcza“).

Голос України, Київ, 19-28 січня 2001, ч. 9. „Синдром підозри“. (Довільний переклад інтерв'ю англійською мовою Майкела Мельника з Англії).

Гомін України, Торонто, 29 січня 2001, ч. 4. „Всеукраїнське Братство ОУН-УПА прориває світло на події, відтворені у фільмі „СС у Великій Британії“, „Україна пропонує скористатися її архівами для надання об'єктивної оцінки у Великій Британії діяльності дивізії СС „Галичина“, „Заява Молодіжного Конгресу Українських Націоналістів щодо фільму „СС у Великій Британії“.

День. Київ, 20 січня 2001, ч. 12. Сергій Махун: „Українці у Другій світовій війні: пошук істини чи полювання на відьом?“ 27 січня 2001. Юрій Луканов: „Про хибність стереотипів і презумпцію невинності“. Юрій Микулович: „Чи можуть англійці судити колишніх комбатантів СС „Галичина“? 6 лютого, 2001. Микола Мушинка: „Коли брехню перетворюють на „правду“. (Статтю передрукувала газета *Гомін України*, 19 лютого 2001, ч. 7, в Торонті.)

Експрес. Василь Терещук: „Хто запрагнув „української“ крові?“

За Вільну Україну. Львів, 23 січня 2001. Богдан Галицький: "Чого прагнуть британські „кіномитці від політики“. Михайло Яцура: „Брешіть, та міру знайте...“ Дмитро Павличко: „Як до німецької дивізії“ (вірш). 16 лютого, 2001. Андрій Боляновський: „Багато галасу з нічого“. Валентин Мороз: „За чими правилами будемо грати?“

Західний кур'єр. 2 лютого. З. У.: „Нахабна дезінформація про СС „Галичина“.

Київські відомості. 26 січня 2001. Ярослав Коцюба: „Ми ніколи не були карателями, – стверджують ветерани дивізії СС „Галичина“. Ярослав Тинченко: „Лиходійства“ дивізії СС „Галичина“ – як це було насправді“. „Галичина“ – міна вповільненої дії“. „Націй без гріхів не буває“.

Киевские Ведомости. 22 январа, надрукували ці статті російською мовою.

Літературна Україна. Київ, 8 лютого, ч. 5. Олесь Лупій: „Відкидаємо наклепи українофобів“.

Міст. Торонто. Січень, 2001, ч. 3. „Українська дипломатія зреклася колишніх дивізійників“, „Як у британців виховують ненависть до українців“. Березень 2001, ч. 12. Степан Ільницький: „Жулинські“ в Україні завжди були білими круками“. (Стенограма інтерв'ю радіопрограми „Прометей“ з Юрієм Щербакком, послом України та коментарі автора.)

Молода Галичина. 1 лютого 2001. Ігор Голод: „Хто вимагає видачі українських дивізійників...“

Національна трибуна. 4 лютого 2001, ч. 4. „Всеукраїнське Братство ДУН-УПА прориває світло на події, відтворені у фільмі „СС у Великій Британії“.

Наше слово. Варшава, Польща, 21 січня 2001. Союз Українців у Польщі: „Черговий антиукраїнський психоз?“ Piotr Tuma, Sekretarz Zarzadu Głownego [Związku Ukraińców w Polsce]: Pan Mariusz Walter, Prezes Telewizji TNV: „Protest...“ (Протест Союзу Українців у Польщі). 11 лютого 2001, ч. 6. Микола Мушинка: „Дискредитація українців на міжнародній арені“. „І навіть гадки не може тут бути про якусь провокацію“ – інтерв'ю з Єжим Кулешою.

Пам'ять. 24 лютого 2001. Петро Парипа: „Фільм „СС у Великобританії“ зіткнувся не тільки об помилки, а й, схоже, об українофобію“. Євстахій Павлок: „Чи воювали „галичани“ проти української держави?“ Павел Смоленський: „Не всі коти сірої масті“. Степан Стадник, Михайло Мулик (Комбатанти дивізії УНА): „Дивізія „Галичина“ – як паросток національних збройних сил“.

Політика і культура. 30 січня – 5 лютого 2001. Віктор Коваль, Ярослав Тинченко: „Тривожний час дивізії „Галичина“ – контент-аналіз англійського фільму“. „Поліційні батальйони“. Роман Гавриляк: „Коментар з діаспори“.

Поступ. Ольга Яценко: „Вояків СС „Галичина“ розпинають?“ і „Україна не збирається захищати воїнів СС „Галичина““. Кость Бондаренко: „Англійці полюбляють трилери про галицьких вояків“.

Рух, всеукраїнська загальнополітична газета. Юрій Пригорницький: „Не лякайте Дивізію“.

Світ Молоді. 2 лютого 2001. Марія Микицей: „Воювали зі зброєю одного ворога проти іншого“. Ярослав Тинченко: „Лиходійста“ Дивізії СС „Галичина“. Як це було насправді“.

Свобода. США, 19 січня 2001. Сват: „Наша зброя – правда“.

Українське слово. Київ, 30 листопада – 6 грудня 2000. Тамара Гуреш: „І нашим, і вашим“. 28 грудня 2000. Володимир Малкош: „Любов до України“.

Україна молода. 22 грудня 2000. Олександр Шиманський: „Запізніле викриття чи чергова антиукраїнська провокація?“. 17 січня 2001. Олена Зварич: „Скандал, який збудував не Джек“. 23 січня 2001. Максим Карась: „Кіно в тумані провокацій“. 30 січня 2001. Іван Гайванович: „Не називайте нас „СС““. (Статтю передрукувала газета *Гомін України*, 2 квітня 2001, ч. 13, в *Торонті*.)

Україна і світ. Торонто, 31 січня – 6 лютого 2001. Сергій Грабовський: „Йдеться про демонстрацію створеного на британському телебаченні фільму, присвяченого дивізії „Галичина“, учасники дискусії „круглого стола“:

Юрій Покальчук, Віктор Коваль.

Час. 2001. „Молодіжний КУН обурений демонструванням на британському каналі ІТV „псевдодокументального“ фільму „СС у Великій Британії“. Віктор Коваль: „Нотатка“.

Шлях перемоги, 4 лютого 20001, ч. 4. Леся Боднарук: „Солідарні з дивізійниками“, „Провокація проти України за старим сценарієм“.

Канал українського телебачення СТБ 19 січня 2001, показав передачу, в якій виступив голова київського Всеукраїнського Об'єднання Ветеранів, кол. дивізійник Сергій Рослик, та Олександр Войцеховський і телеведучий, а згодом виступив історик Ярослав Тинченко.

21 січня 2001 у передачі студії ICNV виступили члени Галицького Братства: Лев Войташ, Михайло Бендина, Орест Вакул, як теж: М. Матвійвський (керівник Української інформаційної служби у Великобританії) і Борис Тарасюк (кол. міністер закордонних справ). Ведучий: Микола Княжицький.

Радіо *Свобода* присвятила декілька передач, в яких взяли участь Сергій Грабовський, Віктор Каспрук і Юрій Покальчук.

На урочистому засіданні з нагоди Дня незалежності та Соборности 22 січня в Києві, в присутності Президента й Прем'єр-міністра, виступив Іван Драч, який звернув увагу на антиукраїнську кампанію у Великобританії, пов'язану з дивізією „Галичина“.

У II програмі українського телебачення „Резонанс“ виступив заступник голови Спілки офіцерів України полк. Вячеслав Білоус. В. Білоус теж після відкритого листа тележурналісту Джуліану Генді.

21 березня 2001 Ярослав Фейло на львівському ТБ показав 45-хвилинну хронікально-документаційну програму п. н. „Дивізія „Галичина“ – в мундирах ворога“. Головним консультантом був історик Андрій Боляновський. Виступали: В. Малинович (Франція), В. Гузій, В. Саламаха, І. Федик, В. Бойко, А. Боляновський, Пришляк, Бзудзік.

Станиця Б-ва у Івано-Франківську скликала ЗМІ на пресконференцію, а В. Малкош (голова Станиці) та М. Мулик теж виступили перед 40 учителями історії в Інституті підвищення кваліфікацій учителів.

Eastern Daily Press. Norwich, England. January 5, 2001. „My Father and the Waffen SS“. The Chinery Interview with Michael Melnyk. January 17, 2001. „Trial by TV is far from just“ by Andrew Hook.

The Toronto Star. Toronto, January 3, 2001. Lubomyr Luciuk: „Ukrainians smeared again“.

Zwiazkowiec. Toronto, 1 lutego, 2001. "Historie pisza zwyciezcy". У двосторінковій статті подано дискусію, у якій взяли участь: Ярослав Грицак – професор історії Університету ім. Івана Франка у Львові, Андрій Боляновський – доктор історії, Кость Бондаренко – директор Центру історичних дослідів „Нова хвиля“ у Львові, Наталя Ковальчук – історик. Керівники дискусії: Павел Смоленський і Марцін Войцеховський. (Це передрук з часопису *Gazeta Wyborcza*.) ■

АВСТРАЛІЯ

Богдан Тарнавський

ДІЯЛЬНІСТЬ БРАТСТВА

Вступ

Після закінчення Другої світової війни та звільнення з різних таборів полонених, особливо з табору в Ріміні – Італії та Німеччини, колишні вояки 1-ої Дивізії УНА роз'їхалися по різних країнах вільного світу. Більша частина Дивізії поселилася у Великій Британії, інші виїхали до Канади та США. Невелика їх кількість опинилася в Австралії.

З огляду на великі простори австралійського континенту, дивізійники старались, хоч у межах стейтових столиць Австралії, згуртуватись у станицях Братства. Спроби організувати таку станицю в Аделаїді (Південна Австралія), робив кол. дивізійник дес. Мирослав Котис вже від 1949 року. Він листувався з пор. Л. Ортинським у Німеччині. З різних причин, щойно в 1952 році вдалося станицю заснувати. І так, одна по одній, постали станиці в Сідней (Нова Південна Валія) та в Мельборні (Вікторія).

Крайова Управа прийшла до життя щойно в 1954 році, коли станиці, виходячи з потреб координації дій, з'їхалися на 1-ий З'їзд до Мельборну (Вікторія) та обрали 1-шу Крайову Управу. Знову, чи то з браку ентузіазму чи з виїздом деяких активних членів за океан, а може з матеріальних причин, КУ не виправдала сподівань членства станиць і, не виказавши діяльності, «саморозв'язалася».

В 1971 році відбувся 2-ий З'їзд, на якому КУ очолив Осип Швайлик. Також і ця КУ не змогла проявити якоїсь конкретної діяльності. Аж на 3-му З'їзді в Мельборні, коли КУ очолив Мирослав Кіналь, з осідком в Аделаїді, можна було похвалитися задовільними успіхами.

Тому, пишучи ці сторінки про діяльність Братства, уважаємо за відповідне почати з діяльності станиць, а тоді щойно повернутися до Крайової Управи.

Станиця в Аделаїді, Південна Австралія

На початку 1952 року в Аделаїді створилася ініціативна група дивізійників, які домовилися між собою віднайти своїх побратимів, що були розпорошені по терені Півд. Австралії, та евентуально скликати ініціативні збори. До цієї групи входили: Микола Висоцький, Михайло Йосипчук, Мирослав Кіналь, Мирослав Котис, Іван Матвійчук, Василь Станко, Василь Шепетюк та Юліян Юринець. Кожний член ініціативної групи зобов'язався піднайти хоч одного дивізійника. Мотором підготовки до перших зборів був І. Матвійчук.

І так 21 січня 1952 року зібралося 12 дивізійників, які вибрали першу управу Станиці. Вони поставили собі за мету:

• Плекати серед дивізійників національну свідомість та християнську мораль.

- Нести допомогу інвалідам-дивізійникам.
- Допомогати вдовам і сиротам колишніх вояків-дивізійників.
- Співпрацювати з усіма українськими комбатантськими організаціями.
- Не включатися до жодних політичних угруповань.

Незабаром приєднано ще вісьмох членів. Щоб здобути фонди, потрібні до праці, на зразок інших церковних та світських організацій, управа Станиці розпочала влаштувати різні імпрези.

З ініціативи Станиці вже в 1953 році, в 10-ліття створення Дивізії, влаштовано концерт у винаймленій залі на передмісті Гакней. Пізніше, річницю бою під Бродами відзначено святковою Академією. У Ратуші передмістя Гайдмарш влаштовано забаву, що уможливило кольпортаж комбатантських видань, а в тому й журналу „Вісті“.

Десятиліття створення Дивізії в Аделаїді – хор УГПА, дир. Йосафат Кліш.

На жаль, запал до праці скоро згас. Дивізійники тяжко працювали, щоб забезпечити свою сім'ю: купували парцелі, самотужки будували доми, заробляли гроші та сплачували борги. Обрано нову управу Станиці в 1954 році, але до пожвавленої праці не дійшло, попри намагань побратимів Мирослава Кіналя, який приєднав ще 30 колишніх вояків Дивізії, – та Миколи Висоцького, який знайшов 13. Крім відзначення річниці бою під Бродами та влаштування ще одної забави, іншої праці не розвинено. М. Кіналь взявся був за кольпортаж „Вістей“ – навіть докладав свої власні гроші, а також займався збіркою на фонд інвалідів.

Така інерція тривала аж до 1965 року, коли на надзвичайних зборах, з підтримкою побратимів В. Шепетюка, М. Котиса, М. Висоцького та інж. Романа Олесницького, обрано нову працездатну управу Станиці. В час тої ка-

денції, що тривала від 26 квітня 1965 до 17 березня 1968 р., працю по жвавле-
но. Станицю відвідав сот. Роман Бойсун, який вручив членам Станиці про-
пам'ятні медалі св. Арихистратига Михаїла. Медалі вручено також пані Па-
вличинській, син якої загинув під Бродами, та паням Жолкевич і Паслав-
ській, мужі яких загинули в тій битві.

Зацікавлення працею Станиці збільшилося, членство зросло до 39.
Придбано і вручено прапори молодечим організаціям Пласт і СУМ. Придба-
но братський прапор для Станиці. Разом з Союзом Українських Комба-
тантів (СУК) щорічно влаштовувано Свято Героїв, Свято Державности та
інші. Після 1970 року влаштовування тих свят перебрала на себе управа Гро-
мади, в якій дивізійники були активними членами.

Станиця в Аделаїді утримувала контакти прямо з Головною Управою в
Торонто.

**Пам'ятник „Борцям за волю України“ на майдані церкви св. Покрови
в Аделаїді, споруджений силами всіх комбатантських організацій:
1-ої УД УНА, УПА, СУК і Легіону ім. Симона Петлюри.**

В 1977 році членство збільшилося до 42 осіб. В кооперативі „Говерля“
відкрито окремий рахунок т. зв. „Залізний Фонд“, який служив членам Ста-
ниці в міру потреби.

під кінець 2-ої світової війни, описав, як дійшло до створення Української Національної Армії. Згадав теж про ген. Шандрука, який був активним офіцером Визвольних змагань 1918-20 років, про його службу професійним воюючим в польській армії та його ролі у створенні УНА. У розваговій частині виступали: побр. Ярослав Ліщинський – зі своєю новелею-сатирою, Михайло Добриденко – зі своїми коломийками, які привіз з України, Степан Трушкевич і Т. Андрушко – з жартами.

Управа Станиці в 90-их роках. Сидять зліва: Михайло Добриденко – оргреферент, Степан Трушкевич – голова Станиці, Петро Курпіта – скарбник, Ярослав Ліщинський – культосвітній; стоять: Орест Загоруйко – хорунжий, Теодосій Андрушко – секретар і Василь Станко – суспільна опіка.

В жовтні (5-6) Станиця була господарем 6-го Крайового З'їзду. Разом з КУ Братства влаштовано гарний концерт, про який писалося в українській пресі в Австралії. На З'їзді вручено „Золотий Хрест за особливі заслуги“ побратимам: Михайлу Добриденку, Степанові Трушкевичу та Петрові Курпіті.

В травні (27. 1997), разом з управою Громади та КУ Братства, Станиця мала честь вітати на нашому терені гетьмана Українського Козацтва в Україні ген. Володимира Муляву. На його честь влаштовано прийняття. Він був присутній на Святі Героїв. Генерал Мулява перебував тиждень в нашому оточенні, його гостив у себе голова КУ Степан Трушкевич.

Одним з важливих завдань управи Станиці є допомога воєнним інвалідам в Україні, до речі, своїм побратимам, які у вільній українській державі ще й сьогодні не отримують пільг на зразок пенсіонерів-інвалідів кол. вояків Червоної армії. Вигляду на пільги не буде, доки в Україні при владі знахо-

Ген. В. Мулява після панахиди на святі героїв в Аделаїді, біля Пам'ятника „Борцям за волю України“, в оточенні дивізійників.

Зліва: Пилип Вакуленко, Ярослав Будас, Василь Станко, Мирослав Кіналь, Василь Будяк (Сідней – УВК), Богдан Філь, гетьман Українського вільного козацтва ген. В. Мулява, Роман Костик, Степан Трушкевич, Теодосій Андрушко, Ярослав Ліщинський і Мирон Сенів.

Пропам'ятна медаля 50-ліття боїв під Бродами, видана Станицею в Аделаїді.

Пропам'ятна медаля 40-ліття створення УД, видана Станицею в Сідней.

диться номенклатура неіснуючого вже СРСР. Тому й Станиця влаштує хоч два рази в рік товариські „барбек’ю“ для всього громадянства. Останні роки такі „барбек’ю“ відбувалися в садку панства Сішуків і звичайно приносили доходи близько тисячі доларів. Разом з розпродажем жетонів на Зелені Свята – це дає Станиці можливість давати допомогу побратимам у Львові, Тернополі, Стрию, Дрогобичі та Івано-Франківську у загальній сумі 500-700 ам. дол. річно.

Стан членства в 1999 році – 33 члени.

В каденції 1997-99 управа Станиці працювала в такому складі:

Теодосій О. Андрушко – голова,

Михайло І. Добриденко – заступник і культосвітній реф.,

Степан Трушкевич – секретар,

Петро Курпіта – скарбник,

Пилип Вакуленко – пресовий реф.,

Василь Станко – суспільна опіка,

Контрольна Комісія:

Мирослав Кіналь – голова і архівар,

Василь Чемний – член,

Ярослав Будас – член.

Побратими, що очолювали управу Станиці від початків: Юліян Юринець (1952-54), Василь Шепетюк (1954-65), Мирослав Кіналь (1965-66 і 1971-73), Микола Висоцький (1966-68 і 1983-90), Мирослав Котис (1968-71 і 1975-80), Пилип Вакуленко (1973-75), Михайло Добриденко (1980-83), Степан Трушкевич (1990-95) і Теодосій О. Андрушко (1995-99).

Станиця втратила 24 члени – природньою смертю. Стан членства на серпень 1999 р.: 33 чоловік.

Станиця у Мельборні, Вікторія

Початком Станиці Братства в Мельборні треба вважати дату 30 березня 1951 р., коли в присутності 30 членів відбулися сходини, які для підготовки зборів створили ініціативний комітет у складі: Любомир Білик, Роман Колісник, Богдан Вірлик, Михайло Ганицький, Михайло Горбацьо, Антін Маланюк, Михайло Проць.

4 травня 1951 р. на зборах, які відбулися у залі церкви св. Луки у Фітстрої, засновано й обрано управу, яку очолив Борис Курдієнко. Станиця мала 44 члени. Рішено ввійти в контакт з дивізійниками інших стейтів та відзначити річницю бою під Бродами. Для приєднання нового членства влаштовано 22 червня 1951 р. товариський чайний вечір, на якому в приємній атмосфері можна було познайомитися та обговорити важливіші проблеми Станиці. Налагоджено контакт з Союзом Українських Комбатантів Вікторії (СУКВ), влаштовано спільну забаву 27 січня 1952 р. та спільними силами підготовано академію на честь Симона Петлюри та Євгена Коновальця у залі новонабутого Українського Народного Дому на Доркас вул. у Савт

Мельборні.

Діяльність наступних управ станиці зосереджується на приєднуванні нових членів, улаштуванні товариських вечорів у домівці при церкві на вул. Берк та відзначуванні панахидами роковин бою під Бродами.

25 грудня 1954 р. Станиця взяла участь у 1-му Крайовому З'їзді Братства в Мельборні, де оформлено першу Крайову Управу. За ініціативою Л. Білика, Р. Колісника, М. Куцілья відбувся у тих самих днях загальнокомбатантський з'їзд з участю 31 члена станиць Братства, СКУВ та Легіону ім. Симона Петлюри. На цьому з'їзді засновано Об'єднання бувших Вояків Українців в Австралії (ОБВУА), головою якого обрано Михайла Олійника, ветерана Армії УНР. До управи ввійшли: Л. Білик, Роман Гіжовський, Р. Колісник, Б. Курдієнко, М. Куціль, М. Проць, Б. Тарнавський. Статут Об'єднання опрацював д-р Ярослав Лавришко з Аделаїди. Введено „подвійне членство“ складової організації – члени якої автоматично ставали членами Об'єднання. Старанням Об'єднання відбуто 27 травня 1956 р. в Народному Домі величаве свято у пам'ять 30-ліття смерті головного отамана Симона Петлюри. До президії свята увійшли: майор М. Олійник – голова, Володимир Дубів, М. Куціль, Б. Курдієнко та В. Буштедт. До ділового комітету ввійшли представники всіх українських політичних та громадських організацій стейту Вікторії. Почесними членами були учасники визвольних змагань під командою С. Петлюри.

Незабаром після з'їзду Л. Білик виїхав до Америки, а Р. Колісник і Роман Пачовський – до Канади, що відбилося на діяльності Станиці, настав певний застій. Праця обмежилася до чайних вечорів, відзначень роковин бою під Бродами і відправленнями панахид в українських церквах. При висвяченні о. д-ра Івана Прашка на єпископа 19 жовтня 1958 р. і в часі благословення катедрального храму св.св. Апостолів Петра і Павла в Мельборні члени Братства виконували ролю впорядників. У 1964 р. придбано станичний прапор. Для збереження військових традицій у молодшому поколінні 26 серпня 1966 р. прапор передано молодечій організації Пласт.

У квітні 1971 р. відбувся Крайовий З'їзд Братства в Народному Домі в Ессендоні з участю представників стейтів Австралії.

Головство станиці перебрав М. Куціль. На цей час припали відвідини Австралії Верховного Архієпископа УКЦ Патріярха Кардинала Йосифа Сліпого. Члени станиці взяли участь, як упорядники, під час Міжнародного Евхаристійного Конгресу 15 березня 1973 р. та протягом перебування високого гостя у Мельборні.

При кінці 1978 р. Станиця передала прапор другій молодечій організації СУМ.

На запрошення управи австралійської організації ветеранів РСЛ (Returned Soldiers' League) у Мельборні члени Станиці разом з комбатантськими організаціями 25 квітня 1981 р. (54 особи) взяли участь у дефіляді з приводу дня „АНЗАК“ (Australian and New Zealand Army Corps). Перед тим відбулися переговори з управою РСЛ про можливість відкриття українського відділу РСЛ у Мельборні, які не увінчалися успіхом.

В 1979 році виринула думка спорудити на майдані біля церкви пам'ятник полеглим у боротьбі за волю України. Створено комітет з усіх комбатантських організації – від 1-ої УД: Мирослав Котис, який очолив цей комітет, Степан Трушкевич, Орест Загоруйко і Михайло Добриденко; від СУК – інж. Ларго Зозуля, від УПА – Михайло Гевко і Василь Чемний, від УВК – Федір Сліпченко та від Легіону ім. Симона Петлори – Микола Ваксютенко. Потрібну суму з надвишкою зібрано до трьох місяців. А на 2 листопада 1980 року, на майдані коло церкви св. Покрови, що на передмісті Вейвіл, відбулося урочисте посвячення пам'ятника. З участю колишніх українських вояків, великої присутності громадянства, священників усіх віроісповідань, відслужено панахиду і поблагословлено цей чорно-мармуровий пам'ятник із золотими написами українською й англійською мовами: „Борцям за волю України“. Пам'ятник урочисто відкрив ген. Савелій Яськевич – колишній комендант табору полонених в Ріміні, тоді – житель м. Сіднею.

Управа Станиці проявляла жваву діяльність: влаштовувано „барбек'ю“ біля Народного Дому й по дворах побратимів, переважно в садку панства Сішуків. З нагоди 38-ліття постановня Дивізії влаштовано в Народному Домі „Веселий вечір“, а в 30-ліття Дивізії – „Товариський вечір“ для членів Станиці, їх родин та гостей, відтак „Вечір Селепка“ з мистецьким виступом солістів, жартівливих скечів. Це, крім щорічних відзначень Свят Героїв, річниць бою під Бродами, річниць постановня Дивізії.

Зустріч з побратимами з-за океану: Р. Колісником (Канада), Л. Біликом і Л. Галугою (США). Частина головного стола, зліва: Роман Колісник, Микола Висоцький – голова Станиці, Ярослав Ліщинський – культосвітній реф., п-і Міля Кіналь, Мирослав Кіналь. (Готель „Гендон“, 31 березня 1989 р.). (Див. теж ст. 130).

В 1982 році Станиця придбала національний прапор, посвячений о. Ігорем Шпитковським. Прапор зберігається в церкві св. Покрови.

Станиця складала пожертви на різні цілі, між іншим і на: Українську Рідну Школу, ГУ Братства, Український Народний Дім (меценат), Українську школу в Німеччині, Українські церкви, СКУ, СУОА, Український Вільний Університет, Енциклопедію українознавства. Радіо-комітет в Півд. Австралії, журнал „Наша Громада“, Товариство „Лев“, Церкву св. Софії в Римі, Патріярший Фонд, СУМ, Пласт, Памятник-Церкву в Канберрі (1.000 дол.) та інші.

Станиця була ініціатором 3-го з'їзду колишніх вояків-дивізійників, що відбувся в Мельборні 11-12 червня 1983 року. Там обрано Крайову Управу з осідком в Аделаїді, яку очолив Мирослав Кіналь.

Члени Станиці в 1985 р. Сидять зліва: Теодор Ворончак, Орест Загоруйко, Мирослав Кіналь, Микола Висоцький, Степан Трушкевич, Михайло Добриденко. Стоять перший ряд: Іван Коваль, Богдан Качмар, Василь Григорчук, Володимир Перчук, Василь Гавдьо, Василь Шепетюк, Петро Мазгаль. Стоять другий ряд: Василь Станко, Дмитро Богдан, Роман Бойко, Василь Чемний, Павло Коцюруба і Богдан Філь.

Уважаємо, що така активність управ допомогла згуртувати в Станиці велику частину колишніх вояків, зискати пошану серед нашого суспільства та бути в стані нести допомогу потребуючим побратимам. Це збільшувало почуття приналежності до рідної комбатантської організації та пошану і признання від споріднених Станиць.

З ініціативи Станиці 24 червня 1995 р. в Товариському клубі УГПА влаштовано 50-ліття Української Національної Армії під командою ген. Павла Шандрука. Степан Трушкевич виголосив цікаву доповідь про події

**Зустріч Станиці з побр. Романом Данилюком із США, заступником голови
Головної Управи Братства, Мельборн, дня 3 березня 1993 р.**

**Сидять зліва: Б. Тарнавський (голова КУ), Р. Данилюк, В. Каспенкович
(голова Станиці Мельборну). Стоять зліва: Я. Царук (фінанс. реф. КУ),
Т. Федорчук, М. Ганицький, А. Данилюк, М. Проць (член КУ), Я. Бойко
(член КУ), М. Сарахман, П. Шкурат (член КУ), В. Гладун, М. Магур,
М. Костюк (голова Контр. Ком.), О. Зварич, В. Макогон.**

**Управа Станиці 1995 р. Сидять зліва: М. Костюк, Б. Тарнавський – голова,
П. Шкурат; стоять зліва: Я. Бойко, В. Макогон, О. Зварич, М. Проць, Я. Царук.**

– голова, члени – Л. Білик, Е. Гіжовський, Р. Колісник, Б. Кордієнко, М. Куціль, М. Проць, Б. Тарнавський – усі дивізійники.

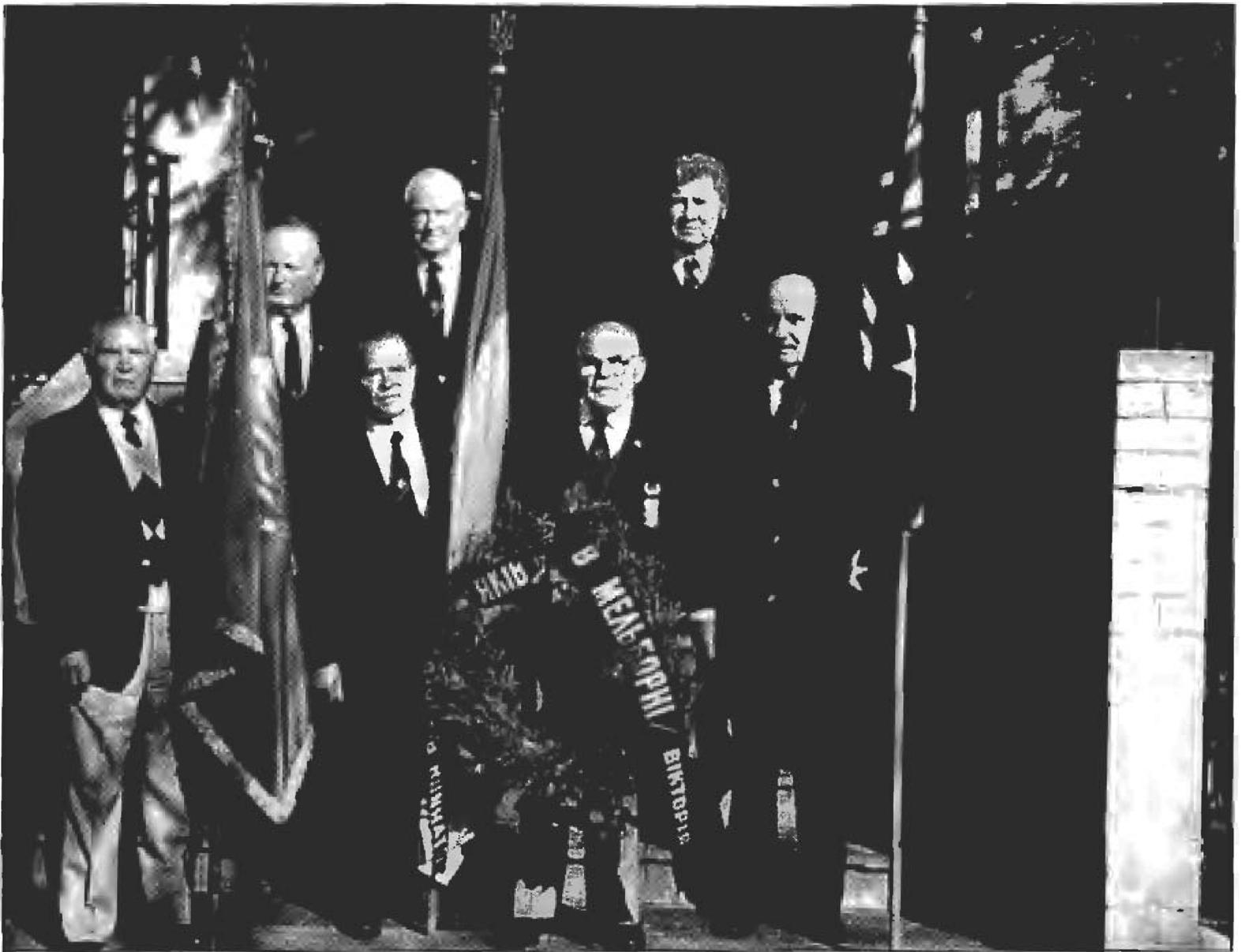
Члени управ Станиці і контрольної комісії: Михайло Андрусин, Л. Білик, Ярослав Бойко, Євген Бойчук, Михайло Васи́лига, Б. Вірлик, О. Гаврилюк, Володимир Галдун, М. Ганицький, Михало Горбацьо, Р. Гіжовський, Т. Гут, Андрій Данилюк, Остап Зварич, Р. Колісник, Б. Кордієнко, М. Костюк, М. Куціль, Петро Ленківський, Василь Лисенко, Я. Ліщинський, Роман Лянґ, Володимир Макогін, Антін Маланюк, Василь Палійчук, Віктор Петрикєвич, М. Проць, Володимир Рубаха, Матвій Сатур, Михайло Сендецький, Е. Стахів, Б. Тарнавський, Я. Царук, П. Шкурат, Лев Штинда.

Після зустрічі з ген. В. Мулявою (22.05.1997 р.).
Сидять зліва: М. Проць, М. Костюк, Б. Тарнавський – голова,
ген. В. Мулява, П. Буряк, П. Шкурат.

Від каденції 1994 р. дотепер, головство Станиці Братства перебрав знову Богдан Тарнавський. На жаль, з огляду на драстичне зменшення членства, через відхід у вічність одних, старіння і хвороби інших, активність Управи Станиці обмежена.

Останнім часом, майже неможливо самотійно проводити будь-які імпрези. Силою факту, діяльність зводиться до кожнорічних відзначень річниці бою Дивізії під Бродами, панахидами в обох українських церквах (УКЦ і УАПЦ) з прапорами і складенням вінка, участю у різних відзначеннях та імпрезах нашої мельборнської спільноти та кількох принагідних чайних вечорів, інколи з висвітленням якогось відео з України.

Після відправи Панахиди за полеглих у битві під Бродами (20.07.1998 р.).

Другий ряд зліва: Я. Бойко, Б. Тарнавський – голова, М. Костюк;
перший ряд зліва: М. Андрусин, М. Васи́лига, М. Проць, В. Палійчук.

Станиця в Перті, Західня Австралія

Станицю Братства в Перті належить уважати наймолодшою, хоч у дійсності дивізійники були при вибоках комбатантського руху в цьому стейті вже від 1961 року. З огляду на мале число дивізійників у Перті, комбатантська праця велася переважно в рамках об'єднаних організацій Союзу Українських Комбатантів (СУК) та Українському Вільному Козацтві (УВК). П'ять членів ініціативної групи, колишні старшини УПА, Армії УНР і УГА, на зборах у грудні 1962 р. дали початок організації комбатантів СУК під кер. сотника Сергія Горячко.

Дружні зв'язки з ГУ, в США, та з редакцією журналу „Вісті“, в Німеччині, породили бажання зорганізувати в Перті Станицю. Але до створення не дійшло. Щойно відзначення 40-ліття з часу постановня Дивізії, у 1983 р., призвело до створення ініціативної групи, а знеславлення українців та напади на визвольний рух і вояків 1-ої УД з боку різних неприятелів українців допомогли в рішенні дивізійників у Перті таки створити свою окрему Станицю.

На загальних зборах 8 червня 1986 р. обрано першу управу Станиці, яку очолив Корнило Медвідь. Згідно зі статутом, Станиця стала підпорядковуватися КУ Братства, в той час з осідком в Аделаїді.

Від'їзд з Долини, Зах. Україна, до Дивізії в 1943 році. Зліва: Корнило Медвідь (Нелько), нині голова Станиці в Перті, Zenko Козак (всередині).

У жовтні 1983 р. на свято Покрови, в циклі святкувань Української Зброї, відзначено величавою академією 39-ту річницю бою під Бородами і 40-ву річницю створення Дивізії. Місцевий парох і капелян о. Дмитро Сенів відправив Панахиду за душі полеглих побратимів. З приводу Листопадового Зриву, свята Державности, річниць Крутів і Базару, свята Покрови, свята Української Зброї і річниці постановля Української дивізії УНА передаються програми по радіо для громадянства Перту й околиць.

Станиця теж сердечно вітала по радіо й на бенкеті Патріярха Мирослава Любачівського та Владика Івана Прашка в час їхнього приїзду до Перту 8 березня 1986 р. З ініціятиви Крайової Управи проведено збірку на Фонд оборони доброго імени дивізійників (зібрано 1.410 дол. – збірщики Володимир Поповський та Іван Легкий).

Вмуровано в стіну УКЦ св. Хрестителя пам'ятну таблицю – дар Станиці Братства в Сіднеї, з написом: „На вічну пам'ять полеглим за волю України“.

Станиця вклала багато праці в рамках ювілейного Комітету для відзначення 1000-ліття Хрещення України. Побудовано пам'ятник і городчик біля нього. Величаво відзначено 45-ліття 1-ої УД УНА в 1988 р. У 1992 році відзначено свято Покрови і Українських Збройних Сил, 50-ліття УПА. Станиця вітала в себе гостей – побратимів з Аделаїди, голову СУОА, а з України – колишніх десидентів-депутатів Верховної Ради Михайла Осадчого, Богдана Гориня, Левка Лук'яненка та Надію Світличну.

Корнило Медвідь з дружиною вели довгий час радіопрограму, подаючи вістки з України. У відзначеннях 45-ліття 1-ої УД в Мельборні взяли участь – К. Медвідь, В. Поповський і Михайло Береза.

Станиця проводить збірки на СУОА (СКУ платить членські внески до КУ Братства), проведено успішну збірку на дипломатичну службу України.

Станиця, спільно з ЛВУ, відзначила 13 жовтня 1996 р. свято Покрови, концертном відзначено 5-ту річницю Незалежности України, а згодом – річницю Листопадового Зриву.

Панахида на святі Покрови біля пам'ятника 1000-літтю Хрещення України.

Управа Станиці: Корнило Медвідь – голова, Володинир Поповський та Ігнатій Городецький – члени. Голова Контрольної комісії: Василь Чверенчук.

Дивізійники на терені міста Перт і околиці: Іван Легкий, Василь Чверенчук, Володимир Будз, Марія Потерейко, Дмитро Дзера, Володимир Загводський, Микола Лях, Дмитро Гриньків, Михайло Бурнич, О. Бабій і Ярослав Губіцький.

Станиця в Сіднеї, Нова Південна Валія

В 1952 році, внаслідок оголошення, що появилася у „Вільній Думці“, в якому закликалося колишніх вояків-дивізійників прибути на сходина, зголосилося 12 осіб. Перші сходина відбулися 21 грудня 1952 р. в Народному Домі, на яких обрано підготовчий комітет (Тарас Гут, Северин Паучок і Юрій Голобродський).

Загальні збори, на яких заснували Станицю, відбулися 4 січня 1953 р. Першим головою Станиці став хор. Тарас Гут. Контрольну комісію очолив Северин Паучок. Почесними членами Станиці названо о. д-ра Петра Дячишина та Павла Лопату. До 1999 року Станиця відбула 23 загальні збори і 344 засідання управ. На теперішній час Станиця нараховує 23 члени. Серед них

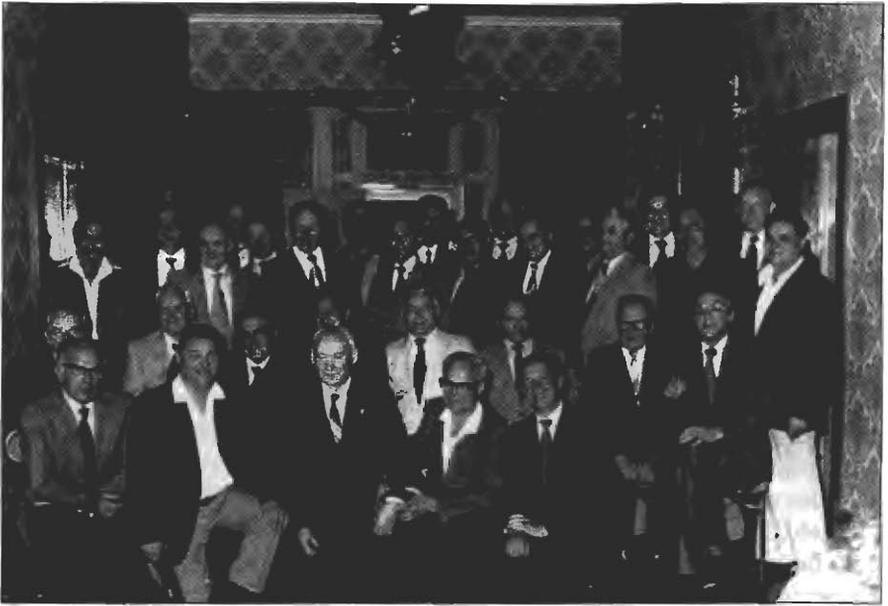
– о. митрат Іван Шевців. Одним з визначних членів був ген. Савелій Яськевич, комендант табору полонених в Ріміні (Італія). Він помер на 101-му році життя (1.VIII.1895 – +20.VI.1996).

Отець Іван Шевців, парох церкви св. Андрія, автор ряду книг і перекладів з релігійною тематикою, знаменитий організатор, який своє душпастирське служіння тісно пов'язує з культурно-просвітницькою роботою, збудував пам'ятник присвячений 1000-літтю Хрещення Руси-України, на якому з одного боку представлені воїни: княжий дружинник, запорізький козак, січовий стрілець, ушвець, дивізійник.

Станиця зорганізувала фонд допомоги побратимам – воєнним інвалідам, сиротам і вдовам, політичним утікачам та, як могла, ставала в обороні доброго імени українця у світі. Між іншим, вона давала допомогу воєнним інвалідам під опікою СУБ в Англії, Союзові українських інвалідів у Німеччині, інвалідам-сиротам у Польщі, інвалідам-сиротам в Австралії, жертвова-но на католицькі церкви у Канберрі та Люрді, зложила пожертви на фонд Патріархів Йосифа і Мирослава, Митрополита Мстислава. Також жертвувала на культурні, видавничі й мистецькі цілі, а в тому – на ювілейний альманах КУ Братства „За свій рідний край“, на похорони й пам'ятники побратимам, що відійшли у вічність, на оборону доброго імени дивізійників, на оборону Івана Дем'янюка, на видання книги „Міленієм Християнства в Україні“ – в Мюнхені і на Шкільну раду НПВ. Загальна сума пожертв – близько 20 тисяч доларів.

Станиця видала два числа журналу „Струнко“, одноднівку „Вперед“ та збірник „50-ліття Дивізії“. Виготовила пам'ятну відзнаку „40-ліття Дивізії“, роботи графіка Леоніда Денисенка, та чотири таблиці з дивізійною емблемою і написом: „На вічну славу поляглим за волю України“. Таблиці вмуровано і посвячено в УКЦ св. Андрія в Лідкомі та в УАПЦ св. Покрови в Румбуші. Третю таблицю подаровано Станиці в Перті (Зах. Австралія). Четверту, – в імені Крайової Управи, посвячено в УКЦ і вмуровано в пам'ят-

Вечірка дивізіоників у приміщенні М. Василюги, Мельборн, 1980 р.

**Хор Станиці під диригентурою М. Костюка.
Концерт 40-ліття Дивізії, 12.06.1983 р.**

З приводу 40-ліття створення 1-ої Української Дивізії УНА у днях 11-12 червня 1983 р. відбулися в Мельборні урочисті святкування. У суботу 2 червня відправлено в Катедрі св. св. Апостолів Петра і Павла спільний Молебень при співучасті українських католицьких і православних священників. Присутніх було 150 осіб. Того ж дня відбувся Крайовий З'їзд Братства з участю станиць Аделаїди, Сіднею і Мельборну, в присутності 60 учасників, на якому обрано Крайову Управу з осідком в Аделаїді (голова М. Кіналь).

При участі 200 осіб увечорі того дня у Народному Домі в Ессендоні відбувся ювілейний бенкет, а в неділю 12 червня – ювілейний концерт при участі у мистецькій програмі виконавців трьох стейтів.

У зв'язку з відзначенням 40-ліття створення Дивізії, при Станиці в Мельборні засновано хор дивізійників під диригентурою Маріяна Костюка, який теж брав участь у святі Державности 22 січня 1984 р.

22 липня 1984 р. в Ессендоні вшановано 40-ліття бою під Бродами са-мостійним концертом, який повторено в Народному Домі в Нобл Парку.

Крайова Управа в Аделаїді, при участі всіх станиць, у днях 28-29 липня 1984 р. відзначила бій під Бродами, наша станиця взяла численну участь.

У січні 1986 р. відбулася зустріч з президентом СКУВ д-ром П. Саварином та його дружиною на товариському вечорі в ресторані Михайла Василиги.

У днях 7-8 червня 1986 р. відбувся Крайовий З'їзд в Аделаїді, на якому Крайова Управа перенесла свій осідок до Мельборну (голова – Богдан Тарнавський).

На заклик СКВУ старанням Станиці влаштовано Свято воїна. 1 листопада 1986 р. на кладовищі Фовкнер перед символічною могилою С. Петлори відправлено спільний Молебень при участі католицького і православного духовенства, а 2 листопада в Народному Домі в Ессендоні влаштовано святочний концерт. 25 жовтня 1987 р. Станиця влаштувала свято Покрови в залі Народного Дому, яке повторено в Народному Домі в Джілонгу 8 листопада.

У каденції 1992 р. діяльність Станиці обмежилась участю у панахидах у пам'ять полеглих під Бродами і на Зелені Свята, на які, як кожного року, М. Проць постарався про вінок, а П. Шкурат та побратими стояли на стійці з прапорами.

Діяльність у каденції 1993 р. була вже жвавіша. Крім участі у відзначеннях історичних панахид, голова Станиці репрезентував Братство на церковних та громадських святах. Відбуто два дуже успішні товариські вечори з гарною програмою та лютерією. Управа Станиці вклала багато праці в підготовку 5-го Крайового З'їзду Братства та прийняття приїзних гостей.

Треба відмітити, що більшість членів Станиці активно заангажована майже у всіх ділянках українського суспільного життя Вікторії. Треба також підкреслити фінансову жертвенність членів Станиці, яка дала поважні суми на наступні цілі: СКВ-УТВ (почесне членство), КоДУС, Лекторат україністики, СУОА, Енциклопедія Українознавства, упорядкування братських могил (Братство „Броди-Лев“) та фонд оборони доброго імени дивізійників.

Голови Станиці (вказано рік початку каденції): Б. Кордієнко (1951), М. Проць (1971, 1973), Л. Білик (1952), Е. Стахів (1953, 1983), Р. Гіжовський (1954), Осип Швайлик (1964, 1967), Тарас Гут (1965, 1966), Володимир Климків (1966), М. Куціль (1978, 1981), Я. Ліщинський (1986), Володимир Каспенкович (1992), П. Шкурат (1993), Б. Тарнавський (1994).

Голови Контрольної Комісії: Е. Стахів (1951, 1965, 1966, 1967, 1973), Богдан Вірлик (1952), Л. Білик (1953), М. Куціль (1954), Б. Тарнавський (1978, 1981), М. Ганицький (1986), М. Костюк (1992, 1993, 1994).

Об'єднання Бувших Вояків Українців в Австралії (ОбВУА): М. Олійник

ник поставлений на відзначення 1000-ліття Хрещення України – св. Володимира Великого, в столиці Австралії Канберрі.

**Пам'ятна таблиця, зафундована Станицею в Сіднеї.
Зліва: Іван Атаманюк, Григорій Панасюк, Микола Мик,
Теодосій Андрушко (Аделаїда).**

Станиця організовувала забави, „барбек'ю“, товариські вечори. Кожного року Станиця відзначає свято Героїв, річницю Бродів. Сходини відбуваються щомісяця. Немає в НПВ такої української релігійної, суспільно-громадської, культурно-освітньої чи молодечої організації, в якій побратими-дивізійники не брали б активної участі.

В 70-их роках в Станиці був зорганізований хор. Найбільше праці в Станиці вклав покійний уже Микола Мик. Станиця нагородила його „Золотим Хрестом за особливі заслуги“.

Не можна й забути побр. Степана Добровного, який 1955 р. був секретарем КУ Братства (див. „За Рідний Край“, ст. 59) та мав різні функції в управі та був членом Контрольної комісії Станиці.

Також багато праці вклали: Атаманюк Петро, Боднар Іван, Джердж Андрій, Євсевський Микола, Ланиця Богдан, Птиця Яків, Хіц'як Олександр та вже померлі – Кобрин Іван, Панасюк Григорій, Янів Василь.

Голови Станиці, від 1953 до 1999 рр.: Тарас Гут, Володимир Клос, Орест Майка, Володимир Фігурка, Петро Хоптій, Микола Мик, Птиця Яків, Ярослав Хіц'як, Олександр Хіц'як і Богдан Ланиця.

Зліва: П. Золотар, О. Хіцяк, М. Боднарчук, Г. Щепний, Я. Птиця, Б. Ланиця, Г. Панасюк (дир. хорунж.), П. Мороз, М. Кобзан, М. Смоленець, І. Мацьків, В. Янів, П. Атаманюк та І. Кобрин.

Крайова Управа Братства

З численним ростом членства в Станицях Сіднеї, Мельборну та Аделаїди, та з поширенням їх праці, координаційним тілом уважалось Головну Управу Братства в Америці. Але вже відбувався обмін думок поміж управами Станиць про потребу створення такого координаційного тіла – Крайової Управи Братства, яка крім координації праці, могла б репрезентувати Братство на найвищому щаблі суспільно-громадського життя – в Союзі Українських Організацій Австралії (СУОА).

В 1954 р. створено Тимчасову Крайову Управу Братства з осідком в Аделаїді, яку очолив д-р Ераст Бурачинський. Члени: Мирослав Котис – секретар, Любомир Білик – орг. референт і В. Серант – фінансовий референт. Вона підготувала дійсний з'їзд представників Станиць, що відбувся 25 грудня 1954 р. в Мельборні. Там дійшло до порозуміння, що КУ і її осідок чергуватиметься щорічно по стейтах. У цей самий час у Мельборні відбувся теж загально-комбатантський з'їзд з участю Союзу Українських Комбатантів Вікторії (СУКВ) та Легіону ім. Симона Петлюри. Першою Станицею, що була зобов'язана оформити Крайову Управу стала Станиця у Сіднеї. З приводу цього, 27 лютого 1955 р. в Сіднеї, на Надзвичайних загальних зборах Станиці, обрано Першу Крайову Управу Братства в такому складі: Григорій Балух – голова, Степан Добровний – секретар, Григорій Панасюк – скарбник. В час своєї дворічної каденції, КУ видавала обіжники, ініціювала працю Станиць. придбано ряд канцелярських підручних книг, як от: книгу протоколів, касову книгу, печатку та інше.

Згідно постанов з'їзду, після дворічної каденції, КУ в Сіднеї передала всі документи, пов'язані з діловодством, до Мельборну. Там оформилася

КУ: Мар'ян Куціль – голова, Роман Колісник, Богдан Тарнавський та В. Петрикевич – члени. Каденція КУ в Мельборні „продовжилася“ аж до 1971 р., не проявивши якоїсь визначної діяльності. Деякі члени виїхали за океан.

Щойно 9 квітня 1971 року відбувся черговий (2-ий) з'їзд представників Станиць у Мельборні. Нову КУ очолив Осип Швайлик, а секретарем став Євген Бойчук. У з'їзді взяли участь: Володимир Фігурка і Степан Добровний – із Сіднею, Роман Олесницький, Мирослав Кіналь і Степан Писків – з Аделаїди, Осип Швайлик, Андрій Маланюк, Е. Стахів та Пилип Хрін – з Мельборну. На жаль, як і попередньо, нова КУ не зуміла вив'язатися з накладених на неї обов'язків.

Управи Станиць прийшли до порозуміння і на підставі численної виміни думок листовно й телефонічно, відбувся 3-ій з'їзд Братства в Мельборні, на якому були численно заступлені всі Станиці. Від Аделаїди було 6 осіб, стільки ж і з Сіднею, а мельборнські члени Станиці прийшли у повному складі, а було їх біля 60..

З'їзд відбувся у днях 11-12 червня 1983 р. Перший день З'їзду було присвячено діловим справам, прийшло багато письмових привітів, включно з Їх Святістю Патріярха Йосифа та Митрополита Мстислава, ГУ, з Канади, ОБВУ, з Англії, генерала Сави Яськевича та ряд привітів від організацій в Австралії.

Після ділових дискусій обрано нову Крайову Управу, з Мирославом Кіналем на чолі – відомим активістом на полі комбатантських, церковних, кооперативних та суспільно-громадських організацій. До управи вибрано: Теодосія Андрушка, Михайла Добриденка, Мирона Сеніва, Миколу Висоцького, Петра Курпіту.

У програму 3-го з'їзду входили: Молебень у катедрі св. Петра й Павла, ділові наради, бенкет увечорі в суботу. Почесними гістьми були преосв. Владика Іван Прашко – від УКЦ та архипресв. о. Б. Стасишин і о. Володимир Салига – від УАПЦ.

Фінальним закінченням цього величавого З'їзду був концерт у залі Народного Дому, Ессендон, з приводу 40-ліття створення Дивізії „Галичина“. Ось, що писав редактор „Церкви і Життя“ Юрій Венгльовський-Зорич про цей концерт (в скороченні):

„...Змістовним словом (за Шевченковим борітеся – поборете!) програму концерту відкрив Мар'ян Куціль. Привіт від ген. Сави Яськевича прочитав Григорій Панасюк.

Новостворений хор Станиці з Мельборну під енергійною батудою диригента побр. Мар'яна Костюка і при фортепіяновому супроводі Ірини Рудевич, виконав пісні: „Дивізіє“, „Подай дівчино“, „Зоріла золота заграва“ і „Ми повернемося“.

Відомий соліст Ярослав Ліпінський створив пам'ятні рамки для вечора піснями – полум'яною: „Два кольори“ і сантиментальною, присвяченою друзям у полоні: „Вона не прийде“ (муз. Степана Гумініловича на слова Юрія Форися), при акомп. Галі Кривенко.

Святкове слово виголосив Богдан Тарнавський. Доповідь без зайвої гльорифікації, з твердим наголосом на бажання творити власну армію в обличчі німецьких звірств та московської навали.

Станицю Братства Аделаїди репрезентували два вокальні дуети. Рома Нестор (сопрано) та Оленка Соловій (альт) співали: „Зелений гай, пахуче поле“, „Лонад Прутом“ і „Журавлі“; Іванка Будас (сопрано) та Павлина Трушкевич (альт) співали „Чого тікати“ і „Туга“. В обох виступах акомп. на фортепіяно п. Андрій Ситник,

Цією серією сентиментальних пісень дуети опанували залю дуже добрим виконанням, якого вже давно не чула мельборнська публіка.

Сіднейська Станиця виконала збірну рецитацію „Апель поляглим“, а хор сіднейської Станиці, під кер. Григорія Панасюка, співав „Марш добровольців“, „Ой, там під лісом“ та „Спить, хлопці, спить“.

Відома рецитаторка Катерина Атаманюк прекрасно деклямувала вірш Вереса „Вперед, брати“, а сопрано Валя Юрчук зачарувала присутніх виконанням пісень: „Чи ми ще зійдемося знову“ (М. Лисенка) та „Хотіла я піснею стати“ (на сл. Лесі Українки, муз. Стеценка, форт. супр. І. Рудевич). Юначка СУМ Христя Ткачук (добра мова, дикція, відчуття) деклямувала вірш „Отче наш“ Ю. Форися.

Тому, що виконавцями концерту були мистецькі сили трьох стейтів, то це був фактично мініатюрний фестиваль, очевидно, з конечними подяками на тлі усіх учасників. Імпреза була вдала. Мельборнські ентузіясти військового ремесла мали успіх і на бенкеті, і на концерті. Можна тільки побажати, щоб відтепер вже Крайова Управа частіше організовувала такі спільні зустрічі, вечори, концерти, щоб не пропала стрілецька слава!“

Нова КУ розпочала свою працю, крім видавання обіжників, збіркою матеріалів до альманаху. Видання було завершено ще перед наступним з'їздом і вийшло під назвою „За свій рідний край“. Це збірка споминів і вражіннь з праці по Станицях, з переживань на полі бою і т. п. Вийшла накладом 500 примірників, які розійшлися і сьогодні є рідкістю. Фінансували видання всі Станиці, і їх вклад був повернений їм відповідною кількістю примірників.

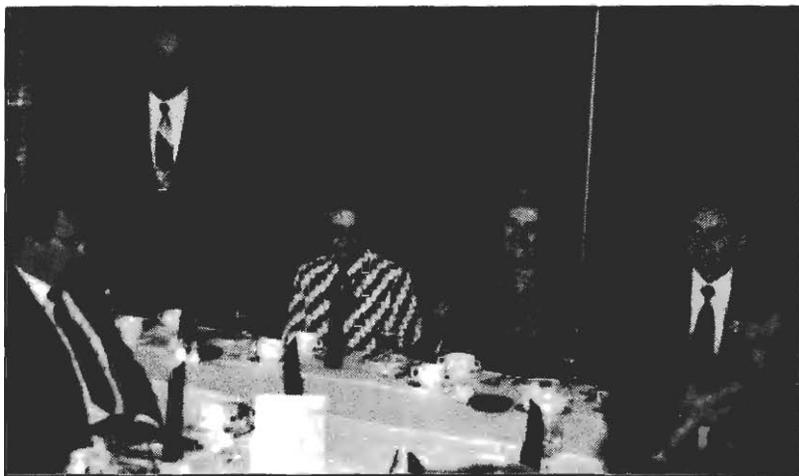
Делегатський З'їзд Братства 8.06.1986 р.

Сидять зліва: інж. Роман Олесницький, Петро Шкурат, Мирон Кіналь, Богдан Гарнавський (голова КУ), Ярослав Царук і Володимир Макогон.

З ініціативи КУ, 28-29 липня 1984 р., в Аделаїді відбувся надзвичайний З'їзд Братства з метою відзначити 40-ву річницю бою під Бродами та затвердити новий статут. У з'їзді взяло участь 40 осіб. Сіднейці прибули спеціально замовленим автобусом. Статут було прийнято, 40-ву річницю відзначено в неділю уранці панахидою біля пам'ятника полеглим, а потім –

концертом у залі Народного Дому, з участю мистецьких сил Сіднею, Мельборну і Аделаїди.

У 1985-86 роках, у рамках Здвигу Українців Австралії, на запрошення СУОА, Австралію відвідав президент СКВУ д-р Петро Саварин з дружиною. Під час його перебування в Мельборні та Аделаїді відбулися зустрічі дивізійників з побратимом по зброї, на яких Станиці жертвували поважні суми грошей на потреби СКВУ. В Аделаїді він мав нагоду зустрінутися з побратимами на гостині, влаштованій на його честь у готелі „Гілтон Інтернешел“. Від Станиці голова Микола Висоцький вручив йому чек на 500 дол. на потреби СКВУ.

Аделаїда. Справа: Президент СКВУ Петро Саварин, його дружина Ольга, пані Міля Кіналь, промовляє Мирослав Кіналь, голова Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Австралії.

У березні-квітні 1989 Станиці приймали гостей з Америки. Австралію відвідали кол. її мешканці й члени Головної Управи Братства Любомир Білик (США) і Роман Колісник (Канада). З ними теж з США приїхали побратим Любомир Галуга й Роман Куціль (брат Мар'яна в Мельборні).

Гості мали зустрічі з побратимами й громадськістю у Сіднею, Мельборні, Аделаїді й Брізбейн, де доповідь про генерала Павла Шандрука й Українську Національну Армію прочитав Р. Колісник. З собою привезли пересувну виставку побільшених моделей українських військових хрестів і медалів, які намалював дивізійний письменник і декоративний мистець Евстахій Загачевський з Рочестеру (США), а доповідь з поясненнями прочитав Р. Куціль.

У серпні 1993 р. Австралію відвідав заступник голови ГУ побратим Роман Данилюк з дружиною (США). Хоч він був тільки в Мельборні, але телефонічно передав привіти до всіх Станиць в Австралії.

4-ий Крайовий З'їзд Братства відбувся 7-8 червня 1986 р. в Аделаїді. Нова КУ перейшла до Мельборну. Головою обрано пор. Богдана Тарнавського, а до Управи увійшли: Ярослав Бойко, Володимир Макогон, Михайло Проць,

Ярослав Ліщинський, Ярослав Царук, Петро Шкурат, Мар'ян Куціль (голова Контрольної комісії). У пляні праці було намічено відзначити у квітні 1988 р. 45-ліття створення Дивізії.

У 1993 р. відбувся у Мельборні 5-ий Крайовий З'їзд. Обрано нову Управу з осідком в Аделаїді. КУ очолив Степан Трушкевич, а до Управи увійшли: Теодосій Андрушко, Михайло Добриденко, Ярослав Ліщинський, Пилип Вакуленко, Василь Станко, а до Контрольної комісії: Мирослав Кіналь, Петро Курпіта та Микола Висоцький. У такому ж складі переобрано КУ і на наступному, 6-му З'їзді 1996 р. в Аделаїді, за виїмком Миколи Висоцького, який помер.

На 7-му З'їзді (20 листопада 1999 року в Аделаїді) вибрано наступну Крайову Управу: Степан Трушкевич – голова, Теодосій Андрушко – заступник голови і секретар, Михайло Добриденко – організаційний і культосвітній референт, Пилип Вакуленко – пресовий референт, Василь Станко – фінансовий референт і представник журналу „Вісті комбатанта“. Контрольна комісія: Мирослав Кіналь – голова, Петро Курпіта і Василь Чемний – члени.

Делегати VII-го З'їзду Братства 1-ої УД УНА в Австралії. Сидять зліва: Пилип Вакуленко, Мирослав Кіналь, Степан Трушкевич (голова), Богдан Тарнавський (Мельборн), Михайло Добриденко. Стоять: Теодосій О. Андрушко, Петро Курпіта, Ярослав Бойко (Мельборн) і Дмитро Сіщук.

Число дивізійників у Австралії впало до 65.

Для підтримки зв'язку зі Станицями та для накреслення напрямних праці КУ періодично видавала „Бюлетені“. В Аделаїді „Бюлетень“ виходить за редакцією Пилипа Вакуленка, знаного графіка, письменника та поета, автора кількох книжок.

Кольпортажем журналу „Вісті Комбатанта“ займався Микола Висоцький, а після його смерті – Лев Бойчук, а тепер – Василь Станко.

КУ старається пропагувати видання ГУ та видання на військові, а особливо дивізійні теми, в тому і книжку Михайла Логуша англійською мовою.

Крайова Управа працює за скромним бюджетом прибл. 2.000 австр. доларів на каденцію. Внески Станиць – по 200 дол. річно (у Перті по 50 дол.).

Голови Крайової Управи (вказано перший рік їх каденцій):

Осип Швайлик (1971), Мирослав Кіналь (1983), Богдан Тарнавський (1986), Степан Трушкевич (1993).

Голови Контрольної комісії: Роман Олесницький (1971), Богдан Тарнавський (1983), Мар'ян Куціль (1986), Мар'ян Костюк (1992), Мирослав Кіналь (1993).

Члени Крайової Управи і Контрольної Комісії: Теодосій Андрушко (1983 і 1993), Ярослав Бойко (1986), Пилип Вакуленко (1993), Микола Висоцький (1983 і 1993), Михайло Горбацьо (1971), Пилип Грін (1971), Роман Гіжовський (1971), Михайло Добриденко (1983 і 1993), Степан Добровний (1971), Петро Курпіта (1983 і 1993), Мар'ян Куціль (1983 і 1986), Володимир Макогон (1986), Антін Маланюк (1971), Ярослав Мединський (1983), Ярослав Ліщинський (1983, 1986 і 1993), Михайло Проць (1986), Мирон Сенів (1993), Ярослав Царук (1986), Петро Шкурат (1986). ■

У Мельборні, Австралія, відзначено єпископа Івана Прашка Золотим Хрестом за особливі заслуги за його опіку полоненням дивізійникам в Італії та його участь у діяльності Братства в Австралії.

На світлині Л. Білик (США) в імені ГУ вручає Хрест.

Справа стоїть Б. Тарнавський, голова КУ Австралії. 2 квітня 1989 р.

АРГЕНТИНА і БРАЗИЛІЯ

АРГЕНТИНА

В роках 1946–1947 почали приїжджати до Аргентини перші дивізійники з табору Ріміні. Після остаточного звільнення з полону в Англії, у роках 1949–1951 почався приїзд численної кількості дивізійників. По приїзді декотрі включилися в працю Союзу Українських Ветеранів, заснованого 1948 р., а більшість – в існуючі культурно-освітні товариства, як от – „Просвіта“ і „Відродження“, але більшість „зникла“ і жила своїм життям.

Перед заснуванням Братства кол. вояків 1-ої Української Дивізії УНА були різні думки. Одні вважали, що вже існує Союз Українських Ветеранів, інші – більш доцільним включитися у ряди вже існуючих товариств. Врешті по обміні думок дійшли до порозуміння – творимо „Братство Колишніх Вояків Першої Української Дивізії УНА“.

9 грудня 1951 р. на загальних зборах Братства (присутніх 39 колишніх дивізійників) затверджено Статут та обрано управу на чолі з Андрієм Коморовським. Управа постановила такі завдання:

- об'єднати в Братстві всіх дивізійників в Аргентині,
- підшукати приміщення на домівку,
- відбувати раз на місяць ширші сходини, раз на рік з'їзд дивізійників,
- організувати прихильників,
- організувати доповіді на військові та культурно-освітні теми,
- збирати історичні матеріали до історії Дивізії,
- співпрацювати зі своїми й чужими комбатантськими організаціями,
- щорічно відзначувати роковини боїв під Бродами,
- нести поміч потребуючим інвалідам, вдовам і сиротам по українських

вояках,

- провадити взаємодопомогу, творити відповідні комісії.

Управа видала заклик до дивізійників, щоб вступали в члени Братства, який був публікований у тижневику „Українське Слово“, з дня 13 лютого 1952 р. В той час у Аргентині було нараховано понад 170 дивізійників, але членами стало тільки 79. Крім того, як члени-симпатики, з Братством співпрацювали учасники інших військових формацій, хоч їх і не було багато.

Братство користувалося приміщенням оо. Василіян або домівкою Українського Клубу. На більші імпрези – винаймали залі.

Члени Управи, чергуючись, мали дижури під церквою оо. Василіян. У справі взаємодопомоги було зорганізовано лікарську поміч, яку проводили лікарі дивізійники д-р О. Фаріон і д-р Р. Ковальський. Між собою члени Братства старалися підшукати для дивізійників відповідну працю, а також допомагали в отримуванні відповідних документів на виїзд до США чи до Канади.

У справі інвалідської платні робилися заходи в німецькому консуляті,

однак без успіху. Нас поінформували, що такі допомоги могли б дістати тільки громадяни Німеччини або ті колишні члени збройних сил німецького війська, що перебувають на терені Німеччини.

Заплановану торговельну спілку або дивізійну кооперативу створити не пощастило через брак зацікавлення. Також т. зв. „Залізний фонд“ тоді не було зреалізовано через постійну інфляцію аргентинського гроша та непригожу фінансову політику країни.

Братство співпрацювало з іншими комбатантськими організаціями, як: Союз Українських Ветеранів, Братство Українських Січових Стрільців і Легіон ім. Симона Петлюри. Спільно влаштовували доповіді, відзначували національні та військові роковини, створили спільну комісію для Фонду українського інваліда, а вкінці – Крайову Раду Комбатантських Організацій в Аргентині.

На початках заснування Братства члени оподаткувались на „Фонд українського інваліда“ датками у висоті одного дня праці, влаштовувано імпрези, прибуток з яких ішов на поміч інвалідам, започатковано акцію збірки поштових марок на ту ж ціль. Відтак проводилися збірки між громадянством. Зібрані гроші висилано до Союзу Українських Інвалідів у Німеччині. В Аргентині в той час було 4-5 тих, що потребували допомоги, і вони ї ї діставали – стали або одноразову.

Відзначення 25-ліття створення Дивізії, 1968 р.

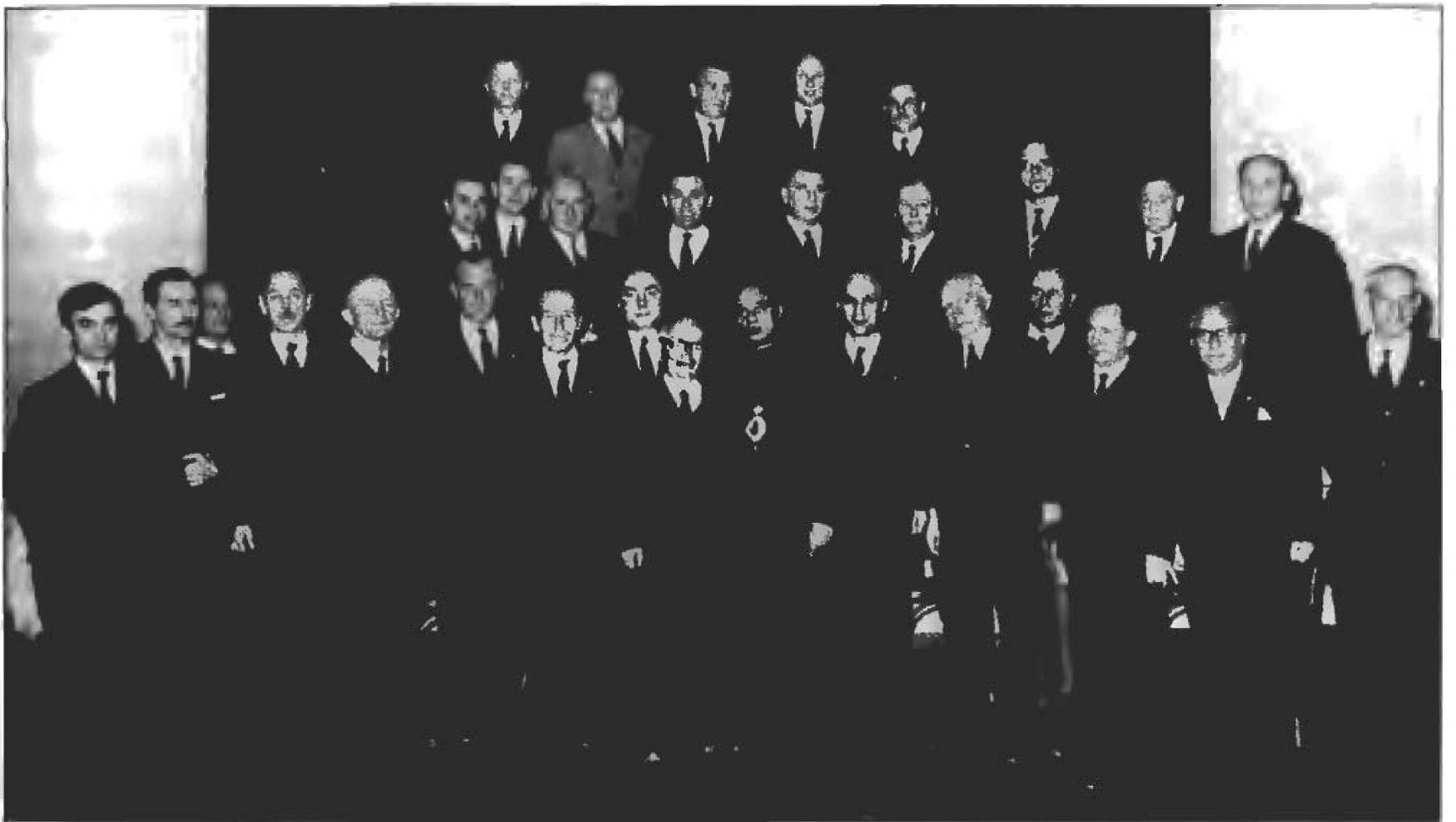
Кожного року в місяці липні відзначувано роковини бою під Бродами відправами богослужень і панахид, одної неділі – в Католицькій церкві, а наступної – в Православній, відтак академіями або святочними апелями при співучасті громадянства та молодіжних організацій, як: Пласту, Спілки Української Молоді (СУМ), Організації Української Молоді (ОУМ).

Величаво було відзначено 25-ліття створення Дивізії: посвячено прапор Братства, а опісля відбулося прийняття та виставка дивізійних видань та

Посвячення прапора, 1968 р.

Прийняття для дивізійників і гостей відбулося з приводу побуту в Аргентині єпископа Іова Скакальського, колишнього капеляна Дивізії.

Зустріч з кол. капеляном Дивізії єпископом (згодом архієпископом) Української Православної Церкви в Бразилії, Іовом Скакальським, 1969 р.

Братство постійно старалося підтримувати товариське життя членів. Великою популярністю втішалися забави-вечерниці в перших роках нашого

побуту. Пізніше організовано вже скромніші товариські зустрічі з приводів – 15-ліття створення Дивізії, зустрічі нового року, спільного свяченого, прощання від'їжджаючих побратимів з Аргентини.

Спочатку праця Братства була досить жвава. Часто відбувалися ширші сходини членів, на яких обговорювалися справи Братства, або відбувалися доповіді на різні теми. Прелегентами були, між іншими: проф. Е. Онацький, д-р Б. Галайчук, о. М. Куницький, інж. Ю. Грех, інж. Ю Крохмалюк, ред. Г. Голян, І. Бойкевич, М. Микулин, О. Голинський, А. Коморовський. Спільно з Українським Клубом було зорганізовано бібліотеку, яка проіснувала відносно короткий час.

Заходами Братства було видано еспанською мовою історію Дивізії „Герра і Лібертад“ автора інж. Ю. Крохмалюка.

Члени Братства займалися кольпортажем „Вістей“ і „Вістей Комбатанта“ та також інших видань Братства. Крім того, Управа була посередником у набутті пропам'ятних дивізійних відзнак і відзнаки битви під Бродами.

Голова Братства Степан Тавридзький читає доповідь на святі з нагоди 50-ліття створення Дивізії.

Братство, а зокрема поодинокі дивізійники, брали жваву участь у громадському житті, працюючи по різних установах і товариствах, де дуже часто займали провідні пости – в Українській Центральній Репрезентації, товариствах „Просвіта“, „Відродження“, кооперативах „Відродження“,

«Фортуна». Дивізійники завжди відкликалися на потреби особистої чи громадської допомоги. Провалили між собою збірки на національний фонд, на фонд інвалідів, на видання історії України еспанською мовою, історії Дивізії, Комітету оборони Валентина Мороза, на будову пам'ятника Тарасові Шевченкові, пластову домівку, пам'ятники-погруддя Симона Петлюри, Євгена Коновальця, Тараса Чупринки та Степана Бандери, які приміщені на відпочинковій оселі „Веселка“, на оселю для старших віком „Санта Ріта“, видання пресової служби „Смолоскип“, будову розмалювання Католицької Катедри, будову Православної Церкви, датки на товариства „Просвіта“ та „Відродження“ та інші цілі. Братство внесло свої датки на Енциклопедію Українознавства та на пам'ятник полеглим дивізійникам в Австрії під Фельдбахом. Можна сміло сказати, що, мабуть, мало є таких українських установ і корисних громадських цілей, на які б Братство дивізійників не відгукнулось.

Братство брало на себе ініціативу відзначувати національні роковини, зокрема відзначення 50-ліття вимаршу на фронт Українських Січових Стрільців. Одним із завдань Братства, як вже згадано, була допомога колишнім воякам і воєнним інвалідам. Братство провадило цю працю спочатку нескоординовано. Кілька років пізніше було створено Крайову Координаційну Раду Комбатантських Організацій, до якої входили: Союз Українських Ветеранів, Братство Українських Січових Стрільців і наше Братство. При цій Раді було створено окрему комісію „Фонд Українського Інваліда“, яка зайнялася організуванням і збиранням фондів між громадянством. Від 1958 до 1978 року було зібрано 10.366 ам. дол., уділено допомог на 6.245 ам. дол., вислано до Союзу Українських Інвалідів у Німеччині 4.022 дол. Від 1979 до 1982 р. зібрано ще 5.000 дол.

По виїзді з Аргентини більшої частини активних членів Братства, праця значно змаліла. 30 травня 1993 р. було відзначено 50-ліття створення Дивізії в сальоні товариства „Просвіта“. Присутніх було понад 130 осіб – представники різних організацій і громадянство. Короткою промовою відкрив ювілейне свято тодішній заступник голови Братства Осип Ткачук, а голова Степан Тавридзький дав обширний нарис про Дивізію – від її заснування аж до кінця її існування.

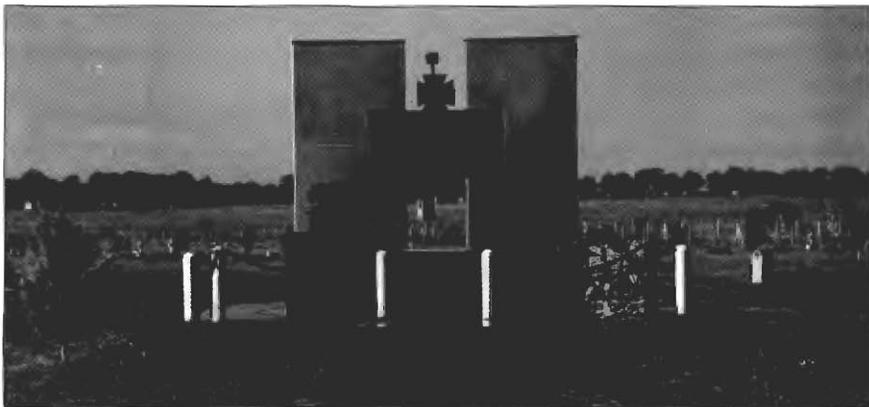
1984 року, в 40-річницю бою під Бродами, Братство виготовило бронзову таблицю на вшанування полеглих. Проєкт цієї таблиці виготовив побратим Володимир Каплун. Вона була вмурована в церкві оо. Василіян на вулиці Курапалігве в Буенос-Айресі. Коли продано площу, таблицю було перенесено до каплиці на Українському цвинтарі в Монте-Гранде, провінції Буенос-Айрес.

30-ліття Братства, грудень 1981 р. Зареєстрованих членів 37. (1951 р. було 79 членів). У серпні 1999 р. залишилося 48 дивізійників, з котрих членами є 11. З Аргентини виїхали 51 – до США, 8 – до Канади, 2 – до Німеччини, 1 – до Австралії і 1 – до Венесуелі; разом 63, померло 47.

Коли Фундація ім. Тараса Шевченка закупила площу для української громади в Аргентині, Братство внесло прохання, щоб призначити площу на будову пам'ятника „Борцям за волю України“. Дирекція ФТШ це прохання одобрила. З кількох проєктів Управа Братства вибрала один, який предста-

вила Головній Раді Центральної Репрезентації в Аргентині. Цей проєкт був не тільки одобрений оплесками на Конгресі делегатів, але й отримав признання для всіх дивізійників за таку знамениту ініціативу. Під патронатом Української Центральної Репрезентації Управа Братства почала збирання фондів. Саму ініціативу, найбільше зусилля і праці доклав довголітній голова Управи Братства Степан Тавридзький. На початку 1989 року почалася збірка. Наша громада відгукнулася позитивно, хоч економічна ситуація в Аргентині була досить погана. Це був другий пам'ятник, після пам'ятника Тарасові Шевченкові, який залишиться на аргентинській землі для майбутніх поколінь нашої громади. В будові пам'ятника допомогло Братство „Броди-Лев“ з Нью-Йорку, що пожертвувало на нього 1.500 дол. Кошти пам'ятника винесли 7.000 ам. дол. Нарешті прийшов день посвячення і відкриття пам'ятника 29 грудня, 1989 р. Посвячення відбулося у присутності священників – католицьких, православних і свангельських. Крім згаданих священників, брав участь о. Войнаровський з Канади. В той час відвідував Південну Америку голова СКВУ, наші побратим по зброї Петро Саварин з Канади – це для Братства була велика радість, що він при участі представників інших організацій відкрив пам'ятник і мав головну промову. Присутність молоді і громадянства була чисельна. Дивізійники влаштували прийняття для голови СКВУ у філії „Просвіти“ на Авежанеді в присутності численної публіки.

Так відновився наш традиційний звичай святкування Зелених Свят і Листопадового зриву біля пам'ятника: богослуження у каплиці на цвинтарі відправляли о. д-р Глинка, теперішній наш капелян, і о. Іван Демчук, від Української Православної Церкви. По закінченні богослуження всі виходять на площу перед церквою, становляться в ряди за дивізійним і українським прапорами, молодечі організації, зі своїми прапорами. Тоді представники організацій і громада маршують до пам'ятника, що знаходиться на віддалі приблизно 100 метрів від каплиці, у стіп пам'ятника дві дівчинки кладуть вінок, а потім священники відправляють Панахиду і промовами закінчується свято.

Пам'ятник „Борцям за волю України“ на українському цвинтарі в місцевості Монте Гранде, збудований за ініціативою і коштами зібраними Братством у 1989 р.

12 вересня 1992 року Управа Братства листовно звернулася до Крайової Управи Пласту в Аргентині, щоб Пласт перебрав на себе організування щорічних святкувань Зелених Свят і Листопадового зриву біля пам'ятника Борцям за волю України“.

З приводу 50-ліття бою під Бородами, 1994 р. було виготовлено і вмуровано в каплиці на Українському цвинтарі ще другу бронзову таблицю для шанування пам'яті полеглих побратимів. Проєкт виготовили брати Сікорські з України, які в Аргентині споруджували пам'ятник Тарасові Шевченкові у Львові. Кошти цієї таблиці покрили дивізійники, які були поза членством Братства.

Управа вислала літературу про нашу Дивізію, яку зібрали в нашій бібліотеці: до Станиці в Івано-Франківську, на руки побратима Володимира Малкоша – 3 жовтня 1996 р. – 37 кг.; до Станиці в Тернополі, для голови цієї Станиці Богдана Стасіва – 23 кг; до Львова – 22 кг., на руки Михайла Бендини; до Музею Збройних Сил України – 21 серпня 1998 р. вислали: 1 примірник „Українська Дивізія „Галичина“, гумористичний журнал „Оса“, вид. в полоні в Ріміні; одне запрошення на вечерниці, що в минулому дуже часто відбувались.

На початку 1993 р. проводилися нові збірки – на кошти приміщення Амбасад України в Аргентині, в якій дивізійники брали участь, а в лютому 1998 р. – на кошти помешкання нашого військового аташе в Аргентині полк. Олександра Бордіяна, яка відбулась тільки між дивізійниками.

У посвяченні пам'ятника у Фельдбаху полеглим воїнам Дивізії на фронті в Австрії репрезентантами нашої Крайової Управи були Осип Трачук і колишній голова Братства К. Гарасим, які разом з Б. Шарком, головою Братства в Німеччині, склали у стіп пам'ятника вінок. У серпні 1993 р. відбулося святкування 50-ліття у Львові, де Братство з Аргентини репрезентували Осип Ткачук і Яромир Фесолович.

10 грудня 1997 р. чотири дивізійники одержали запрошення від військового аташе при Амбасаді України. Він не хотів пояснити, з якої нагоди це запрошення. При вході до амбасад, при дверях, нас вітають д-р В. Пашук і О. Бордіян – аташе. Входимо до сальону й бачимо військових у рангах – від майора до генерала з відзнаками, тільки нас 8-ро цивільних, а саме: 4 дивізійники та два брати Скаляні (обидва вже на пенсії), Павло, в ранзі генерала, Степан, в ранзі полковника, а також голова і заступник УЦР. Це прийняття відбулося, як нам пояснив О. Бордіян, з приводу річниці Збройних Сил України, що припадає 6 грудня кожного року. Присутні були представники з 28 амбасад. Ми мали нагоду розмовляти з аташе американської і англійської амбасад. Під час розмови ми їм сказали, що по закінченні війни були в англійському полоні. Тоді англійський аташе перше що запитав: як вас трактували? Ми відповіли, що не так зле. Наші представники, що були запрошені: Осип Ткачук, Степан Никон, Борис Вітошинський та Іван Сверлик.

У квітні 1998 р. полк. О. Бордіян запросив нас на вечерю до свого нового помешкання. Присутні були дивізійники д-р Васирик Михайло, Никон Степан, Вітошинський Борис, Якимець Іван, Жибак Іван, Сверлик Іван та старший пластун Агрес Віктор. Вечеря пройшла надзвичайно добре. Сама тільки

обслуга – що кращої не можна й бажати: його дружина і він сам, як її помічник, часто від нас діставали похвали відносно обслуги й він завжди давав нам дотепну відповідь. По вечері йшли розмови на різні теми та жарти, у яких був згаданий і наш незабутній „Селепко Лавочка“. Так ми провели час до пізньої ночі. Для нас цей вечір назавжди залишиться незабутнім.

Братство в Аргентині під час відкриття і посвячення пам'ятника Тарасові Шевченкові, 1977 р.

На відзначення Дня Збройних Сил України (4 грудня) в посольстві України в Буенос-Айресі, 10 грудня 1997 року були запрошені представники Братства. Зліва: Борис Вітошинський, Осип Ткачук, пол. Олександр Бордіян (аташе), Іван Сверлик, Никон Степан.

Подаємо список дивізійників, які були членами Братства й брали активну участь в інших установах:

Балащук Іван, часто член Управи, член „Просвіти“, з філії Авежанеда, учасник хору „Просвіти“ (помер).

Ваврик Богдан, на початку існування Братства був головою, член „Просвіти“.

Д-р Василик Михайло, директор української Катедри в університеті, член „Просвіти“, голова УЦР.

Вітошинський Борис, часто член Управи, член „Просвіти“, голова філії в Ляважоль, голова відпочинкової оселі „Веселка“ і голова ФТП (помер).

Галяцько Осип, часто член Управи, довголітній голова „Просвіти“, член дирекції Кооперативи „Фортуна“ і голова Головної Ради УЦР.

Глинський Олекса, прапорносець, член „Відродження“ (помер).

Григораш Іван, часто голова Управи, член „Просвіти“ і хору.

Гринішак Микола, член Управи, член „Просвіти“ і католицької катедри.

Девлад Олексій, відомий як „Запорожець“, письменник, редактор тижневика „Українське Слово“.

Дяків Всеволод, член Управи, член „Просвіти“ і Клубу.

Жибак Іван, член „Просвіти“, редактор тижневика „Українське Слово“, секретар Головної Ради УЦР.

Каплун Володимир, член „Просвіти“ і хору, редактор незабутньої гумористичної газети „ОСА“ в таборі в Ріміні. Всі іконостаси українських православних церков – це його роботи, відмалював католицьку церкву в Обері, в провінції Місіонес, де також зорганізував хор та провадив там Рідну Школу. Та церква є однією з важливих пунктів для туристів, що відвідують дуже знаний для всіх континентів водоспад Катаратас де Ігвазу, що знаходиться від Обери 300 км.

Гарасим Казимир, голова Братства в початкових його роках, виїхав до Німеччини.

Квасній Любомир, член Управи, член „Просвіти“.

Коморовський Андрій, перший голова Братства, член „Просвіти“ і Клубу – виїхав до Канади.

Кропельницький Ярослав, член Управи, член „Просвіти“.

Косюк Василь, член Управи, активний член „Просвіти“, довгі роки був головою, голова кооперативи „Фортуна“, член комітету будови пам'ятника Тарасові Шевченкові в Буенос-Айресі і голова УЦК.

Литвинович Богдан, увесь час був секретарем, активний член і урядник Кооперативи „Відродження“, заступник директора і директор цієї установи, член комітету будови пам'ятника Тарасові Шевченкові.

Любачівський Богдан, член Управи, активний член „Просвіти“ і Клубу – виїхав до США.

Никон Степан, член Управи, член „Просвіти“ філії у Беріссо.

Отець Ньюнка, перший капелян Братства.

Плесько Антін, член Управи, прапорносець, член „Відродження“.

Савчин Осип, член Управи і „Просвіти“.

Сверлик Іван, член Управи і теперішній секретар, член започаткованої в 1951 р. Кооперативи „Відродження“, член першої дирекції, а згодом уряд-

ник цієї установи, заступник директора і директор філії у місцевості Обера, член управи відпочинкової оселі „Калина“.

Сухар Іван, член Братства і „Відродження“, перший голова кооперативи „Відродження“ (помер).

Тавридзький Степан, довголітній голова Братства, ініціатор-промотор будови пам'ятника „Борцям за волю України“, активний член „Просвіти“ і Фондації ім. Тараса Шевченка.

Ткачук Осип, довголітній заступник голови Братства, тепер голова, довголітній член дирекції кооперативи „Відродження“ і член комітету будови домівки для згаданої установи, голова Клубу, член комітету допомоги дітям після катастрофи Чорнобиля і голова відпочинкової оселі „Калина“.

Фесолович Маркіян, член Братства, Т-ва „Відродження“, редактор тижневика „Наш Клич“.

Фесолович Яромир, член Управи, довголітній член дирекції кооперативи „Відродження“.

Філь Леонід, член Управи, член „Відродження“, довголітній голова Кооперативи „Відродження“, ініціатор і промотор закупу відпочинкової оселі „Калина“ – виїхав до Канади.

Шулупата Володимир, член Управи, багато його праці залишилось не тільки по наших установах і церквах, але також і в аргентинських установах. Коли ми з побр. Литвиновичем працювали в кооперативі „Відродження“, на запрошення різних установ, чи то на наради та ювілеї, завжди подарунками були різьблені тарілки Шулупати.

Слід згадати визначних членів, які хоч і не були членами Братства, але вписались у його історію через співпрацю з нами для добра української спільноти, а це: Чопик Володимир, член „Просвіти“ філії в Сан Мартін; Назарик Я., член „Просвіти“ – централі, поет.

Стан каси на 30 вересня 1999 року був 84.14 ам. дол.

Наше Братство не має окремих Станиць, тому, що майже всі дивізійники живуть в Буенос-Айресі та довколишніх місцевостях, а окремі – живуть у віддалених провінціях Аргентини.

Осип Ткачук, голова,
Іван Сверлик, секретар.

БРАЗИЛІЯ – КРАЇНА КАВИ І КОПАНОГО М'ЯЧА

У Бразилії було засновано Станицю Братства в Сан-Павльо (Sao Paulo) 1 червня 1952 року, однак у її діяльності були певні перешкоди, і вона не існує. Подасмо два короткі дописи з журналу „Вісті“.

Редакція

Дня 3 серпня 1952 року в Сан-Павльо, Бразилії, заходами місцевої Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА ім. полк. Є. Коновальця, відсвятковано вперше на цьому терені 8-мі роковини Брідської битви. Мала зала т-ва „Соборність“ не змогла була помістити всіх учасників. Реферат про 1-шу УД УНА, її історію і значення прочитав д-р І. Максимчук, нарис боїв під Бродами подав хор І. Угрин, мистецьку частину виповнили хорові точки чоловічого хору під орудою Є. Коралюка й деклямації Д. Байлюка, В. Скульського та Б. Чуйка. Зворушливими були виступи наших найменших: дівчаток М. Назарук і Бакульської.

* * *

Вже від довшого часу вояки 1-ої УД УНА бажали відновити наше організаційне життя на цьому терені і знову оновити діяльність Станиці. Але на те склалися різні причини, які цілий час відтягували нас від наміченого плану: а це була велика господарська криза, як також гарячий клімат, який паралізував все наше життя, бо наші європейці ще не привикли до такого гарячого клімату.

Але вкінці 9.4.1961 р., о год. 12:30, в залі школи Сестер Служебниць на Білля Беля в Сан-Павльо відбулося засідання кол. вояків 1-ої УД УНА...

Вирішено також нав'язати більший контакт з іншими нашими вояками, які мешкають у Бразилії, а головно в Парані. Постановлено влаштувати Академію Бродів дня 23.07.1961 р. і на це свято залучити всі мистецькі сили та запросити масово наше громадянство...

Варто згадати, що на засідання прибули масово всі наші вояки з міста, як також і з ближчих і дальших околиць, щоб при цій нагоді побачитися і поговорити на різні теми.

КАНАДА

Роман Колісник

КРАЙОВА УПРАВА КАНАДИ

У Канаді першою станицею Братства, яка оформилася загальними зборами 8 жовтня 1950 року, була Станиця в Торонті. За нею засновано Станиці у Вінніпегу, Монтреалі, Ст. Кетринс, Саскатуні, Судбури, Тандер Бей. Пізніше оформилися Станиці в Едмонтоні, Гамільтоні, Калгарі, Оттаві, а уповноважені (де було менше 7 членів) діяли в Лондоні, Гвельфі і Брантфорді.

Голови Управ станиць Б-ва на XX-му Крайовому Делегатському З'їзді (22 жовтня 1988 р.). Сидять зліва: П. Дем'янюк – Торонто, М. Кучер – Едмонтон, Л. Бабій – голова КУ, М. Ніньовський – представник станиці Детройт і д-р В. Мотика – представник станиці Рочестер. Стоять зліва: М. Бойчук – Саскатун, О. Загорода – Вінніпег, Б. Маців – Монтреаль, З. Кобилянський – Гамільтон, О. Гаврилишин – Ст. Кетеринс.

Засновуючі збори Крайової Управи відбулися 12 жовтня 1952 року. Першим головою обрано полк. Порфірія Силенка, який залишився на цьому пості до 26 липня 1959 року. Згодом головами були: д-р Мирослав Малецький (1959 до 5 вересня 1964). Коли д-ра М. Малецького обрано головою ГУ,

Голови Крайової Управи Канади

Полк. П. Силенко

д-р М. Малецький

М. Бригідир

В. Гузар

Б. Підгайний

д-р В. Верига

д-р О. Сокольський

Л. Бабій

до 25 грудня 1965 року КУ очолював заступник голови сот. Михайло Бригідир, Володимир Гузар (від 25 грудня 1965 до 3 червня 1972), інж. Богдан Підгайний (1972 до 18 листопада 1978). Василь Верига (1978 до 25 жовтня 1980), д-р Остап Сокольський (1980 до 24 травня 1986), Лев Бабій від 24 травня 1986 року до сьогодні.

Крайову Управу вибирає делегатський з'їзд на дворічну каденцію (до 1956 року було – на однорічну). Усі з'їзди відбувалися в Торонті, лиш 25-ий відбувся 30 серпня 1998 року в Ніягара-Фаллс, Онтаріо.

До Крайової Управи обирали, відповідно до потреб, окремих референтів, згідно з правильником. КУ виконувала координаційну й напрямну функції. Представниками до Централі Конгресу Українців Канади у Вінніпегу були Юрій Гнатюк, д-р Роман Романович, д-р Роман Бучок.

Великим досягненням було створення фонду допомоги українським інвалідам і потребуючим вдовам і сиротам, незалежно від військових формацій, в яких вони боролися за українську державність. Це була допомога, в основному, ветеранам, котрі залишилися в Європі, об'єднаним у Союзі Українських Воєнних Інвалідів (СУВІ), а від 1991 року – дивізійникам в Україні.

Крайова Управа на своєму засіданні 3 березня 1994 р. стримала висилку допомог для інвалідів у Німеччині.

Причиною такого рішення були:

1) Самоліквідація Союзу Українських Воєнних Інвалідів в Німеччині, без вигляду на можливість зорганізування подібної організації в будучині.

2) Добрі соціальні забезпечення в Німеччині.

3) Потреба збільшення допомоги для наших побратимів в Україні.

Впродовж 42 років Крайова Управа переслала для Союзу Українських Воєнних Інвалідів в Німеччині 102.045 доларів, – звітував Богдан Кальба – допомогивий референт.

Більшою акцією була збірка фондів на кошти, пов'язані зі створеною канадським урядом Комісією під головуванням судді Жуля Дешена. Комісія створена на домагання єврейських організацій, особливо Центру Симона Візенталя та його представника в Торонто, Соль Літтмана, які твердили, що Канада стала прибіжищем для нацистських воєнних злочинців. А мас-медії, без жодних доказів, писали, що українська громада у себе переховує їх понад 5 тисяч (!), інсинуючи наклепи на кол. вояків Української дивізії. (Див. ст. 98).

Комітет Українців Канади заангажував до цієї справи визначного адвоката Джона Сопінку, а Крайова Управа Б-ва – адвоката, спочатку – Клея Павеля, а згодом – Ярослава Ботюка. Активною стала Комісія захисту громадських прав при КУК, очолювана адвокатом Джоном Григоровичем.

Тоді було створено п'ятичленну комісію Б-ва для евентуальної оборони, очолену головою КУ д-ром Остапом Сокольським. На цю ціль зібрано 146.000 дол.

Після публічних переслухань, Жюль Дешен відкинув усі оскарження й очорнення проти членів УД, бо ті оскарження не мали найменших доказів, а дивізійники приїхали до Канади легально, на розпорядження федерального уряду, бо і в той час Єврейський конгрес, хоч і противився, не дав жодно-

го доказу проти них. Під час своєї дальшої праці Комісія не розглядала питання ані кол. вояків Дивізії, ані Дивізії. Так і суддя Жюль Дешен написав у своєму звіті.

Ярослав Ботюк брав участь у відкритих сесіях Комісії й наприкінці подав ним написаний виклад справи (brief).

Комісія закінчила свою працю два роки пізніше. В своєму звіті Комісія сказала: „Оскарження Дивізії у воєнних злочинах ніколи не були доказані, ані в 1950 році, коли їх було вперше зроблено, ані в 1984 р., коли їх знову висунено, не було жодних доказів перед цією Комісією“.

В останній час КУ провела збірку на т. зв. Фонд справедливості при Конгресі Українців Канади, яка принесла понад 20 тис. дол.

Щодо „оборонних акцій“ слід згадати ще позов КУ найбільшого щоденника в Канаді Sunday Star за очорнювальну статтю авторства Soll Littman (6 червня 1980 р.), за яку ця газета 17 серпня, 1980 р. надрукувала спростування і перепрошення. Подібна стаття появилася у польській газеті Zwiazkowiec (9 травня 1979 р.), редакція котрої теж надрукувала спростування 24 червня 1981 року. Ці акції відбулися за головства Василя Вериги. (Див. ст. 94).

Згодом на телебаченні показано програму з України Ugly Face of Freedom, в якому тенденційно викривлено історію Західної України під час 2-ої світової війни, в тому і Дивізії. КУ в рамках КУК написала листа з протестом до президента телебачення Global TV і Канадської радіо і телевізійної комісії, яка регулює передачі радіо і телебачення.

Також за ініціативою КУ Централю КУК вислала в 1998 році до всіх послів і сенаторів Канадського Парляменту листа, інформуючи про поширювання у листах і пресі ненависницької дезінформації (hate literature) в Канаді Центром Візенталю в Торонті, авторства рабіна Гір (Rabbi Hier) з Каліфорнії.

Першим широким ювілейним відзначенням 10-ої річниці створення Української Дивізії УНА та 9-ої річниці битви під Бродами була організована КУ разом зі Станицею Торонта „Ювілейна зустріч“, з численною участю громадськості, що відбулися 18 і 19 липня 1953 року в Торонті. В суботу понад 300 пар заповнило найбільшу залю у торонтському найкращому готелі „Роял Йорк“. У неділю наступного дня на площі братів Гуменюків біля Торонта відбулася цілоденна зустріч з польовою Службою Божою і Панахидою, апелем у пам'ять полеглих, врученням учасникам боїв під Бродами відзнак, мистецькими виступами, розвагами, спортовими змаганнями й танцями.

Десяту річницю битви під Бродами відзначено святковою академією та видано одноднівку „Броди“.

Відзначення 25-ліття постановня УД відбулося 19 травня 1968 року в Торонті.

Особисто участь взяли:

- президент СКВУ і КУК о. д-р Михайло Кушнір,
- віце-президент Уряду УНР в екзилі Микола Степаненко,
- кол. голова Українського Центрального Комітету проф. д-р Володимир Кубійович.

В суботу 14 грудня 1963 р. в Торонті відбувся бенкет з нагоди відзначення 20-ліття створення УД УНА. Всі українські організації і коло 300 дивізійників і гостей взяло участь у бенкеті. На фотографії: Почесний гість ген. Михайло Крат з Детройту, США, виголошує головну промову. За почесним столом сидять зліва: д-р М. Мицик – голова Відділу КУК, Торонто, о. Ст. Хабурський, д-р Р. Цурковський – майстер церемонії, ген. М. Крат (промовляє), пані Палієнко, ген. М. Садовський, о. С. Гоцуляк, полк. П. Силенко. Спереду сидить: Є. Загачевський, Рочестер, США, автор книжок „Спогади фронтовика“ і „Львівська братія“. (На знімку не схоплено д-ра М. Малецького, ген. О. Кузьмінського і полк. Г. Сосідка.). Фото Ю. Вільшинського.

Привіти прислали:

- митрополит Іларіон – Українська Греко-Православна Церква (УГПЦ),
- митрополит Максим – Українська Католицька Церква (УКЦ),
- митрополит Іван Бучко (Апостольський візитатор українців у Західній Європі),
- проф. Павло Юзик (сенатор Канади),
- ген. Павло Шандрук (командувач УНА),
- ген. Михайло Крат (командувач УД в полоні),
- сот. Богдан Панчук (Союз Українських Канадських Ветеранів),
- д-р Мирослав Малецький (Б-во кол. вояків 1-ої УД УНА – ГУ),
- І. Дубилко (Представництво Виконавчого Органу Української Національної Ради в Канаді),
- Братство Карпатських Січовиків,
- Братство Українських Січових Стрільців,
- Об'єднання кол. Вояків Української Повстанської Армії,
- Генеральна Управа Союзу Бувших Українських Вояків,
- Товариство кол. Вояків Української Повстанської Армії,
- Українська Стрілецька Громада,
- Royal Canadian Legion (Canadian No. 360 Branch),
- Молодь Українського Національного Об'єднання,
- Об'єднання Демократичної Української Молоді,

- Пласт,
- Союз Української Молоді,
- Спілка Української Молоді,
- Український Студентський Клуб (Торонтський університет),
- Братство Українців Католиків,
- Ліга Визволення України,
- Наукове Товариство ім. Шевченка,
- Об'єднання Жінок Ліги Визволення України,
- Об'єднання Українських Канадійських Підприємців і Професіоналістів,
- Об'єднання Українських Педагогів Канади,
- Організація Українок Канади ім. Ольги Басараб,
- Союз Українців Жертв Російського Комуністичного Терору,
- Союз Українок Канади,
- Союз Українців Самостійників в Канаді,
- Спортове Товариство „Україна“,
- Суспільна Служба Українців Канади,
- Український Дім для старших,
- Українське Лікарське Товариство Північної Америки,
- Т-во Український Народний Дім,
- Український Національно-Демократичний Союз у Канаді,
- Українське Національне Об'єднання Канади,
- Українська Спортова Центральна Америка й Канади,
- Українське Технічне Товариство в Канаді.

Вшанування єпископа Австралії Івана Прашка за його опіку над полоненими в Ріміні, в Італії, відбулося 31 травня 1989 р. в Торонті. Головна Управа відзначила його Золотим Хрестом за особливі заслуги, який було вручено йому в Австралії 2 квітня 1989 р. На світлині зліва: владика І. Прашко, владика І. Борецький, інж. Я. Соколик – голова КУК, відділ Торонто, Л. Бабій – голова КУ Б-ва Канади.

(Подасмо цей список, щоб задокументувати признання і повагу до кол. вояків УД українською громадськістю).

У 1992 році КУ закупила для шпиталю у Києві серцевий монітор на 10 пацієнтів, коштом 28.000 дол. На розвиток Українського Вільного Університету пожертвувала 10.000 дол.

У 1993 році, 30 травня, у відзначенні 50-ліття створення Дивізії, яке відбулося в Торонті з Молебнем і святковим бенкетом, узяли участь:

Президент Світового Конгресу Вільних Українців Юрій Шимко, генерали Канадських Збройних Сил Віктор Пергат, Осип Е. Романів, Степан Ф. Андруник. Генерал-майор Володимир Мулява з України прочитав головну промову, а Михайло Слабошпицький, голова Секретаріату Української Всесвітньої Координаційної Ради (Київ) виступив із словом.

27 червня 1987 р. в Монреалі помер великий приятель дивізіоників сотник Королівського Канадського Летунства Богдан Панчук. Похоронні відправи відбулися 29 червня 1987 р. в катедрі св. Володимира в Торонті, а тіло спочиває на секції дивізіоників на цвинтарі св. Володимира. Труну несуть: дивізіоніки Лев Бабій, д-р Остап Сокольський і ветерани Канадських Збройних Сил – ген. Й. Романів, ген. С. Андруник, сот. д-р П. Смильський і С. Павлюк; К. Когутяк несе на подушці його відзначення. (30 червня 1987 р.).

У серпні 1995 р. представники Б-ва взяли участь у святкуванні у Львові й на горі Жбир біля Ясенова, де збудовано курган-могилу, на місці зруйнованого пам'ятника-обеліска в пам'ять полеглих вояків Дивізії під Бродами. У 1994 р., 22 жовтня, з нагоди 23-го крайового з'їзду в Торонті відбулося відзначення 50-ліття битви під Бродами. У бенкеті взяли участь

владики українських церков, представники громадських і комбататських організацій, як і також офіцери Збройних Сил України, які перебували на курсах англійської мови в Бері, біля Торонта.

13 травня 1995 року в Торонті відбулося святкування, з бенкетом, 50-ліття створення Української Національної Армії. Святкову промову прочитав ген. Збройних Сил Канади Ізидор Попович. Присутній аташе в посольстві України в Оттаві полк. Микола Різун, вручив голові КУ Левові Бабієві Грамоту посольства, якою Братству Канади „має честь висловити від Народу й Уряду України щирю подяку за щедрий внесок у Фонд Амбасади України в Канаді“.

Полковник М. Різун, військовий аташе України в Оттаві, вручає грамоту для Братства голові КУ Л. Бабієві за пожертви на амбасаду в Оттаві. 13 травня 1995 р.

КУ, спільно з Управою Станиці, влаштувала зустрічі дивізійників з проф. Олексом Горбачем, проф. О. Монцібовичем, сот. Володимиром Козаком, о. д-ром Іваном Музичкою, проф. Петром Цимбалістим, Іваном Равлюком, – усі з Європи; головами центральних організацій: д-ром Михайлом Валиком (Аргентина), Степаном Костюком (Німеччина), Степаном Ткачуком (Румунія), космонавтом ген. Петром Поповичем з Москви. Від 1991 року зустрічі відбувалися з провідними людьми України: послом до Канади Левком Лук'яненком, міністром оборони Костянтином Морозовим, полковником Романом Костюком, письменником Юрієм Покальчуком, ген. Іваном Дласом, генералом Григорієм Тимком, депутатом Євгеном Марчуком й ін.

КУ видала „У руках визволителів“ – автобіографічну повість десятника УД й сотника Канадської армії Володимира Молодецького.

**6 жовтня 1992 р. Зустріч з полк. Р. Костюком з Києва у Торонті.
Сидять зліва: д-р О. Сокольський, С. Климців, д-р В. Верига,
май. В. Роєнко, полк. Р. Костюк, д-р М. Малецький, М. Бігус,
А. Коморовський, Л. Бабій і В. Молодецький.**

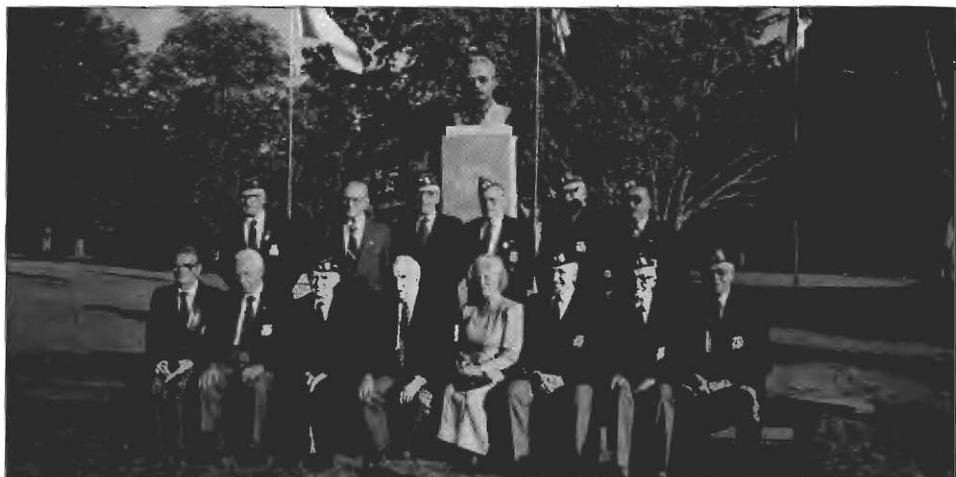
**12 вересня 1990 р. Космонавт ген. Петро Попович з Москви поміж ветеранами.
Сидять зліва: М. Бігус, А. Коморовський, д-р М. Малецький,
ген. Петро Попович, д-р Ф. Мартинюк і В. Роєнко.
Стоять: І. Падик, Б. Кальба, НН, С. Климців, П. Дем'янюк,
В. Молодецький, К. Когутяк, д-р В. Верига і Л. Бабій.**

Зустріч з кол. Президентом України, Леонідом Кравчуком, 23 серпня 1997 р. в Торонті. Зліва: В. Чупринда, Р. Колісник, Ф. Цимбалюк, Л. Бабій, П. Дем'янюк, През. Л. Кравчук, Р. Гнатишак, І. Кушніренко, д-р О. Сокольський, В. Скорець, В. Дубик, Б. Бартків.

Зустріч з ген. Іваном Біласом, серпень 1994 р. Сидять зліва: Л. Бабій, І. Білас, д-р М. Малецький, Б. Кальба; стоять: Ст. Гула, К. Когутяк, П. Дем'янюк, А. Коморовський, М. Бігус, Ст. Климців, Р. Колісник, В. Молодецький.

Делегати Канади на 11-ий Головний З'їзд. Сидять зліва: д-р В. Верига, А. Коморовський, К. Григорович (голова Б-ва „Броди-Лев“ – США), д-р М. Малецький (голова ГУ), В. Цурковська, Л. Бабій (голова КУ Канади), Ст. Климців, Р. Чолкан. Стоять зліва: Б. Маців, М. Бігус, Р. Колісник, І. Кушніренко, М. Рудз'як, М. Засідко.
(1 вересня 1995 р. на оселі „Верховина“, США).

Крайова Управа є членом Конгресу Українців Канади, бере участь у його з'їздах що три роки у Вінніпегу й має свого постійного представника та підтримує всі заходи КУК, як також – через Головну Управу Братства – Світового Конгресу Українців.

КУ координує діяльність Станиць й узгоднює напрямні, наприклад, проведення збірки фондів при створенні Українсько-Канадського Дослідно-Документаційного Центру в Торонті, з яким співпрацює у збиранні й впорядковуванні історичної документації. КУ репрезентує Братство Канади у важливих заходах в Канаді й за кордоном. Документи з її початкової діяльності зберігаються у провінційному державному архіві в Торонті.

ВІННІПЕГ

За ініціативою мгр-а Адама Біжака і сот. д-ра Степана Тищенко, в перших днях листопада 1951 року був скликаний у домі панства Савчаків Ініціативний Комітет для створення Станиці. До Комітету увійшли: мгр. Адам Біжак, сот д-р Степан Тищенко, підст. Осип Микитка, хор. Михайло Тарнавецький, хор. Юрій Гнатюк, хор. Лев Рудницький, підст. Василь Вербенюк, хор. Володимир Білий, побратими – Всеволод Шпитковський, Іван Савчак, Петро Батіг, Володимир Бартіш і Микола Терентяк.

Комітет вирішив скликати засновуючі Загальні Збори, які відбулися 20 січня 1952 р. в домівці при церкві Христа Царя, з участю 17-ох побратимів. До управи увійшли: сот. д-р Степан Тищенко – голова, хор. Володимир Бі-

лий, Зенон Круцько, Всеволод Шпитковський, мгр. Адам Біжак, хор. Юрій Гнатюк – члени. Контрольна Комісія: інж. Лев Рудницький, Степан Кіт, хор. Михайло Тарнавецький. На Зборах вирішено відзначити 8-му річницю боїв під Бродами.

Станиця примістилася у домі Т-ва Рідна Школа ім. Маркіяна Шашкевича на 49 Юклід вул.

Загальні Збори Станиці – Вінніпег. Сидять зліва: Д. Івончик, М. Романюк, І. Савчак, Я. Габа, О. Загорода, д-р Р. Бучок, М. Мандзій, Т. Гальма. Другий ряд: І. Нестор, І. Цяпута, Ст. Марко, М. Боднар, І. Бойчак, О. Мандибур, М. Хаблюк, М. Пісак. Стоять зліва: О. Гур, М. Кацій, В. Кметь, С. Паучок, Я. Щур, П. Музика, М. Мисько, М. Семенген, Г. Жук, М. Гембарський, П. Батіг, М. Терентяк, П. Кралька, В. Гайовський і В. Данкевич.

За ініціативою диригента хор. Юрія Гнатюка, того ж року був організований чоловічий хор, який прийняв назву „Сурма“. Хор за час свого тридцятилітнього існування збагатився добірним репертуаром. Виступав на кожних національних святах-академіях, радіо-передачах, а також – на т. зв. зовнішньому секторі – пропагуючи наші пісні перед чужинцями.

У той час був організований аматорський гурток, який поставив на сцені ряд п'єс та ревій. Кілька разів на рік улаштовувано забави, деколи з бенкетами, бо ж то був час, коли „наше братство“ не було ще „підтоптано“.

Віткування історичних дат

Кожного року в місяці липні Станиця відзначала річницю боїв під Бродами Панахидою за полеглих і ширшими сходинами, на яких хтось із учасників боїв ділився спогадами. В час Зелених Свят члени Станиці організовано брали участь у відправах біля пам'ятника Незнаного Вояка на цвинтарі Всіх Святих, втримували порядок і розпродували жетони Б-ва „Броди-Лев“, яке вписується могилами полеглих побратимів.

Станичні прапороносці разом з іншими організаціями брали участь у всіх національних річницях, як: Листопадовий Зрив, боїв під Крутами, Базару, Четвертого Універсалу й інші. Часто згадані річниці ми відзначували окремими сходами.

Група дивізійників-впорядників біля могили-пам'ятника поляглим героям на цвинтарі всіх святих в час Зелених Свят. 1-ий ряд, зліва: М. Боднар, В. Бартіш, О. Загорода, Д. Івончик, І. Савчак, П. Батіг. 2-ий ряд, зліва: М. Хар, І. Нестор, Т. Гальма, М. Терентяк.

Першого квітня 1979 р. за старанням Станиці, в Катедрі свв. Володимира й Ольги відправлено панахиду в сороковий день смерти ген. Павла Шандрука. Члени Станиці були делегатами до організацій, які запросили нас до участі у їхніх святкуваннях річниць існування і діяльності без огляду на їхнє політичне чи релігійне переконання. У 1961 р. ми брали участь у відкритті пам'ятника Тарасові Шевченкові у Вінніпезі і були відповідальні за порядок. Вечором у залі Рідної Школи було приготоване Станицею прийняття для гостей.

У червні 1968 р. ми вітали Блаженнішого Патріярха-Кардинала Йосифа Сліпого й відповідали за порядок. У роках 1983, 1986, 1989, 1992 і 1995. Станиця відповідала за порядок і послуги на Конгресах Комітету Українців Канади, зорганізовувала зустрічі-прийняття для делегатів-дивізійників.

П'ятого червня 1986 р. Вінніпег відвідав Блаженніший Патріярх-Кардинал Мирослав Любачівський, члени Станиці відповідали за порядок. У 1990

р. Вінніпег відвідав Митрополит Володимир Стернюк зі Львова і знову члени Станиці брали активну участь у вітанні, дотримуючи порядок.

5 червня 1986 р. українська громада Вінніпегу вітала Главу Української Католицької Церкви Мирослава Івана Кардинала Любачівського. Митрополит Вінніпегу і всієї Канади Максим Германюк, Мирослав Іван Кардинал Любачівський і члени станиці в почесній варті перед входом до Інституту Просвіти.

У 1993 році Станиця величаво відсвяткувала Ювілей 50-річчя створення Дивізії. У концертній частині взяли участь чотири хорові одиниці, а також був сольо-спів Ярослава Щура, доповідь виголосив хор. проф. Михайло Таравецький.

Фінансові приходи і розходи

Коляда і членські внески були нашими приходами і ми їх розподіляли:

Допомога інвалідам	44.300
Кошти пов'язані з Комісією Дешена (окрема збірка)	20.000
Дітям Чорнобиля	6.300
Допомога Україні	10.000
Інше	8.000
Всього за 50 років існування Станиця пожертвувала	88.600

Видавнича діяльність

У 1996 році Станиця видала „ПРОПАМ’ЯТНИЙ ЗБІРНИК“ матеріалів про діяльність Станиці протягом 45-літнього її існування. Збірник упорядкував Теодосій Гальма, а Редакційну Колегію творили: хор. Юрій Гнатюк – головний редактор, д-р Роман Романович і хор. проф. Михайло Тарнавецький – члени. Книга великого формату, багато ілюстрована, 457 сторінок друку на лискучому папері.

Члени, які очолювали інші організації:

Василь Вербенюк, Олекса Загорода, Михайло Романюк, проф. Михайло Тарнавецький, Юрій Гнатюк – диригент хорів, д-р Володимир Кривуляк, Михайло Гембарський, о. д-р Степан Ярмусь.

Загальні підсумки

Станиця мала честь вітати достойних гостей, між якими були: о. митрат Василь Лаба, сот. Степан Гуляк, д-р Любомир Ортинський, сот. Богдан Підгайний, полк Порфірій Силенко, д-р Василь Верига, Евстахій Загачевський, Роман Лазурко, д-р Остап Сокольський, сот. д-р Мирослав Малецький, сот. Богдан Панчук, хор. Мирослав Бігус, Лев Бабій, Корнелій Когутяк, хор. Роман Колісник. З України вітали нас і мали доповіді: перший посол до Канади Левко Лук’яненко, полк. Роман Костюк, депутат до Верховної Ради України Юрій Деркач, письменник і журналіст Юрій Покальчук.

Станиця Вінніпег. 1-ий ряд, зліва: проф. М. Тарнавецький, Ю. Гнатюк, д-р Р. Романович, о. д-р С. Ярмусь, д-р Р. Бучок, о. митрат Я. Головатий, М. Романюк, Т. Гальма, В. Гайовський, Д. Івончик. 2-ий ряд зліва: Я. Габа, Г. Жук, М. Михайлишин, П. Батіг, О. Мандибур, С. Паучок, Є. Кабан, М. Пісак, П. Музика, О. Гур, І. Демків, М. Семенген, М. Гембарський, Р. Гаврилів, М. Кащій, гість з України, М. Терентяк.

Час до часу між членами були проведені окремі збірки для осіб, як: Валентина Мороза, Юрія Шухевича, Юрія Пригорницького, як теж складено

даток на закуп Амбасади в Оттаві.

На похоронах членів Станиці є присутні прапороносці з прапором, за згодою родини. Станиця займається похороном, а побратими є труноносцями. При останньому „цілуванні“ побратими віддають військову пошану, на цвинтарі – останні почесні, а сурмач відіграє останній салют. Прапор, яким була вкрита домовина, символічно передається родині.

Голови Станиці:

- Степан Тищенко – 1952-1954,
- Адам Біжак – 1954-1956,
- Олекса Загорода – 1956-1958, 1959-1995,
- Юрій Гнатюк – 1958-1959,
- Петро Музика – 1995-1996,
- Михайло Романюк – 1996-1997, 2000 – до сьогодні.

Стан членства

Від 1952 до 2000 років вписалось 144 члени, померло 68.

М. Романюк – голова,

М. Гембарський – упорядник.

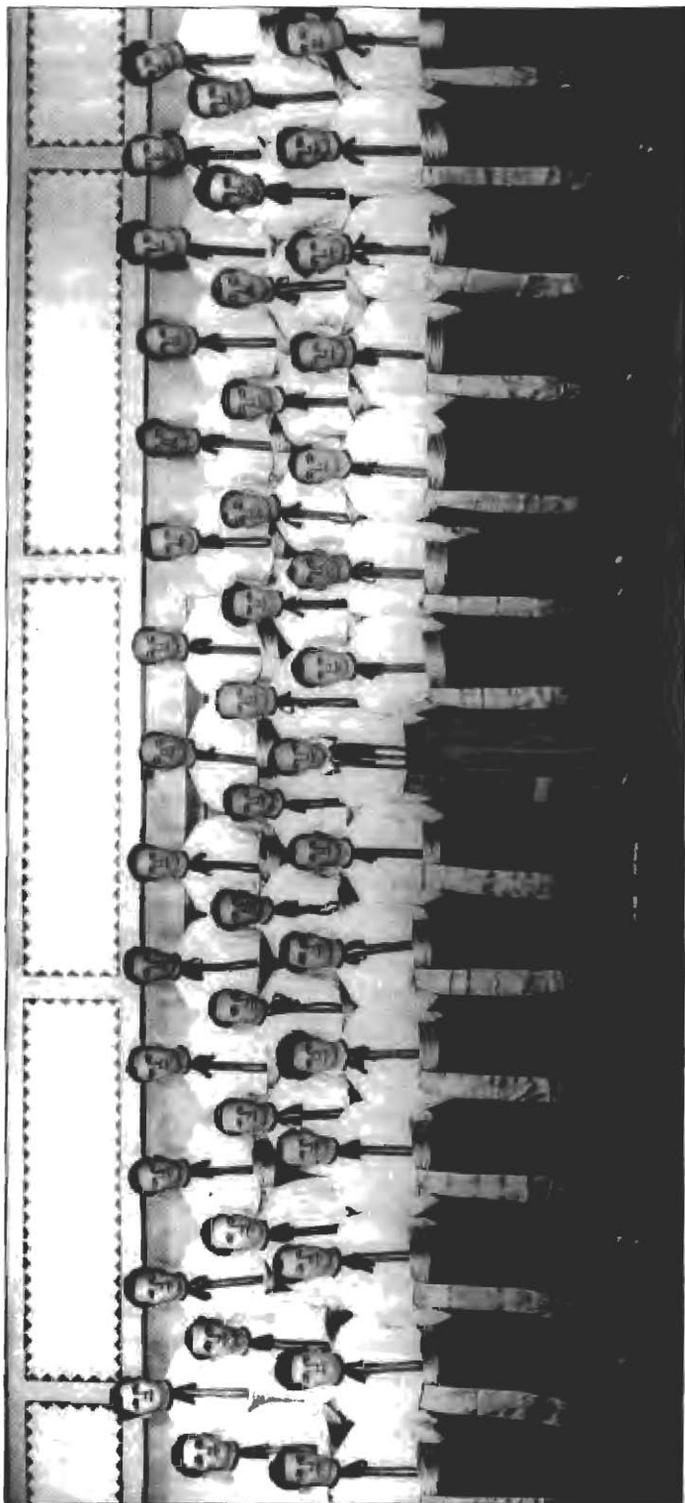
Хор „Сурма“

Ідея створення чоловічого хору колишніх дивізійників виникнула в жовтні 1951 року під час підготовки до Загальних Зборів. Ініціаторами хору були: диригент хор. Юрій Гнатюк, колишні співаки і солісти хорів, якими він диригував (хору „Бандуристів“ у таборі полонених в Ауербаху і українських хорів у Мюнхені, Німеччині). На першому засіданні в домі диригента були: Всеволод Шпитковський (соліст-тенор), Іван Федішин (соліст-баритон), співаки – Роман Баран, Володимир Мороз, Іван Савчак.

Першою і основною метою хору було придбання фондів для допомоги дивізійникам-інвалідам в Європі і на цю ціль було вирішено піти з колядою в час Різдвяних Свят. Перші проби хору відбувалися у домівці Товариства Рідна Школа ім. Маркіяна Шашкевича, вул. Юклід 49, з числом приблизно 30-ти хористів. Коляда на Різдво 1952 року принесла 226,15 дол., поважну на той час суму.

Завдяки старанням членів Управи Т-ва Рідна Школа (Степана Кузьки, Григорія Якімова, Роман Медведчука й інших), хор залишився у домівці Т-ва на постійно. З приходом соліста-баритона Ярослава Щура (хор „Бурлака“) і членів Т-ва недивізійників, хор начисляв до 45-ти членів.

У скорому часі хор розвинув широку діяльність – прибрав назву „Сурма“, опрацював хоровий статут і за фінансовою допомогою побр. Івана Савчака було закуплено строї. Інтенсивними пробами (два рази на тиждень) хор придбав добірний репертуар із значним числом творів першого ступня, як: „З окрушків“ і „Золоті зорі“ О. Нижанківського, „Закувала та сива зозуля“ П. Ніщинського, „Хор підземних ковалів“ Ст. Людкевича, „Вставай народі“ і „Карпатські Січовики“ Г. Китастого, „Гомін села“ і „Коломийки“ А. Гнатишина, „Марш вояків“ з опери „Фавст“ Ш. Гуно. Майстерно виконував хор „В'язанку стрілецьких пісень“, низку народніх пісень, Службу Божу і Панахиду. У підготовці були чоловічі хори з опер „Ріголетто“ (Г. Верді), „Фрай-

Чоловічий Хор „Сурма“ (1951–1963).

1-ий ряд зліва: Ю. Бучинський, А. Шпитковський, І. Шимечко, І. Савчак, Я. Щур, М. Нагорняк, Я. Кабан, Ю. Гнатюк – диригент, П. Іванчук, В. Книш, В. Рудник, М. Ковалик, М. Терентяк, Г. Пона – заст. диригента, П. Семенчук

2-ий ряд: П. Корбутяк, М. Книш, І. Скотніцький, М. Якимець, В. Кушнір, В. Мороз, Р. Мусій, М. Радавець, І. Пеняк, Л. Ништа, С. Кузьма, І. Мудрий, В. Данилів, О. Загорода

3-ій ряд: В. Корбутяк, Р. Баран, Б. Матійців, В. Грабик, С. Паучок, П. Кралька, С. Трилінський, Б. Балько, Р. Кисілевський, В. Мащак, М. Кащій, В. Лазаревич, І. Нестор, П. Батіг.

щів“ (К. М. Вебер), всі в перекладі на українську мову. Заступником диригента Ю. Гнатюка був Юрій Пона, а сталим акомпаньєтором – проф. Володимира Киселевська. Своїми виступами на імпрезах, академіях, церковних відправах і панахидах хор „Сурма“ здобув широку популярність, а послідовною працею дійшов до непересічного мистецького рівня. Він зачислювався до кращих хорів українського Вінніпегу, а його диригент неодноразово перебирав музичне керівництво з'єднаних хорів для відзначення особливих національних роковин, влаштовуваних Президією Комітету Українців Канади, або церковних – з рамени Єпархії Українських Церков. У 1961 році диригент хору „Сурма“ був обраний головою Колегії Диригентів (разом 14), для підготовки хорів: дитячого (530 дітей), збірного мішаного хору Канади (300 співаків) і симфонічного хору (180 хористів, диригент-композитор Ярослав Барнич) на відкриття пам'ятника Тарасові Шевченкові. До хорових шедеврів належали: „Гуляли“ „Кант про страшний суд“, „Закувала та сива зазуля“, „Гомін села“, „Коломийки“, „Золоті зорі“.

З різних причин хор припинив свою діяльність весною 1963 року. Та ще довгі роки згадували українська і чужинецька громади Вінніпегу й околиці хор дивізійників, який своєю вояцькою дисципліною, стилевими народними строями, багатим репертуаром і добрими солістами (Юрій Бучинський, д-р Богдан Балько, Іван Федішин, Всеволод Шпитковський, Ярослав Щур) був прикрасою сценічних виступів у Вінніпезі й українських поселеннях Манітоби.

Дванадцятирічний період праці хору „Сурма“ був поважним вкладом у скарбницю українського хорового мистецтва в Канаді.

**хор. Юрій Гнатюк,
музичний керівник і диригент.**

Зенон Кобилянський

ГАМЛЬТОН

Станицю зорганізовано на початку вересня 1951 року, але з огляду на виїзд із міста декількох членів Управи, вона припинила діяльність.

У Гамільтоні заступав КУ уповноважений П. Кицінський аж до 1 листопада 1973 року, відколи відбулися Загальні Збори, на яких його обрано головою. У 1963 р. Станиця мала 63 члени, а в 1979 – 78 членів.

Голови Станиці:

- Петро Кицінський 1973-1975, 1978-1979;
- Зенон Кобилянський 1976-1977, 1979 до сьогодні.
- Капеляном Станиці є о. митрат Роман Ганкевич.

Кожного року Станиця відзначає річницю боїв під Бродами, зорганізовано бере участь у Службах Божих і Панахидах під час Зелених Свят, в роковини державности та в інших святкуваннях, що їх організує КУК, чи інші громадські організації. На Великдень вранці Станиця зорганізовано йшла

Посвячення прапора 1976 р. 1-ий ряд зліва: Роман Самогулка, Богдан Співак, о. Володимир Шараневич – капелян Станиці Торонто, НН, НН, пплк. Порфірій Силенко – голова КУ, Леся Лисак (Боффало) – письменниця, о. Степан Столярчук, проф. Володимир Бойко – представник Братства УСС, Ярослав Балабан, Зенон Кобилянський – голова Станиці.

попереду обходу довкола церкви. Теж організовано, в одностроях, брала участь у церемоніях на 22 січня перед міською ратушею. У початкових роках свого існування Станиця влаштовувала Балі „Червоної Калини“, з участю дебютанток і вибором княгині Гамільтону. Брала участь у змаганнях у стрільні зі Станицею у Торонті.

У 1956 р. влаштовано „Дивізійну виставку“.

У неділю 3 листопада 1977 р., заходами місцевого відділу КУК та Станиці Братства дивізійників у Гамільтоні, в залі церкви св. Духа, відзначено 60-ліття Українських Збройних Сил та 35-ліття УПА. Гостями з-поза Гамільтону були – генерал В. Філонович від уряду УНР в екзилі, сот. М. Малецький і сот. Б. Підгайний – голови Головної і Крайової Управ Братства. В програмі роковин: святковий апель українських молодіжних та комбатантських організацій, із роздачею пропам'ятних відзнак, слово д-ра М. Малецького і короткий виступ хору „Бурлака“ з Торонта.

28 травня 1983 р. під патронатом місцевого Відділу КУК в залі Українського Культурного Центру на вул. 241 Кенілворт, урочисто відзначено 40-ліття формування 1-ої Української Дивізії „Галичина“ Святочне слово виголосив Ігор Чмола з Боффало. У мистецькій програмі виступав хор дивізійників „Бурлака“ з Торонта. З приводу цього свята вислано привіти до о. Михайла Левенця, Патріярха Й. Сліпого та проф. Володимира Кубійовича, а П. Кицінський улаштував виставку.

Члени Станиці теж брали участь у відзначенні цих роковин в Ст. Кетеринс, Торонті і Боффало.

19 жовтня, у роковини голоду на Україні (1932-1933 р.р.), влаштовано конференцію, а в суботу 22 жовтня відбувся великий похід від будинку міської Ради головними вулицями до пам'ятника невідомого вояка в центрі міста в Гор Парку. В поході взяли участь: посадник міста Б. Морров та члени парламенту, репрезентуючи всі три партії федерального і провінційного урядів. Вони всі виголосили короткі промови, засуджуючи Москву за цей страшний злочин. Владики Ізидор Борецький і Василь Федак у асисті місцевих священиків відслужили молебень за загиблих дивізійників. Оркестра СУМ-у з Торонта під час походу грала сумні похоронні марші. Наступного дня, у неділю 23 жовтня, відбулась Соборна Панахида та мистецька програма в залі „Могавк“. Станиця брала активну участь.

6 грудня 1986 р. відбувся Ювілейний бенкет з нагоди 25-ліття священства пароха церкви св. Духа і капеляна Станиці о. декана Романа Ганкевича. Участь дивізійників була організована в одностроях, а голова З. Кобилянський зложив Ювіляреві привіт від Станиці.

У 1990 році відбулася поїздка до Німеччини і Австрії на відзначення 45-ліття боїв під Фельдбахом та створення Української Національної Армії. Від Станиці брали участь: П. Кицінський, С. Телепчук, Б. Садівський з дружиною і Р. Бучинський з дружиною.

У святкуванні боїв під Бродами, 22 липня 1990 р. о. митрат Р. Ганкевич відправив Службу Божу і Панахиду за друзів, що згинули в бою під Бродами. Опісля у церковній залі святочну доповідь виголосив д-р О. Сокольський. Під час короткої церемонії відзначено членів Станиці Золотим Хрестом за особливі заслуги.

Управа Станиці 1980 р. Сидять зліва: Іван Бойко, Роман Самотулка, Роман Бучинський, Зенон Кобилянський (голова), Богдан Співак, Андрій Теглівець, Роман Гнатишак. Стоять зліва: Василь Остапчук, Іван Домарадзький, Михайло Михайлишин, Ярослава Диба, Петро Антонишин, Юрій Диба, Петро Кицінський, Михайло Свідерський.

Члени Станиці брали активну участь у відміченні 100-ліття поселення українців в Канаді та 60-річчя Українського Національного Об'єднання, що відбулось 26 жовтня 1990 р. в домі УНО.

50-ліття створення Дивізії та боїв під Бродами відзначено разом 25 липня 1993 р. в залі церкви св. Духа. Святу Літургію відслужив о. капелян Р. Ганкевич. При вході до церкви проведено збірку на охорону вояцьких могил.

Члени Станиці очолюють, або є у проводах інших організаціях, як:

- Богдан Кульчицький – голова відділу КУК – 6 років;
- Іван Бойко – голова відділу КУК – 10 років;
- Зенон Кобилянський – голова відділу БУК – 11 років;
- Богдан Садівський – член Управи ЛВУ;
- Зенон Завадський – член Управи ЛВУ;
- Олекса Шпак – член Управ ЛВУ і КУК;
- Роман Бучинський – член Управ ЛВУ і КУК;
- Роман Гнатишак – член Управ ЛВУ, КУК та представник Чорнобильського Фонду. Слід відмітити побр. Богдана Співака, який впродовж довгих років працював виховником СУМ-у.

Допомоги Станиці в кан. долярах:	
Коляда на інвалідів	10.500
Українська Суспільна Служба	4.500
Оборона доброго імені	14.000
Родина Дем'янюка	1.000
Чорнобильський Фонд	4.400
Вибори в Україні	3.000
Охорона могил „Броди-Лев“	5.700
КУК	1.000
СКУ	600
Енциклопедія українознавства	1.000
Амбасада України в Оттаві	500
Різні датки	3.700
Разом	47.900

Михайло Кучер

ЕДМОНТОН

Станицю в Едмонтоні засновано 20 листопада 1960 р.
Голови:

- Юрій Чернодоля (1960-61),
- о. д-р Евген Камінський (1962-63),
- Василь Мацьків (1964),
- Дмитро Радьо (1966),
- Любомир Цимбалістий (1967),
- о. митрат Роман Ганкевич (1968),
- д-р Петро Саварин (1969-70),
- Михайло С. Кучер (1971-72, 1981-97),
- Ярослав Цвікілевич (1973-74),
- Степан Максимюк (1975-80),
- Михайло Блавацький (1965, 1998-2000).

Почесним головою став о. д-р митрат Василь Лаба, кол. член Військової Управи у Львові.

У 1963 році Станиця влаштувала відзначення 20-ліття створення Дивізії, на якому почесним гостем і промовцем був ген. Павло Шандрук, командувач Української Національної Армії. Тоді о. д-р Василь Лаба, разом з кол. дивізійним капеляном о. Любомиром Сивеньким і станичним капеляном о. д-ром Евгеном Камінським, посвятили станичний прапор.

У 1968 році Станиця на українському цвинтарі св. Михаїла стала ініціатором і виконавцем будови пам'ятника „Борцям за волю України“, посвяченого Патріярхом Йосифом Сліпим 1976 р.

Перша Управа Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Едмонтоні.

Сидять зліва: М. Кучер – секретар, Ю. Чернодоля – голова, о. митрат д-р Василь Лаба – почесний голова, о. д-р Е. Камінський – капелян, М. Павлесса – заст. голови, П. Тодорук – голова Контрольної Комісії. Стоять зліва: П. Новосад – член, З. Прокоп – орг. реф., М. Свистун – член, Д. Радьо – член, Я. Цвікілевич – фін. реф., Л. Цимбалістий – член, В. Мацьків – член і Р. Литвінець – член.

Відзначення 20-ліття створення Дивізії.

Сидять зліва: М. Кучер, о. митрат д-р В. Лаба, ген. П. Шандрук, о. д-р Е. Камінський, голова станиці С. Максимюк. Стоять зліва: Б. Небожук, М. Блавацький, Я. Цвікілевич, Я. Бабій, В. Мацьків.

Свято Державности і Соборности 1986 р. Зліва: адв. Петро Саварин, пані Данка Кучер, інж. Зеновій Басараб – голова ПР КУК Альберти, Андрій Вітер – посол федерального парламента, Михайло Кучер – голова Станиці і відділу КУК.

**Травень 1986 р. Відвідини патріярха Мирослава-Івана Любачівського.
1-ий ряд зліва: П. Бойків, єпископ Димитрій Грещук, Патріярх і М. Кучер.
2-ий ряд: Р. Чучман, о. В. Волошин, о. В. Мартиник, Я. Бабій, Б. Небожук.
3-ій ряд: П. Гулька, Р. Дринич, В. Бойко, Я. Цвікілевич, З. Прокоп, Д. Радьо.
4-ий ряд: С. Боєчко, П. Дацьків, В. Багнюк, М. Зубрицький.**

25-ліття створення Дивізії „Галичина“ в Едмонтоні. 1-ий ряд зліва: П. Саварин – господар бенкету, С. Масим’юк, В. Горбай, В. Гузар – голова КУ, А. Калініна-Норман – старша медсестра, М. Ковальський, о. митраг д-р В. Лаба, ген.-полк. П. Шандрюк, М. Заяць, Ю. Чорнодола, о. Р. Ганкевич – голова Станиці, Я. Цвіклевич, М. Кучер, М. Зубрицький. 2-ий ряд: М. Боднарук, Р. Дринич, Д. Радьо, І. Вавринчук, В. Бойко, П. Бойків, М. Стефанюк, А. Засуляк, М. Павлесса, о. д-р Е. Каміньський, о. В. Волошин, П. Гулька, А. Мамчур, І. Доросевич, М. Шрам, М. Цимбалістий, В. Давидяк, Я. Бабій, о. Й. Кончак, М. Зазуляк, А. Лишак. 3-ій ряд: Д. Свист, В. Квасниця, С. Гавриш, М. Блавацький, М. Свистун, М. Олексійчук, І. Воркун, Я. Федеркивич, С. Костюк, Р. Чучман, Ю. Шотило, Б. Небожук, В. Маркевич, І. Лошук, С. Стасюк, М. Карпа, О. Бойчук, Г. Марків, В. Плавюк. 4-ий ряд: М. Ісків, С. Босчко, П. Дацьків, І. Мартин, М. Левицький, Л. Дитиняк, М. Богатчук, М. Шмігельський, В. Білеуш, І. Максимців, М. Новицький, Я. Щур, В. Папірчук, Я. Росляк, В. Палюшкевич, І. Косіньський, В. Різник, В. Гурба, П. Мацюк, П. Косик, С. Балишин, О. Кагола.

Станиця помагала збирати фонди на пам'ятник „Жертвам голодомору в Україні“, побудованого і посвяченого в 1983 р.

У 1980-90-их рр. члени Станиці їздили на поминки на могили похованих вояків дивізії у Фельдбаху й околиці та інші відзначення у Фельдбаху і Відні.

У 1992 р. Станиця брала участь у збірці ліків, приладдя, влаштування, що провела Провінційна Рада КУК для України. Того ж року Станиця зорганізувала вітальний комітет і заопікувалася залогою двох літаків МІГ-29 та найбільшим транспортним літаком у світі „Мрія“. Це були перші літаки України, що прибули на Північний Американський Континент і взяли участь у міжнародній виставці та акробатичних летах.

У 1993 р. відмічено 50-ліття створення Дивізії святковою академією, а 10 членів їздили на святкування цієї річниці в Україні.

Крім цих імпрез, Станиця щорічно брала участь в зелено-святочних панахидах, святі Покрови, відзначувала річниці боїв під Бродами.

До визначних членів слід зачислити д-ра Петра Саварина, який був обраний президентом СКВУ й був канцлером Албертського університету. Багато членів були рівночасно у проводах інших організацій, як: КУК, УНО, Визвольного Фронту, між ними теж адміністратор „Села української спадщини“ Роман Осташевський.

Станиця за час свого існування пожертвувала на втримання могил (Б-во „Броди-Лев“) 4.000 доларів, інвалідів – 5.000, пресфонд „Вісті Комбатанта“ – 6.300, на кошти пов'язані з Комісією Дешена – 16.200, допомогу в Україні – 30.000, інші цілі – 15.000. Включаючи внески до КУК, КУ Братства, передплату „Вістей Комбатанта“, разом: 117.000 доларів.

КАЛГАРИ

Засновано в 1962 році. Членів у 1972 році – 31. Посвячено прапор у 1963 році. Голови:

- Володимир Папірчук (1962, 1968, 1979),
- Дмитро Гамонів (1963-65).
- Валентин Різник (1966-67, 1968-72. 1980-91),
- Остап Шумилович (1973),
- Йосафат Завальоний (1992 – до сьогодні).

Станиця видавала обіжники, влаштовувала забави, проводила збірки на інвалідів, вітала ген. Володимира Муляву з України й посла України з Оттави В. Батюка, влаштовувала відзначення 10 і 20-річчя створення Станиці, 40-річчя створення УД, щорічно відправляла панахиди за полеглих у боях під Бродами та на інших фронтах в Європі. При тому згадували Командувача Української Національної Армії ген. Павла Шандрука.

Крім щорічної коляди на інвалідів, Станиця пожертвувала:

- дітям Чорнобиля 3.000 дол.
- на хор „Бурлака“ в Торонті 1.000 дол.
- на малювання церкви 1.000 дол.
- на фонд за справедливість 1.625 дол.

Зустріч з ген.-май. Володимиром Мулявою. Сидять зліва: В. Різник, І. Андрущак, ген. В. Мулява, З. Макар. Стоять: М. Паланюк, Й. Завальоний, О. Івашків, Г. Пандяк, В. Слободян. Калгари, травень 1993 р.

Група членів Станиці в Калгарі під час відзначення Самостійності України в Калгарі (6-а річниця) в домівці при церкві Успення Пр. Богородиці. Зліва: Осип Івасиків, Володмир Папірчук, Любомир Гладишевський, Йосафат Завальоний, Григорій Пандюк.

Одночасно члени Станиці включились у загальне церковно-громадське життя; стали членами церковної громади й громадських організацій, чи з ними співпрацювали, членами хорів, і мистецьких груп або їм допомагали.

Для здобуття фінансових засобів Станиця влаштовувала імпрези, чи то власними силами, чи спільно з іншими організаціями, як: КУК, СУМ, Вільне Козацтво.

З нагоди святкувань 1000-ліття Християнства в Україні нагороджено 23 членів Станиці Пропам'ятною медалею, виданою Головною Управою Б-ва, а проф. О. Малицького за його працю – грамотою.

**Зліва: голова Станиці Й. Завальоний вручає проф. О. Малицькому Грамоту Головної Управи: за ентузіазм у збиранні і зберіганні пам'яток української дивізії і наукове впорядкування та дослідження, а зокрема за створення Спільноти Збирачів та редагування її періодичного обіжника „Дивізія“ (21 листопада 1999 р.).
Справа кол. голова В. Папірчук.**

Активну участь Станиця взяла у Панахиді за жертви голодомору 1931-33 рр. і поклала вінок біля пам'ятника. Постаралась теж про уніформи й прапор. Членами нашої Станиці були дві жінки (дружини покійних дивізійників): Ірина Різник і Галина Кащишин.

Члени Станиці, що займають вищі становища й у інших українських організаціях:

- Капелян Станиці о. крилошанин В. Мартинюк є довголітній президент Кредитової Спільноти в Калгарі.

- Колишній голова Станиці В. Папірчук і О. Савка займають позиції деректорів Кредитової Спільноти в Калгарі.

- Секретар Д. Гамонів є теж секретарем Української Взаємної Помочі.

- В. Макар – головний управитель Кредитових Спілок SAFE-WAY CANADA LTD.

- Професор Калгарського університету О. Малицький, хоч не є нашим членом, але він дивізійник і бере активну участь, як в громаді, так і в діяльності Станиці.

Йосафат Завальоний – голова

МОНТРЕАЛЬ

Станицю засновано 8 березня 1952 року, коли з ініціативи побратимів Осипа Винницького, Мирослава Бігуса та Юрія Гарасимів були скликані сходини бувших дивізійників з метою створення Станиці Братства. Присутні, а було їх двадцять два, виповнили членські заяви і вибрали управу в такому складі: Осип Винницький (голова), Александер Немирівський (секретар), Мирослав Бігус, Юрій Гарасимів і Корнило Когутяк (члени).

Голови Управ в роках:

- Осип Винницький (1952),
- Євген Костюк (1953, 1966-72, 1975-76),
- Корнило Когутяк (1954-1956, 1959, 1963-65),
- Михайло Мартинюк (1957-58),
- Остап Поляків Сквирський (1960),
- Роман Турко (1961-1962),
- Юліян Захарчук (1973-74),
- Петро Кушнір (1977),
- Богдан Баб'як (1978-83),
- Богдан Маців (1984 до сьогодні).

Найбільш чисельною Станиця була в 1969 році – на списку було 153 члени, з того активних 106.

Члени Управи:

Барига Василь, Бандура Зенон, Бачинський Мирон, Бігус Мирослав, Білик Михайло, Болобаш Григорій, Винницький Остап, Височанський Михайло, о. Гайманович Ярослав, Гарасимів Юрій, Гладкий Василь, Гнайда Богдан, Горбатюк Василь, Гайда Микола, Генгало Євген, Давидович Ігор, Дзюба Петро, Казанівський Добромір, Канюка Іван, Кіпчук Андрій, Кліма Нестор, Козак Мирон, Космина Мирослав, Костюк Євген, Лазор Григорій, Любка Володимир, Маєр Степан, Мандрик Михайло, Марків Олександр, Мельниченко Василь, Мота Володимир, Називальний Михайло, Немирівський Александер, Несторук Ілля, Паньків Ярослав, Пастернак Степан, Плав'юк Дмитро, Полога Роман, Ратич Іриней, Самсон Василь, Свобода Василь, Сенчишин Василь, Сливинський Любомир, Турченко Тарас, Федоркович Василь, Цяпа Йосиф, Шило Степан, Чубатий Євген.

Члени які очолювали інші організації: Б. Баб'як, В. Барига, В. Беднарський, О. Винницький, М. Височанський, В. Гладкий, К. Когутяк, П. Кушнір, Б. Маців, В. Мота, Я. Паньків, Ст. Пастернак.

Сходини відбувалися регулярно, в липні відправлялися панахиди в річницю боїв під Бродами, 11 листопада Станиця марширувала з прапором разом з Королівським Канадським Легіоном у День Пам'яті (Remembrance Day).

Харитативні концерти

Праця на громадській ниві, яка дала дуже помітні результати, – це хари-

тативні концерти, які Станиця організувала під гаслом: „ГРОМАДА ПОТРЕБУЮЧИМ“. Як сам клич вказує, згадані концерти (а було їх п'ять) дали двояку користь: матеріальну і, можливо важнішу, моральну. Матеріальну, бо весь прихід з концертів ми віддавали Суспільній Службі Монтреалю на допомогу потребуючим, а моральну, бо згадані концерти єднали нашу громаду. Участь у концертах брали мистецькі сили нашого міста: хори католицьких і православних церков, хор „Боян“ – Спілки Української Молоді, хор „Україна“ – Українського Національного Об'єднання, бандуристи – такі, як наш Володимир Мота, Ансамбль Бандуристів, солістка-сопрано Марійка Чолій (вона теж диригувала жіночим хором при Просвіті), а також відомі піяністи Люба й Іриней Жуки та інші.

Зацікавлення було таке велике, що зала, яка мала 1200 місць, не всіх могла помістити.

Видавнича діяльність

Станиця видала „Одноднівки“ з приводу: 25-річчя боїв під Бродами, 1969 (20 ст.), 25 і 35-річчя від заснування Станиці – 1977 (80 ст.) і 1988 (16 ст.), 50-річчя створення Української Національної Армії, 1995 (12 ст.), 50-ої річниці створення УД УНА, 1993 (48 ст.).

На особну згадку заслуговує видання книжки спогадів „Рімінський Ансамбль Бурлака в моїй пам'яті“, автором якої є член Станиці Ярослав Паньків, а технічним редактором Орест (Того) Слупчинський з Нью-Йорку. Перше видання книжки друкувалося у Львові тиражем 1000 примірників, більшість якого розповсюджувалася безплатно в Україні, головно в Галичині. Другий випуск, виданий в Києві, накладом 2000, призначений на східні області України, де був розповсюджений також безплатно.

Українська Школа в Донецьку

В нашій Станиці виникло бажання допомогти школам у найбільш зрусіфікованих частинах України. Ми нав'язали контакт з Лідією Вудвуд, учителькою єдиної української школи в Донецьку, та відразу взялися до діла. Вислано кількома посилками шкільне приладдя, а також дещо для дітей від Святого Миколая. Передано на руки пані Вудвуд гроші на влаштування у школі української світлички. За одержані гроші були закуплені експонати, щоб світличка віддзеркалювала життя та звичаї різних частин України. Захоплені учні виготовили самі багато речей мистецької вартости, нпр., писанки, моделі хат і ін.

В 1995 році голова Б. Маців з дружиною відвідав цю школу. При цій нагоді голова передав ще 1500 ам. дол. та магнітофон і плівки для вивчення англійської мови.

Допомога школам продовжується і в інших частинах України.

Дивізійний Музей у Львові

Коли ми довідалися, що у Львові ентузіяст дивізійної історії Ігор Федик започаткував при музеї ім. Митрополита А. Шептицького відділ дивізійних експонатів, ми вирішили допомогти. Післали книжки, журнали, газети, фотографії та інші експонати. Ми також не занедбували й грошову допомогу.

Співпраця з Королівсько-Канадським Легіоном ім. І. Мазепи

„Мотором“ Легіону ім. І. Мазепи, членами якого є колишні вояки Канадських і Альянтських Збройних Сил українського походження (також і деякі колишні дивізійники), був сот. Богдан Панчук. Він був також почесним членом Станиці, тому зближення наших товариств розвивалося майже „природно“. Ми спільно відзначали національні свята, брали участь у ветеранських імпрезах, харитативних концертах і т. п. За співпрацю у 1985-му році Станиця була відзначена Легіоном пропам'ятною грамотою і з цього року, спільно ми брали участь у відзначенні 11 листопада (Remembrance Day). 25 березня, 1988-го року, за старанням Легіону, Всеканадський Royal Canadian Legion надав Станиці високе відзначення т. зв. Friendship Award „АМЕСІТА“.

В році 1989-му Управа Легіону ім. І. Мазепи надала почесне членство голові Станиці, Богданові Маціву.

Участь в Зеленосвяточних святкуваннях

На прохання церковних властей нашого міста, дивізійники займалися порядком на українському цвинтарі, а побр. Євген Костюк керував походом. Початково ми складали вінок на центральній могилі, а зчасом почали традицію відправляти панахиди на могилі останнього померлого члена Станиці. Крім того, в суботу капелян Станиці, о. митрат Я. Гайманович, відправляв Богослуження з панахидою, на якій відчитував прізвища членів, що відійшли у вічність. Початково, після церковної відправи присутні сходили до залі на коротку доповідь. Перед святами перевірялося могили кол. дивізійників і, в випадку потреби, Станиця займалася відповідними направами.

Станиця і молодь

Одним із завдань, яке поставила перед собою Управа, було зблизитися до нашої молоді і зробити це через розвагу і спорт. Станиця придбала відповідний виряд, члени виконали конечні роботи зв'язані з приготуванням стрільниці та її влаштуванням, запрошено до участі всі молодечі організації Монреаля. Уфундована перехідна чаша вручувалася переможцям на традиційних забавах-вечерницях „Червоної Калини“, які відбувалися осінньою порою і тішилися популярністю.

На запрошення дирекції Курсів Українознавства, голова Станиці Богдан Маців читав доповіді про Дивізію, а члени Управи мали гутірки на літніх пластових або сумівських таборах.

Українські старшини

У місцевості Saint Jean, недалеко Монреаля, є військовий коледж, у якому навчаються групи старшин Збройних Сил України. Наша Станиця нав'язувала зв'язок з кожною групою (а до тепер їх було вісім) та влаштовувала товариські зустрічі з вечерею та програмою, метою якої було познайомити гостей з дивізійною тематикою. Українські старшини одержували на пам'ятку книжки й інформаційні матеріали. На ці зустрічі був запрошений і брав активну участь військовий аташе з Оттави. Ми намагалися получить такі зустрічі з історичними датами, напр., Листопадового Зриву, з добре

Сотник В. Панчук в Англії в часі творення Дивізії 1943 р.

Признання Монреальській Станиці найвищої нагороди Канадського Королівського Легіону Friendship Award „Amicitia“ за старанням українського відділу Канадсько-Королівського Легіону ім. гетьмана І. Мазепи. Нагороду вручили 25 січня 1988 р. голові Станиці Богдану Маціву генерал-бригадир Віктор Пергат (зліва) і голова Легіону Маріян Лах.

Члени Станиці Б-ва кол. вояків 1-ої УД УНА в Монтралі, грудень 1976 р.

Ряд зліва: М. Яблоиський, В. Любка, А. Немирівський, М. Плав'юк, В. Самсон, В. Горбатюк, І. Гайманович, П. Кушнір, Е. Чубатий, І. Несторук, К. Когутяк, О. Сквирський, В. Барига, І. Стоять зліва: С. Мельник, О. Безначук, Ю. Раковбочук, В. Федорович, Я. Семчишин, М. Наз

В. Івасюта, К. Балицький, М. Решітник, М. Олешкевич, М. Кураш, Т. Малиголова. Ряд зліва: С. Шило, Б. Баб'як, Т. Ксьондз, Ф. Бородайлюк, І. Степанців, І. Канюка, М. Антон

О. Цяпа, І. Чверенко, С. Мельник, М. Гайдук.

Ряд зліва: М. Шанайда, С. Кравчук, С. Білас, А. Кіщук, І. Мельник, Я. Паньків, В. Мота, М. Б В. Гладкий, С. Петрів, Г. Лазор.

Ряд зліва: Я. Паньків, В. Мота, Б. Баб'як, Е. Коваль, Е. Костюк, О. Виницький, Б. Маців, о. митрат А. Немирівський, З. Бандура. 2-ий ряд: Р. Бойко, В. Гладкий, М. Мандрик, Г. Лазор, Е. Чуб

опрацьованою доповіддю, яку в два останні роки знаменито читав побратим Василь Височанський.

Допомогова акція

Час до часу, на запрошення наших побратимів Василя Самсона і Любомира Сливинського, ми проводили „пiкніки“ на їхніх оселях. Завжди був з нами наш капелян о. митрат Я. Гайманович, який відправляв польове Богослуження, а збірка-таця була призначена на пресфонд „Вістей Комбатанта“.

Давніше члени Станиці ходили з колядою. Згодом надходять до Станиці від дивізійників збіркві листи зі святочними побажаннями.

Допомоги (в кан. дол.):

Фонд інвалідам	36.724
Допомога Україні (див. нижче)	32.156
Різні дотації	21.042
Оборона Українського імени	14.627
Суспільна Служба Українців Монтреалю	8.535
Охорона могил	3.777
Потребуючі дивізійники	3.098
„Вісті Комбатанта“	300
Разом	120.259

Допомога Україні:

Школа в Донецьку	10.703
Допомога інвалідам дивізійникам	5.832
Діти Чорнобиля	4.232
Києво-Могилянська Академія	3.200
Фонд Амбасади в Оттаві	2.980
Висилки (книжки і т. п.)	2.045
Стипендії студентам	800
Дивізійний музей у Львові	342
Разом	32.156

САСКАТУН

Звільнені з полону на волю, молоді вояки Дивізії розбрелись по континентах світу в пошуках життєвого пристановища. Невесело була перспектива цих бездержавних, бездомних ізгоїв, нуждарів, „нічиїх людей“ на чужині, серед незнаних людей, незвичайних обставин, чужого оточення, далеко від рідної Батьківщини. Деякі з них, не знаючи нічого один про одного, опинились серед канадських саскачеванських прерій у місті Саскатуні. На щастя, новоприбульці знайшли в Саскатуні українську церкву й українські організації, створені попередніми емігрантами з України, і до них вони пристали. А коли дійшла до них вістка, що дивізійники створили свою організацію – Братство Колишніх Вояків 1-ої УД УНА, їх мала групка, бо всього лиш 11 осіб, створили свою Станицю.

Голова Станиці Михайло Бойчук провадить похід на цвинтар, де кожного року на Зелені Свята відправляється Панахида за воїнів, які віддали своє життя в боротьбі за волю України.

Сталося це 9 лютого 1958 р. Головою Станиці став Михайло Бойчук. Завданням Станиці було згуртувати всіх дивізійників у Саскатуні і повести допомогову працю інвалідам і потребуючим дивізійникам. Проіснувала Станиця до 1962 р. Така мала група людей не могла в існуючих обставинах проводити ширшої діяльності, бо члени Станиці включились у працю існуючих уже на терені Саскатуна українських громадських і церковних організацій, як: Українське Національне Об'єднання (УНО), Клуб „Дніпро“, Пласт, Комітет Українців Канади (КУК), Кредитова Спілка „Нова Громада“, Братство Українців Католиків (БУК), Рада Мирян за Патріярхат, Ліга Визволення

України (ЛВУ), Спілка Української Молоді (СУМ), Медичне Товариство (д-р Б. Роздільський викладав у Медичній Школі при Університеті) й ін.

У всіх вичислених організаціях члени Станиці – Михайло Бойчук, д-р Богдан Роздільський, Іван Матвейко, Степан Дух, – займали роками провідні пости – голови, секретаря, скарбника й ін. М. Бойчук залишився уповноважений Крайової Управи Братства, з якою втримував безперервний контакт.

Хоч без Станиці, дивізійники були ініціаторами й серед передових працівників загально українських акцій та імпрез. Щорічно організовано „Павільйон Київ“, щорічно служилась Зелено-святочна Панахида за полеглих. У ній дивізійники провадили похід на цвинтар і організовано, з прапором складали вінок у пам'ять полеглих побратимів у боях під Бродами. 5 березня 2000 р. взяли участь у жалібних відправах за ген. Чупринку. Відзначили 25-ліття створення Дивізії і 50-річчя боїв під Бродами та взяли участь з прапором у святі Покрови.

При цьому дивізійники – бувші члени Станиці, проводили річно збірку коляди на інвалідів та своїми скромними датками виявляли своє співчуття потребуючим дивізійникам та свою вояцьку солідарність із загалом членства Братства. Свою постанову служити Україні вони продовжують і досі.

**Михайло Бойчук,
уповноважений Крайової Управи Братства.**

Добромир Казанівський

СТ. КЕТЕРИНС (ST. CATHARINES)

Початком існування станиці в Ст. Кетеринс треба уважати ініціативні сходи́ни дня 6 вересня 1952 р., коли то вісім колишніх дивізійників і двох представників Крайової Управи обрали ініціативний комітет для підготування засновуючих Зборів. Комітет очолив М. Купратий, а секретарем обрано В. Козловського. І вже 23 листопада 1952 р. відбулися засновуючі Збори при приявності 26-х членів. Крайову Управу репрезентував полк. Порфірій Силенко.

Спочатку діяльність станиці була різна. Деколи здавалось, що станиця не існує, але витривалість поодиноких членів не дали станиці занідіти. 5 червня 1956 року за ініціативою станиці створився Комітет Комбатантських Організацій м. Ст. Кетеринс, який поставив собі за ціль поставити пам'ятник Незнаному Українському Воїнові. Тому в 1964 р. створено Комітет, до якого від станиці входили: Богдан Припляк, Роман Самотулка і Михайло Чернописький, а головував член Української Стрілецької Громади Василь Пласконіс. У неділю 17 жовтня 1965 р., в день Покрови, два священники – о. д-р Микола Комар і о. протоєрей Федір Легенюк, при участі представників уряду Канади, довершили чин освячення. Покривало знімав генерал військ УНР Михайло Садовський. Від того знаменного дня кожнорічно біля пам'ятника, що стоїть на площі української католицької церкви свв. Кирила і

Методія, відслужуються панахиди на Зелені Свята і в річниці боїв під Бродами.

Ст. Кетеринс, 17 жовтня 1965 р. Освячення пам'ятника Незнаному Українському Воїнові. Зліва: Джордж Бенъ (радник м. Торонто), дост. Пол Гельер (міністер оборони Канади), сот. Богдан Панчук, ген. Михайло Садовський. При престолі о. Михайло Блаженко, о. д-р Микола Комар, о. Богдан Остапович, о. прот. Федір Легенюк (не схоплений на світліні).

Дня 12 жовтня 1968 року, відсвятковано бенкетом і забавою 25-ліття створення Дивізії. Головним промовцем був полк. Порфiрiй Силенко. В 1969 році відслужено панахиду за ген. Миколу Капустянського.

Почавши з 1970 року, станиця завела гарний звичай влаштування вечерниць „Червоної Калини“, з вибором королеви. Цей гарний товариський звичай тривав аж до 1978 р., коли то 9 вересня відбулися останні вечерниці.

27 жовтня 1973 р. станиця брала зорганізовану участь у святкуваннях 30-ліття створення Дивізії, разом зі станицею в Гамільтоні. В 1976 р. головою станиці обрано енергійного „отамана“ Омеляна Гаврилишина. За його почином придбано прапор для станиці. Посвячення прапора відбулось 9 травня 1976 року. Прапор до посвячення тримали побратими: Михайло Скотів, Степан Василик, Петро Піжицький і Людвик Сьолковський. У тому ж році відзначено 50-ту річницю смерти Симона Петлюри, 8 жовтня відбулася зустріч із патріархом Йосифом.

29 жовтня відзначено 25-ліття станиці святковим бенкетом. Господарем бенкету був Микола Кобилецький, головним промовцем – Ігор Чмола з Боффало. На заставі до танців пригравала оркестра „Коломия“. З цієї нагоди видано одноднівку, редакцією якої зайнявся Добромир Казанівський. У склад організації комітету увійшли: Омелян Гаврилишин, Богдан Криницький, Володимир Павлусь, Микола Кобилецький, Василь Деркач, Кость Фіцик і Добромир Казанівський.

**12 жовтня 1968 р. Святкування 25-ліття створення Дивізії.
Головний промовець – полк. Порфiрiй Силенко.**

15 квітня 1979 р. станиця брала участь у демонстрації в обороні Валентина Мороза, який карався в гулагу. В тому ж році відбулася зустріч з ген. Петром Григоренком.

28 березня 1981 відбулася зустріч із членами родин. Запрошено гумориста Дмитра Ковча („Ковча-Пана“) і, як гостей, Лева Бабія і Остапа Сокольського. А в 30-ліття існування станиці відбуто зустріч, на яку запрошено членів Крайової Управи станиць Гамільтону і Боффало, Віру Ке, Дмитра Ковча і посестру Дибуну з Гамільтону, яка висвітлила фільм з Німеччини про пам'ятники полеглим побратимам.

10 вересня 1983 р. відсвятковано 40-річчя створення Дивізії. Головним промовцем був сотник Канадських Збройних Сил Богдан Панчук. Він тоді сказав знаменні слова – „що якщо б він був в Україні в 1943 році, то напено також зголосився б до Дивізії“. Присутні прийняли ті слова гримкими оплесками. Промовляли також – голова Головної Управи д-р Мирослав Малецький і д-р Остап Сокольський – від Крайової Управи. Сорокову річницю боїв під Бродами наша станиця відзначувала разом зі станицею в Боффало на пластовій оселі „Новий Сокіл“, на запрошення пластової станиці в Боффало. 8 вересня 1984 р. відзначено бенкетом 40-ліття боїв під Бродами, 30-ліття Станиці, і 70-ліття вимаршу Українських Січових Стрільців на фронт. Заплянована забава не відбулася з причини смерти патріярха Йосифа. Бен-

кет почався вмаршом на залю, одягнутих у свої ветеранські однострої, членів нашої і запрошених станиць, під командою дес. Богдана Криницького, зі співом „Машерують добровольці“. Господарем був Добромир Казанівський, головним промовцем – президент СКВУ Петро Саварин, якого представив Кость Фіцик. Промову-рецитацію виголосив дуже чуттєво Ігор Чмола з Боффало. Замість забави ми дали 300 дол. на СКВУ.

5 червня 1985 р. посвячено в Ніягара Фаллс пам'ятник на могилі капеляна нашої станиці о. Степана Столярчука.

29 червня 1987 р. станиця взяла участь у похороні великого приятеля дивізійників св. п. сотн. Богдана Панчука, члена канадського летунства, який відбувався на цвинтарі св. Володимира в Овквілл. 13 вересня того ж року ми брали участь у посвяченні пам'ятника Дивізії на дивізійній секції, а 22 травня 1988 р. – в посвяченні пам'ятника Слави УПА, на тому ж цвинтарі.

29 січня 1990 року на товариській зустрічі голова Крайової Управи Лев Бабій і секретар Корнило Когутяк нагородили „Золотим Хрестом за особливі заслуги“ членів станиці: Омеляна Гаврилишина, Костя Фіцика, Василя Миськова, Петра Піжицького і Добромира Казанівського, а 27 січня 1991 року – Володимира Павлуса і Іллю Сенкуся. 22 квітня 1990 р. під час спільного свяченого станиці Омелян Гаврилишин вручив „Золотий Хрест за особливі заслуги“ о. д-рові Миколі Комареві – за сердечне ставлення і оборону доброго імені дивізійників.

Декілька разів для святкувань запрошено хор „Бурлака“, а в 1987 році заходами станиці загостив до Ст. Кетеринс театр „Заграва“ з Торонта.

Члени Станиці (1996 р.). Сидять зліва: Л. Сьолковський, Б. Криницький, В. Павлусь, В. Михаськів, О. Гаврилишин, Д. Казанівський, М. Ющипко. Стоять 1-ий ряд зліва: П. Піжицький, М. Королюс, О. Шегда, М. Борщевський, В. Рекуляк, Р. Дошин, М. Лисюк. Стоять 2-ий ряд зліва: В. Дуб, П. Коваль, М. Коційовський, В. Гураль, Г. Ткачишин, В. Катериняк.

22 березня 1997 р. в церкві свв. Кирила і Методія була відправлена панахида за душі померлих членів станиці. Опісля відбувся спільний сніданок, на якому голова станиці Володимир Павлусь і Марійка Рекуляк вручили вдовам і родині померлих білі гвоздики. Це дало позитивний відгук у громаді.

28 вересня 1997 року відбувся Ювілейний Бенкет з приводу 45-ліття існування станиці. Головну промову прочитав голова КУ Лев Бабій. Він позитивно оцінив пройдений шлях і працю нашої станиці, вшанувавши при тому тих членів, які найбільше до цієї праці спричинилися. Присутніх було коло 200 осіб, з них коло 40 уніформованих побратимів зі станиць – Торонто, Гамільтон, Рочестер, Бюффало і нашої. Голова станиці В. Павлусь привітав присутніх і подав коротко історію станиці. Бенкет вміло провів Василь Рекуляк.

23 листопада 1997 р. репрезентація станиці взяла участь у відзначенні 40-ліття станиці в Рочестері.

Нормальні кожнорічні святкування нашої станиці – це панахиди за полеглих за волю України – на Зелені Свята. А за полеглих вояків Дивізії у боях під Бродами – відслужуються біля пам'ятника Незнаному Українському Воїнові біля церкви свв. Кирила і Методія, а також – участь біля міської ратуші при піднесенні українського прапора, при участі українських громадських організацій міста, наших священників і представників міста, участь у концертах з нагоди дат 22 січня 1918 і 1919 років. Від 1991 року День Незалежності відзначаємо 24 серпня. Також, по зможності, беремо зорганізовану участь з прапором, у панахидах по Степанові Бандері, Романові Шухевичеві, Листопадовій академії і різних церковних і громадських святкуваннях.

Під час Різдва члени збирають „Коляду“, а Зелених Свят – продають жетони і пересилають зібраний гріш до Крайової Управи. На наші потреби уряджуємо літом пікніки, які вже увійшли в традицію і мають гарні успіхи. З зібраних грошей деяку частину висилаємо нашим найбільше потребуючим побратимам в Україні, які відбули заслання і не мають від нікого помічі. В 1999 р. ми вислали для найбільше потребуючих Станиці Тернопіль 1.525 дол. Крім того, на заклик КУК, ми спонсорували одну студентку в Бразилії і виплатили їй 1050 ам. дол., а також дали допомогу студентові-біженцеві з Польщі – 1.800 дол. на студії. На оборону Івана Дем'янюка виплачено 700 дол., на оборону (Комісія Дешена) – 2.960, на оборону доброго іменни („За справедливість“) – 3.035. Коли додати до цих видатків наші датки на різні цілі, (видавничі фонди, поміч Україні), то сума перевищить 22.000 дол.

До обов'язків нашої станиці належить насадження квітів і чистота біля пам'ятника Незнаному Українському Воїнові. Є на цвинтарі в Ст. Кетеринс і могили наших воїнів з часів Визвольних Змагань, про які ми теж пам'ятаємо:

УСС – Пелешак Микола, Кузич Іван;

УНР – Казанівський Павло, Гейко, Мороз Федір, Яремій Михайло;

УГА – Цукорник Онуфрій, Шарик Михайло, Коссар Григорій, Перейми-біда.

На похоронах померлих побратимів вкривається домовину станичним прапором, а побратими в уніформах тримають почесну стійку, віддають останній салют. Під час похорону несуть домовину, а на „тризні“ звичайно

голова прощає покійного від станиці і складає родині вислови співчуття.

Всіх членів станиця нараховує 24. Померло 27.

Члени, які очоювали інші організації: Михайло Саламон, Василь Рекулук, Павло Соляр, Омелян Гаврилишин, Василь Михаськів, Костантин Фіцик, Володимир Павлусь, Микола Коцїйовський, Микола Кобилецький, Володимир Дуб, Добромир Казанівський, о. Степан Столярчук, Степан Василів.

Голови Станиці:

Роман Самотулка	1952-1956;
Костантин Фіцик	1957-1959;
Василь Михаськів	1960-1962, 1972, 1996, 1998 -
Богдан Пришляк	1963-1971;
Орест Шегда	1973-1975;
Омелян Гаврилишин	1976-1984, 1986-1995;
Василь Деркач	1985;
Володимир Павлусь	1997.

СУДБУРИ (SUDBURY)

Станицю засновано в квітні 1952 року. В склад управи ввійшли: Роман Барицький – голова, Дмитро Ковч – заступник голови, Євген Макаруха – секретар, Роман Хоміцький – фінансовий референт, Степан Пасіка – член.

Станиця провела понад чотири декади діяльності, влаштуовуючи самостійні імпрези, святкування й працюючи в релігійному, суспільно-громадському, молодіжному та політичному відтинках. Всю працю спрямовувано в обороні українського поневоленого народу червоною Москвою та наголошувано ідею побудови Української Самостійної Соборної Держави. Свого часу Станиця начислювала 68 членів та була однією з активніших Станиць Канади, – за словами Богдана Підгайного, колишнього голови Крайової Управи Братства та визначного політичного діяча. Варто навести декілька слів із звіту Крайової Управи з дня 25 грудня 1965 р. на З'їзді Братства, під заголовком „Молодь“: „В 1965 році курінь торонтського Пласту, під проводом місцевої Станиці Братства в Судбури, під керівництвом Г. Савкова, відсвяткував 21-шу річницю битви під Бродами при ширшій участі українського громадянства міста Судбури і околиці.“

Українці міста Судбури відзначили срібні роковини створення 1-ої Української Дивізії УНА в суботу 26 жовтня 1968 р., взявши участь в бенкеті і балі, що їх влаштувала місцева Станиця Братства Дивізійників в залі СУМ – ЛВУ.

На імпрезі Президію складали: представник ЛВУ В. Давидяк, від СУМ В. Купчак, голова Відділу БУК Т. Павлюх, заст. голови БУК Г. Панас, представник Української Католицької Церкви о. М. Вербицький, голова УКЮ панна О. Громаяк, голова Відділу УНО М. Шіпош, від Української Стрільцької Громади сотн. Р. Барицький, від Головної і Крайової Управ та Станиці Братства в Торонто І. Шостак. Ювілейні святкування звеличав своєю при-

сутністю полк. П. Силенко, якого присутні після його головної доповіді вшанували повстанням з місць.

Програму вечора розпочав коротким словом довголітній голова Станиці Братства П. Савків, підчеркуючи жертвенність української молоді в рядах Дивізії „Галичина“, УПА і інших військових з'єднаннях в боротьбі за волю України з-перед 25 років. Присутні однохвилинною мовчанкою вшанували поляглих за волю України. Опісля о. М. Вербицький провів молитву. П. Савків представив всіх представників, що були запрошені за головний стіл. Кожний представник від своєї організації зложив привіт.

Після привітів В. Давидяк представив полк. П. Силенка та розказав про його участь в рядах українських збройних сил в двох світових війнах, його велику посвяту українській справі, за яку полк. Силенко заплатив найвищу ціну, – ціну самотнього сина Миколи, що згинув на полі слави в рядах Української Дивізії.

Доповідь полк. П. Силенко прочитав у військовому стилі, пригадуючи про світлу ролю 1-ої УД та обставини, в яких вона творилась, підкреслюючи високу національну свідомість та ідейність її членів, що добровільно зголосувались до боротьби за українську державність. Звернув увагу на теперішній стан, на наші обов'язки і допомогу у визволенні українського народу.

По проведенні о. М. Вербицьким кінцевої молитви, закінчено бенкет піснею „Не пора, не пора...“

Після бенкету, відбулася забава. Присммно відмітити те, що діти дивізійників, що згуртовані в СУМ (може і недивізійників) своєю присутністю збагатили це свято.

Управа і члени Станиці допомогли зорганізувати Комітет „Поміч Україні у виборах“, під патронатом місцевого Відділу Конгресу Українців Канади. Проведено збірку в Судбури і околиці, яка принесла суму 4.755 дол. Згадану суму грошей вислано до Міжнародного Центру Сприяння Демократії та Державности України. Дня 15 грудня 1993 року на надзвичайних зборах Конгресу Українців Канади, Відділ в Судбури, було відмічено 50-ліття створення Дивізії „Галичина“, яка згодом стала 1-ою УД УНА. Історію Дивізії переповів Григорій Савків. Хвилиною мовчанки вшановано пам'ять полеглих її вояків.

В часі сорокдворічної діяльності Станиці головами були: Роман Барницький – 1952 р., 1954 р.; Володимир Семенюк – 1954 р.; Степан Пасіка – 1955 р.; Володимир Павлусь – 1957-1958 р.р. Григорій Савків був головою 36 років.

З огляду на біологічний процес, вже в третій і в четвертій декадах настав поступенний спад членства, 26 членів переселились до інших міст Канади і США, 26 відійшли у вічність. Деякі активні припинили свою діяльність з огляду на похилий вік та фізичні недомагання.

В останній декаді при меншій кількості членів, Станиця була діяльна та проводила працю в міру можливостей та своєї спроможності.

Дня 8 червня 1994 р. Управа Станиці і Контрольна Комісія на своєму засіданні, проаналізувавши ситуацію, рішили розв'язати Станицю.

Маю честь зложити щире подяку всім членам Станиці, їхнім родинам та цілій українській громаді міста Судбури та околиці, всім місцевим україн-

ським організаціям за щирю співпрацю.

Григорій Савків, голова

Р. С. Від 1994 р. Осип Торищак став уповноваженим і при співпраці з о. митратом М. Приймою за роки 1995-97 зібрав на коляду-допомогу інвалідам в Україні 5.600 дол.

Михайло Савчук

ТАНДЕР БЕЙ (THUNDER BAY)

Ініціаторами творення Станиці в Тандер Бей були колишні вояки Дивізії: Василь Сірський, Ілько Яремчук і Володимир Лащук. За їхнім старанням були скликані 14 вересня 1952 р. Збори, на яких формально засновано Станицю. Членами Станиці стало тоді 17 осіб. Першим головою обрано (сьогодні вже покійного) хор. Володимира Тивонюка.

Існування і працю Станиці можна поділити на три періоди. Перший охоплює діяльність від часу її заснування до 1960 року. Другим періодом треба уважати повний застій праці в 1960-1968 рр. Третій почався з відновленням діяльності у вересні 1968 року.

Управа Станиці. Сидять зліва: Михайло Савчук, Ілько Яремчук, о. декан Юліян Габрусевич, Роман Проців, Володимир Лащук. Стоять: Михайло Крися, Богдан Стахів, Омелян Жандон, Василь Кондрат, Іван Федорчук.

Початкові роки існування Станиці позначувалися доволі несприятливими умовами. Більшість членів працювала на сезонних роботах поза містом, їх участь в організованому житті Станиці була часткова. Помимо перешкод. Станиця досягнула тоді поважних успіхів. Нав'язано співпрацю з місцеви-

ми українськими молодіжними організаціями і разом з ними влаштовувано спільні імпрези. Розвинено акцію допомоги тим, що залишилися в Європі. Вислано допомогу студентам та науковим установам. Разом придбано та вислано на різні потреби у 1953 до 1960 р.р. 1.267 дол. Це був гарний показник вияву праці Станиці. На жаль, після тих початкових успіхів, наступив занепад діяльності Станиці.

У 1968 р. прибув до Форт Вільяму на душпастирську працю колишній капелян Дивізії о. Юліян Гарбусевич. За його почином відновлено у вересні 1968 р. існування Станиці. До замітніших проявів діяльності слід зарахувати такі імпрези:

- Відзначення ювілейним бенкетом 25-річчя створення Дивізії 25 січня 1969 р. Підготуванням ювілею займався Комітет з Михайлом Савчуком у провіді. Промову на бенкеті виголосив д-р М. Малецький, представник Крайової Управи. Ці ювілейні святкування були добре підготовані та успішно проведені.

- Вечір гумору і сатири. Автор Микола Понеділок з Нью-Йорку читав свої гумористичні фелейтони про іміграцію і імігрантів 16 жовтня 1971 року.

- Під час відвідин у Тандер Бей Верховного Архисніскопа і Кардинала Йосифа Сліпого у травні 1973 р., члени Станиці виконували функцію впорядників.

- Розваговий вечір 30 жовтня 1976 року з участю октету „Побратими“ та гумориста з Торонта Дмитра Ковча.

- Ювілей створення Дивізії та посвячення прапора Станиці 27 січня 1979 року. На бенкеті промовляв Роман Колісник з Торонта. В торжестві посвячення прапора взяли участь парохі українських католицьких і православних церков: о. крилошанин Юліян Гарбусевич, о. митрат Микола Малюжинський, о. радник Роман Ганкевич і о. Павло Зміївський. Усі члени Управи, а зокрема о. М. Малюжинський і М. Савчук, причинилися своєю працею до успішного проведення цих святкувань.

- Відвідини Станиці головою Крайової Управи д-ром Остапом Сокольським 21 березня 1981 року та його зустріч з членами Станиці і громадянством. Д-р О. Сокольський прочитав 22 березня доповідь на святкуваннях присвяченим Шевченківським роковинам.

- Ансамбль „Побратими“ при Станиці і запрошений ансамбль Спілки Української Молоді „Барвінок“ виступили 17 лютого 1982 р. Дохід (500 дол.) з імпрези вислано Українській Іміграційній Службі в Торонті, як допомогу для українських біженців з Польщі.

- Для здобуття фондів Станиця проводить кожного року коляду, звичайно один раз в році влаштовує „пікнік“ та іноді „стер“.

- За 1969-1984 року зібрано на Коляду 3.600 дол., які вислано до Крайової Управи з призначенням на допомогу інвалідам та колишнім воїнам Дивізії.

- На пресовий фонд журналу „Вісті комбатанта“ вислано 410 дол.

- Оподаткування Станиці до Світового Конгресу Вільних Українців – 450 дол.

- На потреби Крайової Управи Братства – 1.470 дол.

- Товариству „Броди-Лев“ на опіку воєнних могил у Європі – 494 дол.

Ансамбль при Станиці „Побратими“. Керівник: о. М. Малюжинський.

- Шевченківська Фундація – 50 дол.
- Енциклопедія Українознавства – 100 дол.
- Допомога хворому членові Станиці Братства – 450 дол.
- Допомога українським біженцям з Польщі – 192 дол.

Від часу відновлення діяльності Станиці вислано на вищеподані потреби 7. 716 дол.

Кожного року під час Зелених Свят члени Станиці беруть участь в па-нахидах за полеглих, а в річницю боїв під Бродами – в церквах за полеглих друзів.

Не маючи власного дому, Станиця користується приміщеннями українських організацій та парафій. За це належиться подяка Т-ву „Просвіта“ на вул. Сімсон, філії УНО, парафії церкви Успіння та парафії церкви Преображення.

При Станиці існував вісім років чоловічий вокальний ансамбль „Побратими“. Протягом того часу він виступав із самостійними концертами та брав участь у численних імпрезах, які організували відділ КУК та інші організації в Тандер Бей. Три рази ансамбль виїжджав з концертама поза місто: 13 вересня 1980 р. у Форт Францес, а 14 – в Кенорі, 10 жовтня того ж року виступав на зустрічі дивізійників у Вінніпегу з нагоди Конгресу КУК. За час своєї діяльності „Побратими“ виступали тридцять вісім разів на концертах та імпрезах. Диригентом ансамблю був митрофорний протоєрей о. Микола Малюжинський.

У 1984 році Станиця відзначала дві події з минулого життя. 26 лютого

відбувся ювілейний бенкет для відзначення 40-річчя від дати проголошення про творення Дивізії, та 30-річчя існування Станиці.

У рамках програми відбувся апель членів Станиці в пошану померлих її членів. Доповідь на бенкеті прочитав гість із Торонта – д-р Василь Верига. У концертній частині співали октет „Побратими“ та дуєт пань О. Яремчук і З. Зміської. Бенкет був добре проведений та прихильно оцінений численною публікою.

Несподівано, 40 років після закінчення Другої світової війни, склалися у Канаді події, які відносяться до колишніх вояків Дивізії та української громади, у 1985 році була покликана урядом Канади до життя судова Комісія із завданням виявлення воєнних злочинців, які поселилися у Канаді після війни. КУК, був репрезентантом української громади до Комісії. Братство мало свого юридичного представника.

Станиця, відгукнувшись на звернення КУ, провела поміж своїми членами збірку фондів на покриття коштів, і вислано 8.685 дол.

Першим головою на засновуючих Зборах 14 вересня 1952 р. обрано Володимира Тивонюка.

Дальші голови:

- Р. Проців (1972, 1981-1982),
- Ілля Яремчук,
- о. миграт М. Маложинський,
- Іван Федорчук (1978-1989),
- Михайло Савчук (від 1990 до сьогодні).

Петро Дем'янюк

ТОРОНТО

Торонтська Станиця – це перша, що створилась у Канаді 8 жовтня 1950 року, є найбільш численною (число членів у свій час сягало 300), дала початок організуванню інших Станиць Канади. Основниками були: Василь Бирик, Володимир Гриньох, Володимир Молодецький, Богдан Лялюк й інші. Перша Управа Станиці, що оформилась Загальними Зборами в 1951 році: голова: Василь Бирик; члени: Володимир Гриньох, Олександр Мазуренко, Василь Палієнко, Ярослав Гірний (Клос), Степан Гула, Володимир Молодецький. Члени Станиці включились в працю української громади. Нав'язано співпрацю з ген. М. Садовським, полк. А. Кузьмінським, сот. М. Луцьким й іншими ветеранами.

Зустріч з командувачем Української Національної Армії ген.-полк. Павлом Шандруком відбулася 18 квітня 1951 року.

22 липня 1951 р. відслужено першу панахиду в українській Католицькій і Православній церквах за полеглих вояків Дивізії у боях під Бродами. На жалібній Академії головну доповідь прочитав хор. М. Головатий.

Станичний прапор був посвячений 12 червня 1960 р. з участю ветеранів і української громади.

Станиця підготувала й провела 1-ий Крайовий Делегатський З'їзд Братства в Канаді 12 жовтня 1952 року, на якому обрано першу Крайову Управу.

Голови Станиці:

- Василь Бирик (8 жовтня 1950 – 23 листопада 1952),
 - Степан Гуляк (23 листопада 1952 – 29 листопада 1955; 26 жовтня 1958 – 2 квітня 1961; 12 травня 1963 – 26 березня 1972),
 - Василь Палієнко (29 листопада 1955 – 29 листопада 1956),
 - Андрій Коморовський (29 листопада 1956 – 23 листопада 1957; 11 квітня 1976 – 16 квітня 1978),
 - Микола Бойко (3 листопада 1957 – 26 жовтня 1958; 2 квітня 1961 – 18 лютого 1962),
 - Мирослав Бігус (18 лютого 1962 – 12 травня 1963; 26 березня 1972 – 11 квітня 1976),
 - Лев Бабій (6 квітня 1978 – 16 липня 1986),
 - Петро Дем'янюк (16 липня 1986 до сьогодні).
- Капеляном Станиці був о. крилошанин Володимир Шараневич, а після його смерті є о. митрат Петро Стецюк.

В. Бирик – перший голова Станиці.

М. Бігус – голова Правління залізного Фонду Станиці.

П. Дем'янюк – діючий голова Станиці.

В 1956 році відкрився український відділ у військовій американській школі перекладачів у Монтерей, Каліфорнія. На заклик проф. Яра Славутича, викладача в тій школі, Станиця придбала й вислала 500 опрацьованих українських книжок коштом 1.500 дол. з вклеєною у кожну книжку дедикацією, що містила фразу:

„[Україна] невпинно бореться проти московського імперіялізму“, яку прийшлося дещо змінити, щоб „політичне“ задовольнити дирекцію російського відділу школи, якому підлягав український відділ. В дедикації також, між іншим, сказано: „...Братство колишніх вояків 1-ої Української Дивізії, учасників протибільшовицьких боїв під час другої світової війни, дарує цю книгу для студентів українського відділу Військової Школи Мов“.

Фонди для потреб Станиці приходять з членських внесків, імпрез орга-

нізованих Станицею, коляди, яку Станиця проводить в час Різдвяних Свят, також із „Дивізійної Маланки“, що впродовж довгих років, була одна з найбільш популярних в Торонті, а в разі більших потреб були проведені серед членів окремі збірки.

Управа Станиці, 6 квітня 1969 р. Сидять зліва: І. Кушніренко, Люба Чолкан, сот. С. Гуляк – голова, В. Верига і А. Чорній. Стоять: М. Засідко, П. Кудла, Ю. Вільшинський, М. Рудзік, М. Піцюра, І. Церковник і В. Габа.

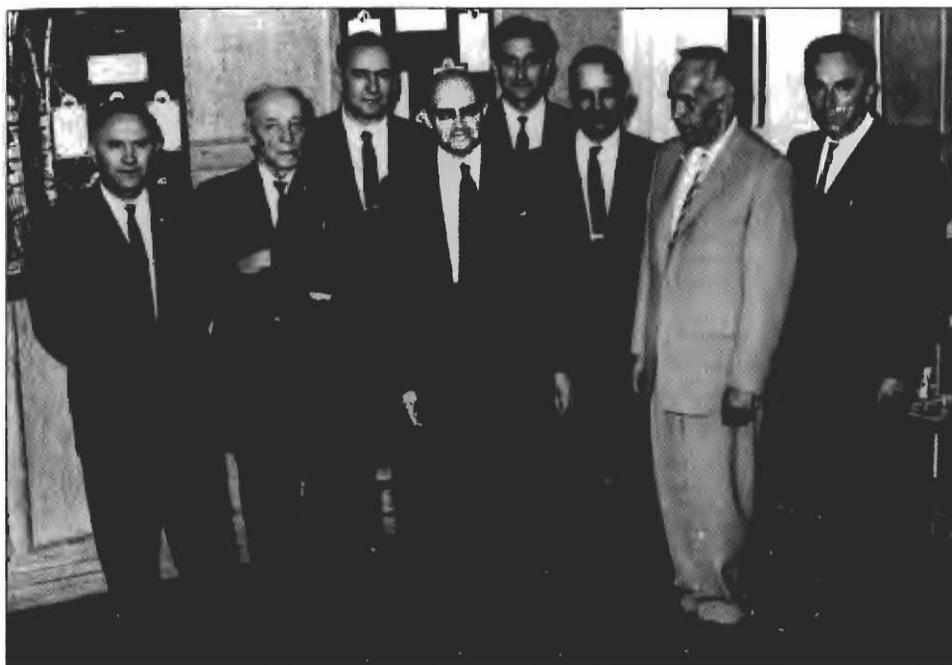
Для фінансової бази, на пропозицію Андрія Коморовського, створено „Залізний фонд“ 26 жовтня 1958 року. Першим головою обрано С. Петрова, а після його смерті головою став Мирослав Бігус. Цей фонд до кінця 2000 року виплатив 146 тисяч доларів на різні цілі в тому:

- 26 тис. на стипендії для студентів у Бразилії, Румунії, Україні і Канаді;
- 8 тис. на допомогу сім'ї ген. Григоренка в США;
- 27 тис. на допомогу дисидентам, Народному Рухові й іншим інституціям в Україні;
- 10 тис. на наукові інституції,
- 15 тис. на видання книг,
- 15 тис. на центральні українські організації,
- 7 тис. на освітню роботу Чорноморської Фльоти,
- 6 тис. на Українську імиграційну службу.

Крім цього, Станиця давала допомогу: українським інвалідам (100 тис.), поміч установам в Україні – жертвам Чорнобиля, інституціям, пресі і ін. (40 тис.), оборону доброго імені (50 тис.) та ін.

Впродовж 50 років. Станиця жертвувала на різні громадські, церковні,

наукові установи, потребуючим в Україні й діяспорі понад 300 тис. дол.

Проф. В. Кубійович серед дивізійників в Торонті. Проф. В. Кубійовича щиро вітали Станиця і Крайова Управа Братства, не забуваючи про фінансову потребу на видання Енциклопедії Українознавства, яка виходила під його редакцією. Поза щорічними дотаціями, Станиця виплатила 1.000 дол. на один зошит ЕУ, а Крайова Управа знову зобов'язалася виплатити 1.000 дол. на ще один зошит. Ледве чи яка організація може похвалитися такою жертвенністю. Зліва: сот. Ст. Гуляк – голова Станиці, сот. УГА П. Бігус, М. Бігус, проф. В. Кубійович, Ю. Копистянський, проф. З. Зелений, д-р М. Малецький – голова КУ Канади, мгр. Б. Кальба.

Спільно з Крайовою Управою, Станиця влаштувала різні імпрези і ювілейні святкування Братства, ось деякі з них:

В 10-ту річницю боїв під Бродами, влаштовано святкову академію, на якій головну доповідь прочитав учасник тих боїв полк. Роман Долинський з Нью-Йорку, а в 20-ту річницю зі словом виступив поручник Мих. Ліщинський з Філядельфії.

Кожного року в липні Станиця організує Соборну Панахиду і тризну в пам'ять полеглих вояків дивізії „Галичина“. Участь беруть ветеранські організації з прапорами і українська громада.

У роках 1963-65 Станиця була спонсором юнацького пластового 9-го куреня ім. князя Мономаха, під проводом побр. Андрія Коморовського (опікун), Володимира Тивонюка й Володимира Гузара. Під час таборування курінь відзначив 20-ліття створення Дивізії (оселя „Говерля“), 20-ліття боїв під Бродами (місцевість Галібуртону), і спільно з СУМ та МУНО 21-шу річ-

ницю боїв під Бродами в місцевості біля Еспаніолі над Довгим озером (Long Lake), в цьому теж допомогла управа Станиці в Судбурах. Для цих таборів була опрацьована програма, відповідно до річниць.

14 грудня 1963 р. відзначено 20-річчя створення Дивізії з участю ген. Михайла Крата з Детройту.

Станиця видала книгу Евстахія Загачевського „Львівська братія“ та Односторонки з нагоди відзначення:

- 25-річчя постанови 1-ої УД УНА в 1968 р. (96 ст.),
- 30-ліття Станиці в 1981 р. (56 ст.),
- 50-ліття Дивізії „Галичина“ в 1993 р. (16 ст.),
- 50-ліття боїв під Бродами в 1994 р. (42 ст.),
- з 50-річчя створення Української Національної Армії в 1995 р. (12 ст.),
- „50-річчя спорту 1-ої УД УНА“ спільно з СТ „Україна“ в 1995 р. (16 ст.),
- „У 50-ті роковини“ з нагоди Золотого Ювілею Станиці в 2000 р. (62 ст.).

Коли до Торонта приїхав з Південної Америки кол. диригент хору „Бурлака“ в Ріміні Степан Гумінілович, він організував з колишніх і нових співаків відновлений хор „Бурлака“ у 1975 році.

В жовтні 1990 року відзначено бенкетом 15-ту річницю відновлення хору „Бурлака“. З тієї нагоди, хорові і диригентів Олегові Хмилеві вручено „Золотий Хрест за особливі заслуги“, а всім хористам – „Почесні грамоти“. Почесними гостями на бенкеті були депутатка до Верховної Ради Ірина Калинець і довголітній в'язень советських таборів Данило Шумук.

Станиця взяла участь з прапором у відзначенні 50-ліття створення дивізії „Галичина“ у Львові в серпні 1993 р.

Проголошення незалежності України також вплинуло на діяльність Станиці. Багато колишніх вояків Дивізії, які попали в полон по боях під Бродами, чи скривались довгі роки, опинились в тяжких життєвих обставинах. Братство, в тому Торонтська Станиця, спрямовують допомогу для них.

Торонтська Станиця є складовою організацією КУК, відділ Торонто, активно підтримує їхню діяльність і завжди бере участь, часто зі своїми прапором, в демонстраціях чи маніфестаціях, як: демонстрація за незалежність України в 1954 р., 25-річчя і 50-річчя голодомору в Україні, демонстрація проти відвідин Косигіна в 1971 р., в обороні віри і церкви в Україні в 1976 р., в річницю аварії „Чорнобиля“ 1987 р., з нагоди 1000-ліття Хрещення України в 1988 р. та ін.

В багатотисячній маніфестації з нагоди успішного референдуму проведеного в Україні 4 грудня 1991 року Станиця взяла активну участь і була відповідальна за лад і порядок підчас неї перед міською ратушею.

На пропозицію Управи Станиці, створено „Ветеранський Комітет“, який організує Соборну Панахиду під час Зелених Свят на українському цвинтарі ім. св. Володимира в Овквіл, поблизу Торонта. Станиця також бере участь з прапором у щорічній панахиді перед пам'ятником в Українському Парку в пам'ять українсько-канадських вояків Канадських Збройних Сил.

З ініціативи Юліяна Вільшинського при Станиці існував Стрілецький гурток від 1963 до 1986 р. Ю Вільшинський був його головою. Гурток збудував приписову стрільницю на оселі „Говерля“, біля Торонта, де відбувалися змагання у стрільні з малокаліберних крісів і пістолетів декілька разів на

рік. Були теж змагання між молодіжними організаціями СУМ, Пласт і ОДУМ за перехідну чашу.

Стрілецький гурток. Перший зліва керівник гуртка Ю. Вільшинський.

Станиця влаштовувала публічні дискусійні „круглі столи“ й доповіді на різні теми (проф. Зенон Зелений, проф. Володимир Кубійович, д-р Атанас Фіголь, ген. Петро Григоренко, Данило Шумук, ред. Володимир Душник, сот. Богдан Панчук і ін.).

Контекстантки на Балі комбатантів. Зліва: Віра Скоп, Лідія Цимбалюк, Маруся Довгаль, Маруся Якубів (представниця „Вістей комбатанта“), Маруся Білан, Ліда Теслевич і Галя Цибульська.

Від 1972 до 1980 року, за ініціативою Станиці, влаштовувано „Баль комбатантів“ з вибором кралі журналу „Вісті Комбатанта“, яка репрезентувала журнал на „Балі преси“. Дохід призначувано на „Вісті Комбатанта“ й інші організації (разом 18,819 дол.).

В 1957-59 рр. Станиця поставила ревії „Супутник вибрав волю“ і „Під веселим оборогом“ авторства Василя Софронова-Левицького, музичний керівник – Л. „Ябцьок“-Яблонський, які втішалися великою популярністю.

Від 1968 року влаштовувано популярні вечори легкого жанру для відзначення діячів Братства і громади: проф. Зенона Зеленого, д-ра Мирослава Малецького, сот. Богдана Підгайного, д-ра Григорія Шиманського, д-ра Василя Веригу, Петра Саварина – гостя з Едмонтону, Михайла Селешка, полковників Григорія Сосідка й Порфірія Силенка, Мирослава Бігуса, Юліяна Темника і Олексу Яворського, о. Володимира Шараневича, Івана Падика, Осипа Мудрого, Михайла Рудзіка.

Відзначено з іншими ветеранськими організаціями „75-ліття вимаршу Січових Стрільців на фронт“ бенкетом з мистецькою програмою.

Відзначення 30-ліття існування Станиці відбулося 7 листопада 1981 року бенкетом і випуском брошури про діяльність (56 ст.). Дохід 4.000 дол. передано Українській іміграційній службі.

З нагоди 35-ліття створення Дивізії і 30-ліття заснування спортивного Товариства „Україна“ в 1978 році відбулись змагання „олд боїв“ дивізійників з „олд боями“ СТ „Україна“. Згодом, 10 грудня 1995 року, спільно відзначено 50-ліття спорту в Дивізії, на якому кол. голова СТ „Україна“ Микола Валер прочитав доповідь про український спорт в діяспорі, підкреслюючи вклад дивізійників, а Остап Стецьків влаштував виставку світлин з спортивного життя в таборі полонених в Ріміні й видав брошурку про цей період.

Голова Крайової Управи Лев Бабій, секретар Корнило Когутяк і голова Станиці Петро Дем'янюк вручили О. Стецькові Золотий Хрест за особливі заслуги, а грамоти отримали наступні дивізійники: Василь Бирик, Лев Бекевич, Володимир і Лев Дичковські, Володимир Лесюк, Богдан Опалевич, Остап Стецьків (копаний м'яч); Ярослав Окпиш, д-р Богдан Шухевич, Іван Опришко (бокс); Ярослав Бучинський, д-р Богдан Лялюк, о. д-р митрат Мирон Стасів (легка атлетика), Корнило Когутяк (відбиванка).

Станиця дала допомогу Дивізійному Музеєві у Львові, при школі ім. Маркіяна Шашкевича, який створив і ним опікується Ігор Федак.

Від 1997 року Торонтська Станиця є „споріднена“ з Осередком Української Мови в Маріюполі і фінансово йому допомагає.

Для утримання зв'язків з членами та інформації Станиця видає „Обіжник“, який виходить чотири рази в рік. Його отримують всі члени Станиці, а також і інші Станиці Братства в Канаді Америці й Україні. Редакторами „Обіжника“ були: Ярослав Петрів, Теодор Юркевич, Іван Шостак, Михайло Піщора, Роман Колісник, Володимир Молодецький, Іван Падик, а від 1991 року до сьогодні – Маркіян Комар.

Станиця придбала для своїх членів окрему секцію (635 місць) на цвинтарі ім. св. Володимира, де збудовано пам'ятник „Борцям за волю України“ й кожний нагробний пам'ятник є стандартний у військовому стилі. Адміністратор – Корнило Когутяк.

Управа Станиці. Сидять зліва: Іван Падик, Корнило Когутяк, Лярій Кушніренко, Петро Дем'янюк (голова), Василь Чупринда, Маркіян Комар, Євген Логаза. Стоять зліва: Петро Кудла, Маркіян Когут, Михайло Рудзік, Віктор Швець, Володимир Любка, Лев Бекесевич, Михайло Василик, Михайло Мельник, Михайло Грицишин, Богдан Чамбул, Василь Радевич, Ярослав Дутка, Іван Крупка. 5 травня 1996 р.

Посвячення пам'ятника полеглим воїнам Дивізії „Галичина“ на цвинтарі св. Володимира на оселі „Київ“ біля Торонта, на секції дивізійників. Справа: о. В. Шараневич, о. митрофорний протопресвітер П. Бублик, о. д-р М. Стасів і о. крилошанин П. Стецюк.

Соборна Панахида за полеглих воїнів у боротьбі за українську державність на кладовищі в Овквіл 19 червня 1994 року.

Відправляють владики, зліва: єпископ Юрій Каліщук (УПЦ), митрополит Володимир Стернюк (УГКЦ-Львів), єпископ Ізидор Борецький (УКЦ).

Ветерани складають вінок перед пам'ятником українським канадським воїнам. Зліва: М. Кошик від Товариства кол. вояків УПА, О. Жигар – Об'єднання кол. вояків УПА, П. Дем'янюк – Б-ва кол. вояків 1-ої УД УНА.

В 1977 році Станиця зайнялася похороном полк. Порфірія Силенка на цвинтарі „Парк Лавн“ і сотника Канадського Летунства Богдана Панчука, похованого на українським цвинтарі ім. св. Володимира в Овквіл, Онт., біля Торонта в 1987 р. на Дивізійній секції – як він цього собі бажав.

З перспективи 50 років, можна ствердити, що Торонтська Станиця – це поважна ветеранська організація, яка належно оцінена і респектована українською громадою. Мабуть, немає організації в Торонті, в якій у свій час, не було б дивізійників, часто на провідних постах, і також у центральних організаціях, як: д-р Остап Сокольський – голова КУК, Відділ Торонто; він теж був президеном Канадського Клубу етнічних журналістів і письменників; д-р Василь Верига – генеральний секретар СКВУ і віце-президент СКУ; Леонід Філь – фінансовий референт СКВУ та голова Крайової Екзекутиви Українського Національного Об'єднання; інж. Ярослав Соколик – голова КУК, Відділ Торонто, голова Б-ва Українців Католиків і генеральний секретар СКУ.

**Міністер оборони Канади дост. Павл Гельєр на балю дивізійників.
Сидять зліва: сот. Б. Підгайний, д-р М. Малецький, Міністер Оборони
– дост. Павл Гельєр, В. Гузар, сот. С. Гуляк. Стоять: І. Шостак, А. Чорній,
В. Верига, о. В. Шараневич, І. Кушніренко, І. Церковник, В. Габа і Я. Слободян.
(13 січня 1967 р.)**

ХОР „БУРЛАКА“ – ТОРОНТО

Коли вояки Української Дивізії в 1945 р. опинились в таборі полонених в Белярії (Італія), хорунжий Степан Гумінілович створив хор „А“, пізніше перемінив назву на „Бурлака“. Коли С. Гумінілович виїхав з табору, перенесеного до Ріміні, його місце зайняв професор Євген Пасіка (Ярема Гордій). Весною 1947 р. перевезено полонених до Англії. В Англії хор проявляв свою діяльність до осені 1948 р. По зліквідуванні таборів, останнім концертом у Шеффільді, хор припинив свою діяльність, а хористи роз'їхались по світі.

Коли С. Гумінілович емігрував з Чиле до Торонта, він створив хор, щоб записати на платівці пісні, що їх співали вояки в Дивізії. Про мистецьке виконання платівки „Дивізіє, гей, рідна мати“ подбав сам диригент, а акомпаньовала на піано Христя Гарасовська-Шевчук.

Диспонуючи добрим голосовим матеріалом, рішено далі продовжувати працю з хором, і при кінці 1975 року в Торонто „віродився“ хор „Бурлака“. Обрано Управу хору, головою якого став Михайло Галюк, адміністратором Василь Чупринда, секретарем Іван Шостак, а касиром Микола Німчук. Завданням управи було подбати про фонди для випуску нової платівки „Дивізіє, гей, рідна мати“, на народні строї, „таксидо“, в чому з допомогою прийшли: Станція Братства Дивізійників в Торонто, Комітет Українців Канади, Шевченківська Фундація у Вінніпегу та Лотерійна Корпорація „Вінтаріо“. Основою репертуару стала вояцька пісня, однак хор співав релігійні, народні, клясичні, а як заходила потреба, і чужинецькі пісні. Хор складався в більшості з бувших дивізійників, тому оформився під егідою Станції Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Торонто.

На запрошення Комітету Українців Канади хор вперше виступив на святі на пошану Івана Франка в залі театру Раєрсон в Торонто в 1976 році. Заходом Станції Братства Дивізійників в Клівленді, Огайо, відбувся 1977 р. концерт в Парма. Для атракції запрошено до виступу під час концерту гумориста Володимира Довганюка в ролі Гриця Зозулі. Диригент С. Гумінілович з причин здоров'я весною 1978 р. залишив хор. Місце його зайняв молодий учитель музики Остап Брездень, який впродовж року для акомпаньяменту, замість піано, вживав оркестру. В 1979 р. диригентом став молодий талановитий соліст, тенор – Олег Хміль, учитель музики в середній школі, який впроваджував іновачії в хорі, робив обрібки пісень та акомпаньяменти на піано. В Торонто хор брав участь у Святі державности 22 січня, влаштував традиційні різдвяні концерти, при співучасті хорів „Веснівка“, „Ясмин“, „Поліфонія“, тріо „Верховина“, „Капелі Бандуристів ім. Гната Хоткевича“, „Капелі Бандуристів ім. Григорія Китастого“, брав участь у концертах: „День спадщини“, „Свято вождів“, „Свято героїнь“, „Листопадовий зрив“, кожнорічно в панахидах за дивізійників, полеглих в боях під Бродами.

Humane Society (організація, що піклується домашніми звірятами) спонсорувала серію концертів з танцювальною групою Миколи Балдецького „Веснянка“, в яких хор включив кілька англійських пісень.

Хор виїжджав в турне до міст США і Канади. Слід вирізнити величавий концерт в Чікаго, який відбувся з нагоди 40-річчя створення Дивізії „Галичина“. Успіхи частково завдячує хор американським співакам, які приїжджають на проби, а це: Теодосій Пришляк – Боффало, Степан Ольшанський, Микола Єйна та Євген Кулик – Рочестер.

Приємні спомини остались з турне по Європі в травні 1985 р., що на запрошення Мюнхенської Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА хор відбув з нагоди 40-річчя створення Української Національної Армії, а одночасно 40-річчя закінчення Другої світової війни та боїв під Фельдбахом. У тому турне хором диригував композитор Зенон Лавришин.

6 грудня 1980 р. відбулися ювілейні відзначення 35-річчя заснування хору „Бурлака“ в Риміні, 5-ліття його відновлення в Торонті. На світлині, зліва: Олег Хміль – диригент, Степан Гумінілович – засновник першого й відновленого хору, Євген Пасіка, який прибув з Рочестеру, США – наступний диригент після Ст. Гумініловича у Риміні й Великобританії.

Перед виїздом хор виступив з концертом в Торонто, була згадка про відхід у вічність у січні 1985 р. засновника хору Степана Гумініловича. Рік пізніше, при співпраці тріо „Верховина“ та гостя – бандуриста М. Моти з Монтреалу, влаштовано меморіальний концерт в 1-шу річницю смерти С. Гумініловича. З Торонто, через Англію, хор прибув до Мюнхену 15 травня. По полудні відбулася зустріч з представниками української громади, а увечері – концерт. Наступного дня хор поїхав до Австрії, до Фельдбаху. 17 травня відвідини цвинтарів полеглих вояків в Санкт-Штефан, Бірбавм і Гнасі, де відправлено панахиду під пам’ятниками. По полудні відбулася зустріч з мером Фельдбаху А. Гармтодтом. Він сказав, що посольство ССРСР, довідавшись про відмічення 40-річчя закінчення Другої світової війни з дивізійниками, вимагало цього не робити. Мер відповів: „Вперше ці роковини відзначу з дивізійниками, а потім буду з вами говорити.“

Відбулась зустріч з австрійськими ветеранами.

18 травня у Фельдбаху відбулися парада й церемонії, зложення вінків перед пам'ятником Українському воїнові та в Крипті, де на стіні вмурована гранітна таблиця з написом в двох мовах: „Поляглим за Бога і Волю України“.

Під час концерту у Відні композитор Андрій Гнатишин привітав хор і побажав дальших успіхів.

В Англії хор виступив у Менчестері, в Ноттінгхамі, Брандфордї, оселі „Тарасівка“, в Лондоні, де голова Головної Управи ОБВУ д-р Святомир Фостун вручив медалі диригентові Зенонові Лавришинові, піяністці Мії Бах, гурмистові Володимирові Довганюкові та членам Управи хору.

У 10-річчя заснування хору „Бурлака“, випущено нову платівку „За рідний край“, яка доповнює вояцьку тематику платівки „Дивізїс, гей, рідна мати“.

Від часу, як споруджено пам'ятник з написом „Борцям за Волю України“ на дивізійній секції Українського цвинтаря в Овквил 1997 р., хор співає панахиду на Зелени Свята. В 1987 р. хор випустив касетку колядок і щедривок при співучасті тріо „Верховина“ п. н. „Іде зізвізда чудна“.

Наступив 1988 рік – 1000-ліття Хрещення України. Хор дав ряд концертів у містах Канади й США, включно з 2-тижневим турне на „українську Флориду“ (скупчення українців) в Норт Порт, Санкт Пітерсбург, Веніс і Маямі. Завершуючий концерт з участю професійних мистецьких сил Канади, відбувся в Оттаві в „Націонал Артс Центр“ з участю хору „Бурлака“.

В 1989 р. в Україні проходив процес національного і релігійного відродження, „бурлаки“ відчували, що час поїхати в Україну. Ініціатором були хористи Микола Єйна, Євген Кулик та Степан Ольшанський з Рочестеру і Теодозій Пришляк з Боффало. Турне зайнялася фірма Євгена Григоренка з Рочестеру. 9 липня 1990 р., всідаючи до автобусів, не хотілося вірити, що ми їдемо в Україну. Поїхали на летовище Мірабель в Монтреалі, а звідтам літаком до Праги, а з Праги – до Києва. Побачивши військовиків на летовищі, стало трохи моторошно, пригадавши жорстокі часи репресій. По другій стороні бар'єрів митниці привітав нас співак Дмитро Гнатюк, який зайнявся нашим турне по Східній Україні. Поїздом поїхали до Львова. Перший концерт відбувся в Тернополі, але в дорозі хор вступив до Почаївського монастиря, де заспівав „Блажен муж“ і „Думу про Почаївську Матір Божу“. Концерт в Тернополі відбувся в по береги заповненій театральній залі ім. Леся Курбаса, навіть стоячих під стінами місць забракло. Актриса Ірена Лаврівська з Боффало, відкриваючи концерт, говорила: „Здійснилася наша мрія, ми приїхали в рідний край і привезли українську пісню з чужини“. З великим ентузіазмом слухачі сприймали кожену пісню. Годі описати піднесення слухачів, вони вигукували: „Слава!“ Не жаліли квітів.

Наступного дня відбувся концерт в Оперному Театрі у Львові. З щогли Оперного Театру знято блакитно-жовтий прапор і передано його на руки диригента для збереження в Канаді. Присутніх з ложі благословив митрополит Володимир Стернюк. В неділю, 15 липня, в Преображенській церкві Службу Божу відправив митрополит В. Стернюк, співав хор „Бурлака“, а по Службі Божій митрополит запросив хористів до захристії, де кожного благословив і кожному подарував образок. Того самого дня по полудні відбувся концерт в Парку Культури ім. Богдана Хмельницького. По концерті

до ресторану на обід загостив Юрій Шухевич – син генерала Шухевича-Чупринки. Концерти відбулись в Івано-Франківську, Сколе, Луцьку, Рівному, Житомирі, Чернігові і Києві. На концертах в Києві був присутній композитор пісні „Люблю я Тебе, Україно“ – Марко Костецький. Його піснею закінчувано концерти, а квіти, якими обдаровували солістів А. Сороку та Т. Пришляка, вони вручали композиторові.

В дорозі до Рівного, в селі Ясенові, біля Бродів, місцева громада з хоругвами і хлібом та сіллю на вишитому рушникові урочисто привітали нас. Після зустрічі всі пішли на гору Жбир, де відправлено Молебен і Панахиду та посвячено наугольний камінь пам'ятника в честь поляглих дивізійників під Бродами в липні 1944 р. 16 липня проголошено Суверенітет України і 24 липня на Софійському майдані відбулося урочисте посвячення синьо-жовтого прапора. Хор „Бурлака“ в своїх народніх одностроях брав участь у посвяченні, теж марширував по Хрещатику до міської ратуші, на щоглі котрої вивішено посвячений прапор.

Дохід з концертів був призначений на фонд „Дітям Чорнобиля“.

В жовтні 1990 р. Торонтська Станиця і Крайова Управа Братства бенкетом відзначили 15-річчя відновлення хору „Бурлака“ й нагородила диригента Олега Хмілья Золотим Хрестом за особливі заслуги, а хористам вручила почесні грамоти.

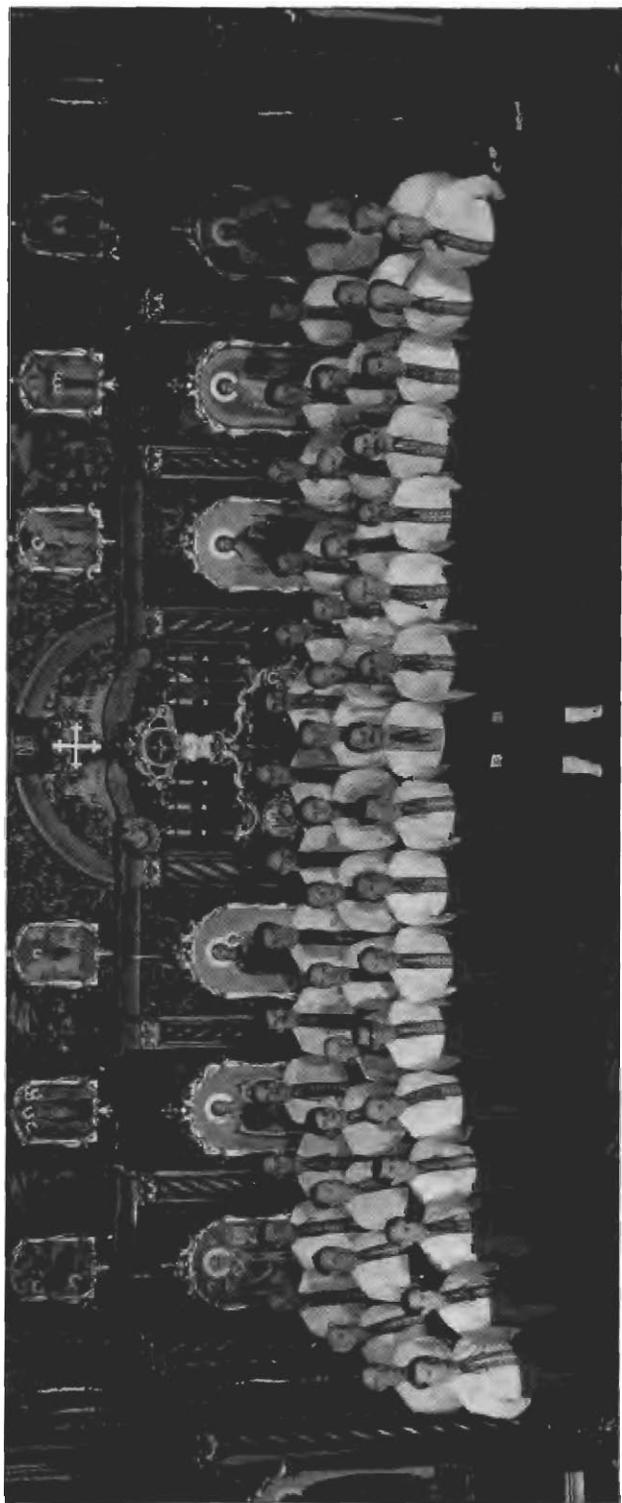
В 1991 р. диригентом став Зенон Лавришин. Через захворіння Зенона Лавришина диригентом став бандурист Віктор Мішалов, який скоро відійшов.

Тим часом на урочисті відзначення 50-ліття створення Дивізії „Галичина“ у Львові запрошено хор „Бурлака“. Тому хор звернувся до Зенона Лавришина, який почав підготовку в грудні 1992 року. Згодом повернувся диригент Олег Хміль і 7 серпня 1993 р. відлетіли „бурлаки“ до Львова. Перший концерт в заповненій залі відбувся 10 серпня в Івано-Франківську, згодом у Коломиї, Чернівцях та Трускавці.

До Львова з'їхали дивізійники з Канади, Німеччини, США, Англії та інших країн. У Парку культури (колишня вулиця Пелчинська, де було відправлено Богослуження перед від'їздом перших добровольців до Дивізії „Галичина“ в 1943 році) відправив Службу Божу митрополит Володимир Стернюк в сослуженні отців дивізійників з діаспори – Ярослава Гаймановича з Монрелю, Івана Музички з Риму, Петра Стецюка з Торонта – та інших священиків – співав хор „Бурлака“. Увечорі 14 серпня відбувся концерт в театрі ім. М. Заньковецької, організований артистом Дмитром Гнатюком, в якому виступали артисти України. Промовляли депутат Михайло Косів з Львова й голова Головної Управи Братства д-р Мирослав Малецький з Канади. Другу частину виповнив хор „Бурлака“. В неділю, на горі Жбир, біля Ясенова, де на місці зруйнованого пам'ятника поляглим дивізійникам в боях під Бродами висипано Могилу-Курган, зібрался багато народу. Отці-побратими Петро Стецюк з Торонто, митрат Ярослав Гайманович з Монрелю відправили Молебен і Панахиду в сослуженні чотирьох місцевих священиків – співав хор „Бурлака“.

Під час різдвяного концерту, 8 січня 1995 р., в церкві Успення Пресвятої Богородиці, Олег Хміль прилюдно проголосив, що виїжджає до Кувейту.

9 лютого 1995 р. Квітка Зорич-Кондрацька стала диригентом хору „Бур-

Хор «Бурлака» 1979 р. Диригент – О. Хміль в церкві св. Покрови, Торонто. Перший ряд зліва: О. Черкас, І. Кудлач, М. Паньків, М. Лецишин, О. Крушельницький, М. Цуркан, П. Бідула, А. Камінський, М. Галюк, диригент – О. Хміль, М. Хабурський, В. Саковський, В. Федик, І. Черкас, Б. Брездень, В. Чупринда і М. Єйна. Другий ряд зліва: М. Піщюра, М. Пришляк, інж. Н. Чорний, В. Дзюрин, П. Борис, В. Воловець, В. Гуляк, Р. Керкуш, М. Гошовський, М. Бойко, С. Ольшанський, О. Івах, О. Масликевич, Б. Позняк, В. Дерех і М. Морозюк. Третій ряд зліва: М. Демела, Д. Тремко, Б. Голииський, Т. Пришляк, Р. Гарійчук, Б. Івасівка, Б. Петигирич, І. Дудись, Л. Сотник, М. Фроляк, М. Бей, Р. Стефанів, Є. Кулик, М. Семко і М. Данилюк.

лака“. 22 жовтня 1995 р. хор відзначив 50-річчя заснування хору в Ріміні та 20-річчя його відновлення в Торонто бенкетом з концертною програмою. На бенкет запрошено Ярослава Бабуняка – диригента хору „Гомін“ з дружиною з Англії, як також інших членів рімінського хору. Я. Бабуняка нагороджено почесною грамотою і Золотим Хрестом за особливі заслуги, а інших рімінських „бурлаків“ – почесними грамотами.

Для відмічення 50-ліття прибуття дивізійників до Британії, відбулася поїздка хору до Англії на концерти з хором „Гомін“. Треба було позичити кількох співаків в Капелі Бандуристів з Детройту, бо деякі хористи не могли їхати. Концерти відбулися в листопаді 1997 року: в Манчестері – 15, Брандфорд – 16, Лестер – 20, Ноттінгем – 22, Лондон – 23. Репертуар хорів був наперед узгоджений. Хор „Бурлака“ співав з диригентом Квіткою Зорич-Кондрацькою, а хор „Гомін“ – з диригентом Я. Бабуняком, а диригуванням злученими хорами вони мінялись.

З нагоди 50-річчя створення Братства кол. вояків 1-ої УД УНА (Станиці та Крайової Управи) влаштовано в залі школи „Бішоп Марокко“ концерт з участю Капелі Бандуристів ім. Григорія Китастого.

У серпні 2000 року хор втретє поїхав в Україну. Треба було заангажувати 11 львівських співаків для голосового баянсу в хорі. Концерти відбулися 9 серпня – в Стрию, 10 серпня – у Львові, а далі в Рогатині, Івано-Франківську, Тернополі, Зборові та Панахида в с. Ляцьке. Найбільш тріумфальним був виступ з піснею „Люблю я Тебе, Україно“, з солістами Т. Пришляком та С. Вольським у Палаці Культури 23 серпня в Києві, з нагоди 9-ої річниці Незалежності України. Перебуванням, переїздами, харчуванням та покладженням виступу хору „Бурлака“ в Палаці Культури в Києві, через зв'язки хориста Миколи Засідка, зайнявся полковник Вячеслав Білоус від Спільки Офіцерів України. Слід підкреслити велику фінансову допомогу у цьому турне Станиці Братства в Торонті.

* * *

Диригенти: хорунжий Степан Гумінілович, професор Євген Пасіка, Остап Брездень, композитор Зенон Лавришин, Олег Хміль, Віктор Мішалов, Квітка Зорич-Кондрацька.

Заступник диригента: Степан Гарасовський.

Піянисти-акомпаньйоти: Христя Гарасовська-Шевчук, Михайло Бубна, Галина Михальчук, Мія Бах, Марина Мороз, Юрій Кречковський.

Актор-гуморист: Володимир Довганюк.

Солісти – перші тенори: Володимир Войтович, Богдан Голинський, Василь Дробиш, Володимир Ігнатович, Іван Кудлач, Микола Лешишин, Теодосій Пришляк, Микола Пришляк, Дмитро Тремко, Юрій Хомин, Нестор Чорний. **Другі тенори:** Антін Камінський, Богдан Петегирич, Микола Цуркан. **Баритони:** Зенон Балагура, Михайло Бойко, Антін Дербіш, Василь Саковський, Андрій Сорока, Василь Федик, Мирон Хабурський і **рецитатор** Ярослав Цуркан, Михайло Яворський. **Баси:** Микола Єйна, Степан Кривенький, Василь Чупринда, Ігор Черкас.

Голови: Михайло Галюк, Василь Чупринда, Микола Бей, Нестор Чорний, Андрій Сорока, Степан Кривенький; **адміністратори:** Василь Чупринда, Ігор Черкас, Михайло Бойко, Любомир Левицький; **секретарі:** Іван Шостак, Михайло Піщора, Іван Гусаківський, Ярослав Харак, О. Масликевич; **касири:** Микола Німчук, О. Масликевич, Роман Стефанів, Ярослав Цюпка.

УПОВНОВАЖЕНІ

Представництво в Лондоні

У Лондоні від 1950-их років проживало до 25 бувших дивізійників, одна-че з різних причин станиці не створено, але окремими членами проводились збірки на воєнних інвалідів, а в церкві панахидами відзначувалось річниця битви під Бродами.

Від 1970 року уповноваженим до Крайової Управи став Степан Мединський. З цього часу регулярно проводились збірки-коляда на воєнних інвалідів, розпродувались жетони Братства „Броди-Лев“ на охорону воєнних могил, кольпортувались дивізійні видання, збирались фонди на „оборону“ (Комісія Дешена), для Комітету „За справедливість“. В загальному, на цілі Братства зібрано понад 5.000 дол.

Кожного року в липні відзначувалось панахидами річниця битви під Бродами в українській католицькій церкві, на яких дивізійники брали участь з дивізійним прапором.

Активних в громаді було кількох дивізійників, які очолювали інші організації чи були в їхніх управах, як: КУК, ЛВУ-ЛУК, О. СУМ, Клуб ім. І. Франка, Український Центр, Українська Кредитова Спілка, українські церкви.

Степан Мединський був довголітнім головою ЛВУ-ЛУК і членом вищезгаданих організацій; дяком-диригентом в українській католицькій церкві, написав і видав книжки „Дивізійними стежками“ і збірку віршів „Чужиною“. Був редактором і співредактором пропам'ятних книжок ЛВУ - ОЖ ЛВУ, Українського Центру і Збірника матеріалів про діяльність кол. вояків 1-ої УД УНА в Лондоні, післав до Бібліотеки діяпторної літератури і Дивізійного Музею у Львові книжки та різні матеріали і грошові пожерви від дивізійників. З завідуючим Музею п. І. Федиком С. Мединський має постійний кореспонденційний зв'язок.

Микола Дутчак був головою відділу КУК, Українського Народного Союзу, Українського Центру, Клубу сеньйорів „Золотий вік“, Парафіяльної Ради Української Католицької церкви, довголітнім представником Шевченківської Фундації, нагороджений Шевченківською Медалею.

Степан Козак був головою українського Клубу ім. І. Франка, а відтак нового Українського Центру, головою Парафіяльної Ради Української Католицької церкви, головою батьківського Комітету Ю. СУМ, членом управ вищезгаданих організацій.

Михайло Деркач був головою О. СУМ, Клубу ім. І. Франка, членом управ ЛВУ, Української Кредитової Спілки.

Михайло Чіх був головою Парафіяльної Ради Української Католицької церкви, членом управ кількох організацій.

Роман Вудвуд був головою парафіяльної Ради Української Католицької церкви, член управ ЛВУ-ЛУК і інших організацій.

Працювали чи працюють в КУК і церковних громадах: Лісовик Євген, Залізник Михайло, Тицький Михайло, Хах Петро, Федів Михайло.

**Степан Мединський,
уповноважений.**

Різдво 1995 р. Сидять зліва: Степан Лось, Михайло Третьак, Степан Мединський, Роман Вудвуд і Микола Дутчак. Стоять зліва: Дмитро Минник, Михайло Чіх, Михайло Тицький, Степан Яцик і Павло Семенюк.

**Панахида в річницю боїв під Бродами в Лондоні.
Зліва: Михайло Тицький (з прапором), Михайло Чіх, Степан Мединський,
Степан Лось – учасник боїв під Бродами. 28 липня 1996 р.**

Представництво у Ванкувері

У м. Ванкуверу уповноваженим був хор. Матвій Заяць, якому допомагав гуморист Василь Давидяк. Вони влаштували відзначення роковин й інші заходи. Поміщуємо репортаж з відзначення 20-річчя постання Дивізії.

У 1963 році українська діаспора відзначала 20-річчя постання 1-ої Української Дивізії УНА. Не залишилась позаду й громада найбільш західної провінції Канади, Британської Колумбії.

Заходами Ювілейного Комітету, в склад якого увійшли: Ліга Визволення України, Українське Національне Об'єднання (УНО), Українська Стрілецька Громада, Організація Українок Канади, Спілка Української Молоді (Юний СУМ) і представництво Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, відбулись у суботу, 21.9.1963 р., в домівці відділу УНО, ювілейний бенкет і стрілецькі вечерниці. Простора зала ледве вмщувала святкову громаду. Святкування проходили під патронатом Комітету Українців Канади провінції БК, за благословенням Владик обох наших віровизнань. Почесним гостем і промовцем був генеральний вікарій, о. митрат д-р В. Лаба, начальний душпастир УГА, начальний душпастир і полковник УНА, із Едмонтону.

Бенкет почався церемонійним внесенням дивізійного лева, відспіванням маршу „Дивізіє, гей, рідна мати“ та звітом кол. дивізійників перед о. В. Лабою. Сцена прикрашена прапорами вищезгаданих організацій-членів Ювілейного Комітету. По традиційному тості, о. митр. д-р В. Лаба в своїй промові начеркнув події, зв'язані з постанням 1-ої УД УНА, реакцію на них своїх і чужих, умовини, що в них постала Дивізія. Доповідач змалював, із питомою собі виразистістю, психологічний, ідейний і вояцький образ Дивізії і дивізійника. Його слова переривали часті оплески.

Від КУК і складових організацій промовляла голова його відділу громадська діячка пані О. Крипс. Від „старої війни, що оп'ять взялась за кріс у рядах Дивізії“, промовляв голова відділу УСГ міста Ванкуверу й БК хор. М. Заяць. В. Давидяк, уповноважений Крайової Управи Братства, дякував громаді за вшанування, в першій мірі, „тіней тих, що без легенди лягли на рідних і нерідних побосєвищах Дивізії, за пам'ять, зрозуміння її стремління“.

Отець полк. В. Лаба змовив молитву за душі полеглих дивізійників і вояків всіх українських формацій 2-ої світової війни.

Бенкет закінчився відспіванням національного гимну.

хор. Матвій Заяць, Василь Давидяк.

* * *

У початках організації Братства в Онтаріо діяли уповноважені у Брандфордї Петро Мулик, а в Гвелфі – Король, який на Крайовому З'їзді 13.12.1953 р., що відбувся в домівці Українського Канадського Легіону в Торонтї, відчитав короткий звіт з діяльності. З огляду на мале число членів їх долучено до Станиці Торонто.

Згодом Петро Мулик був уповноважений в столиці Канади Оттаві, де zorganizував Станицю, що проіснувала від 1988 р. до 2000 р. Члени Станиці допомагали амбасаді України в різних функціях.

У 2001 р. П. Мулик став уповноваженим у провінції Британська Колумбія.

НІМЕЧЧИНА і АВСТРІЯ

Богдан Шарко

НІМЕЧЧИНА

Після виходу з полону колишні дивізійники, які осіли в Німеччині, почали думати над можливостями про свою організацію. В Ульмі, Німеччині, 10 листопада 1949 р. відбувся з'їзд, на якому було запропоновано створити товариство. 29-30 квітня 1950 р. уповноважені представники на з'їзді заснували Братство кол. Вояків 1-ої УД УНА. Управу очолив о. канцлер М. Левенець, заступником голови обрано д-ра О. Горбача (референтом правової оборони), ред. О Лисяка – референтом публікацій, секретарем став Е. Шипайло, фінансовим референтом – Р. Гавриляк, референтом історії – М. Шарко, членом Управи – В. Козак. Пізніше ще кооптовано до Управи д-ра Л. Ортинського, як організаційного референта.

Спочатку почали організуватись Станиці по осередках, де перебувало 10, або більше дивізійників. Перші Станиці в Німеччині постали в ДП-таборах: Авгсбурзі, Ельвангені, Берхтесгадені, Ландсгуті, Кляйкецу, Людвігсбургу, Штуттгарті і Ульмі. В Мюнхені Станиця зорганізувалася 25 червня 1951 р. Її першим головою став д-р В. Прокопович.

**Д-р Володимир
Прокопович**

Роман Дебрицький

Богдан Шарко

Масова еміграція

Через масовий виїзд за океан, в Німеччині й Австрії з кількох сотень дивізійників залишилась не ціла сотня. Одні залишились тут добровільно, іншим – не пощастило виїхати.

Дивізійники, які були в англійському полоні в Ріміні – Італії, у 1947 р. були переселені до Англії. По звільненні з полону вони створили Об'єднан-

ня Бувших Вояків-Українців, до якого входили також колишні вояки польського Корпусу ген. Андерса. До 1956 р. головою Братства в Німеччині був аж до переселення за океан д-р Л. Ортинський, після нього головою обрано ред. Фелікса Кордубу. Довголітній голова СУМ-у в Німеччині Роман Дебрицький прийняв головування Крайової Управи в Німеччині 1969 р. Смерть скосила його в 1993 р. Головою перебрав mgr. Богдан Шарко. Довголітніми активними членами Управи були: Володимир Душинський (заступник голови), Володимир Стечишин, Володимир Дябога, Григорій Матичак, Олександр Світлик та інші.

Бої Дивізії проводились в останні місяці війни головно в Штирії в околицях Грацу, Фельдбаху і Клягенфурту. В тих околицях загинуло багато дивізійників. У 1953 р. Комісія розшуків могил: д-р І. Мриц, В. Козак і В. Яворський старались зробити список похоронених вояків. Головна Управа покликала Комісію для здвигнення пам'ятника на цвинтарі у Фельдбаху у складі: mgr. Я. Бенцаль, Р. Тимкевич, і М. Березюк. По Станицях Б-ва проведено збірку, а проєкт пам'ятника виготовив скульптор Григор Крук. Пам'ятник посвячено 6 червня 1956 р. при масовій участі комбатантів та українського й австрійського громадянства.

Заходами дивізійників у 1952 р. було засноване й зареєстроване в Нью-Йорку Братство „Броди-Лев“, яке ставило своїм завданням допомогу воєнним інвалідам. Після узгодження своєї діяльності з Головною Управою дивізійників, прийнято рішення займатися тільки охороною воєнних могил, а допомогу інвалідам передати Союзові Українських Воєнних Інвалідів (СУВІ), який створився в Німеччині 1947 р. в Авгзбурзі. Станиці Б-ва за океаном проводили щорічно збірки на допомогу воєнним інвалідам, а в 1953 р. засновано в США Суспільну Службу Комбатантів, до якої увійшли, крім представників Б-ва, також представники Об'єднання Бувших Вояків Українців Америки (ОБВУА), Братства УСС, а згодом ще приєдналися Об'єднання кол. Вояків УПА і Товариство Бувших Вояків УПА. Суспільна Служба Комбатантів проводила щорічно в місяці листопаді збірки, а допомогу в Європі розділював СУВІ в Мюнхені, який розв'язався у 1995 р.

Діяльність Братства від 1969 р.

З обранням на голову Б-ва Романа Дебрицького діяльність поживавилася. Р. Дебрицький нав'язав контакт з Австрійським Побратимським Союзом, т. зв. „Камерадшафтсбундом“ та австрійським „Чорним Хрестом“, який опікується воєнними цвинтарями. Дебрицький започаткував щорічні поїздки до Фельдбаху у травні перед Зеленими Святами. На ці зустрічі з нашими приятелями-австрійськими ветеранами щорічно численно приїздить дивізійники, часто з родинами – з Німеччини, Австрії, багаточисленно члени ОБВУ з Англії, бувають дивізійники з Бельгії, Голляндії, Еспанії, Аргентини, Австралії і все частіше – з Канади та США.

Із Фельдбаху відбуваємо поїздки по довколишніх цвинтарях, де наш довголітний капелян, парох Відня о. монсеньйор д-р Олександр Остгайм-Дзєрович відправляє панахиди, а ми вшановуємо полеглих апелем і покладенням вінків та виголошенням поминальної промови. У вшануванні полеглих перед пам'ятником у центрі міста Фельдбаху, що перед криптою на площі

**Відзначення 85-ліття почесного Голови полк. Евгена Рена (грудень 1985 р.).
Сидять зліва: голова Роман Дебрицький, полк. Е. Рен, діловод Богдан Шарко.**

**В церкві у Фельдбаху. Попереду гості з Мюнхену, зліва: Ярослава Філь –
голова ОУЖ у Мюнхені, Марія Сіяків – дружина дивізійника, Стефан Костюк
– голова Центрального представництва української еміграції в Німеччині,
д-р М. Малецький (Торонто), сотн. Володимир Козак (Мюнхен).**

біля церкви, бере участь чота австрійських ветеранів із сурмачами та президія „Камерадшафтсбунду“. Біля пам'ятника тримають почесну стійку два вояки „Бундесгеру“, а на щоглі на центральній міській площі майорить щорічно наш національний прапор, навіть і тоді, коли колишнє советське посольство у Відні проти цього протестувало, а його аташе приїздив до посадженика міста з вимогою не дозволити „українським есесам“ відвідувати могили їхніх „есесів“. На площі перед Криптою вітав нас кількакратно полковник-комендант місцевого Гарнізону, спеціально, коли до Фельдбаху приїздила більша група.

У 1978 р. у Фельдбаху відбулись „Українські дні“ – з виставкою народного мистецтва, виступом танцювального ансамблю „Орлик“ з Менчестеру (Англія) і хору церкви св. Варвари у Відні, під диригентурою славного проф. М. Гнатишина. Цей хор приїздив кількакратно до Фельдбаху, де співав теж на недільній Св. Літургії та давав концерти, на яких виступав дивізійник-бандурист Богдан Шарко.

У 1985 р. приїхав до Фельдбаху з Торонта хор при Станиці Б-ва „Бурлака“ та дав концерти у Фельдбаху, Відні й Мюнхені. У 1989 р. виступав у Фельдбаху чоловічий хор „Україна“ з Мюнхену, брав участь у панахидах та виступив з концертом.

Зустріч у Мюнхені 25 травня 1984 р.

Сидять зліва: д-р Мирослав Малецький – голова ГУ, Вольф-Дітріх Гайке – кол. начальник операцій УД і автор споминів, майор УД Євген Побігущий-Рен. Стоять зліва: Лев Бабій – голова КУ Канади, Михайло Кучер – голова Станиці в Едмонтоні, д-р Остап Сокольський – член ГУ і КУ Канади.

Про наші поїздки було багато звідомлень і похвал у місцевій пресі, яка підкреслювала наш патріотизм і пошану полеглим воїнам, коли на зустрічі з'їжджаються наші комбатанти з усіх сторін світу. Це „приклад до наслідування“. Місцеве населення вітає нас сердечно як оборонців їхнього міста, а наш протектор, окружний президент „Камерадшафтсбунд“-у, Сепп Маурер, був навіть гостем на вояцькому з'їзді ОБВУ в Англії, де його оваційно

вітали.

Б-во відзначило 40 і 50-річні ювілеї створення Дивізії та окремо – річниці бою під Бродами, святковою академією, на якій головним доповідачем був колишній шеф оперативного відділу штабу Дивізії, майор Вольф-Дітріх Гайке, автор документальної книги про Дивізію п. з. „Sie wollten die Freiheit“ („Вони хотіли свободи“), перекладеної на українську й англійську мови.

Попередніми роками тішились популярністю „Дивізійні вечерниці“, на яких бували теж німецькі гості з місцевих ветеранських організацій.

В 1993-1994 роках до Фельдбаху приїздили вперше побратими з України – їхню подорож фінансувало ОБВУ в Англії, Братство „Броди-Лев“ в США та Б-во з Німеччини. Австрійський „Камерадшафтсбунд“ дав їм безплатне приміщення і частину прохарчування в казармах.

Сійка перед пам'ятником у Санкт-Штефан, 1987 р.

Великий здвиг відбувся 1995 р. у 50-річчя закінчення війни. У поминакх взяло участь 47 побратимів з України, яких Австрійський Ветеранський Союз удруге примістив безплатно, з повним прохарчуванням у казармах та ще й асигнував 5.000 марок на оплату їхньої подорожі. Безумовно – це вдячність австрійців за оборону їхньої округи перед більшовиками. У цій ювілейній зустрічі взяло участь 25 вояків з Німеччини, Австрії, США і Канади, полковник української армії з Кисва Кужіль, делегати від колишніх вояків УПА з України та військовий аташе з Відня полк. Віктор Цимбалюк. Кожна

Перед церквою у Фельдбаху, 1995 р.

Зліва: Олександр Світлик, Богдан Шарко, о. О. Дзерович, полк. Анатоль Кужіль (Київ), пполк. Віктор Цимбалуєк – аташе з Відня.

Фельдбах, 1990 р. Справа: майор Вольф-Дітріх Гайке, д-р Мирослав Малецький – голова ГУ Братства, Степан Костюк – дивізійник і голова Центрального представництва українців в Німеччині, о. О. Дзерович (Відень), о. Палладій Дубицький від УАПЦ, кол. капелян Волинського Легіону.

така побратимська зустріч завжди кінчалася товариським вечором з австрійцями. Під час вечора відбувався обмін пропам'ятними медалями.

Дивізійники в Німеччині беруть участь у громадському житті. Побр. Степан Костюк був довголітнім сумівським організатором, двократно був головою Центрального Представництва Українців у Німеччині та головою Т-ва „Рідна Школа“. Побр. Іван Бобин – громадський діяч у Півн. Німеччині, тепер у Мюнхені, є головою Патріархального Т-ва, був головою Місцевого Представництва Українців, а також засновником і головою Культурологічного Т-ва, є членом Управи ЦПУН. Дивізійники, хоч їх сьогодні в Німеччині вже небагато, пожертвували у 1992 р. 6.000 марок на влаштування приміщення для українського консульства, 1.000 марок на відбудову Богословської Академії у Львові, 2.000 марок на здвигнення пам'ятника св. п. полк. Е. Побігущому-Ренові, 1.500 марок на будову пам'ятника в Ясенові біля Бродів. Це датки значні, коли зважити, що Б-во начислювало в 1999 р. всього 20 членів у Німеччині й Австрії разом.

Під час відзначення 45-ліття від закінчення війни, в суботу 19 травня 1990 року, у Фельдбаху відбувся „камерадшафтсабенд“ – товариський вечір побратимів з Німеччини, Америки, Англії з членами місцевого „Камерадшафтсбунду“.

При цій нагоді голова ГУ Братства, д-р Мирослав Малецький, нагородив Золотим хрестом за особливі заслуги кол. начальника операцій Дивізії й автора майора Вольфа-Дітріха Гайке, полк. Гергарда Нагелера, посадника міста д-ра Кінцеля, кол. посадника п. Гармтодта й кол. голову „Камерадшафтсбунду“ Йозефа Гжіля. На світлині, після вручення Хреста, зліва: Богдан Шарко (Німеччина), Андрій Гавірко (Англія), майор Вольф-Дітріх Гайке, Роман Дебрицький – голова Б-ва в Німеччині.

АВСТРІЯ

(Короткий звіт з 1952 року)

Досі пороблено заходи, щоб організаційно охопити якнайбільше кол. дивізійників на тутешньому терені й притягти їх до праці Братства. Однак справа обліку і реєстрації кол. дивізійників на терені Австрії доволі складна. Причини тому такі: після капітуляції багато дивізійників, рятуючись перед полоном і пізніше – перед советською репатріяцією, порозбігалось по найглухіших закутках Штирії, Каринтії, Горішньої Австрії та Тироло й поприміщувалось переважно в „баворів“ (фермерів). У багатьох випадках навіть „бюргермайстери“ (голови сільрад) ішли таким хлопцям на руку, виставляючи їм різні документи, оминаючи навіть правдивих персональних даних, і таким чином забезпечували їм притулок–прожиття, ну, а „баворам“ – робочу силу. Таким чином прикріплювали їх до певного „бавора“ і місцевости, позбавляючи їх права свobodного вибору праці і місця проживання та можливости переїзду до іншої околиці, – а в дальшому й права нав'язувати будь-які зв'язки з осередками українського життя. То вже не дивно, що ще сьогодні можна зустріти по селах наших дивізійників, що нічого не знають ні про УНРА чи ІРО, ні тим більше про українські організації. Якщо декому з них вдалось нав'язати контакт, то самі „бавори“ відрашували й відраджували всіми можливими способами робити їм заходи для переїзду чи еміграції. Таких хлопців можна тепер знайти тільки випадково.

Друга категорія – це ті дивізійники, що перебувають по різних таборах, і від початку цього року є під австрійською опікою. Їх положення трагічне, бо австрійці чужинців тут трактують як „небажаний елемент“. По таборах вимагають від кожного без винятку плати за помешкання, світло, воду, без уваги на те, чи він заробляє чи ні. До роботи приймають тільки до праці в господарстві та в лісі. А до цього треба бездоганного здоров'я. Всі ж ті, що були фізично здорові, переважно вже кудись повиїздили, якщо їм вдалось скрити своє „коляборанство“. Допомогу для безробітних виплачують мало кому і то не більш, як на три і півмісяця. „Нотштандсбайгльфе“ („допомога в біді“) виплачують тільки „фольксдойчам“, яких тут трактують куди краще, ніж „діпістів“ Матеріальної допомоги зі сторони наших установ немає ніякої. На терені Австрії існує Українське Центральне Допомогове Об'єднання, але ж і при найкращій волі без копійки чуда ніхто не вдіє.

Станція Братства в Зальцбурзі налічує 24 активних членів, з-поміж них – 7 інвалідів.

Найважче положення наших інвалідів, що перебувають по різних австрійських закладах, як от для сліпих та по лікарнях. Та, на жаль, навіть і не всім вдалось до таких закладів дістатися. Хоч тут в Австрії існує СУВІА (Союз Українських Воєнних Інвалідів Австрії), то досі не всі інваліди-дивізійники належать до нього. Зараз іде акція за зареєстровання туди й тих, що вже після війни захворіли на туберкульозу. Жодних пільг ніхто з наших інвалідів в Австрії не дістає.

Інвалідів-дивізійників є тут 16, в тому 2 сліпих (Петрівський Іван в Зальцбурзі, Савило Іван в Клягенфурті), 2 без ніг, 8 туберкульозників, 2 важко поранених в руки та 2 умовохворих.

(„Вісті“, ч. 24-25, 1952)

США

Іван Скіра, Роман Гавриляк

ДІЯЛЬНІСТЬ КРАЙОВОЇ УПРАВИ США

У 1951 році на терені США організувався ряд станиць Братства, і, як однією з перших завдань своєї діяльності, відзначено 8-му річницю боїв під Бродами. Перший з'їзд делегатів Братства США підготував з доручення Головної Управи в Німеччині хор. Мирон Шарко. З'їзд відбувся 2-3 серпня 1952 року в Клівленді, Огайо. На ньому були заступлені станиці: Чикаго, Клівленду, новий відділ Льорейну, Філядельфії і Нью-Йорку.

1-ий Крайовий З'їзд в Українському Народному Домі на 14-ій вулиці м. Клівленду, Огайо, 2-3 серпня 1952 р. Зліва 1-ий ряд: Іван Коропецький, Володимир Мотика, Володимир Галан, Михайло Ліщинський, Мирослав Шарко – організатор Зізду. 2-ий ряд: Орест Слупчинський, Олег Лисяк, Орест Городиський, Ігор Руденський, Іван Скіра. 3-ій ряд: Дамян Ліщинський, Я. Максим'як, Юліян Волянюк, Ярема Пацлавський, Любомир Галуґа, Дмитро Деркач.

Головними завданнями Братства визначено:

- Створення сильної організаційної системи.
- Допомога українським воєнним інвалідам.

До кінця 1995 р. Б-во мало власну домівку в будинку інтернату „Рідна Школа“, яку оплачував Союз Українських Воєнних Інвалідів (СУВІ). З розв’язанням СУВІ домівку перебрав інтернат, наші сходини відбуваємо тепер у парохіяльній домівці. Членами Б-ва є не лиш дивізійники. Ми радо вітаємо в рядах комбатантів випусників сучасних армій, коли вони до нас голосяться.

Видавнича діяльність

Від жовтня 1952 р. в Мюнхені почав виходити місячник „Вісті“, згодом двомісячник Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА. Перше число мало 4 сторінки, в червні 1951 р. „Вісті“ мали вже 12 сторінок, згодом 24 і 32 сторінки та кольпортерів у 9-ох країнах. Редакторами були проф. Олекса Горбач, Олег Лисяк, д-р Любомир Ортинський. Після його виїзду за океан редактором став Володимир Стечишин і допровадив журнал до 1974 р. Журнал поміщував програмові редакційні статті; статті про Дивізію, її вишколи, її окремі частини, участь у боях, полон, спомини, рецензії, розшуки, а також – статті про інші військові частини, включно з совєтською армією, матеріали про комбатантські організації, як: ОБВУ, Б-во УСС, СУВІ, ОБВУА, Т-ва УПА та інші, посмерті згадки і т. п.

У 1961 р. Головна Управа Братства уклала умову з Головною Управою ОБВУА про видання спільного журналу „Вісті Комбатанта“, до того часу ОБВУА видавало „Голос Комбатанта“. „Вісті“ далі виходили як орган Крайової Управи в Німеччині. На жаль, журнали Б-ва були дефіцитними виданнями і на видавничий фонд проводяться збірки. Одночасно з виданням журналу „Вісті“ тодішня Головна Управа приступила до книжкових видань. Першу книжку „Броди“, під редакцією О. Лисяка, видано 1951 р. завдяки фінансовій допомозі архієпископа І. Бучка.

Відзначення 50-ліття створення Української Дивізії

У суботу, 17.07.1993 р., відбулась у парохіяльній залі мюнхенського душпастирства святочна академія, присвячена відзначенню 50-ої річниці створення 1-ої УД УНА. Академію попередило Богослуження за живих вояків дивізії й панахида за померлих, що їх відправили в катедральному храмі канцлер Апостольського Екзарха, преосв. Владика Платон Корниляк, всеч. о. прелат Йоаким Джуджар в сослуженні всеч. отців: Мирона Мельника, Ігоря Сапуна та отців-гостей з України: ректора богословської семінарії в Івано-Франківську Святослава Кіяка й Івана Луцького, професора семінарії. До панахиди прилучився митрофорний протоєрей УАПЦ Палладій Дубицький. О. Кіяк виголосив проповідь та возгласив многоліття дивізійникам, яке підхопили прибулі до Мюнхену з Баварії та Вюрттембергії дивізійники з дружинами та численні вірні.

Академію відкрив привітанням гостей діловод Крайової Управи Б. Шарко, а на першому місці – привітав почесного гостя, бувшого начальника оперативного відділу штабу дивізії майора Вольфа-Дітріхта Гайке, якому вручив під оплески публіки букет квітів. Першу доповідь виголосив голова Кра-

йової Управи Р. Дербицький. Він представив ситуацію в Галичині в 1943 р., з якої виринула концепція Українського Центрального Комітету творення зародку українських збройних сил перед закінченням воєнного двобою більшовиків і нацистів. Прелегент відкинув речевими доказами ворожі наклепи про співпрацю Дивізії з окупантом та наголосив вже кількакратно публіковане в наших часописах в Україні звернення до уряду про реабілітацію Дивізії, яка закінчила війну як 1-ша Дивізія УНА під командою ген. Павла Шандрука.

Академія з нагоди 50-річчя Дивізії в Мюнхені.

Посередині групи майор Вольф-Дітріх Гайке з дружиною з китицею квітів, доповідач – д-р Роман Дrajньовський з США (2-ий зліва).

Наступним доповідачем був майор В. Д. Гайке. Він подякував зворушеним голосом за численні привіти, які він одержав від приватних осіб і від станиць дивізійників у всьому світі з нагоди свого 80-ліття, а саме: з Німеччини, Англії, Австралії, Канади, США і з України. Він з'ясував, з погляду штабовика, стратегічне положення німецьких формацій в т. зв. „Сандомирській офензиві“, а спеціально у брідському кітлі. Гість із США д-р Р. Дrajньовський поділився з присутніми власними споминами й переживаннями фронтовика, якому пощастило пробитися з оточення.

В мистецькій частині виступила піяністка зі Львова Роксоляна Дмитренко, яка виконала на професійному рівні „Гуцульський прелюд“ М. Колесси та „Легенду“ В. Косенка, а в супроводі скрипки її чоловіка Миколи – „Арію“ Й. С. Баха, „Менует“ Бетовена, „Поему“ З. Фібіха й „Ой ти дівчино“ А. Кос-Анатольського. Тетяна Шарко продеклямувала поезію відомого поета з Англії Богдана Бори п. з. „В річницю Бродів“ Публіка нагороджувала мистців рясними оплесками.

Академію закінчено співом національного гимну, спільним знімком та грімким многоліттям у колі дивізійників майорові Гайке, який заявив, що з усієї своєї військової кар'єри найкраще згадує службу в Українській Дивізії.

**Богдан Шарко,
голова Крайової Управи.**

• Кольпортаж і підтримка журналу „Вісті“ та інших видань Братства.

2-ий Крайовий З'їзд у Філядельфії у 1953 р. був представлений делегатами з 9 станиць. З'їзд також звертав увагу на впорядкування могил полеглих дивізійників в Австрії.

2-ий Крайовий З'їзд у Філядельфії, 5-7 вересня 1953 р. Голова Роман Долинський (стоїть).

3-ій Крайовий З'їзд в Нью-Йорку в 1954 р. широко обговорював форму існування Братства на терені США. Дискутовано три варіанти: прийняття чартера Братства охорони воєнних могил „Броди-Лев“; вступ до ОБВУА, як самостійної секції (подібно до Братства УСС); залишитися як самостійне Братство в рамках Головної Управи. Після дискусій З'їзд прийняв третій варіант.

На 4-му Крайовому З'їзді в Ньюарку в 1955 р. прийнято Статут Братства в США, який підготувала Статутова Комісія у складі: Е. Шипайло, І. Скіра і Б. Артимишин.

Дивізійники користуються і носять відзнаки, які видала Капітула пропам'ятних відзнак „Першої Української Дивізії“ і „Битви під Бродами“. Капітулу з осідком в Англії затвердив ген. Павло Шандрук 9.4.1949 року.

Архівні матеріали про Дивізію доповнено матеріалами з часу перебування у полоні в Італії. У 1955 р. їх приміщено в Українському Національному Музеї в Чикаго. Збіркою матеріалів від заснування Братства займався О. Городиський. У роках 1956-1957 Крайова Управа у Філядельфії збрала матеріали та світлини і виготовила монтаж про Дивізію. Б. Артимишин зібрав і скопіював 771 світлин і документів для альбому Дивізії. Цей фотомонтаж висвітлено вперше на 5-му Крайовому З'їзді в 1957 р. на „Союзівці“, а потім – по станицях у США і Канаді.

**5-ий Крайовий делегатський з'їзд. Зліва: А. Тимкевич, полк. Р. Долинський, д-р Л. Ортинський, д-р В. Галан (ОБВУА).
Говорить І. Скіра. 1957 р. „Союзівка“, Н.Й.**

В США і Канаді періодично відбувалися комбатантські з'їзди – товариські зустрічі, в яких брали участь представники і члени станиць Братства. Такі зустрічі відбулися 1-2 вересня 1956 р. в Ст. Кетеринсі, Канаді – для відзначення 37-ої річниці здобуття Києва; 8 липня на оселі „Говерля“ у Канаді у 15-річчя створення Дивізії; 1-3 вересня на оселі „Діброва“ біля Детройту, США, та в 1986 р. – на оселі „Верховина“ Глен Спей, США, для відсвяткування „Року Українського Воїна“ проголошеного Світовим Конгресом Вільних Українців (СКВУ), в якому взяли участь усі комбатантські організації. 15-ліття Дивізії відзначено 7 квітня 1958 р. в Трентоні, Н. Дж., – для сходу США.

**„Машерують ветерани“ – на З'їзд Братства. „Союзівка“, Н.Й., 1959 р.
В першій трійці зліва: д-р Л. Ортинський, ген. П. Шандрук, І. Скіра.**

19.4.1959 р. на спільному засіданні Крайової і Головної Управ у Філядельфії затверджено прапор Братства, який для всіх станиць виготовила пізніше станиця в Детройті. На конференції в Нью-Йорку 26.12.1959 р. Крайова Управа і Братство „Броди-Лев“ узгіднили, що могилами займатимуться „Броди-Лев“, а опікою над інвалідами – Суспільна Служба Комбатантів.

6-ий Крайовий З'їзд в 1959 р. на оселі „Союзівка“ влаштував відмічення 15-річчя боїв під Бродами, 300-ліття перемоги українського війська під Котопом і 250-ліття Мазепинського Зриву. Під час З'їзду відбулося урочисте благословення прапорів Головної і Крайової Управ з участю ген. П. Шандрука. Після З'їзду відбулася конференція комбатантів з доповідями.

У наступних роках праця станиць пожвавлювалася і урізноманітнювалася. При станиці в Боффало організовано дивізійний хор „Бурлаки“, який дав ряд концертів в рр. 1963-1965. Крайова Управа в Філядельфії у 1961 році видала одноднівку „Шафа грає“, а в р.р. 1966-1967 ініціювала вистави „Театру в п'ятницю“, під керівництвом В. Шашаровського. Театр ставив музичну комедію О. Лисяка „Найкращі хлопці з дивізії“ і ревію „О пів до другої години“ в 10-ох осередках. Восени 1964 р. на оселі ім. Ольжича в Лігайтоні місцева станиця впровадила імпрезу „Печення бараболі“ для дивізійників і їх родин, що стало щорічною атракцією східних штатів. Референт Головної Управи в Чикаго Л. Рихтицький видав ряд філіятелистичних випусків, у тому – серію „Князі України“

На 9-му Крайовому З'їзді в 1965 р. уступаючий голова І. Чмола звітував, що Братство в США начисляє: 13 станиць, 14 уповноважених і 850 членів.

Відкриття пам'ятника Т. Шевченкові у Вашингтоні 27 червня 1964 р.
Кол. президент Д. Д. Айзенгавер іде шпаліром українських комбатантів.

Від початку існування Братства станиці беруть активну участь в українському громадському житті діаспори і в загально-громадських святкуваннях.

27.4.1964 р. під час величавого посвячення пам'ятника Тарасові Шевченкові у Вашингтоні дивізійники виконували відповідальну порядкову службу у біля у 100-тисячному здвигу учасників. Порядкову комісію очолив І. Скіра. Для упорядників упроваджено комбатантські шапки-пиріжки.

Дивізійники виконували порядкову службу також у 1968 р., під час приїзду до США Верховного Архієпископа Кардинала Йосифа Сліпого. В 1969 р. Крайова Управа брала участь у посвяченні Собору св. Софії у Римі і відвідувала могили дивізійників у Фута Пас. 20.9.1979 р. відбулося посвячення таблиці полеглих у соборі св. Софії у Римі з участю Крайової Управи, ОбВУ з Англії і Братства „Броди-Лев“. 30.5.1981 р. Крайова Управа й представники Братства брали участь у посвяченні пам'ятників полеглим в Австрії. Представники Крайової Управи брали участь у святкуванні 50-ліття священства приятеля дивізійників у Римі о. д-ра Михайла Ваврика. Братство брало участь у 1984 р. в громадській маніфестації проти русифікації України у Вашингтоні та в авдієнції у президента США Р. Регена.

В Ювілейному Році (1988), присвяченому 1000-літтю Хрещення України, члени станиць діяли, як на місцях, так і в світовому масштабі.

24.8.1991 р. – незабутня дата проголошення незалежності України. Братство брало активну участь у святкуваннях і стало членом комітетів допомоги Україні. В серпні 1992 р., коли відбувався Всеукраїнський Форум у Києві в першу річницю незалежності України, делегатами від Братства були д-р М. Малецький – від Головної Управи, та П. Буняк.

Засідання Крайової Управи США, 16 грудня 1970 р. Зліва сидять: М. Шевчук, д-р Р. Дращньовський, Б. Лисяк, голова КУ В. Заброцький, К. Креховецький. Стоять: З. Мандич, Н. Дутка, С. Мазурок, В. Гриньох, П. Буняк і В. Семак.

Ювілейні святкування з нагоди 50-ліття створення Дивізії відбулися на оселі „Союзівка“. Ювілейний Комітет очолив Р. Данилюк і підготував програму, яка включала виставку, апель прапорів, промову д-ра М. Малецького, бенкет з мистецькою програмою і вечерницями в суботу 24 квітня та похід з прапорами до церкви на Службу Божу в честь українського війська з панахидою за полеглих у боях і померлих вояків 1-ої УД УНА в неділю 25 1993 р.

Відзначення 50-ліття створення Дивізії. Хорунжі з прапорами.
„Союзівка“, 25 квітня 1993 р.

В Україні відзначено цю річницю польовою Службою Божою, конференцією і концертом у Львові, на горі Жбир в Ясеніві й на могилі в Підгірцях, на полях боїв Дивізії під Бродами. В Києві відбулася наукова конференція, котрою проводив визначний поет і діяч Іван Драч, голова Всесвітньої Української Координаційної Ради, та концерт. Наступного дня учасники конференції відвідали і зложили вінки коло пам'ятника Т. Шевченка в Каневі.

Рік пізніше відзначено 50-ліття битви під Бродами на полях боїв Дивізії в Ясеніві на горі Жбир, де при великому здвизі народу відправлено траурні обряди у пам'ять полеглих. Вперше відправлено поминки на меморіяльному цвинтарі дивізійників в с. Червоному (кол. Ляцьке), на котрому розпочато перепоховування полеглих, котрих на скоро поховано в 1944 р. в розсіяних місцях. Відвідано місто Броди, де учасників вітали управа міста, місцевий єпископ та митрополит українців-католиків Канади М. Германюк і відділ українського війська з оркестрою. Відправлено панахиду коло пам'ятника жертвам большевицького терору, а опісля в залі кінотеатру відбулося многолюдне громадське віче, присвячене річниці боїв під Бродами.

Головним організатором святкувань в Україні в роках 1993 і 1994 був Роман Данилюк.

Візита Міністра Оборони України ген.-полк. Олександра І. Кузьмука в США.

В п'ятницю 2 травня 1997 р. в приміщенні Посольства України в США в Вашингтоні відбулося прийняття в честь Міністра оборони для іноземних гостей між год. 12-14, пізніше зустріч з представниками української громади.

На світлині члени Крайової Управи Братства, зліва: О. Голинський, Е. Шипайло (голова), міністер О. Кузьмук, Р. Кобрин, Ю. Ференцевич.

У головному управлінні виховної роботи Міністерства Оборони України. Е. Шипайло вітається з генерал-майором О. Проценіом. (Київ, 11 травня 1999 р.)

В днях 19-23 липня 1997 р. відбулася у Львові Світова Зустріч українських комбатантських організацій, з ініціативи Всеукраїнського об'єднання ветеранів. 20 липня відправлено Службу Божу перед оперним театром та посвячено на мурі львівської ратуші пропам'ятну таблицю воїнам українських армій і з'єднань, які в ІХ-ХХ століттях боролись за незалежну українську Державу. Наступного дня відбулася цілоденна конференція, в якій взяло участь 1029 зареєстрованих представників з усіх земель України і діаспори. Прийнято статут ВОВ, наше Братство вступило до ВОВ як асоційований член. Братство США репрезентував Ю. Ференцевич. В дні 22 липня учасники відвідали місця боїв під Бродами, відбулося посвячення каплиці на Меморіальному цвинтарі в Червонім, яке довершили дивізійники о. митрат Іван Шевців з Австралії та о. Петро Стецюк з Канади, в сослуженні місцевого духовенства.

Братство нав'язало спілкування зі Збройними Силами України. Значне число колишніх старшин Дивізії стало членами Співки Офіцерів України (СОУ). Під час відвідин українських військовиків в Америці члени Братства мають з ними зустрічі та запрошують їх на свої імпрези. В цей спосіб членство Братства знайомиться зі станом та проблемами українського війська і, де може, несе свою поміч.

Редактори журналу „Військо України“ відвідали США.

Зліва: О. Труш – голова ОбВУА, полк. В. Болотнюк, пполк. В. Фріс – редактори „ВУ“, Е. Шипайло – голова КУ Братства США.

Велику допомогу Братство виявило комп'ютерною технікою та грошовою допомогою для журналу „Військо України“. Цей журнал виховує своїх читачів у патріотичному дусі. Петро Буняк є членом редакції цього журналу.

На домагання і клопотання Братства в Міністерстві Освіти в Україні частково усунено неправдиві інформації про дивізію „Галичина“ з виданих шкільних підручників.

Джерела: „Вісті Братства“, „Вісті Комбатанта“, звіти зі З'їздів Крайової Управи в США.

Голови Крайової Управи

О. Городиський

Р. Долинський

І. Скіра

Л. Білик

І. Чмола

В. Зброцький

Б. Лисяк

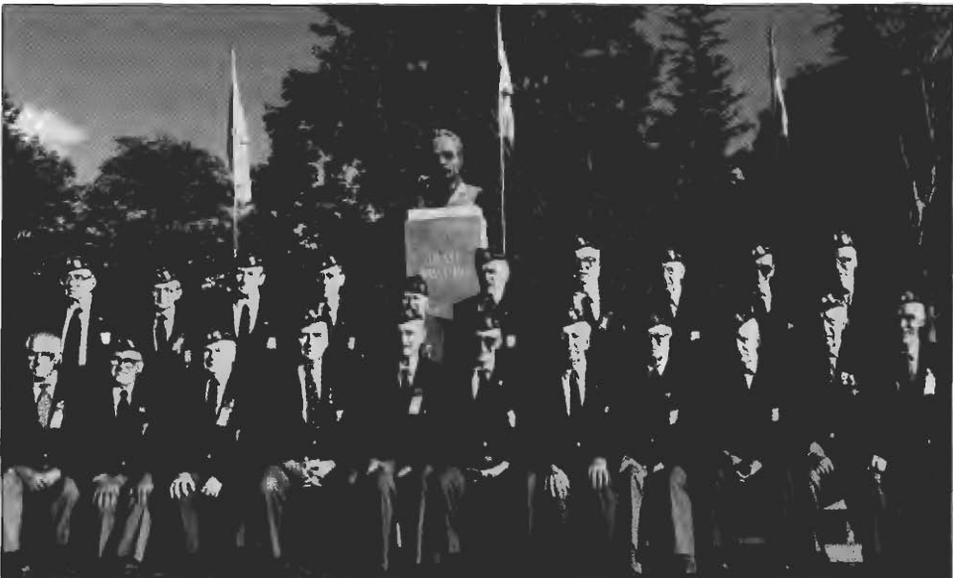
д-р Р. Дращньовський

Ю. Тис-Крохмалюк

Зустріч з генералом Збройних Сил України В. Мулявою. Зліва: Юрій Ференцевич, Роман Кобрин, Кирило Григорович, Роман Данилюк, ген.-май. Олександр Скипальський, ген. Володимир Мулява, Роман Гасцький, Петро Буняк, Орест Слупчинський (15 травня 1993 р.).

2-3 вересня 1995 р. Глен Спей. Оселя „Верховина“. 24-ий Делегатський З'їзд. Нововибрані члени. Зліва сидять: В. Миськів, М. Березовський, Р. Кобрин, О. Голинський (голова), А. Тимкевич, Я. Закаляк, Е. Шипайло, І. Скіра, Я. Качай, К. Григорович, С. Скибайло. Стоять: Л. Білик, Ю. Ференцевич, З. Завадович, В. Сімків, В. Данилюк, В. Мазяр, Б. Куриляк, Е. Михайлів, О. Слупчинський, О. Пришляк. Неприсутні: В. Білан, Р. Гавриляк, Р. Припхан, І. Телюк, П. Буняк, Б. Артимишин, В. Зуляк.

Засідання Крайової Управи в Детройті, 1975 р. 1-ий ряд зліва: Павло Биць, Осип Ворик, Мирослав Трешневський, Богдан Середюк, Мирон Воронович, Іван Лящ, Іван Сливка. 2-ий ряд: Роман Кальба, Семен Чорній, Стефан Мазурок, Юрій Крохмалюк, Богдан Артимишин, Роман Данилюк, Іван Скіра, Дамян Ліщинський, Роман Гаєцький. 3-ій ряд: НН, НН, д-р Евген Кордибан, Микола Швед, Роман Припхан, д-р Антін Жуковський, Любомир Татух, Василь Групик, Осип Рихтик, НН, НН, НН. 4-ий ряд: Іван Цар, НН, НН, Осип Рудницький, Юрій Бачинський, Богдан Левицький, НН, НН, Ярослав Стеткевич, НН.

Братство „Броди-Лев“ уфундувало на оселі „Верховина“ пам’ятник-могилу. Відкриття цього пам’ятника відбулося 2.6.1963 р. За ініціативою станиці в Нью-Йорку, відновлено традицію щорічних Зеленосвяточних святкувань на сході США. В 1977 році, при співучасті Крайової Управи, в Філадельфії відбулося вмурування урни з кістками невідомого вояка, перевезених із зруйнованого цвинтаря в Тернополі.

У травні 1991 р., за дотації з Америки і Канади, поставлено в Ясенові пам’ятник воякам-українцям полеглим під Бродами, який більшовики три тижні пізніше зруйнували.

Святкування з приводу створення Дивізії та боїв під Бродами відбуваються урочисто, головню в „круглі“ річниці. В 1975 році відзначення 30-ліття створення Української Національної Армії відбулося з участю її командувача ген. Павла Шандрука. Святочне відзначення 35-ліття Дивізії відбулося на оселі „Союзівка“ 13.5.1978 р., з участю всіх комбатантських організацій та дивізійників зі США і Канади, а 35-ліття боїв під Бродами станиці урочисто відсвяткували в 1979 р. Дуже величаво відбулося святкування 40-ліття створення Дивізії у 1983 р. на „Союзівці“, під кличем „Машерують добровольці“. Рік пізніше станиці відмітили 40-ліття боїв під Бродами в році 1989 відсвяткували 45-ту річницю цієї битви.

Голови Крайової Управи

Б. Артимишин

О. Голинський

Р. Гасцький

Д. Ліщинський

Е. Шипайло

П. Буняк

Крайові Делегатські Зізди Братства в США

	<u>Дата</u>	<u>Місце</u>	<u>Обраний Голова</u>	<u>Осідок Президії</u>
1.	2-3/8/52	Клівеленд	Орест Городиський	Чикаго
2.	5-7/9/53	Філядельфія	Роман Долинський	Нью-Йорк
3.	6-7/11/54	Нью-Йорк	Іван Скіра	Філядельфія
4.	3-5/9/55	Ньюарк	Іван Скіра	Філядельфія
5.	31/8, 1-2/9/57	„Союзівка“	Іван Скіра	Філядельфія
6.	5-7/9/59	„Союзівка“	Іван Скіра	Філядельфія
7.	3/9/61	„Верховина“	Любомир Білик	Рочестер
8.	31/8, 1-2/9/63	Лігайтон	Ігор Чмола	Боффало
9.	4-6/9/65	„Верховина“	Василь Заброцький	Філядельфія
10.	2/9/67	„Верховина“	Василь Заброцький	Філядельфія
11.	30-31/8/69	„Верховина“	Богдан Лисяк	Нью-Гейвен
12.	4-6/9/71	„Верховина“	д-р Роман Дразньовський	Нью-Йорк
13.	7/9/73	Клівленд	Юрій Тис-Крохмалюк	Детройт
14.	4/9/75	Детройт	Юрій Тис-Крохмалюк	Детройт
15.	3-4/9/77	„Верховина“	Богдан Артимишин	Філядельфія
16.	1-2/9/79	„Верховина“	Богдан Артимишин	Філядельфія

17.	5-6/9/81	„Верховина“	Осип Голинський	Ньюарк
18.	3-5/9/83	„Верховина“	Осип Голинський	Ньюарк
19.	31/8, 1-2/9/85	„Верховина“	Осип Голинський	Ньюарк
20.	5-6/9/87	„Верховина“	Роман Гасцький	Нью-Йорк
21.	2-4/9/89	„Верховина“	Роман Гасцький	Нью-Йорк
22.	31/8, 1-2/9/91	„Верховина“	Дам'ян Ліщинський	Ньюарк
23.	11-12/9/93	„Верховина“	Осип Голинський	Ньюарк
24.	2-3/95	„Верховина“	Осип Голинський	Ньюарк
25.	30-31/9/97	„Верховина“	Евген Шипайло	Ньюарк
26.	4-5/9/99	„Верховина“	Петро Буняк	Ньюарк
27.	1-2/9/01	Лігайтон	Петро Буняк	Ньюарк

30-ЛІТТЯ 1-ої УД УНА

Ювілейні відзначення 30-річчя створення Дивізії почалися конференцією-панелем на тему „Українська Дивізія в історичному аспекті“, який відбувся в залі Українського Інституту в Нью-Йорку, в суботу, 14 квітня 1973 р., з участю семи панелістів та біля 100 слухачів. Панелем проводив голова Крайової Управи Братства д-р Роман Дразньовський.

У коротких доповідях панелісти насвітлили з різних точок зору деякі питання з історії формування, дії та ролю Дивізії „Галичина“, що згодом увійшла в склад Української Національної Армії.

Перший доповідач, відомий історик-економіст проф. д-р Володимир Трембійський, оцінив формування і ролю Дивізії як позитивний приклад шукання в найгірших для українців обставинах виходу та можливостей політичних успіхів для відновлення української державності.

Протилежну думку висловив у своїй доповіді д-р М. Сосновський (за його відсутністю доповідь прочитано), в якій автор ставив свій висновок, що політична мотивація не виправдує творення Дивізії безпосередньо в українському інтересі, зате не відмовляє він ідейних мотивів українській молоді, яка голосилася до Дивізії і боролася в її рядах в ім'я українського інтересу.

Д-р Юліян Ревай, кол. прем'єр Карпатської України, поділився своїми спогадами з потаємної зустрічі з генеральним секретарем Міжнародного Червоного Хреста у 1943 р., який перестерігав його та українців перед творенням Дивізії в обличчі передбачуваної програної війни Німеччиною.

Зчерги інж. Оксана Щур обстоювала думку, що „немає такої ціни, яку не треба б дати за створення української армії“, стверджуючи у висновку, що Дивізія, до якої зголосилися і колишні старшини українських армій з визвольних змагань з 1918-20 років, і українці з усіх земель України, – нарівні з Українською Повстанською Армією – творила в часі другої світової війни українську збройну силу в обороні й на службі інтересів українського народу.

Дуже цікаву статистичну аналізу, оперту на вислідах опитувань 100 членів молодечих організацій, провів проф. д-р Олександр Лужницький, шукаючи відповіді на питання: що знає наша молодь про Українську Дивізію? Присутні довідалися з відповідей, що тільки 10-20% нашої молоді знає дещо і то невірно про Дивізію.

Інж. Михайло Ліщинський, сам кол. старшина Української Дивізії, про-

аналізував і підтвердив тезу, що політичним підкладом у формуванні Української Дивізії був задум мати вишколену регулярну українську формуацію як зародок власної армії.

Всеволод Будний поділився цінними спогадами про життя вояків Дивізії у полоні в Італії. Під кінець мгр. Лев Стеткевич навів ще деякі статистичні дані про створені антикомуністичні військові (формації інших народів східньої Європи), в яких у 1943 р. було поверх один мільйон вояків, а мгр. Олександр Луцький подав деякі інформації про чоту українських воєнних звітодавців у Дивізії та при тій нагоді висловив подяку українській пресі, а зокрема щоденникам „Свобода“ й „Америка“ за їхнє прихильне ставлення до Дивізії.

Після доповідей відбулася цікава дискусія, в якій дискусанти підкресливали позитивне значення й роллю Української Дивізії УНА в історії українських визвольних змагань.

Любомир Головатий

БОФФАЛО, Н.Й.

Коли стережені брами таборів військовополонених у Великій Британії залишили англійські вояки, дивізійна братія, до якої я належав, почала перебиратися до цивіля. Практично багато не змінилось. Ми ще один рік жили в наших бараках. Відробляли однорічний контракт праці на фермах. За цей рік нашого мозольного труду ми заробили стільки, що вистачило на закуп однієї пари взуття, спідньої білизни, вбрання та плаща.

В той час ми вже були членами організації Союзу Українців Британії та наших церков. Це був 1949 рік.

Я, маючи рідню в Америці, скористав із запрошення і в 1952 році оглядав Статую Свободи в Нью-Йорку, хоч без гроша в кишені. Я доїхав до моїх рідних, а згодом оселився в Боффало. Це був час нашого масового переселення. У Боффало поселилися мої друзі Онуфрій Білоголовський, В. Будний та інші.

Всеволод Будний, автор книги „Ріміні 1945-1947“, в Англії був засновником і диригентом хору, що успішно концертував по різних таборах, а його пісні були трансльовані по радіо „BBC“.

З бігом часу українська боффалівська громада збільшувалася, також дивізійниками. З цим оживало суспільне життя: поставали громадські, освітні, молодечі і політичні організації. Наші церкви заповнились вірними. Віднаходили одні одних дивізійники, ділилися інформаціями, порадами та потребами особистого і суспільного характеру. Молоді дивізійники одружувалися, поставала потреба своєї хати, а, в першу чергу, – праці. Також громадська діяльність вимагала фінансової підтримки. Не легко було нам реалізувати такі пляни. Тодішня економіка була у застою. Звичайно, праця була не легкою й не добре платною. Із молодечою впертістю та завзяттям ми перемогли перешкоди у нашому житті та старались виконувати наші родин-

ні та громадські завдання. Своєю поведінкою та ділами ми, бувші дивізійники, де б не були, доказували свою зрілість, відповідальність та велику любов і прив'язання до свого народу.

З часом ми стали членами наших інституцій, виконуючи в них більше або менше замітні функції. До таких відданих нашій громаді суспільних діячів належали: Тарас і Ігор Чмоли, сини славної пам'яті їхнього батька Івана Чмоли – старшини УСС-ів та співосновника молодечої організації Пласт; Петро Перцак, Михайло Лисак, Андрій Кравчук, Адам Антонишин, Степан Слабик. Вони працювали в УККА, в організаціях СУМ чи Пласт, виступали на радіопрограмах Юрія Лаврівського й Василя Шарвана.

Офіційно історія Братства почалась з днем 8 серпня 1953 року. Тоді з ініціативи Петра Перцака, Миколи Погаратного, Зенона Коновки, Юрія Копистянського та Олега Лисяка, засновано Станицю з такою управою: голова – П. Перцак, секретар – О. Лисяк, скарбник – З. Коновка та М. Погаратний – його заступник. Завдання: кольпортаж видань Головної Управи Братства, журналу „Вісті“, станичні вкладки, збірки та організування імпрез.

П'ятдесяті та шістдесяті роки позначувались нормальним розвитком діяльності станиці. До нас поступово прибувало більше членів, хоч все таки поважне число комбатантів відмовлялись від активного членства. З року на рік комбатанську роботу виконували майже все ті самі одиниці, хоч часом мінялися своїми постами і функціями. Такими завданнями були: національні свята, доповіді, представництво у інших організаціях, концерти, кольпортаж „Вістей“, збірки на різного роду потреби суспільного характеру. Найбільш конечними були збірки на наших інвалідів та упорядкування могил дивізійників. Час до часу ми підготовляли імпрези розвагового характеру. З найбільш пам'ятних подій варто згадати річницю 10-ліття бою під Бродами. Про геройські змагання Дивізії передавались інформації з радіопрограм Ірени та Юрія Лаврівських та Василя Шарвана. Мистецьку частину Академії підготував дивізійник Адам Антонишин. Співав, на скоро зорганізований хор „Броди“, під керівництвом Всеволода Будного. Музику до цього свята написав проф. Василь Безкоровайний. Учасників свята було коло трьох сотень, це число на ті часи було справді велике. На цей період припадає зорганізування дуже активної духової оркестри, під батуютою Андрія Кравчука та його помічника О. Гришука. У склад оркестри входила переважно Молодь СУМА. Андрій Кравчук – диригент з великим досвідом – дуже скоро спопуляризував у громаді, яка її належно оцінила. Зрештою, він і диригент дивізійної оркестри. Нашим великим надбанням був хор „Бурлаки“, із його дуже активною діяльністю. Спочатку це був чоловічий хор і начисляв коло 40 членів. Згодом, перемінено його на мішаний. Членство його доповнювала молодь і співали у ньому наші діти.

За час існування хору, його головою, а рівночасно дуже відданим працівником був Тарас Чмола, який з диригентом Юрієм Лаврівським, Ігорем Чмолою протягом існування хору – 25 років – переписував дбайливо ноти, а з Стефаном Слабиком розробляв плян проб, концертів. Хор відбув п'ять позамісцевих концертів та виповнював програми льокальних імпрез. Мистецький репертуар був дуже великий. Його збагачували прегарні сольоспіви Галини і Теодосія Пришляків, сильний баритон Романа Цьолка.

Управа Станиці 1962 р. Сидять зліва: А. Кобрин, М. Дийчаківський, І. Чмола, д-р М. Сайкевич, С. Слабик. Стоять: Л. Головатий, О. Новіцький, О. Кульчицький, Р. Цьолко, О. Білоголовський, П. Поліщук.

Панахида в 50-ту річницю боїв під Бродами, Кенмор, Нью-Йорк. Зліва: М. Блендоногий, Л. Головатий, Б. Тарнавський (гість з Австралії), М. Перейма, о. декан Дмитро Лапгута, О. Білоголовський, М. Ліськевич.

Хор „Бурлаки“.

1-ий ряд зліва: Б. Дусанівський, Т. Пришляк, Л. Стасюк, Т. Чмола, М. Ліскевич, Є. Шевчишин, Ю. Лаврівський – диригент, Р. Цьолко, М. Стасюк, Я. Маланюк, С. Шиманський, О. Хом'як, Ю. Гришук.

2-ий ряд: З. Сасик, П. Палцан, Б. Пруц, І. Чмола, М. Миськів, М. Панчишин, В. Івасин, С. Шичка, о. Ю. Осадца, М. Мальчевський, М. Козар.

3-ій ряд: М. Скробала, М. Проценко, М. Кладочний, Е. Занків, І. Ус, Р. Слободинський, О. Ткачук, В. Осадца, З. Мягкий, Я. Коритко, Б. Бейгер.

„Бурлаки“ записали на грамофонних пластівках колядки й щедрівки, аранжовані Юрієм Лаврівським. На жаль, заплянованих записів стрілецьких і дивізійних пісень не здійснено через несподівану смерть в 1982 році диригента. Коротко після цього, хором диригував Михайло Проценко. Він також навчав співу нашу молодь, зорганізовану у хорі „Юні Бурлаки“. Не можу не згадати деяких приємних та веселих пікніків, забав, з'їздів та успішних концертів по різних містах, які заохочували нас до дальшої праці.

До численних визначних громадських свят у Боффало слід зачислити 25-ліття створення 1-ої Української Дивізії „Галичина“. Багато точок цього свята виконали чоловічий та жіночий хори „Бурлаки“, зворушливу промову виголосив талановитий рецитатор Ігор Чмола. Також у 1984 році, за ініціативою міжкомбатанського комітету – Товариства кол. Вояків УПА ім. Тараса Чупринки, Українських Американських Ветеранів ім. Володимира Голінського – Станиця 23-тя, Братства Колишніх Вояків 1-ої Української Дивізії УНА, під патронатом УККА, зорганізовано в Українському Домі „Дніпро“ великий концерт хору „Бурлаки“, присвячений 40-літтю постання Дивізії. Цю річницю злучено з 40-літтям створення УГВР, що проведено на пластовій оселі „Новий Сокіл“.

В Управі нашої Станиці протягом її існування працювали: Ігор Чмола, Петро Поліщук, Михайло Мочерняк, Степан Слабик, Атанас Кобрин, Зенон Коновка, Михайло Сайкевич, Роман Цьолко, Ілля Новіцький, Онуфрій Білоголовський, Омелян Кульчицький, Петро Перцак, Роман Топольницький та Любомир Голіватий.

В 2001 р. осталось сімох „могіканів“ нашої Дивізії, які заховали глибоко у серцях дорогі моменти з вояцького життя.

Володимир Саляк

ГАРТФОРД, КОНН.

Станицю Братства засновано в серпні 1953 року. На перші Загальні Збори запрошено заступника голови Крайової Управи в США побр. Івана Коропецького. Першим головою Станиці обрано Володимира Саляка, а на секретаря – Володимира Будаса. У чергових каденціях головами Управи були – Петро Дутка, Михайло Шевчук, Роман Сокольський, Михайло Павлічко, Григорій Южин, Володимир Стасишин, мгр. Лев Стеткевич.

У свій час станиця начисляла 42 активних членів. Кожного року в час Зелених Свят Станиця проводить збірку на охорону вояцьких могил для Братства „Броди-Лев“, а в листопаді – збірку на допомогу українським інвалідам, гроші з якої пересиласмо до ССК у Філядельфії.

У 1966 р. придбано і посвячено Станичний прапор. Фундаторами прапора була родина Петра Дутки, з яким Управа і члени Братства брали участь у багатьох національних святах та відпроваджували членів Станиці і кол. вояків УПА на місце їх вічного упокоєння.

Щорічно в липні, в річницю боїв під Бродами, віддаємо „Салют“ святоч-

Управа Станиці, листопад 2000 р. Сидять зліва: інж. Олександр Пришляк – голова Контрольної Комісії, Володимир Саяк – голова Станиці, Михайло Шевчук – секретар. Стоять: Василь Гаврилюк – скарбник, Любко Рокицький – член.

Голова Станиці Братства 1-ої УД УНА в Гартфорд, Конн., сотн. Михайло Шевчук у товаристві членів Станиці у Нью-Гейвен і Гартфорд, Конн., вітає Їх Блаженство, Кардинала Йосифа Сліпого в серпні 1968 року.

ною панахидою Побратимам-Героям, що впали в бою. Слід згадати, що під час Зелених Свят, Станиця зі своїм і Американських Ветеранів прапорами та з участю нашого громадянства вшановує кол. вояків УГА, УСС, УПА і побратимів 1-ої УД УНА, що похоронені на цвинтарі св. Арх. Михаїла в Глостонбури, поминальною панахидою і апелем. У 1983 році Станиця відзначала 40-ліття, а в 1993-му – Ювілей 50-річчя створення 1-ої УД УНА при численній участі місцевого і довоколишнього громадянства. На обох ювілейних святах-імпрезах був присутній і виголосив святочне слово тогочасний голова Крайової Управи Братства Осип Голинський. Поетеса Сновидович-Мазяр прочитала свій вірш „Золоті Левики“, а також був продеклямований вірш Оксани Кузьми – „Дивізії „Галичина“ у 50-ти ліття“.

У липні 1993 року, з приводу відзначення 50-ліття створення 1-ої УД УНА у Львові, нашу Станицю репрезентували побратими – Саяк Володимир, Григорій Южин і Роман Сокольський.

Щорічно Станиця уряджувала „Вояцькі вечерниці“ та товариські зустрічі-пікніки, спільно зі Станицями Нью-Гейвен – Бріджпорт, Конн. Від 1994 року Станиця не влаштовує ніяких приходових імпрез, але завжди бере участь через своїх делегатів у всіх місцевих імпрезах, на які її просять.

До 1994 р. члени Станиці щорічно відвідували родини наших членів і родини померлих побратимів з традиційною колядою. Годиться відмітити, що Володимир Саяк і Михайло Шевчук у роках 1969-1973, за головування Богдана Лисяка і д-ра Романа Дразньовського, були секретарями КУ, Олесь Пришляк та Богдан Мусій – членами Товариського Суду, Петро Дутка – референтом молоді КУ, Олесь Пришляк вже кілька каденцій є головою Крайової Управи та місцевого Відділу Українського Патріархального Товариства.

Євген Репета

ДЕТРОЙТ, МІЧІГАН

Станицю було засновано 15-го листопада 1952 року, яку затвердила Крайова Управа Братства. Управу Станиці очолив д-р Володимир Прокопович.

Одним з перших завдань управи було знайти контакт з бувшими дивізійниками в метрополії Детройту й заохотити їх стати членами Станиці. Вже в самому ранні свого існування Станиця включилася в громадське життя. В 1953 році вона брала участь в демонстрації, що проходила головною вулицею Вудвард у Детройті для відмічення двадцятої річниці голодомору в Україні.

Станиця була гостем кількох з'їздів дивізійників. На з'їзді, що відбувся в 1957 році, в 13-ту річницю бою Дивізії під Бродами, на оселі „Діброва“ біля Детройту, промовляв ген. Павло Шандрук. В цьому з'їзді брало участь багато дивізійників з США і Канади. В 1958 році відбулося посвячення станичного прапора. У цій урочистій церемонії взяли участь ген. Михайло Крат і голова Головної Управи Братства д-р Любомир Ортинський.

В 1964 році велике число членів Станиці взяло участь в одностроях у відкритті пам'ятника Тарасові Шевченкові у Вашингтоні. Делегати Станиці брали участь у всіх делегатських з'їздах Братства, що в пізніших роках відбувалися на оселі Братського Союзу „Верховина“ у Глен-Спей, Н.І. На з'їзді в 1973 році осідок Крайової Управи, яку очолив член нашої Станиці Юрій Тис-Крохмалюк, перенесено на 2 роки до Детройту. Члени Станиці Михайло Нінювський і Михайло Березовський були тривалий час членами Крайової Управи.

В 1977 році Станиця відзначала свій 25-літній ювілей. В програмі цього відзначення, яке відкрив тодішній голова Станиці Любомир Татух, була головна промова д-ра В. Прокоповича, новелю Едварда Козака для цього свята прочитав М. Нінювський. Створений з цієї нагоди хор, під керівництвом Кирила Цепенди, співав ряд вояцьких пісень.

В роках 1978-1979 Станиця відзначала 35-ліття творення Дивізії і 35-ліття бою під Бродами. Головними промовцями, на цих відзначеннях були: Михайло Ліщинський і д-р Василь Верига. В 1979 році Станиця гостила дивізійний хор „Гомін“ з Великобританії, під мистецьким керівництвом бувшого хорунжого Дивізії Ярослава Бабуняка. Концерт цього хору був на високому рівні і слухачі, що заповнили залю по береги, нагороджували гостей спонтанними оплесками. Ми були дуже горді за цей хор.

В 1983 році Станиця знову брала участь у відзначенні сумної річниці штучно створеного Москвою голодомору в Україні в 1932-1933 роках. Того ж самого року наша Станиця взяла численну участь у великому Крайовому З'їзді, що відбувався на оселі УНС „Союзівка“ з нагоди 40-річчя створення Дивізії. Поїздки автобусом на цей з'їзд організував довголітній голова Станиці Мирослав Трешневський.

У 1988 році Станиця брала організовану участь майже у повному складі у відзначуванні 1000-ліття хрещення Руси-України.

М. Березовський і М. Трешневський, на заклик Крайової Управи й на доручення Станиці, були відряджені у 1990 році до місця, де в 1945 році відбувалися останні бої Дивізії під Фельдбахом в Австрії. Там разом з іншими прибувшими дивізійниками відзначено ці бої зложенням квітів під пам'ятниками на цвинтарях, де похоронені вояки Дивізії. Репортаж з цієї поїздки був поміщений у місцевій газеті „Детройтські новини“ та у журналі „Вісті Комбатанта“.

Величаво відзначено у 80-ліття від дня народження ген. Михайла Крата. Він, на доручення ген. П. Шандрука, став командиром Дивізії і разом з її вояками ділив долю і недолю у полоні. Він був членом нашої Станиці.

В 1994 році гідно відзначено 50-ліття бою під Бродами. Головним промовцем був бувший хорунжий Дивізії Ігор Чмола. При цьому було відзначено також учасників цього бою.

Станиця завжди піддержувала журнал „Вісті Комбатанта“ різними датками й заохочуванням членів передплачувати його. Тепер вона постійно передплачує журнал „Військо України“. В минулому допомагала оплачувати студії одному студентові в Бразилії. Цією акцією допомоги займався Мирон Воронович. Станиця була одною з перших, що відгукнулася на заклик Крайової Управи провести акцію збірки грошей на „Фонд оборони“, коли вини-

Понад 50% членів Станиці є активними в інших світських і церковних організаціях нашої громади, в їх проводах. Найбільшу активність виявили члени в праці з молоддю, особливо в СУМ-і. Після проголошення Незалежності Української Держави, Станиця сприяє допомозі Україні на різних відтинках: шкільництво, церкви, наукові заклади, сиротинці, преса, охорона здоров'я і т. п. До найбільш активних у цій ділянці належать побратими: Л. Татух, М. Воронович, С. Репета, В. Огар, М. Цяпа, Б. Середюк, З. Василькевич, О. Ворик, М. Ніньовський, О. Палаташ, Я. Стеткевич.

Кожного року Станиця бере організовану участь у панахиді в пам'ять ген. Тараса Чупринки у місяці березні, а в місяці липні – у панахиді в пам'ять упавших вояків у бою під Бродами й інших боях Дивізії. Дивізійники беруть також організовану участь у похоронних обрядах по смерті кожного члена станиці чи членів інших наших ветеранських організацій.

Щорічно станичні колядники відвідують членів Станиці. До сталого гуртка колядників належать: М. Воронович, І. Цар, Б. Жура і Ю. Бачинський.

Крім цього, слід згадати про товариські розваги Станиці, що мають за завдання кріпити приятельство між членами. До них належать: пікнік в День Поминок, печення бараболі восени і Різдвяна Зустріч у місяці грудні.

Не зважаючи на те, що деяка кількість членів Станиці є членами чи прихильниками різних „середовищ“, у Станиці існує толеранція, справжня побратимська атмосфера.

Головами Станиці були: д-р Володимир Прокопович (1952, 1961-1962), Іван Ляш (1953-1954), Іван Лотоцький (1955), о. Богдан Скасків (1956), Олександр Луцький (1957), Богдан Середюк (1958, 2000), Ярослав Кривий (1959-1960), Любомир Татух (1963-1966, 1976), Осип Ворик (1967-1968, 1992-1994), Мирослав Трешневський (1969-1973, 1977-1982), Михайло Ніньовський (1983-1991), Михайло Березовський (1993-1996), Осип Рудницький (1997-1999).

Володимир Боднар

КЛІВЛЕНДСЬКА СТАНИЦЯ, ОГАЙО

Праця Станиці Братства дивізійників у Клівленд-Пармі хронологічно, систематично, речево, точно й детально занотована в її пропам'ятній, зовнішньо гарно оформленій книзі.

Станиця була ініціатором і організатором багатьох ювілеїв, імпрез та культурно-суспільних починань, її члени активно та успішно співпрацювали. Вона була членом Українських Злучених Організацій (УЗО) Великого Клівленду, Огайо. Діяльність організацій в роках 1949-51 була зумовлена припливом масової еміграції з таборів Європи, до яких доля закинула її членів у результаті Другої світової війни.

У той час у Клівленді постало багато нових організацій, а між ними і Братство кол. Вояків 1-ої Української Дивізії. Станицю зорганізовано в 1951 році працею і стараннями кількадесятьох колишніх дивізійників.

Свого часу Станиця начисляла 80 членів, у тому кільканадцять колишніх старшин. Деякі дивізійники молодшого віку були покликані до американської армії і брали участь у корейській війні 1950-их років. За соціальним походженням члени були сини всіх прошарків народу, а за професійним статусом – лікарі, інженери, підприємці та робітники з різних ділянок підприємств міста Клівленду.

Станиця Клівленду належить до найстарших.

Першим головою Станиці став Мирон Радзикович, у другій каденції – Мирон Шарко, а в третій – Ігор Руденський. Їх перевибір кількразово повторювано. Управа Станиці тісно співпрацювала з проводом Об'єднання бувших Вояків Українців Америки (ОбВУА), на чолі з полк. Кухаром. Між членами Станиці були: інж. М. Хронов'ят, бувший директор „Малосоюзу“ та член Військової Управи, Ж. Р. Олексин і Я. Раковський – уповноважені Військової Управи, Аверкій Гончаренко (почесний член) колишній командир бою під Крутами, сотник Остап Чучкевич, хор. Пилип Трач, хор. Ігор Руденський, хор. Юрій Шкарупа, хор. Ярослав Рибалт, хор. д-р Богдан Панасюк, капелян Дивізії о. д-р Ізидор Нагаєвський (науковець), хор. Зенон Єзерський.

У днях 2-3 серпня 1952 р. відбувся у Клівленді 1-ий Крайовий Делегатський З'їзд Братства.

Станиця розпродувала журнал „Вісті“, який друкувався у Мюнхені.

Станиця влаштувала зустріч з ген. П. Шандруком і д-ром Любомиром Ортинським. З нагоди посвячення організаційного прапора видано односторонню з мотто „Не схиляйте вділ прапора!“ У 1960-их роках почав виходити інформаційний листок, за редакцією Григорія Крислатого і його брата Семена. В 1963 році відбулася Ювілейна Академія, присвячена 20-літтю створення Дивізії, на якій головну промову виголосив Юрій-Тис Крохмалюк з Детройту. В 1966 році заходом Станиці „Театр у п'ятницю“ з Філядельфії поставив дві п'єси Олега Лисяка – „О пів до другої години“ і „Найкращі хлопці з Дивізії“. У 25-ту річницю створення Дивізії запрошено „Веселий Львів“ з Боффало, на чолі з артистами Юрієм і Іриною Лаврівськими та Марією Лисяк. Було видано відозву в річницю бою під Бродами. В 1977 р. – влаштовано концерт хору „Бурлака“ при Станиці Братства в Торонті, під диригентурою Степана Гумініловича, з гумористом Володимиром Довганюком. Також відзначено 85-ту річницю з дня народження полк. А. Гончаренка.

Станиця Клівленду проводила збірки на благородні цілі: опіку могил полеглих – 30.000 дол., інвалідів – 26.000 дол., нові видання – 14.000 дол., на школи, молодь. У 1978 р. святково відзначено 35-ліття створення Дивізії.

В 1993 році на ювілеї 50-ліття створення Дивізії зворушливо промовляв Ігор Чмола з Боффало. В 1996 р. відслужено поминальну Службу Божу за Владика Івана Бучка, духовного опікуна Дивізії в полоні в Італії.

Станиця вітала ген. Костянтина Морозова з України, а також українських астронавтів, на чолі з полк. Леонідом Каденюком.

Ігор Руденський велику частину свого життя присвятив праці в Станиці Братства та організації „Пласт“ і був нагороджений „Золотим Хрестом за особливі заслуги“. Руденські, Ігор і Оріся, при Стемфорській Епархії створили фундацію на суму 100.000 дол., на стипендію для питомця-пластуна

Участь Станиці у посвяченні пам'ятника упавшим воїнам за свободу України й Америки. Зліва: Осип Ворик, Осип Рудницький, Михайло Ніньовський, Михайло Огороднік, Мирослав Трешневський, Микола Перцович, Євген Репета, Іван Цар, Ярослав Стеткевич.

50-ліття створення УД, промовляє Ігор Чмола з Боффало.

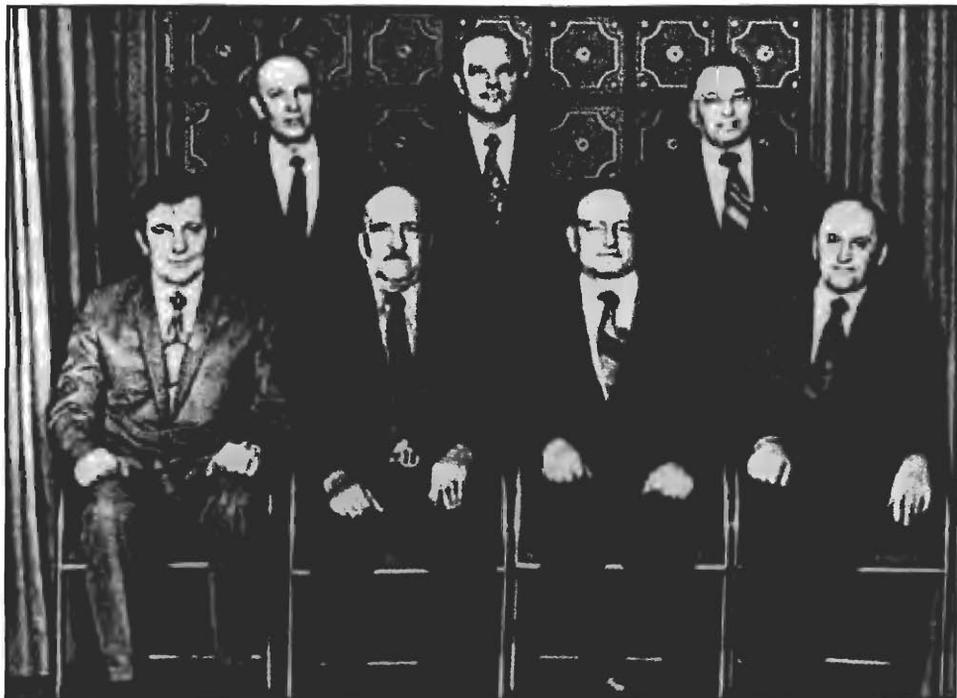
кла загроза знеславлення доброго імені дивізійників. З каси Станиці було видано 300 дол. на піддержку референдуму за незалежність України у грудні 1991 року. Майже кожний член Станиці також зложив свій даток на цю ціль.

До найбільш замітних акцій Станиці належить кожнорічна збірка в травні на опіку вояцьких могил, а в листопаді – на допомогу ветеранам-інвалідам, передовсім нашим побратимам в Україні. На ці цілі члени збирали тисячі доларів річно і Станиця пересилає їх до Суспільної Служби Комбатантів.

Капітан підводного човна України, Лупаков в гостях станиці Детройту в 1994 році. Зліва: Осип Ворик, Михайло Нінювський, капітан Євген Лупаков, Осип Рудницький, Ярослав Стеткевич. 2-ий ряд: Василь Огар, Борис Жура, Юрій Бачинський, Богдан Левицький.

Станиця є в приятних відносинах з цілою громадою метрополії Детройту. Є членом обох наших громадських надбудов: УККА і УАКР, вплачуючи щорічні вкладки. Особливо дуже тісна співпраця існує з іншими ветеранськими організаціями, як: Українські Американські Ветерани, обі станиці ветеранів УПА. Спільно з ними поставлено пам'ятник упавшим воїнам за свободу України й Америки на площі, яку уділила на цю ціль Українська Кредитова Спілка „Будучність“, якраз у центрі української громади метрополії Детройту, у місті Воррен. В останніх двох декадах Станиця, спільно з іншими згаданими нашими ветеранами, велично відзначає День Поминок („Меморіал Дей“) в останній понеділок місяця травня. В програмі цих святкувань є апель, зложення вінця у стіп пам'ятника полеглим, коротке слово представника всіх наших ветеранів і соборна панахида з участю всіх наших ветеранських організацій в одностроях і з прапорами, звичайно при співучасті численної громади. По панахиді відбувається загальний ветеранський пікнік. В День Ветеранів, 11-го листопада, також спільно відзначаємо ветеранів, а при тому складаємо вінок у стіп пам'ятника упавшим. По молитві апель кінчається, а після того кредитівка „Будучність“ запрошує на каву й солодке.

Голови Станиці в Клівленді (1951-1997 років). Сидять зліва: Ярослав Рибалт, Остап Чучкевич, Ігор Руденський, Мирон Радзикович. Стоять: Григорій Кріслатий, Лев Кусяка, Володимир Баран. Бракус: А. Гончаренка, Т. Цішкевича, Т. Загасвича.

Стріча з ген. П. Шандруком. Зліва 1-ий ряд: С. Кріслатий, А. Вільшанський, сотн. З. Олексин, підплк. А. Гончаренко, ген. П. Шандрук, Тарасюк, І. Руденський, В. Сторожинський, П. Гамілка, М. Медвідь. 2-ий ряд: Х. Г. Кріслатий, В. Корлятович, Ю. Шкарупа, Я. Рибалт, Ф. Трач, П. Полянський, Л. Галуга, Р. Полатайко.

та пластунові-сироті по священнику – на студії журналістики.

Учасники Загальних Зборів Станиці 1970 року.

**Сидять зліва: Ю. Шкарупа, С. Кріслатий, Р. Возняк, Ф. Трач,
М. Мичковський, І. Руденський, В. Баран, Я. Рибалт, Т. Загаєвич.**

**Стоять: Г. Кріслатий, М. Форемський, Д. Деркач, Я. Шокалюк, Л. Кусяка,
П. Мак, В. Радзикович, Т. Цішкевич.**

**Сходина Братства 1990 р. Сидять зліва: В. Швед, С. Кріслатий, І. Руденський,
М. Трач, В. Сторожинський, І. Стадник. Стоять: М. Форемський, В. Василик,
М. Теслюк, М. Василюшин, С. Луців, Д. Малисевич.**

Треба згадати наступних побратимів: братів Володимира і Івана Смігуровських, які, для популяризації української науки, встановили фундацію (100.000 дол.) при Гардварській Катедрі і 30.000 дол. – при Українському

Музеї; Василя Іванчука – довголітнього директора Рідної Школи, а потім – школи ім. Т. Шевченка при українському православному Соборі св. Володимира в Пармі; Тараса Загаєвича – члена дирекції Кредитівки „Основа“, М. Кігічака – довголітнього секретаря Відділу Українського Народного Союзу й першуна у приєднанні нових членів до Союзу; Романа Возняка – члена управи Кредитівки „Самопоміч“ та активного члена в Пласті; Лева Кусяку – активного в громаді і визначного члена Визвольного Фронту, Я. Максим’яка, що, працюючи як урядник відділу для набирання робітників у фірмі „Форд“, багато допомагав нашим людям; Д. Деркача – відзначеного грамотою призначення і подяки за довголітню діяльність в українській громаді Громадським Комітетом Золотого Ювілею УЗО, о. Володимира Волошука – дякона і священника в Акроні, а тепер – митрата й пароха в Норт-Порт, Флоріда; д-ра мед. Володимира Шкільника – активного у церковно-громадському житті Акрону, голову Надзірної Ради Станиці; Михайла Трача – референта збірок на Суспільну Службу Комбатантів та охорону воєнних могил, кольпортера видань Братства; Василя Ліщинського – довголітнього голову УЗО, відзначеного „Золотим Хрестом за особливі заслуги“; Нестора Козбуру – пластового активіста.

Вже протягом довгого часу невтомним головою Станиці є Ігор Руденський, який, не зважаючи на похилий свій вік, проблеми зі здоров’ям і родинні, гордо несе прапор Станиці, буває на різних національних святах й імпрезах, їздив на З’їзд дивізійників в Україні. Іванка Шкарупа, вдова покійним Юрієві, є секретарем і одночасно – головою Округи Союзу Українок та секретаркою УЗО.

ЛІГАЙТОН, ПЕНСИЛЬВАНІЯ, США

Засновано 19 травня 1963 р на оселі ім. Олега Ольжича.

Членами основниками були: Михайло Ліщинський, Іван Соболь, Микола Бойчук, Роман Стеблій, Володимир Зуляк, Теофіль Рудакевич, Пантелеймон Шуган, Василь Заброцький, Роман Бачинський, Євген Михайлів.

Стан членів 12.

Голови:

- Ліщинський Михайло 1963, 1972-74, 1976-78,
- Михайлів Євген 1964-65, 1984-86, 1992-93, 1995- до сьогодні,
- Стеблій Роман 1966-67,
- Соболь Іван 1968, 1970-71,
- Бачинський Роман 1969,
- Прончак Мирослав 1975, 1980-81,
- о. Левицький Богдан 1979,
- Цегельський Ярослав 1982-83,
- Грабик Орест 1987-91.

Відзначення боїв під Бродами 1978 р.

У 1963-му році, у 20-ту річницю створення Дивізії, відбувся на терені Станиці дуже успішний (було багато делегатів) VIII-ий Крайовий З'їзд Братства.

Кожного року в місяці липні Станиця разом зі Станицею у Філядельфії влаштовує Поминки – Служба Божа з Панахидою – за полеглих наших побратимів у боях під Бродами. По відправах відбувається зустріч дивізійників з українським громадянством при спільному обіді з відповідною програмою: промови, спогади, деклямації, виступи дітей з табору Українського Золотого Хреста, який звичайно в тому часі відбувається. Майже кожного року бувають на тому таборі і діти з України, яким наша Станиця дарує гроші або якісь дарунки з одягу.

Кожного року Станиця влаштовує т. зв. „Дивізійне печення бараболі“ з забавою, що приносить добрий дохід. Під час відзначення боїв під Бродами Станиця проводить збірку-продаж жетонів на охорону вояцьких могил. Гроші пересилає до Б-ва „Броди-Лев“. У місяці листопаді Станиця проводить збірку на воєнних інвалідів, яку пересилає до Суспільної Служби Комбатантів у Філядельфії.

За час свого існування Станиця жертвувала на громадські цілі: Фонд правної оборони – 3.690, пресовий фонд „Вісті Комбатанта“ – 1.900, стипендії для українських студентів у Бразилії і Україні (Військова Академія) – 1.450, українські інваліди (Суспільна Служба Комбатанта) – 3.083, охорону вояцьких могил („Броди-Лев“) – 2.629, інші цілі – 4.200.

**Евген Михайлів – голова,
Роман Стеблій – секретар.**

3 травня 1969 року Станиця Нью-Гейвен та Гартфорд взяли участь у Святі Лояльності стейту Коннектикат у місті Нью-Бріттен як окремі організації у часі дефіляди перед губернатором Стейту, разом із станичними прапорами.

Станиця впровадила у свою програму щорічні святкування Листопадового Зриву, вшанування полеглих українських вояків в часі Зелених Свят на цвинтарі св. Лаврентія панахидою і зложенням вінка. Також брала участь у відзначуванні Української незалежності – 22 січня, яке щорічно підготував Відділ УККА. В роках 1972-75 п'ять членів були обраними до Крайової Управи Братства. Тому, що ряди членів місцевого відділу ОБВУА постійно зменшувалися, рішено тих, що залишилися прийняти до Станиці Братства, як почесних членів. 29 вересня 1973 р. провід Управи перебрав К. Креховецький. З нагоди 25-ліття Братства в США, Станиця влаштувала 24 червня 1978 р. імпрезу з гостиною, на якій надано почесне членство синам колишніх українських військовиків, воякам американської армії, а саме: майорові Р. Рондякові, капіт. П. Рондякові, пор. Я. Гладкому і пор. Стахові. 27 червня 1976 р., з нагоди святкувань 200-річчя США та 100-ліття поселення українців в Америці, відбувся маніфестаційний похід, у якому участь взяла також українська група, провідником якої був голова Станиці К. Креховецький. Українська група дістала перше місце, а в нагороду – чашу.

29 вересня 1976 р. членство Станиці поповнилося побратимами із Бріджпорту (бо там не було Станиці). З того часу Станиця прийняла назву Нью-Гейвен – Бріджпорт. З нагоди 40-річчя створення 1-ої УД УНА 19 листопада 1983 р., спільними силами Станиць із Гартфорду і Нью-Гейвен – Бріджпорт влаштовано в Гартфорді Ювілейні святкування з участю членів Станиць та численних гостей. Головою цього Комітету був хор. В. Саляк з Гартфорду, який провадив святом. Від станиці Нью-Гейвен – Бріджпорт членами Комітету були: В. Пелашук, П. Бойчук і І. Телюк, який відкрив свято вступним словом.

Станиця, щорічно влаштовує у саді п-ва Березовських товариську зустріч. У підготовку такої зустрічі найбільше праці вкладає Н. Лодинська, одинока жінка в Станиці, і В. Березовський.

На Загальних Зборах 18 грудня 1962 р. вибрано управу: проф. І. Телюк – голова, проф. д-р М. Борисюк і П. Бойчук – заступники голови, Л. Марків – секретар, Б. Антонишин – скарбник, Н. Лодинська – референт імпрез, В. Пелешук – референт преси, О. Гоїк – референт книжок. Контрольна Комісія: М. Панкевич – голова, О. Гладкий і З. Мандич. Прапороносці: В. Березовський, В. Полудневич, Р. Романюк і М. Цуркан. Члени: І. Загрійчук і Б. Сенів. Почесним членом станиці є М. Панкевич – член основник ОБВУА в Нью-Гейвені.

В день незалежності України 22 січня, від 1955 року до 24 серпня 1992 року, на щоглі міської ратуші в Нью-Гейвен вивіщувано блакитно-жовтий прапор. Під час відзначення першої річниці незалежності України 19 вересня 1992 року цей прапор церемоніально передав амбасадорові України до ООН Вікторові Батюкові посадник міста Джан С. Денейслон, у присутності міністра культури України Лариси Хоролець, голови святкового комітету проф. Івана Телюка й інших достойників. В. Батюк вручив містові новий

прапор України. Внесення прапорів очолили прапороносці-ветерани американської армії і ветерани 1-ої УД УНА.

**На світлині під час церемонії передачі прапорів України
(зліва): В. Батюк, Л. Хоролець, І. Телюк.**

На протязі дальших 20 літ майже ці самі члени Управи Станиці були переобірані щорічно. З проголошенням Самостійної Української Держави, члени Станиці брали участь у Львові, відзначаючи 50-річчя створення Дивізії, як також, допомагали своїм побратимам в Україні. Члени Станиці співпрацюють з місцевими ветеранами американської армії. Чотирьох членів Дивізії рівночасно стали членами американської ветеранської станиці, ставши її вояками після приїзду до Америки.

В 1999 р. Нью-Гейвен об'єдналась із Гартфордом в одну Станицю – Нью-Гейвен – Бріджпорт – Гартфорд.

НЬЮ-ГЕЙВЕН – БРІДЖПОРТ

Дня 3 квітня 1966 р. з ініціативи К. Креховецького, З. Мандича і Р. Крохмальницького засновано в Нью-Гейвені станицю Б-ва колишніх Вояків 1-ої Української Дивізії УНА. Тоді теж вибрано тимчасову Управу з трьох осіб: З. Мандич – голова, Р. Крохмальницький – секретар і К. Креховецький – скарбник. В цих основуючих зборах взяло участь 11 членів. Через рік членство зросло до 20.

В тому часі на терені української громади Нью-Гейвену існував уже Відділ Об'єднання бувших Вояків Українців Америки (заснований 23 березня 1958 р.) і деякі колишні члени Дивізії включилися в працю цієї ветеранської організації (Б. Лисяк, Б. Лесь і М. Пушкар). Справи Братства заступав Б. Лесь. Щоб налагодити співпрацю між двома ветеранськими організаціями, відбулося 15 травня 1966 р. спільне засідання, на якому рішено спільно відзначувати національні свята та виступати під назвою Українські Військові Ветерани.

В першому ряду зліва: Зенон Мандич, п. Тарнавський, о. Іван Ільяшенко, парох УАПЦ в Нью-Гейвен, капелян Станиці о. Й. Скульський, о. прелат Іван Стах, ген. П. Шандрук, В. Забродський – голова КУ Братства у США в 1968 р., д-р Роман Дrajнньовський – голова Братства „Броди-Лев“. На задньому плані група американських ветеранів, які творили почесний шпалір під час посвячення прапору 4-го травня 1968 р.

Спільно відсвятковано 24 червня 1967 р. 50-річчя Української Національної Революції та віддано пошану Українським Збройним Силам. Участь у цьому відзначенні взяли також місцеві організації молоді Пласт і СУМА.

З цієї нагоди була підготована виставка про українські військові формації. Станиця Братства також нав'язала співпрацю із Станицею у Гартфорді і спільно влаштовано „Карнаваловий бал“, 4 лютого 1966 р. Прихід із балу розподілено поміж місцевими українськими школами, закуплено чашу для місцевого спортивного Т-ва „Довбуш“, зложено пожертву на церкву та пере-слано даток на видавничий фонд Братства. В міжчасі Управу поповнено Б. Лисяком, Б. Антонишиним і М. Пушкарем і почато підготовку до посвячен-ня прапору Станиці. День 4 травня 1968 р. став незабутнім днем для членів Братства, бо тоді, при участі генерала П. Шандрука, представників Крайової Управи Братства, представників від кількох станиць і численних місцевих організацій посвячено прапор, а ввечорі відбулася забава.

Цим заходом Станиця гідно відзначила 25-ліття створення 1-ої УД УНА. Посвячення прапору довершив о. прелат І. Стах, канцлер Стемфорд-ської дієцезії при співучасті оо. Івана Ільяшенка, пароха УАПЦ в Нью-Гей-вен та Й. Скульського, капеляна Станиці Братства. У посвяченню взяли участь ген. П. Шандрук, голова КУ Братства у США, – В. Забродський та голова Братства „Броди-Лев“ у Нью-Йорку, – д-р Р. Дразньовський. Почес-ний шпалір під час свячення прапора творила група українців американ-ських ветеранів.

В часі приїзду Кардинала Йосифа Сліпого в серпні 1968 р. Станиця в Нью-Гейвен разом із Станицею Братства у Гартфорді творили почесний шпалір під час архиєрейської Служби Божої та супроводжали кардинала Йосифа і допомагали удержати порядок святкувань.

Фрагмент із дефіляди на святі Льюїсности, в неділю, 3 травня 1969 року. На переді колони Братства обох Станиць, станичні прапороносці та голова Станиці в Нью-Гейвен – Зенон Мандич.

СТАНИЦЯ В НЬЮАРКУ, НЬЮ-ДЖЕРСІ

Перші Загальні Збори Станиці в Ньюарку відбулися 22 березня 1953 р. Присутніх було 11 бувших вояків 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії. Вони були одними з перших членів Дивізії, що причалили до берегів Північної Америки після Другої світової війни. У склад першої Управи Станиці обрано: Іван Тарнавський – голова, секретар – Іван Коропецький, фінансовий референт – Роман Кочержук. Згодом більше й більше прибувало наших побратимів до нашої місцевості й ставали її членами й, згідно зі статистикою, Станиця досягала 112 членів. Це вже поважне число колишніх дивізійників. То були ще молоді віком, фізично здорові, повні енергії і охоти до праці, як у Станиці, так і в громадсько-суспільному секторі. Початки були трудні, але вже на початку 60-их років Станиця по-жвавила свою діяльність.

Було придбано організаційний прапор, який було посвячено в Українській католицькій церкві св. Івана Хрестителя, при співучасті православних і католицьких священників та чисельної громади. Створено перший на терені Америки Комітет Комбатантських Організацій. Що така співпраця була потрібна й у той час актуальна, виказалось у наступних роках. На початку 70-их років засновано Капелю Бандуристів, котра втішала українську публіку своїм добірним репертуаром. Капеля начисляла приблизно 20 бандуристів та 30 співаків. Вона одержала офіційну назву: „Капеля Бандуристів при Станиці 1-ої УД УНА в Ньюарку, Нью-Джерсі“.

Після посвячення прапору – дивізійники, Пласт і СУМА.
Посередині зліва: пор. В. Яворський, пор. І. Тарнавський,
ген. П. Шандрук з дружиною, полк. М. Ліщинський, хор. Р. Кочержук.

Відбувалися щорічні „Андріївські Вечори“ та „Традиційні вояцькі Вечерниці“, що їх влаштовувано спільно з комбатантськими організаціями. Одним словом, відбувалося багато розвагових і мистецьких імпрез. Слід сказати, що якщо Станиця сама не влаштовувала імпрези, то завжди була їх

Поминки на Бавнд-Бруку, 1989 р. Панахиду править побратим о. Михайло Кучмяк – тепер єпископ в Англії.

Управа Станиці – 1991 р. Зліва: Я. Закаляк, М. Бобівський, О. Голинський, В. Кульматицький, Д. Ліщинський, В. Пелехатий, В. Штабалюк, Т. Цар, В. Боярський, С. Магмет. Сидять зліва: А. Рогальський, Б. Куриляк.

співорганізатором: 15-ту річницю боїв під Бродами було відзначено величавою академією, 25-ту річницю Станиці (срібний ювілей) відзначено „Ювілейним Бенкетом“, з добірною програмою. З цієї нагоди видано „Ювілейну Одностівку“, в якій детально описано діяльність Станиці за останніх 25 років. Щорічно вона відзначає битву дивізії „Галичина“ під Бродами панахидою за полеглих наших побратимів. Кожних 5 років відзначає ювілей створення стрілецької дивізії „Галичина“ та битви під Бродами імпрезою з добірною програмою. В останніх роках Станиця, не зважаючи на труднощі, все таки вона зуміла відзначити Академіями наступні річниці: в 1987-му – „Героїв Базару“, 1988-му – 45-річчя створення дивізії „Галичина“; 1989-му – 45-річчя „Битви під Бродами“, в 1993-му – відзначено 50-ту річницю створення Дивізії „Галичина“ „Золотим Ювілейним Бенкетом“, зі спеціальною програмою.

Щорічно, в Провідну неділю (за старим стилем), Станиця бере зорганізовану участь (в уніформах з прапором) у відправах на православному цвинтарі св. Андрія в Бавнд-Бруку, а опісля – відвідують могили друзів-дивізійників (а їх уже чимало!).

Спільно з іншими комбатантськими організаціями Станиця проводить дві збірки кожного року, а саме: „Зеленосвяточну“ – на „Броди-Лев“ – для охорони українських воєнних могил, та „Листопадову“ – на Суспільну Службу Комбатантів – для українських воєнних інвалідів. Збірки проводяться в Ньюарку й околиці.

Слід відмітити, що протягом існування Станиці в Ньюарку її члени вклали багато праці у громадсько-суспільне та церковне життя. Члени Станиці – це активний провід у молодечих організаціях, як от: Школа Українознавства в Ньюарку, Товариство „Рідна Школа“, Пласт і Пластприят, Спілка Української Молоді Америки (СУМА) та Спортове Товариство „Чорноморська Січ“.

Члени активні у громадських організаціях і часто – на провідних позиціях, як от: Українському Конгресовому Комітеті Америки (УККА), Українсько-Американській Координаційній Раді (УАКР), Організації Оборони Чотирьох свобод України (ООЧСУ), Українському Народному Домі, а останніх кілька років – в організації Приятелі Руху України, стейт Нью-Джерзі, та ряді інших діючих організацій та установ.

Не можна оминати й наших професійних членів, як ось: лікарів, професорів, інженерів, учителів та підприємців у різних ділянках. Слід відмітити, що члени Станиці, колишні дивізійники, – це актив у всіх прошарках громадського, церковного, культурного життя в Ньюарку. На протязі довгих років певна кількість членів заангажована у Проводі Головної та Крайової Управ Братства бувших Вояків 1-ої Української Дивізії УНА. За довгі роки безупинної праці на нашому терені Станиця здобула належну їй попану і довір'я у громаді.

Багато років пройшло від дня заснування Станиці Братства 1-ої УД УНА в Ньюарку, багато що змінилось. Багато наших друзів-побратимів залишили наші ряди... Ми залишились, щоб і надалі продовжувати вояцькі традиції, допомагати потребуючим побратимам тут й у вільній Україні та пам'ятати про тих друзів, котрі від нас уже відійшли, з котрими ми колись ділили долю і недолю у фронтових операціях Дивізії, довгому полоні та разом працювали тут на чужині.

Голови Управ Станиці:

Гарнавський І.	–	1953-55, 65-69;
Коропецький І.	–	1955-57;
Тимкевич А.	–	1957-58;
Лісевич О.	–	1958-59;
Голинський О.	–	1959-60, 61-62, 71-73;
Махобей В.	–	1960-61;
Ліщинський Д.	–	1962-65, 1986-87;
Буняк П.	–	1969-71, 1973-75, 1983-84;
Гладич Б.	–	1975-77;
Мазяр В.	–	1977-79;
Семенюк П.	–	1980-83, 1985-87;
Цюрпіта В.	–	1987-90;
Цар Т.	–	1990-93;
Куриляк Б.	–	1993-99;
Рогальський А.	–	1999-2000;
Кутний Б.	–	2000.

Одним з головних завдань Братства була допомога потребуючим членам, а передусім інвалідам. Для зібрання фондів на ту ціль була створена Суспільна Служба Комбатантів. Не маємо даних за роки 1953-1990 до, внизу подаємо зіставлення розходів за роки 1991-1999.

Членські вкладки до КУ (40%)	1.998 дол.
Суспільна Служба Комбатантів	21.271 дол.
Братство „Броди-Лев“	7.539 дол.
Журнал „Вісті Комбатанта“	2.825 дол.
Консулят України (1993)	3.310 дол.
Вибори в Україні (1994)	1.030 дол.
Музей Збройних Сил	1.585 дол.
Продаж книжок	1.233 дол.
Фонд Чорнобиля	580 дол.
Церква в Краю	1.225 дол.
Донецький військовий ліцей	510 дол.
Разом	43.106 дол.

СТАНИЦЯ НЬЮ-ЙОРК

День 23 лютого 1964 року можна зачислити як зворотну дату в житті кол. дивізійників у Нью-Йорку, коли з уповноваження Красвої і Головної управ Пантелеймон Шуган скликав загальні збори для заснування Станиці Братства. Велика заслуга в діловому проведенні зборів була інж. М. Ліщинського, організаційного референта КУ. Одноголосно рішено оснувати Станицю й обрано управу в такому складі: Лев Стеткевич – голова, П. Виноградник – заступник голови, Григорій Яремчук – касир, Лев Вербинець – секретар, Володимир Гриньох – член. Контрольна комісія: Т. Манастирський, Євген Гановський, О. Гайдукевич.

Нова управа замовила прапор й вирішено посвятити його 18 квітня при співучасті всіх комбатантських організацій Великого Нью-Йорку. Спільно з Братством „Броди-Лев“ рішено влаштувати на Могилі-Пам'ятнику в Глен-Спей велике свято для відзначення боїв під Бродами.

Згодом на пості голови були наступні побратими: А. Боднарчук, Я. Балабан, Роман Данилюк, Степан Шепарович, Роман Гаєцький, Андрій Закревський, Орест Слупчинський (від 1993 до сьогодні).

Членами управ були: І. Бродило, П. Бурчак, Л. Вербенець, М. Виноградник, мгр. Е. Гановський, К. Григорович, В. Гриньох, Я. Гуменюк, Р. Данилюк, д-р Р. Дращинський, І. Ільків, А. Закревський, М. Заліпський, П. Злоба, М. Зилінський, В. Керод, Роман Кобрин, М. Конягин, Р. Костирка, Л. Ладзюк, Т. Манастирський, М. Мац, В. Микула, В. Миськів, І. Мокривський, М. Надральський, Б. Поритко, проф. Ст. Салик, Б. Семенюк, В. Сидор, Т. Соробей, мгр. Л. Стеткевич, О. Слупчинський, Ю. Ференцевич, Ст. Шепарович, П. Шуган, М. Яремко, Г. Яремчук.

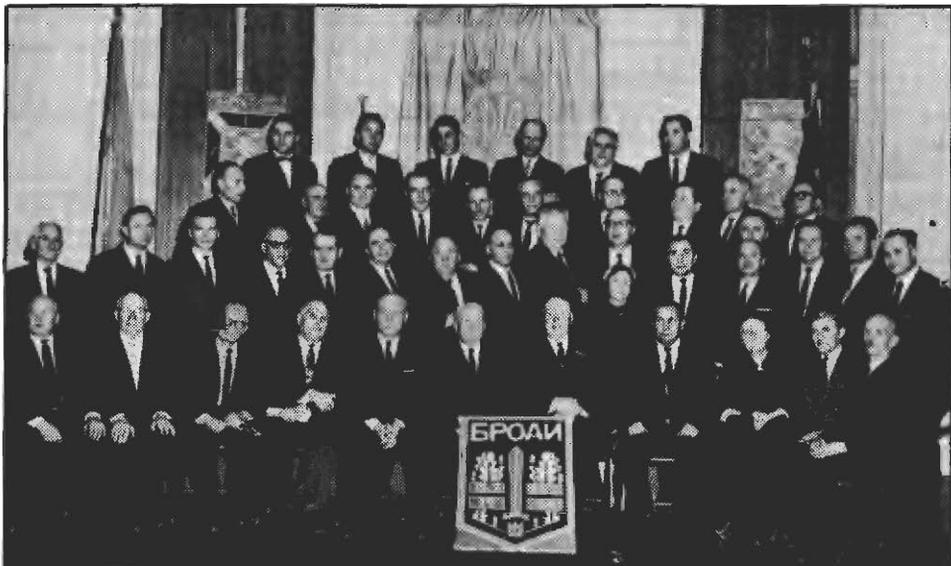
Управа Станиці в Нью-Йорку. Сидять зліва: О. Слупчинський, В. Миськів, Р. Данилюк, М. Бурчак, Р. Гаєцький. Стоять: С. Шепарович – голова, В. Керод, Р. Кобрин, І. Бродило, Р. Костирка. (22 квітня 1977 р.)

Станиця була членом Координаційного Комітету Українських і Українсько-Американський Ветеранів, який влаштовував різні спільні імпрези.

У 1965 році при Станиці було створено Комбанатський хор, диригент – Є. Гарасимчук, голова – М. Мац.

Особливо святково відзначувано річниці боїв під Бродами. Станиця Братства та Братство „Броди-Лев“ відзначили двома імпрезами 20-річчя битви під Бродами. В суботу, 28 листопада 1964 р. в Українському Інституті Америки відбулася Наукова конференція під протекторатом Військово-історичного Інституту при НТШ. Явилися представники всіх українських комбатантських організацій, які засіли в почесній президії. Доповіді прочитали: генерал Павло Шандрук: „Тактичне положення 1-ої УД УНА в бою під Бродами“, при чому доповідач згадав взагалі різні роди воєнної тактики та

ширше зупинився на стратегічній тактиці, яку умовини накиннули Дивізії під Бродами; ред. Олег Лисяк у своїй доповіді: „1-ша УД УНА і бій під Бродами в літературі й мистецтві“ перевів тезу, що Дивізія і зокрема битва під Бродами широко віддзеркалені у військово-аналітичній, белетристичній і мемуарній літературах, зате дуже слабо в музиці та малярстві. Проводив конференцією проф. д-р В. Калина.

Учасники Наукової Конференції з нагоди 20-річчя битви під Бродами, в Нью-Йорку.

Наступного дня, в неділю 29 листопада, в аудиторії школи на Евню „Б“ відбувся концерт з такою програмою: учасник бою під Бродами д-р Р. Дразньовський дав короткий нарис того бою та закінчив апелем – згадувати ту історичну подію не в жалібному настрої, а як ще один підбадьорливий доказ рішучості України боротися збройно за свою свободу.

Як солісти виступали: Галина Минаїв-Андреадіс (меццо-сопрано), Рома Прийма (балерина) і Юрій Богачевський (баритон). Співав чоловічий та мішаний хори ім. Митрополита Шептицького під орудою професора Романа Левицького. Солістом хору був Олег Богачевський (тенор). Фортепіяновий супровід проф. Ігоря Соневицького, який додатково виконав також сольо. Дуже естетичну декорацію сцени зладив Ярослав Вижницький. Заля була вщерть повна.

25-річчя бою під Бродами відзначено панахидаю з участю всіх українських ветеранських і молодіжних організацій та громадськості, і святковою академією з участю ген. Павла Шандрука заступника й прем'єра Виконавчого органу УНРади д-ра Костя Паньківського, а в катедрі УПЦ – торжественною Службою Божою.

Спільно з Станицею в Ньюарку відзначено академією поляглих під Бродами 27 жовтня 1975 р.

У 1993 році Станиця влаштувала святкове відзначення формування Ди-

візії (26 вересня) і боїв під Бродами (6 листопада). Обі імпрези були виконані на високому рівні професійними мистцями з Києва і Львова, яких чисельна публіка ентузіастично прийняла.

В 1993 році члени Станиці взяли участь у 50-літньому відзначенні творення Дивізії у Львові та Києві, в від 22 до 30 травня 1995 року – організувала прогулянку до Фельдбаху в Австрії з нагоди відзначення закінчення 50-ліття 2-ої світової війни.

Брала участь у зелено-святочних поминках під Могилою-Пам'ятником на оселі „Верховина“.

Була господарем Головного й Крайового делегатських з'їздів, з відповідною розваговою й мистецькою програмами.

Станиця має свою домівку у Народному домі. Свого часу НД згорів й Станиця втратила все своє майно, в тому й прапор, а новий посвячено 7 червня 1987 р.

Станиця бере участь у відзначуванні національних свят, влаштовує сходи членів, звичайно спільно з Американськими католицькими воєнними ветеранами, на які завжди запрошує вдів померлих побратимів.

На окремих зустрічах гостила відомих осіб з України, наприклад, астронавтів Леоніда Каденюка і д-ра Ярослава Рустового, депутата ВР і голову Спільки офіцерів України полк. Вячеслава Білоуса, редакторів журналу „Військо України“ полк. Вячеслава Болотнюка та пполк. Віктора Фріса та ін.

Допомогові акції: на Суспільну службу комбатантів Станиця збирала 1–2 тисячі доларів річно; друга збірка – це для Братства „Броди-Лев“, на яке в 1987 р. зібрано майже 10 тисяч доларів; теж допомагає окремим інституціям, напр., журналові „Вісті комбатанта“, Львівському історичному музеєві, Кадетському інституту в Донецьку та ін.

Для членів видає бюлетень та влаштовує зустрічі у домівці. Членів було на списку 76 у 1987 році, а в 1999 активних – 50.

О. С.

РОЧЕСТЕРСЬКА СТАНИЦЯ, Н. Й.

Ідея організувати Станицю Братства 1-ої УД УНА народилася у вересні 1957 р. В першому протоколі засідання ініціативного гуртка читаємо: „...Засідання ініціативного гуртка для створення Станиці Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА в Рочестері, Н. Й., відбулося 26 вересня 1957 р. в домі М. Рінаша. Приявні – ст. десятник Михайло Рінаш, хор. Любомир Білик та хор. Микола Оглюк. Приявні вирішили скликати на день 11 жовтня 1957 р., о год. 7:00 вечора, в приміщенні Українського Американського Клубу на Гадсон Аве. інформативні сходи. На Зборах було присутніх 11 колишніх членів Дивізії. Крім них, 12 осіб висловились за створення Станиці Братства в Рочестері. Збори вибрали Управу в складі: Любомир Білик – голова, Микола Оглюк – секретар, Олександр Грабар – скарбник, члени – Михайло Рінаш і Осип Кольцо. Контрольна Комісія: Іван Олексин – голова, Василь Лаба і Дмитро Кіцнак – члени.

Діяльність у 1957-58 роках була звернена головню на організаційну ділянку, на приєднання нових членів. Першою вдалою імпрезою були Вечерниці „Червоної Калини“, заініційовані головою Станиці Л. Біликом, при співучасті таких організацій: ОбВУА, Союзу Українок – Відділ 47, та організації Український Золотий Хрест – Відділ 18. Ця імпреза стала традиційною і відбувалася кожного року в місяці лютому з великим моральним та матеріальним успіхом. Весь дохід з імпрези розділювався на різні громадські цілі.

Голови Станиці:

• Любомир Білик: 1957-61, в 1962 р. обраний головою Крайової Управи, а потім – знову головою Станиці в 1974 1985-86, 1991-92;

• Василь Лаба: 1962-63;

• Михайло Терлецький: 1963-65;

• Орест Соробей: 1966-71;

• Василь Білан: 1972-73, 1982-84, 1987-88, 1990-91, 1992 до сьогодні;

• Карло Манківський: 1975-76;

• Стефан Ольшанський: 1976-80;

• Евстахій Загачевський: 1980-81;

• д-р Володимир Мотика: 1988-90.

Члени управи. Сидять зліва: Михайло Терлецький, Семен Кобасовський, Любомир Білик, Мирон Масловський, Василь Білан, Ярослав Андрушко, Василь Смоколоса. Стоять: Василь Бездух, Петро Олійник, Тарас Яременюк, Любомир Галуґа, Микола Марґолич, Карло Манківський, Степан Ольшанський, Осип Джус.

Праця Станиці розгорталася у наступних напрямках: організаційному, товариському, допомоговому, плеканні вояцьких традицій та співпраці з комбатантськими і громадськими організаціями.

Станиця постійно займалась кольпортажем видань Братства, проводила збірки на українських інвалідів, „Зелено-святочну збірку“ – на охорону

Голова Станиці Василь Білан вручає Одноднівку Станиці колишньому Президентові України Леонідові Кравчукові. Зліва Любомир Білик.

**Патріарх Української Православної Церкви Київського Патріархату Філарет у Рочестері, США. Почесна варта Станиці (в уніформах) на летовищі.
Зліва: Я. Андрушко, С. Кобасовський, В. Білан (крайній справа),
Л. Галуґа (заслоений). (31 жовтня 1999 р.)**

воєнних могил. Для плекання вояцьких традицій Станиця щорічно відзначувала Листопадовий Зрив та річницю бою під Бродами.

Станиця брала участь у всій громадській праці, плянованій товариствами в системі УККА, а тепер – Комітетом Злучених Громадських Організацій у Рочестері.

Протягом років – відзначувала кожних п'ять років ювілей свого існування, видала 7 добре зредагованих одноднівок. Тепер Станиця нараховує 30 членів. Відпроваджено у вічність, з належними почеснями, 29 членів.

Між членами Станиці слід відмітити талановитого письменника й декоративного художника Евстахія Загачевського. Він написав: „Спогади Фронтовика“, баталістичні оповідання – „Ї регіт не ляжав“, репортажі – „Белярія-Ріміні-Англія“. Намалював і опрацював „Українські військові відзначення“, які виставлялися у деяких містах США, Канади й Австралії, його син обрав військову кар'єру й є полковником американської армії.

Доктор економічних наук хор. Володимир Мотика, володіючи тонким почуттям гумору, добре проводив заходами, дописував до одноднівки.

Любомир Білик, організатор Пласту й Братства дивізійників у Австралії та США, директор кредитівки, редагував одноднівки Станиці.

Сот. Мирослав Мартинець, адвокат, на еміграції – журналіст-аналітик політично-військових подій, служив порадами для Братства, читав доповіді.

Зустріч членів Управи Станиці з достойним послом України Г. Удовенком.

Зліва: член ГУ Братства Л. Білик, достойний Гість, голова Станиці Василь Білан, член Управи Л. Галуга.

Не на останньому місці слід згадати й теперішнього голову Станиці Василя Білана, який „перехитрив“ смерть у Югославії, утікаючи від куль тітовців при розстрілюванні полонених-дивізійників, про що він описав у „Вістях“ (Німеччина). А також – й І. Любомира Галугу, директора кредитівки, який любить подорожувати по світі. Він відвідав табір у Мальті, Австрії, де пройшов вишкіл юнаків.

Члени Станиці, які належать до хору „Бурлака“, при Торонтонській Станиці в Канаді, відбули два турне, перше – по Європі й Україні, що включало поминальні відправи на місцях похоронень дивізійників в Австрії під Фельдбахом, а друге – по Україні в 50-ту річницю створення Дивізії.

Традиційно від 1979 року Станиця щороку влаштовує т. зв. „Родинний пікнік“, з участю гостей, що допомагає тримати в близькому зв'язку наші родини і нас з українською громадою в цілості.

Після проголошення Незалежності України, Станиця поширила свою діяльність на вільну Україну: висилає матеріальну допомогу бувшим дивізійникам та книги й журнали в різні місцевості України. До цього часу одержали листи подяки за 30 пачок. Хочемо сказати, що ми невимовно горді нашим скромним вкладом у боротьбу за українську державність, яка увінчалася перемогою, та залишаємося твердими оптимістами з незломною вірою у світле майбутнє нашої Батьківщини.

**Василь Білан – голова,
Семен Масловський – секретар.**

ТРЕНТОН, Н. ДЖ.

Станицю в Трентоні, Н. ДЖ, засновано 15 грудня 1952 р. До її заснування багато спричинився сот. Роман Долинський. Головами були: Б. Дубик, М. Головчак.

У неділю 19 червня 1960 р., о год. 2:30 по обіді, відбулося урочисте посвячення прапора на площі місцевої Української Католицької Церкви.

Відправа під час посвячення прапора.

Молебень за членів Братства відправив о. д-р Ізидор Нагаєвський з Кемдену, бувший капелян Дивізії, в сослуженні місцевого пароха о. Йосифа Атаманюка. Після св. Євангелія, о. д-р Нагаєвський виголосив зворушливу релігійно-патріотичну промову-проповідь, стверджуючи шляхи Української

Дивізії у Другій світовій війні.

Посвячення прапора Станиці довершив о. д-р І. Нагаєвський разом з о. Й. Атаманюком. У цій урочистості, крім всіх членів Станиці, взяли участь також довоколишні Станиці та представники комбатантських організацій. Потім відбулася зустріч колишніх дивізійників з громадянством. За урочистий стіл, зорганізований з тієї нагоди, сіли о. д-р І. Нагаєвський, ген. П. Шандрук, о. Й. Атаманюк, полк. Дяченко, полк. Зелінський, сот. Я. Ліщинський, сот. Савчин – представник УСС, голова Крайової Управи І. Скіра, сот. Тарнавський та представники місцевих і позамісцевих організацій.

Під час зустрічі виголосили промови-привіти: о. д-р Нагаєвський, І. Скіра, М. Савчин, Зелінський, Ю. Ференцевич, В. Гриньох Є. Балабан, З. Федорович, Купецький, І. Понятишин (Батьківський комітет). Від Головної Управи Братства прочитано привіт, підписаний головою д-ром Л. Ортинським. Прочитано також привіти від сотника Бойка з Ньюарку і І. Коропецького.

Кінцеву промову виголосив генерал Шандрук, який підкреслив, що Станиця у своїй праці, під головуванням сучасного голови пор. Б. Дубика, зробила великий поступ, а колишні вояки Дивізії живуть між собою в братерській згоді, з якої треба брати приклад іншим.

Після промови українські діти з СУМА (місцевий осередок), вручили ген. Шандрукові кошик гарних квітів, а діти кол. дивізійників передали йому по-мистецькому виконаний портрет.

Вручення ген. П. Шандрукові китиці квітів і його портрета.

В дні 10 березня 1962 р. Станиця відбула свої з черги 10-ті Річні Загальні Збори, якими проводила Президія в складі трьох членів Станиці, а саме: Т. Крупа – голова, І. Галик – заступник голови, М. Кузів – секретар.

З проробленої роботи за минулий рік здавали свої звіти: М. Головчак – голова Станиці, М. Кузів – секретар та Т. Флонт – фінансовий референт.

До нової Управи Станиці ввійшли: М. Головчак – голова, Т. Крупа – заступник голови, М. Кузів – секретар, С. Гілик – організаційний референт та Т. Флонт – фінансовий референт. До Контрольної Комісії ввійшли: І. Галик – голова, І. Кулій – член та М. Шевців – член.

* * *

За ініціативою енергійної Управи Станиці, при співучасті молодечих організацій СУМА-ПЛАСТ, 10 червня 1962 р. о год. 1-й по полудні на розлогій площі української католицької парафії відбувся Зеленосвяточний Апел в поклоні впавшим Українським Воїнам в боротьбі за волю України.

На відповідно удекорованій плятформі переведено збірку членів Станиці та Сумівської і Пластової молоді, що дбала за підтягнення й опущення до половини щогол американського й українського прапорів.

Святом проводив голова Станиці Братства М. Головчак. Святочну доповідь виголосив проф. О. Татомир, голова Осередку СУМА ім. полк. Е. Коновальця в Трентоні, Н. Дж. Присягу юначок і юнаків Пласту провела Пластова старшина Станиці в Трентоні на чолі з мгр. Я. Лабкою (курінний Станиці Пласту), як теж пані Я. Лабка, ст. пл. сен. реф. жіночих частин, та д-р Т. Крупа, ст. пл. сен., виховник чоловічих частин, який водночас є заступником голови Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Трентоні.

* * *

Відмічення 10-ліття Станиці Управа получила із 20-літтям постановня УПА, і також Окружним Злетом Юнацтва СУМА, що відбулося 23 вересня 1962 р. на площі біля Трентону.

О год. 10-й рано о. Т. Атаманюк відправив польову Службу Божу із Панахидою за поляглих Вояків 1-ої УД і УПА. Далі в програму свята входили змагання сумівської молоді в легкоатлетиці, копаному м'ячі та мистецьких виступах. Найбільш атрактивні були виступи танцювального гуртка СУМА з Філядельфії, керівником якого є кол. дивізійник М. Солтис.

О год. 2-й відбулася офіційна частина, якою проводив голова Станиці Михайло Головчак. До Президії були запрошені представники численних організацій. З усними привітаннями виступили: проф. О. Татомир – голова Осередку СУМА в Трентоні, о. Т. Атаманюк – учасник визвольних змагань в 1-й світовій війні, М. Грицков'ян – голова Головної Управи Т-ва кол. Вояків УПА, інж. І. Скіра – від Головної і Крайової Управ Братства, М. Солтис – від Головної Управи СУМА, інж. Д. Кузик – від організацій міста Трентону, як голова Відділу УККА.

Цю частину закінчено дефілядою Юнацтва з прапорами, яке прибуло на зустріч в числі понад півтори сотні з Осередків: Філядельфія, Бруклін, Нью-Йорк, Ньюарк і Трентон.

* * *

Дня 20 липня 1963 року Станиця влаштувала Свято 20-ліття створення Дивізії, що було рівночасно получене з 19-літтям бою під Бродами.

В суботу 20 липня в год. 7:30 вечором в українській католицькій церкві св. Йосафата в Трентоні о. парох Т. Атаманюк в сослуженні о. Й. Атаманюка відправив Панахиду за вояків, які впали в бою під Бродами. В панахиді взя-

ли участь члени Станиці Братства з прапорами, юнацтво Осередку СУМА з прапором, делегати місцевого Відділу ООЧСУ, Станиці Пласту та Студентської Громади. Зокрема треба відмітити присутність генерала П. Шандрука.

У церковній аудиторії голова Станиці Б. Дубик висвітлив фотомонтаж. У вступному слові М. Головчак подав історію та ціль створення Дивізії.

Наступного дня, в неділю, перед Богослужбою члени Станиці розпродували пропам'ятні значки, видані Головною Управою Братства у 20-ліття створення Дивізії та Одноднівку, яка появилася з тієї самої нагоди.

(„Вісті“, „Вісті комбатанта“)

(Станиця перестала існувати).

Богдан Артимишин

ДІЯЛЬНІСТЬ СТАНИЦІ У ФІЛЯДЕЛЬФІЇ за 1952-2000 рр.

Станиця Братства у Філядельфії була заснована стараннями 23 кол. вояків 1-ої УД дня 2 лютого 1952 р. Зборами проводив член Головної Управи Братства інж. Мирон Шарко, а секретарював Мирослав Новосад. Вибрана тимчасова Управа скликала перші Загальні Збори Станиці 22 березня 1952 р., на яких обрано першу Управу Станиці.

Голови Станиці: Іван Скіра (1952-54, 1974), Богдан Артимишин (1955, 1966-70, 1976-77, 1987-93, 1996-98), Михайло Ліщинський (1956, 1975), Василь Заброцький (1957-59, 1961-62, 1964-65), Степан Мазурок (1960), Михайло Гись (1963), Роман Клос (1971, 1973, 1978, 1981), Володимир Зуляк (1972), Володимир Сімків (1979-80, 1984-86, 1994-95), Ярослав Палатайко (1982-83), Степан Романко (1999-2000).

В перших 30-ти роках Станиця начислювала пересічно 60 активних і 20 неактивних членів, тобто тих, які з різних причин деактивізувалися, а опісля верталися до активної праці.

Кожного року Станиця відзначає річницю боїв під Бродами. У Філядельфії перша „Академія Бродів“, попереджена Богослужбами в католицькій катедрі та в православній церкві, відбулася 20.VII.1952 р. в Горожанському клубі на Френклін вул. Академію відкрив ген. Павло Шандрук, промову виголосив Євген Левицький, а програму провадив Володимир Карп'як. У мистецькій частині з деклямаціями виступили артисти Володимир Блавацький і артистка Ліза Шашаровська. У вокальній частині взяли участь меццосопрано Клявдія Таранова і бандурист д-р Зеновій Штокалко.

Урочисто відзначено 10-річчя боїв під Бродами, яке відбулося в Трентоні 11.VII.1954 р. заходами Станиць Ньюарку, Трентону і Філядельфії. Члени нашої Станиці виконали „Апель Поляглих“ пера Олега Лисяка під проводом Євгена Левицького. У програмі були спортові змагання за „Чашу Дивізії“, яку здобула відбиванкова дружина УСО „Тризуб“ у Філядельфії.

Від часу, коли в Лігайтоні створено Станицю Братства, річницю боїв під Бродами відзначають кожнорічно обі Станиці спільно на Оселі ім. Олега Ольжича в Лігайтоні.

Посвячення прапору Станиці відбулося в часі відзначення 15-ої річниці боїв під Бродами 26.VII.1959 р. на Оселі ім. О. Ольжича. Прапороносцем був Мирослав Прончак при асисті Романа Клоса і Зенона Завадовича. Присягу на прапор провів ген. Павло Шандрук, а головну промову виголосив Михайло Ліщинський. Апелъ поляглих виконав артист Володимир Карп'як. У дальшій програмі були виступи „Молодої Просвіти“ і дитячого табору Оселі під керівництвом панни Ольги Селезінки. З цієї нагоди видано одноднівку „Броди“.

**Мирослав Прончак – прапороносець (всередині),
почет: Зенон Завадович (зліва) і Роман Клос.
(Архів Романа Клоса).**

**Ген.-полк. Павло Шандрук вручає прапор М. Прончакові.
(Архів Романа Клоса).**

25-річчя – 11.V.1968 р. відбулося в Авдиторії Св. Йосафата. Бенкет почався святочним входом на залю 69-ти дивізійників, яких пані Михайлина

Чайковська, Віра Левицька, Христина Прончак і Зоряна Луцька (мати, дружина і доньки дивізійників) удекорували на сцені трояндами. Бенкет відкрив голова Станиці Богдан Артимишин, промову прочитав ред. Володимир Біляїв. В мистецькій програмі музичний монтаж пера Олега Лисяка „За стрілецький звичай“ виконали Марія Лисяк, Богдан Паздрій і терцет Юного СУМА під проводом проф. Зої Маркович. Веселу частину програми становив монолог Едварда Козака „Дивізія“ у виконанні Степана Магмета, та повний вояцького гумору скеч „Зустріч двох дивізійників по 25-ти роках“ у виконанні артистів Євгена Левицького і Володимира Карп'яка. В часі балю з веселими куплетами Олега Лисяка виступив артист Володимир Шашаровський.

Релігійна частина з нагоди 25-річчя 1-ої УД УНА відбулася в неділю, 12.V.1968 р. в УКЦеркві Христа Царя, де Службу Божу в наміренні Українського Народу і Війська та Панахиду за поляглих і померлих вояків 1-ої УД УНА відправив о. рад. Василь Головінський, а проповідь про значення українських збройних сил виголосив о. крил. Роман Лободич. У православній катедрі св. Володимира в цьому самому наміренні Службу Божу і Молебень відслужили Митрополит Іоан Теодорович і о. митрат Степан Біляк. В обох церковних відправах взяли участь комбатантські й молодечі організації з прапорами.

З нагоди 30-річчя 1-ої УД УНА Станиця влаштувала виставку військових медалів, орденів, українських грошей, відзнак Пласту і СУМА та пам'яток із поїздок-відвідин Патріярха УКЦеркви Йосифа Сліпого. Майже всі експонати привіз із Чикаго Орест Городиський, який прочитав доповідь на тему „Ордени і медалі“.

30-річчя Української Національної Армії відзначено 23.XI.1975 р. Господарем вечора був Олександр Луцький, голова Станиці Михайло Ліщинський прочитав доповідь про УД і УНА, привітав кол. вояків ген. Павло Шандрук, висвітлив прозірки з вишколів, боїв і полонів Богдан Артимишин. Удекоровано відзнакою 1-ої УД і медалею битви під Бродами і медалею Архистратига Михаїла Лева Федорука, який попав під Бродами в большевицький полон, відбув 23 роки заслання і через Польщу приїхав до дружини і сина у Філядельфії.

У вояцькій формі відзначено 45-річчя 1-ої УД УНА в часі пікніку Станиці на площі УСО „Тризуб“ 28.VIII.1988 р. Польову Службу Божу відправив о. митрат д-р Іван Біланич, промовляв Іван Скіра, а Богдан Артимишин провів вояцький апель.

В міру можливостей Станиця відзначувала річниці свого існування. 10-річчя Станиці відзначено товариським вечером 26.V.1962 р. в Горожанському Клубі. Про діяльність Станиці доповідав Іван Скіра, ілюструючи доповідь світлинами з життя Братства. У подібній формі відмічено 20-річчя Станиці в УСО „Тризуб“ 13.V.1972 р. Перекрій діяльності Станиці з великою дозою гумору подав Олександр Луцький.

За ініціативою Станиці виготовлено монтаж прозірок „Шляхом 1-ої Української Дивізії“, який опісля перебрала Крайова Управа Братства в США. Матеріяли до монтажу збирали Богдан Артимишин і Іван Скіра. Фотографічну працю виконав Богдан Артимишин, а текст і пояснення до мон-

тажу написав голова ГУ д-р Любомир Ортинський. Монтаж показано в багатьох місцевостях Америки і Канади. Монтаж передано до архіву ГУ Братства, мабуть, в 1991 р.

З нагоди перебування у Філядельфії проф. д-ра Володимира Кубійовича, кол. голови Українського Центрального Комітету, члени Станиці відбули з ним зустрічі 13.I.1958 і 11.X.1970 р.

Під час двократних відвідин у Філядельфії Патріярха УКЦеркви Блаженнішого Владика Отця Йосифа Сліпого 20-21.VII.1968 р. і 12-14.V.1973 р. Станиця виконувала почесну і порядкову службу й брала участь у всіх святкуваннях. Також в часі приявности Їх Блаженства Патріярха Йосифа Сліпого на похоронах Митрополита Амвросія Сенишина і під час свячення площі для церкви св. Архистратига Михаїла 21.IX.1976 р. і наступного дня в часі Служби Божої в церкві Христа Царя 22.IX.1976 р. члени Станиці виконували порядкову службу.

Делегації Крайової Управи і Станиці були на двох авдієнціях у Патріярха Йосифа Сліпого. Перша авдієнція відбулася 21.VII.1968 р., в якій брали участь: ген. Павло Шандрук і побратими: М. Ліщинський, В. Заброцький, Е. Михайлів, І. Олексин, І. Скіра і Б. Артимишин. У другій авдієнції 22.IX.1976 р. приявними були побратими: В. Зуляк, Б. Артимишин, І. Скіра, О. Луцький, Я. Лучанко, В. Сімків, В. Заброцький, Л. Федорук і М. Кузьма.

Одною із інтересних імпрез влаштованих місцевими комбатантськими організаціями була виставка „Пам'яток Української Визвольної Боротьби“ в залі УСО „Тризуб“. В рамках виставки кожна українська армія і формація мали свої відділи, у яких виставляли свої документи і світліни. Виставка тривала 19-27.IV.1969 р. її відвідало коло 1.200 осіб.

Одні з більших ювілеїв, які філядельфійська громада відзначила при співучасті Станиці – це 50-річчя Українських Січових Стрільців 31.X.1964 р. та Ювілейний Бенкет у 50-ті роковини Листопадового Чину і створення Української Галицької Армії, який відбувся 9.IX.1968 р. На цьому бенкеті в приявності кількохсот гостей делегація Станиці в складі: Богдан Артимишин, Олександр Луцький і Теодор Рак вручили на руки голови Відділу ОБВУА інспектора Миколи Алексевича творцям 1-го Листопада і воякам УГА „Грамоту Вояцької Почести“.

Слід згадати організовану участь Станиці у маніфестації для оборони Валентина Мороза та українських дисидентів, яку організував Комітет Оборони Валентина Мороза у Філядельфії Демонстрація відбулася перед „Індепенденс Гол“ 26.X.1975 р., в часі якої тодішній голова Станиці Михайло Ліщинський при асисті побратимів Ярослава Лучанка і Дмитра Шевчука підносили український прапор.

Станиця перовела також потрібну підготовку двох прем'єр у Філядельфії, спонзорованих КУ Братства в США, яких автором є Олег Лисяк. Вистави були ставлені „Театром у П'ятницю“, а саме: „Найкращі Хлопці з Дивізії“ 1.X.1966 р. і „О пів до другої години“ 26.XI.1966 р. Обі вистави були дуже популярні у нашій громаді, їх ставили також в інших містах США і Канади. Адміністратором був член КУ і Станиці Михайло Гись.

Через 2 роки Станиця була осідком Головної Управи Братства 1962-1964 р., голова Іван Скіра.

Слід відмітити, що Станиця через 15 років була осідком Крайової Управи Братства в США, а саме: 1954-1961 р. – голова Іван Скіра, 1965-1969 р. – голова Василь Заброцький та 1977-1981 р. – голова Богдан Артимишин.

В часі своєї діяльності Станиця кілька разів була спонсором мистецьких виступів у Філядельфії, як слідує: 16.XI.1961 р. відбувся концерт дивізійних і стрілецьких пісень у виконанні хору „Бурлаки“ з Боффало, під диригентурою Юрія Лаврівського, а 23.III.1974 р. у Філядельфії гостив дивізійний хор з Англії „Гомін“, під керівництвом Ярослава Бабуняка і танцювальна група „Орлик“. 11.X.1987 р. відбувся з гарним успіхом концерт дивізійного хору „Бурлака“ з Торонта, під диригентурою Олега Хміля. За кожним разом члени Станиці мали зустріч з хористами.

40-річчя 1-ої УД і 30-ліття діяльності Станиці у Філядельфії відзначено Службою Божою і Панахидою за поляглих і померлих вояків 1-ої УД. В Катедральному Соборі на Френклін вул. Митрополит Стефан Сулик при співслуженні о. шамб. Петра Мельничука відслужив Службу Божу в наміренні українського народу і війська та виголосив патріотичну проповідь з нагоди 40-річчя створення 1-ої УД. Після Служби Божої відправлено соборну Панахиду, в якій Митрополитові Стефанові співслужили о. шамб. Петро Мельничук, о. шамб. д-р Іван Біланич, о. митрат Василь Головінський та парох УАПЦеркви св. Володимира о. прот. Олексій Лімонченко. В церковних відправах взяли участь члени КУ і Станиць Братства в Філядельфії і Нью-арку, ОБВУА, Т-ва кол. Вояків УПА, СВУР і молодечих організацій Пласту і СУМА. По відправах відбулася ювілейна зустріч дивізійників з громадянством, яку відкрив голова Станиці Ярослав Палатайко, а господарем зустрічі був Іван Скіра. Зустріч відкрив молитвою о. шамб. д-р Іван Біланич, святкове слово про 1-шу УД УНА виголосив побр. Михайло Ліщинський, а панна Зоряна Луцька виступила з рецитацією вірша Юрія Форися „Отче наш“. В часі зустрічі був також виступ бандуриста Володимира Юркевича. Зустріч закінчив коротким словом і молитвою о. прот. Олексій Лімонченко.

50-річчя 1-ої УД УНА Крайова Управа відзначувала на „Союзівці“ 23-25.IV.1993 р. Члени Станиці взяли численну участь з прапором. Варто згадати, що у святкуваннях 50-річчя 1-ої УД УНА у Львові в серпні 1993 р. взяли участь наступні побратими: Володимир Зуляк, Ярослав Качай, Ярослав Лучанко, Володимир Сімків і Зенон Завадович, який був провідником групи.

Зустріч з учасником боїв під Бродами, Олегом Пушкарем, відбулася 27.VIII.1987 р. Він попав у большевицький полон і відсидів 8 років. Жив у Польщі.

На вечірці Станиці 23.XI.1991 р. гостем була пані Броня Ходак, яка приїхала на відвідини з України до члена Станиці Володимира Ходака. Вона розповіла про ситуацію в Україні перед референдумом.

У 18.X.1992 р. гостив у нас голова Спілки Офіцерів України (Київ) полк. Роман Костюк з дружиною Аллою. По привітаннях він розповів про стан збройних сил і ситуацію в Україні.

Станиця кожного року бере участь у всіх національних святкуваннях і важливіших демонстраціях для підтримки українського народу та його стремління. Тут лише згадати: маніфестація 22-го січня у Філядельфії 24.I.1953 р., 20-річчя голоду в Україні 23.V.1953 р., маніфестація проти приїзду

(1983), Марії Степової Карп'як (1984), Анни Походжай (1985), Катерини Гись (1993), Євгенії Білик (1993), Єлени Матієвич (1994), Євгенії Леськів (1995) і Дарії Скіри (1997).

Майже на всіх похоронах Станиця проводила збірки в пам'ять померлих, на „Вісті Комбатанта“, Братство „Броди-Лев“ чи інші громадські цілі.

У Філядельфії на кладовищі св. Марії у Факс Чейс, Па., є похованих коло 200 вояків українських армій і формацій. Кожного року в часі Зелених Свят члени Станиці прикрашують могили українських вояків американськими й українськими прапорцями.

Осінь 1991 року. Сидять зліва: Володимир Сімків, Михайло Гись, Ярослав Качай, Богдан Ясінський, Іван Скіра, Богдан Артимішин (голова Станиці), Михайло Білик, Євген Шкільник, Ярослав Колодій, Александер Соловій.

Другий ряд: Зенон Завадович, Олег Лисяк, Володимир Ходак, Петро Кондрат, Василь Сорока, Александер Коновал, Теодор Олійник, Петро Лесків, Василь Загасайло, Володимир Данилюк, Степан Романко, Григорій Колибабюк, Осип Бохна. Третій ряд: Ярослав Бобинський, Микола Тимчук, Александер Білик, Микола Бойчук, Ярослав Лучанко, Володимир Данилів, Володимир Матієвич, Михайло Кузьма, Василь Головачук, Михайло Гниц, Теодор Рак, Роман Гарасим.

У 1987 р. Станиця поробила заходи, щоб закупити частину кладовища св. Марії для поховання кол. вояків і їхніх дружин. Створено комітет в складі: Б. Артимішин, М. Гись, М. Білик, В. Зуляк і З. Завадович. По 4 роках старань парохіяльний уряд Української Католицької Катедрі Непорочного Зачаття, завдяки парохіві о. шамб. Михайлові Федоровичеві та за згодою Митрополита Стефана Сулика, приділив для українських вояків 90 ділянок у гарній частині кладовища. Парохіяльний Уряд Катедрі передав даром 4 площі на поставлення головного пам'ятника. Крім одного зголошення з інших організацій, всі площі закупили дивізійники, й воно має назву „дивізійне кладовище“. На поставлення головного пам'ятника Братство Охорони Вояцьких Могил „Броди-Лев“ пожертвувало 10.000 дол., а решту оплатила Станиця.

Посвячення відбулося в неділю, 5.VI.1994 р., яке довершив Митрополит і Архієпископ Стефан Сулик при співучасті: о. митрата д-ра Івана Біланича, о. шамб. Михайла Федоровича, капеляна 1-ої УД УНА о. Богдана Левицького, о. Романа Панькова та пароха Української Православної Катедрі о. протопрезвітера Франка Істочина.

Приявними на свяченні головного пам'ятника були: від КУ Б-ва – голова О. Голинський і 5 делегатів, від Братства „Броди-Лев“ – голова Кирило Григорович, делегати Станиць: в Нью-Йорку – голова Орест Слупчинський, в Ньюарку – голова Богдан Куриляк, в Лігайтоні – голова Євген Михайлів. Були з прапором представники відділу Об'єднання кол. Вояків УПА і двох відділів Українських Американських Ветеранів, члени Станиці Братства у Філядельфії та численні гості.

Після свячення відбулася в УОКЦентрі зустріч дивізійників з громадянством, у якій взяли участь: Митрополит і Архієпископ Владика Стефан Сулик, священники й делегати, які брали участь у свяченні пам'ятника, члени Станиці та численні гості.

В неділю, 8.III.1996 р. у Філядельфії відбулося Пленарне Засідання Крайової Управи Братства в США. По нарадах о год. 2-ій після полудня відбувся авторський вечір дивізійника і письменника Олега Лисяка з нагоди появи його книжки *Відламки „шибки у вікні“*, заходом Станиці.

Від початку свого існування Станиця старалася плекати комбатантське й дивізійне товариське життя. Давніше влаштовувано забави, а останніми роками пікніки й вечірки для членів і дивізійних приятелів, як рівнож печення бараболі на Оселі ім. Олега Ольжича, спільно зі Станицею Братства в Лігайтоні.

Почавши від 1982 р., з нагоди Різдвяних Свят і Нового Року, члени Станиці ходять з колядою і відвідують побратимів.

В давніших роках в часі ювілеїв 1-ої УД УНА, у радіопрограмах в річниці боїв під Бродами та під час дивізійних забав і вечірок були мистецькі виступи відомих артистів української сцени, а саме: Марії Степової Карп'як, Віри Левицької, Марії Лисяк, Оксани Рудакевич, Богдана Паздрія, Володимира Шашаровського, Анатолія Радванського, Ярослава Пінота Рудакевича, Євгена Левицького і Володимира Карп'яка. Авторами текстів мистецьких програм були: Олег Лисяк, Євген Левицький, Володимир Карп'як, Олександр Луцький і д-р Олександр Білик. Останніми роками на вечірках Станиці виступають з гуморесками на актуальні теми побратими: Михайло Білик, Зенон Завадович, д-р Ярослав Качай.

Станиця завжди брала жваву участь у комбатантському й громадському житті та постійно працювала, щоб це життя підтримати не лише морально, але й матеріально. Прикладом тут можуть служити висліди датків Станиці, збірок на різні цілі чи для організацій, підтримка „Вістей Комбатанта“ та видавництва Гол. Управи Братства. За 49 років праці Станиця збрала на допомогу українським воєнним інвалідам на листи Суспільної Служби Комбатантів 43.880 дол., на охорону воєнних могил для Братства "Броди-Лев" 37.266 дол., датки на різні громадські цілі 27.690 дол., на пресовий фонд „Вістей“ і „Вістей Комбатана“ 11.202 дол., збірка різдвяних оголошень до „Вістей Комбатанта“ 20.130 дол., продано видань Братства на суму 22.700 дол.

На „Допомоговий Фонд Братства“ в 1985-1989 роках члени Станиці зложили суму 21.700 дол., на Український Освітньо-Культурний Центр члени Станиці зложили 15.332 дол., на розбудову Українського Спортивного Осередку „Тризуб“ – 17.200 дол.

Наші успіхи завдячуємо також українській громаді в Філядельфії, яка піддержала наші почини та тим додавала нам наснаги до дальшої праці.

СТАНИЦЯ В ЧІКАГО

Основуючі Збори Станиці Братства в Чикаго відбулись 21 квітня 1951 р. Присутніх було 18 осіб. Збори підготували булавний Орест Городиський, хор. Іван Варцаба і хор. Микола Маркевич. Першим головою обрано О. Городиського, секретарем – М. Маркевича.

У 1952 р. О. Городиський став головою Крайової Управи й на Надзвичайних Загальних Зборах обрано головою Романа Припхана.

Управи Станиці:

1951-1952: гол. О. Городиський, секр. М. Маркевич,

1952-1953: гол. Р. Припхан, секр. М. Маркевич,

1953-1954: гол. Евстахій Льницький, секр. З. Янчишин,

1954-1955: гол. Р. Припхан,

1955-1956: гол. О. Городиський, секр. Володимир Дутко,

1957-1958: гол. Юліян Чорній, секр. В. Дутко,

1959-1960: гол. Роман Ременюк, секр. В. Дутко,

1960-1963: гол. Богдан Кашуба, секр. З. Мандибур і З. Филипович,

1964-1965: гол. Степан Стрільчук, секр. М. Харів,

1965-1967: гол. Б. Кашуба, секр. М. Харів,

1967-1968: гол. Михайло Харів, секр. М. Мельник,

1969-1970: гол. Е. Льницький, секр. М. Мельник,

1970-1987: гол. Б. Кашуба, секретарі: М. Мельник (4 роки), М. Ф. Чолівський (1 рік), Ю. Чорній (1 рік), В. Семчишин (2 роки), О. Ковальська (1 рік), М. Німчиновський (6 років), Р. Припхан (4 роки),

1987-1990: гол. Б. Кашуба, секр. Р. Припхан,

1990-1993: гол. Ю. Чорній, секр. Р. Припхан,

1993-1994: гол. С. Стрільчук, секр. Р. Припхан,

1994-1995: гол. О. Городиський, секр. Р. Припхан і Ю. Чорній,

1995-2001: гол. Юліян Юринець, секр. Р. Припхан і Ю. Чорній, касир І. Печенюк (2 роки), М. Мельник (1 рік), С. Стрільчук (4 роки).

Число членів Станиці постійно зростало в 1950-их і 60-их роках. Прибували дивізійники з Німеччини, Австрії, Аргентини та, головнo, з Англії, так що на Зборах у 1960-ті роки часто було присутніх припл. 60 членів. Під теперішню пору на сходини приходить від 15 до 20 членів.

В 1987 р. Станиця начислювала 213 членів, з того 141 активних, з кінцем 2000 р. – 61 членів, з того 42 активних. Давніше Станиця відбувала місячні ширші сходини, тепер лише, коли зайде потреба. Раз в рік, пізніше що два роки, відбувались Загальні Збори.

Від початку свого існування Станиця бере участь, дуже часто провідну, у церковних, суспільно-громадських і молодечих імпрезах. Станиця є членом Українського Міжкомбатанського Комітету і під його патронатом бере активну участь у державних та ювілейних святкуваннях, як: Листопадова річниця, свято незалежності і соборності 22 січня, тиждень Поневолених Націй, панахиди по заслужених державних мужах та найновіше свято – проголошення незалежності 1991 р., що припадає на день 24 серпня.

Кожного року у дні Зелених Свят, з участю комбатанських і молодечих організацій та при численній участі громади, відправляємо поминки по ветеранах, що похоронені на цвинтарі св. Миколая. Організовано віддаємо останній вояцький салют нашим померлим членам та беремо участь у їх похоронах. Евіденцію веде Р. Припхан, який виготовив пляни положення знаних нам могил ветеранів. Масмо (2000 р.) 174 могили, а саме: 83 – дивізійники, 48 – УГА, 22 – УСС, 12 – УПА, 7 – УНР, 1 – Карпатська Січ, 1 – Польський Корпус. Групи дивізійників відвідують всі могили ветеранів з коротким апелем і декоруванням могил українськими прапорцями. Приблизно такими поминками, лише в скромнішому вигляді, вшановуємо українських ветеранів на маленьких секціях цвинтарів у Ельмвуд Парку і при церкві св. Андрея.

Посвячення прапора Станиці в десятиріччя існування відбулося 7 травня 1961 р. У залі СУМА, на поклик (справжньої гуцульської) трембіти, стали на збірку, разом зі своїм кол. командувачем УНА ген. Павлом Шандруком, члени Братства.

Благословення і найкращі побажання прислав письмово Архієпископ
о. д-р Іван Бучко з Європи.

У посвяченні й мистецькій частині взяли участь сумівці.

Співпраця з краєвими управами

Делегати Станиці беруть участь у нарадах Крайової і Головної Управ Дивізійників, які відбувалися в Нью-Йорку, Клівленді, Детройті, Філядельфії та Торонті. Члени Станиці брали численну участь, приїжджаючи автами і автобусами, на З'їздах Дивізійників, що відбувались у Клівленді (1952, 1971), Торонті (1953, 1959), Детройті (1962, 1966, 1974), Лігайтоні (1963 – 48 осіб), „Верховині“ (1965), Боффало (1970).

Видавнича і музейна діяльність

Станиця займалась видавництвом одноднівок, які друковано в округлі річниці заснування Станиці, Дивізії, бою під Бродами. За ініціативою Любомира Рихтицького, засновано видавництво „Листки Червоної Калини“, де друковано наші одноднівки, оголошення, листівки тощо. В 1971 р. видано велику об'ємом і накладом книгу – спогади дивізійника, учасника бою під Бродами – Романа Лазурка „На шляхах Європи“. Видавництво рівнож причинилося до видання спогадів Евстахія Загачевського: „Белярія – Ріміні – Англія“.

Станиця заснувала Філятелістичний Відділ Братства, вели його Л. Рихтицький і Б. Кашуба. Відділ видавав пропам'ятні марки і конверти дивізійні та підпільної пошти України. Проекти тих видань виконував з високо мистецьким знанням і хистом Любомир Рихтицький. Наприклад, пропам'ятну конверту з нагоди 250-річчя Мазепинства.

Рисунок на конверті зображає галицького лева (відзнака галицької дивізії) на тлі композиції гербу гетьмана І. Мазепи. Лев представлений у стоячій постаті, а його ліва-задня сторона нога лежить на поваленому московському, двоголовому орлі, права ж нога стоїть на розбитій советській зорі. Образ той символізує співучасть галицьких збройних сил у поваленні царату і вказує на найновішу боротьбу українського народу проти червоної Москви.

Відзначення 10-ліття Станції й посвячення прапора.
Посередині (6-ий зліва) ген. Павло Шандрук.

Пам'ятна серія марок.

В 1963 р. видано, за проєктом Любомира Рихтицького, Пропам'ятну медалю св. Архистратига Михаїла у формі двох медалів, великої і малої, із декоративними лентами та почесною грамотою.

Справами музейництва Дивізії та її архівами займається Орест Гордиський. Музейні експонати та архіви зберігаються у приміщеннях Українського Національного Музею в Чикаго.

1988 р.: Спонсоровано виступ фолкльорної групи „Барвінок“ з Куритиби (Бразилія).

1991 р.: Спонсоровано виступи вокального квартету „Явір“ з України.

Фінансові справи

Фінансові приходи нашої Станиці склалися із слідуючих джерел:

1. Членські внески. Висота вкладок виносила в початках 50 ц., а згодом по одному долярові місячно.

2. Дохід з дивізійних імпрез.

3. Спеціальні збірки, як: на легальну оборону дивізійників, генеральський фонд тощо.

4. Щорічні популярні забави, що їх припинено уряджувати при кінці 70-их років.

Розходи:

1. Внески до Крайової Управи: 40% від членських вкладок та 20% від чистого доходу з імпрез.

2. Індивідуальна допомога нашим інвалідам і потребуючим.

3. Похоронні витрати померлих членів, як: вінки, квіти, датки, тощо.

4. Генеральський фонд.

5. Внески до Крайової Управи на фонд легальної оборони дивізійників.

6. Допомогові датки різним установам.

7. Допомога Україні, як: інваліди, музеї, Братство Дивізійників; поодинокі особи, як: науковці, студенти, військовики, кошги висилки книжок до різних установ в Україні.

Кожного року наша Станиця проводить листопадову збірку на Фонд допомоги українським інвалідам та Зеленосвяточну збірку на охорону воєнних могил з рамени Братства „Броди-Лев“.

За час від 1972 до 2000 р. зібрано на:

Інвалідський Фонд	78.818 дол.
Охорону воєнних могил	36.422 дол.
Оборонний фонд Дивізії	5.900 дол.
Видавничий фонд	3.583 дол.
Пожертви на різні цілі	6.620 дол.
Генеральський фонд	2.386 дол.
Допомога Україні – інваліди, музеї	3.668 дол.
До Крайової Управи – 40% від чл. вкл.	7.456 дол.
До Крайової Управи – 30% з імпрез	1.590 дол.

Закінчуючи звіт, згадаймо тих членів Станиці, що відійшли від нас, залишивши тривалі сліди своєї праці – вкладу в ріст нашого Братства. За те ми, ще активні члени Братства, спрямуємо свої зусилля для підтримки важкого змагу за закріплення незалежності Української Держави.

Секретарі: Роман Припхан і Юліян Чорній
Чікаго, березень 2001 р.

ЮТИКА, Н. Й.

Коли в Ютиці перестав існувати Відділ ОБВУА і відчувалась потреба комбатантської клітини, по спільній нараді рішено створити Станицю Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА. Першим головою обрано В. Стрільчука. Станиця приступила до праці.

Влаштовано академію у день Закарпаття і в річницю бою під Бродами. Академії з власними мистецькими програмами проходили дуже успішно, так, що загал громадянства був дуже задоволений. Дальшою працею було випущення стінної газети „Дивізійник“, якою зайнявся Я. Лужний. Випущено 4 числа, кожне по чотири сторінки машинопису.

Літом і весною станиця влаштовувала забави, з яких дохід відсилано на інвалідів.

З нагоди 15-річчя бою під Бродами, Станиця влаштувала подвійне свято: вшанування пам'яті поляглих дивізійників і посвячення свого прапора, що його уфундував кол. вояк 1-ої УД п. Петро Ралько. 12.07. 1959 р. в українській католицькій церкві св. Володимира місцевий парох о. Б. Смик, відправив Службу Божу в наміренні дивізійників і виголосив проповідь про відвічний двобій добра зі злом, про св. архистратига Михаїла, патрона Соборної України та українського вояцтва, вождя добрих воїнів за Божу Справу.

Панахиду за поляглих дивізійників відправили: о. сен. С. Дурбак, о. Б. Смик і о. О. Лукашевич. Відтак відбулося урочисте посвячення прапора.

Після Богослуження відбулася в церковній залі святочна академія. Вступне слово виголосив дивізійник В. Стрільчук. Полк. Р. Долинський, член Крайової Управи Братства дивізійників у США, у промові вказав на велике значення прапора, як символу єдності і боротьби за найвищі ідеали нації. Дивізійники піднесли високо прапор на еміграції і відіграли велику роль у її житті. Тому 16 років Українська Дивізія боронила нашу Батьківщину та завдяки її героїській боротьбі, багато українців мало змогу виїхати у вільний світ і продовжувати цю боротьбу.

Сумівська духовна оркестра, під проводом п. Кожухара, відіграла ряд стрілецьких пісень. Бадьорий вірш Б. Бора – „Ти ідеє“ – виголосив палко пластун-юнак Т. Боднарчук. Наприкінці оркестра відіграла український національний гімн, що його підхопила ціла заля. Сцена була гарно прибрана емблемами і карикатурами дивізійників, що створювало відповідний, „дивізійний“ настрій.

До спільного бенкету засіли представники місцевих українських організацій, дивізійники і запрошені гості. Під час бенкету промовляли о. парох В. Смик, о. О. Лукашевич, що порівняв бій під Бродами з боєм спартанців під Термопілями, голова СУМА д-р Козар, заст. голови Відділу УККА п. Громів, диригент оркестри, кол. вояк Полуботківського полку, п. Кожухар, член Управи СУМА д-р В. Івасів і на закінчення полк. Р. Долинський, що побажав тісної співпраці Братства з усіма нашими організаціями, підчеркнув старання українських священників утримати військового духа серед дивізійників і віри в нашу остаточну перемогу. Господарем був п. В. Стрільчук.

Несподівана смерть полк. Р. Долинського 13 березня 1967 р. сколихнула нашу станицю. Того місяця відправлено панахиду за спокій його душі.

Зима 1957 року, Український Горожанський Клуб на Френклін вул., Філадельфія. Члени Станиці Братства у Філадельфії. Сидять зліва: Зенон Завадович, Іван Скіра, Василь Заброцький, Михайло Ліщинський, Іван Одежинський. Стоять, другий ряд: Богдан Артимишин, Володимир Матієвич, Михайло Білик, Олександр Білик, Ярослав Палатайко, Володимир Зуляк, Михайло Гись, Йоганес Ракочий. Третій ряд: Дмитро Шевчук, Микола Швець, Григорій Похожай, Стефан Мазурок, Роман Клос. (Архів Романа Клоса).

1960-ті роки, Загальні Збори Станиці. Перший ряд, сидять зліва: Іван Скіра, Роман Клос, Зенон Завадович, Василь Заброцький, Михайло Ліщинський, Мирослав Прончак, Володимир Матієвич, Іван Одежинський. Другий ряд: Теодор Рак, Володимир Лотоцький, Дмитро Шевчук, Юліян Бернардин, Володимир Зуляк, І. Кнігницький, Теофіль Рудакевич, Михайло Білик, Богдан Стефанишин, Ярослав Колодій, Олег Лисяк, Мирослав Гельо. Третій ряд: Осип Вомпель, Ярослав Бобинський, Євген Шкільник, Михайло Гись, Микола Швець, Григорій Похожай. (Архів Романа Клоса).

Хрущова і Маленкова 1959 р., 40-ліття голоду в Україні в Бавнд Бруку 6.V. 1973 р., 200-ліття Америки і 100-річчя українського поселення в Америці у Вашингтоні 26.VI.1976 р., маніфестації у Вашингтоні з нагоди 1000-річчя хрещення України 8.X.1988 р., 5-річчя Чорнобиля у Вашингтоні 28.VI.1991 р. та 22.XI.1991 р. за визнання незалежності України урядом США.

В часі Української Спортової Олімпіади, яка відбулася на площі УСО „Тризуб“ 28-30.V.1988 р., члени Станиці виконували порядкову службу.

Станиця взяла значну участь у підготові до відкриття пам'ятника Тарасові Шевченкові у Вашингтоні 27.VI.1964 р.

В травні 1993 р. ми дістали вістку, що УКАРада і ОБВУА запросили до Філадельфії ген. Володимира Муляву. З ініціативи Станиці скликано підготовчу нараду, в якій були заступлені: Станиця Б-ва, ОБВУА, Т-во кол. Вояків УПА, Об'єднання кол. Вояків УПА, Братство Карпатської Січі при співучасті Відділу УКАРади і Відділу УККА. Зустріч відбулася в УОКЦентрі 18.V.1993 р. Б. Артимишин як голова Комітету привітав генерала від комбатантів і від громади. Приявних на зустрічні 200 гостей. Ген. Володимир Мулява виголосив доповідь на тему „Розбудова й вишкіл Українських Збройних Сил“. Прихід розділено: 400 дол. на соціально-психологічне виховання вояків Українських Збройних Сил і 400 дол. для редакції і адміністрації журналу „Військо України“. Ці датки передали пані Іванка Мазурок і Ярослав Качай, які були в Києві в серпні 1993 р.

На вечірці 20.XI.1993 р. ми гостили полк. Сергія Мокринця, який перебував в тому часі на вишколі в США з дружиною Валентиною і дочкою Оксаною. Він дав короткі інформації про стан Збройних Сил України та ситуацію в Україні.

Станиця брала участь у похоронах визначних членів Братства, як рівнож активних українських комбатантів і громадських та церковних діячів, як: актора і режисера Володимира Блавацького (1953), голову ГУ Братства д-ра Любомира Ортинського (1961), ген. шт. ген-пор. Петра Дяченка (1965), Президента УНР в Екзилі д-ра Степана Витвицького (1965), члена ГУ Братства Михайла Головчака (1966), дружини сотника Дмитра Паліїва Ольги Паліїв (1968), ген. Олександра Загородського (1968), Митрополита УАПЦеркви Іоана Теодоровича (1968), члена Військової Управи д-ра Володимира Білозора (1969), ген. Миколу Омелосіка (1970), колишнього капеляна 1-ої УД і Архiepіскопа УАПЦеркви о. Іова Скакальського (1974), голови ОБВУА д-ра Володимира Галана (1978), командувача УНА ген. шт. ген-полк. Павла Шандрука (1979), командира 1-ої УД УНА і табору полонених у Беллярії ген-пор. Михайла Крата (1979), голови Відділу ОБВУА в Філадельфії проф. Миколи Алексевича (1985), Президента УНР в Екзилі Миколи Лівницького (1989), члена ГУ і КУ Братства Романа Данилюка (1993), голови КУ Братства в США Романа Гасцького (1993), Олега Лисяка (1998), голови КУ і ГУ Івана Скіри (1999).

Крім цього, Станиця брала участь у Панахидах по Голові Проводу ОУН Степанові Бандері (1959), Голові Проводу ОУН полк. Андрієві Мельникові (1964) та Митрополитові УКЦеркви в США Амвросієві Сенишинові (1976).

Члени Станиці брали участь у похоронах дружин членів: Ерні Стефанишин (1970), Ольги Луцької (1983), Софії Ліщинської (1983), Ірени Прончак

Святкування 30-ої річниці бою під Бродами в 1974 р.

Перший ряд зліва: Б. Кашуба – голова, Н.Н. Ольга Ковальська – б. медсестра,

п. Панчук – капелян американських військовоморських сил, о. Мирослав Олешко,

о. Маріян Бутринський – капелян Станиці УД, Роман Андрушко, Михайло Петруняк – УСС, Володимир Притоцький.

Важливіші імпрези і святкування Станиці

- 1961 р.: Відсвятковано 10-ту річницю свого існування та посвячено свій прапор.
- 1963 р.: Відзначено врочисто 20-ліття заснування Дивізії з участю генералів Павла Шандрука, Михайла Крата і Й. Мандзенка.
- 1964 р.: Відсвятковано 20-ліття бою під Бродами та 50-ліття вимаршу УСС-ів.
- 1965 р.: Відбувся Ювілейний Концерт з нагоди 50-ліття священства Архiep. Івана Бучка, опікуна Дивізії, великого релігійного, національного і громадського діяча.
- 1984 р.: Відбулась Академія з нагоди 40-ліття бою під Бродами та 70-ліття вимаршу УСС-ів. Видано одноднівку.
- 1989 р.: Урочисто відзначено 75-ліття вимаршу УСС-ів та 45-ліття бою під Бродами. На святі відзначено пропам'ятною медалею виданою Головною Управою з нагоди 1000-ліття Хрещення України, місцевих двох УСС-ів та учасників бою під Бродами.
- 1990 р.: На святі Проголошення Самостійности 22-го січня, удекоровано Золотим Хрестом за особливі заслуги, виданим Головною Управою Братства, двох єпископів, визначних українців стеїту Іллінойс та усіх бувших голів Станиці Братства. Удекорування провів голова Головної Управи Братства – д-р Мирослав Малецький.
- 1991 р.: Висвітлено відео-фільми: посвячення пам'ятника поляглим дивізійникам у селі Ясенові під Бродами, другий – це сумна маніфестація-протест в тому селі по знищенні пам'ятника комуністами.
- 1993 р.: Святкування 50-ліття створення Дивізії „Галичина“. Створено Громадський Комітет, до якого ввійшли представники 17 місцевих організацій. На ювілейному бенкеті було понад 250 гостей. Програмою проводив майстерно полковник американської армії – д-р Юліян Куляс. Знамениту святочну доповідь виголосив хор. Дивізії – Ігор Чмола. З тієї нагоди Станиця видала одноднівку.
- 1994 р.: Відзначено урочисто 50-ліття бою під Бродами святочною академією з добірною мистецькою програмою. Видано добре зредаговану і оформлену брошуру, в якій поміщено спогади дивізійників – членів Станиці про їхні переживання у більшовицькому полоні. Спонсоровано мистецькі одиниці. Станиця спроваджувала або допомагала спроваджувати різні поза-місцеві хори та ансамблі на гостинні виступи до Чикаго.
- 1962 р.: Концерт хору „Бурлаки“ з Бoффало, що склався переважно з дивізійників.
- 1966 р.: Спроваджено хор „Трембіта“ з Детройту.
- 1974 р.: Спонзоровано виступи хору „Гомін України“ та танцювальний ансамбль „Орлик“ з Англії. Члени тих ансамблів – переважно бувші дивізійники або їхні діти.
- 1978 р.: Спонсоровано виступ хору „Гомін України“ з Англії, під диригентурою дивізійника хор. Ярослава Бабуняка, танцювальної групи „Орлик“ та соліста і бандуриста Вол. Луціва.
- 1983 р.: Спроваджено хор „Бурлака“ з Торонта.
- 1985 р.: Спонсоровано виступ хору „Чайка“ з Австралії.

* * *

Загальні Збори в 1962 р. обрали головою і секретарем Я. Лужного, а скарбником – П. Ралька.

* * *

В неділю 19 травня 1963 р. Станиця відзначила 20-річчя створення 1-ої Української Дивізії. Святом-академією проводив Осип Ліщинський. Академію розпочато внесенням дивізійного прапора на сцену. Після цього голова Станиці п. Ярослав Лужний поручив однохвилинну мовчанку за всіх поляглих дивізійників. Головну доповідь виголосив Іван Бекерський, який подав присутнім історію 1-ої Української Дивізії. Нестор Томич продеклямував вірш: „О пане, справедливий будь“, опісля були відчитані привіти від СУМА й ОБВУА, а місцевий парох о. Б. Смик виголосив коротку промову, в якій з'ясував шлях дивізійників від Бродів до Австрії.

В дальших точках виступали: Наталка Топольницька, яка дуже гарно виконала чотири пісні: „Нема в світі“, „Як стрільці йшли з України“, „Готуй мені зброю“ та „Засумуй Трембіто“ при акомпаньяменті п. Нестора Томича, п-ні Оля Мельник відчитала вірш „О пів до другої години“, а п-ні Галина Гнап виконала рапсодію Миколи Лисенка. П-ні Володимира Смик продеклямувала з глибоким чуттям вірш Богдана Бори „Ми“, опісля виступив гість з Торонто письменник Лев Орлигора, який вказав на жертву, яку зложили дивізійники в другій світовій війні.

* * *

19 грудня 1965 року в Парафіяльному Домі української католицької церкви відбулися Загальні Збори.

Збори відкрив голова Станиці Ярослав Лужний, вітаючи представника Крайової Управи Братства інж. Михайла Ліщинського та членів.

По короткій дискусії вибрано нову Управу Станиці: Володимир Гнатів – голова, Володимир Гнатів (другий) – секретар, Петро Ралько – скарбник. Контрольна Комісія: Ярослав Лужний – голова, Іван Кошикар – член.

(„Вісті комбатанта“)

(Станиця перестала існувати).

Фенікс

12 грудня 1980 року засновано Станицю у Фенікс, Арізона, яку очолив Микола Бурда.

(Станиця перестала існувати).

СТАН БРАТСТВА В рр. 2000-2001

Станиці і їх голови:

Чикаго – Юліян Юринець, Клівленд – Ігор Руденський, Детройт – Богдан Середюк, Гартфорд – Володимир Саяк, Лігайтон – Євген Михайлів, Ньюарк – Богдан Кутний, Нью-Йорк – Орест Слупчинський, Філядельфія – Степан Романко, Рочестер – Василь Білан.

УПОВНОВАЖЕНІ

Колишні:

Амстердам, Н.Й. – Т. Лаба (1959 р.)
Балтімор, М.Д. – Р. Кобрин (1955 р.)
Бетлегем, ПА – Є. Михайлів (1953 р.)
Бінггемтон, Н.П. – М. Оглюк (1955-1956 р.)
Бріджпорт, Конн. – А. Гуль (1959 р.)
Лос-Анджелес, Кал. – О. Левицький (1958 р.)

Теперішні:

Вашінгтон, Д.С. – Остап Зенюк
Пітсбург, ПА – Теофіль Конецький
Ст. Пол, ... – Степан Кучварський
Флорида – Володимир Король
Каліфорнія – Михайло Гук
Трой, Н.Й. – Василь Боднар

Уповноважений – Трой, Н.Й.

Громадський Комітет ім. Тараса Шевченка, Трой, Н. Й.

**У першому ряду зліва сидить уповноважений Братства Василь Боднар,
кол. голова УККФ в Трой, голова ОБВУФ на округу Албані,
був головою будови пам'ятника Т. Шевченкові у Трой.**

**Брав участь у 2-му з'їзді Всеукраїнського об'єднання ветеранів у Києві
та у всесвітньому форумі українців.**

УКРАЇНА

ГАЛИЦЬКЕ БРАТСТВО

1) Львівська станиця – організована в грудні 1991 р. Про діяльність Львівської Станиці не подається окремого звіту, бо всі заходи здійснюються спільно з Крайовою Управою.

2) Івано–Франківська станиця – організована в травні 1992 р.

3) Тернопільська станиця – організована установчими зборами станиці в квітні 1992 р.

4) Дрогобицька станиця – як осередок Львівської станиці існував до серпня 1995 р., тоді ж оформлено і зареєстровано юридично Дрогобицьку станицю.

Всі станиці юридично зареєстровані, як громадські організації, основні напрямні яких, кожної зокрема, визначається своїм статутом.

Після створення 20.06.1992 р. Установчими Зборами Галицького Братства, як юридичного об'єднання станиць, була вибрана, як керівний орган ГБ Крайова Управа і встановлений термін її діяльності на 2 роки, з наступними виборами її складу через кожних 2 роки.

ГБ кол. вояків 1-ої УД УНА є структурною одиницею світового Братства кол. вояків 1-ої УД УНА з Головною Управою (ГУ Б-ва), як керівним його органом. Всі структурні одиниці Головної Управи є самоврядними громадськими організаціями зі своїми статутами, які, виходячи із конкретних умов свого місця знаходження, регламентують характер і напрями їх діяльності. За виконання окремих завдань Головної Управи голови станиць звітують безпосередньо Головній Управі.

Голови Крайової Управи

Михайло Яцура

Левко Войташ

Орест Зелінський

Для обміну інформацією про вирішення актуальних проблем і справ зустрічаємося щомісячно на засіданнях КУ, погоджуємо свої дії, вирішуємо їх на паритетних засадах. В окремих випадках для вирішення термінових справ користуємось телефонічним зв'язком.

Протоколи засідань КУ і станиць разом із фінансовими звітами відправляємо до ГУ і відповідні її структури поштою.

Установчі збори. 1-ий ряд зліва: Левко Войташ, Михайло Яцура, Володимир Малкош, Володимир Саламаха, Богдан Саламаха, Михайло Бендина.

Основна діяльність

В основному, діяльність була зосереджена на влаштуванні меморіального цвинтаря під Золочевом, проведенні перепоховань, виявлених при пошуках останків поляглих в боях під Бродами.

Громадсько-політична діяльність

Станиці щорічно відзначають основні знаменні дати історії створення і діяльності як у 2-ій світовій війні, так і в повоєнний період: 28 квітня – день проголошення створення дивізії відprawою Служби Божої в церквах по місцю знаходження станиць: Львівська станиця – в церкві св. Юрія, при чому члени станиці в пиріжках, з прапором шикуються перед церквою, організовано заходять до церкви і слухають поминальну Служби Божу. Після відправи організовано йдемо до пам'ятника Т. Шевченкові, кладемо йому квіти, співаємо пару дивізійних пісень.

Дні 22-24 липня, річницю Брідської битви, відзначаємо колективним виїздом делегацій станиць на меморіальний цвинтар, де відправляється поминальний молебень за душі поляглих в боях.

В 1999 році, для відзначення 55 роковин битви під Бродами, проведено відеорепортаж – рейд по місцях боїв дивізії в липні 1944 р. по маршруті:

Ожидів – Олесько – Кути – Чехи – Заболотці – Висоцьке – Жбир – Дуб'є – Пониква – П'єняки – Лукавець – Кругів – Колтів – Сасів – Підгірці – Хватів – Олесько (цвинтар) – Підлися – Білий Камінь – Почапи – Княже – Ясенівці – меморіальний цвинтар, з виступами-спогадами в тих місцях членів Братства, безпосередніх учасників боїв дивізійників.

Михайло Бендина
голова Станиці Львів

Члени станиць постійно приймають участь у відзначенні загально-українських національних святкових днів таких, як день злуки УНР і ЗУНР – 22 січня, утворення ЗУНР – 1-го листопада, проголошення незалежності України – 24 серпня, день пам'яті героїв Крут і інших патріотичних дат, разом з членами Братства ОУН-УПА, членами ВОВ, асоційованими членами якого є ГБ, членами молодіжних організацій „Тризуб“, Пласт.

Робимо все від нас залежне, щоб пам'ять про визвольні змагання українського народу, безпосередніми учасниками яких були вояки дивізії, УПА, знайшла відповідне їм місце в історії нашої Батьківщини.

- З допомогою наших побратимів – колишніх вояків 1-ої УД УНА, розсіяних по цілому світі, влаштували меморіальний цвинтар в місці прориву з Брідського кітла в липні 1944 р.;

- Організували влаштування курган-могили студентам-героям битви під Крутами 28 січня 1918 р.;

- Члени Тернопільської станиці збудували пам'ятник дивізійному сотникові д-рові Яромиру Олесницькому, який вояком УПА загинув в бою за Україну;

- Член Дрогобицької станиці І. Глубіш організував влаштування кургану-могили в с. Старе Село, присвяченої пам'яті героїв Визвольних Змагань;

- Створюємо тематичні експозиції, присвячені подіям і героям Визвольних Змагань в краєзнавчих музеях України.

У виборах в березні 1998 р. депутатів до Верховної Ради, в жовтні 1999 р. виборів Президента Крайова Управа ретельно вивчила закон про вибори, зокрема, положення про визначення результатів виборів за мажоритарно-пропорційною системою. Звернула увагу на небезпеку, яку таїло в собі це положення для національно-патріотичних сил України, беручи до уваги їхню партійну роздрібленість, тому беззастережно поклала свій підпис під „Зверненням“ Координаційної Ради до голів партій національно-патріотичного спрямування про необхідність об'єднаним блоком виступити проти комуністів. Це звернення було своєчасно опубліковане в українській пресі. На жаль, до єднання не дійшло – вибори були скандально програні.

Про музейну справу

Головна Управа Братства організувала всесвітню акцію для збору документальних матеріалів з історії визвольних змагань України з часів 1-ої і 2-ої світових воєн.

Крайова Управа ГБ і управи станиць постійно уділяють багато уваги співпраці з історичними музеями в нашому регіоні, зокрема питанні формування в них дивізійних експозицій. Такі експозиції створені в Київському музеї українського війська, відділі Визвольних змагань України, у Львівському Історичному Музеї, в красназавчих музеїх міст Тернополя, Бродів, Івано-Франківська, Дрогобича, Надвірної, Яремча, Чорткова, Заліщик.

Дивізійні станиці з діяспори надсилають документальні матеріали, нагороди з часів воєн, Львівська станиця передає фрагменти військового обладнання, зброї, що виявлено при ексгумаційних роботах на полях боїв брідського оточення. При музеях організується тематичні виставки, в яких екскурсоводами беруть участь члени наших станиць.

При середній школі ч. 34 у Львові постійно діє дивізійний музей (керівник Ігор Федик), в якому зібрано значну кількість документальних дивізійних експонатів: фотографій, книжок, деталей військового обладнання. Тут учням читають лекції з історії дивізії „Галичина“, в яких часто бере участь член ГБ В. Гузій.

Пропаганда і кольпортерська діяльність

Митрополит Володимир Стернюк в сослуженні о. митрата Ярослава Гаймановича (Канада) та о. Івана Музички (Рим) відправляють Службу Божу у Львові 14.08.1993 р. з нагоди відзначення 50-ліття створення Дивізії.

Від ГУ регулярно надходить на адресу Галицького Братства періодичний журнал „Вісті Комбатанта“, окремі видання мемуарної художньої літератури. В журналі публікується багато статей на актуальні політичні й

економічні проблеми сьогодення України, матеріал читається з зацікавленням. Тож після ознайомлення з його змістом, в першу чергу, членів ГБ, передаємо його у військові частини, військові училища, школи, інститути, при нагоді передаємо і на інші терени України.

Члени ГБ, його станиць влаштовують зустрічі з учнями шкіл, членами молодіжних організацій, проводять з ними дискусії, переважно на актуальні теми сьогодення – політичні, історичні, зокрема, про створення і існування та дії дивізії „Галичина“ в боях з Червоною Армією під Бродами і після Бродів, підкреслюючи факт, що саме ССРСР спричинився до вибуху 2-ої світової війни.

Щорічно Галицьке Братство святково відзначає у Львові річницю створення УД та на горі Жбир і Меморіяльному цвинтарі пам'ять полеглих побратимів під Бродами.

Протокол Установчих Зборів

колишніх вояків 1-ої УД „Галичина“ УНА (скорочено)

місто Львів

20-го червня 1992 року

Присутні: колишні вояки з Івано-Франківщини – 68 чоловік, Львівщини – 193, Тернопільщини – 38 чоловік і Київщини – 1 чоловік, гості – колишні вояки-дивізійники з діаспори, представники місцевих громадських організацій та засобів масової інформації. Всього 358 чоловік.

Установчі збори почалися молитвою, яку провів священик. Вступне слово сказав представник організаційного комітету М. Яцура. Хвилинним мовчанням учасники зборів пом'янули полеглих за волю України.

Президія зборів: Михайло Бендина, Орест Васкул, Володимир Малкош, Володимир Саламаха (секретар), Богдан Стасів і Михайло Яцура (голова).

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

1. Доповідь „До історії створення Дивізії“ – М. Бендина, співдоповіді „Трагедія під Бродами“ – Б. Стасів, „Дивізія після Бродівської трагедії“ – В. Малкош, „Юнаки – резерва Дивізії“ – В. Саламаха.

2. Слово гостям і комбатантам Дивізії.

3. Про створення Галицького Братства кол. вояків 1-ої УД УНА. Прийняття Статуту Братства та Ухвали.

4. Про Львівську станицю; перевибори Управи.

5. Вибори Крайової Управи Братства, Надзірної ради та Суду чести.

6. Прийняття заяв та звернення.

7. Прийняття відповідної Ухвали.

1. М. Бендина стисло доповів про історію формування, військовий вишкіл, відношення німців до українців в Дивізії, деякі політичні аспекти існування Дивізії, як військової формації. Висвітлено ролі Військової Управи.

Б. Стасів коротко розповів про бойовий шлях Дивізії, про необхідність створення крайового Галицького Братства і, як голова Управи Тернопільської станиці, поділився досвідом.

В. Малкош дав аналізу участі Дивізії в боях після Бродів. Висвітлено обставини перейменування Дивізії „Галичина“ в 1-шу Українську Дивізію та початок творення Української Національної Армії (УНА), долю Дивізії після війни, її перебування в полоні, розформування та припинення діяльності Військової Управи.

В. Саламаха дав інформацію про Галицьке Юнацтво, цілі його утворення, як резерви Дивізії. Показано ставлення німців до української молоді та шляхи в концтабори ГУЛАГ-у.

2. Привітання:

а) Б. Стасів від дивізійника з Чити.

б) Дивізійники з діяспори: Скіра (США), Л. Сенів (ФРН) і М. Кулинич (США).

в) М. Лепкевич від І. Печенюка з діяспори.

г) Р. Камецький від УВО ім. Коновальця.

г) В. Задорожний від КО Руху – вітання.

д) Учасників зборів привітали представники Студентського Братства. Впевнили, що пам'ятник в с. Ясенів буде відбудований.

3. Ухвалили: Створити Галицьке Братство колишніх вояків 1-ої Української Дивізії „Галичина“ Української Національної Армії, як громадську організацію. Прийняти Статут Братства. Прийняти Ухвалу про створення Галицького Братства к. в. 1-ої УД УНА, його керівний орган Крайову Управу.

4. Вважати Львівську станицю діючою та обрати її Управу в складі: Михайло Бендина, Юрій Богонюк, Степан Весна, Дмитро Гуменюк, Мирослав Кунинець і Тарас Хома. Михайло Бендина, при повній згоді учасників зборів, переобраний Головою Управи Львівської станиці.

5. Ухвалили: обрати Крайову Управу Братства в складі: Петро Бекесевич, Михайло Бендина, Василь Бойків, Левко Войташ, Богдан Зарицький, Любомир Захарясевиц, Володимир Малкош, Володимир Саламаха, Богдан Стасів та Михайло Яцура.

На Голову Крайової Управи обрано М. Яцуру.

Вибрано Надзірну раду: Тарас Бибики, Роман Мамалига, Станіслав Вітик та Володимир Козій.

Обговоривши про суть роботи названих контрольних органів і обміркувавши про особи кандидатів, при повній згоді.

6. Ухвалили: Звернення до Представників Президента України, до Обласних Рад народних депутатів Івано-Франківської, Львівської і Тернопільської областей, до Центрального Проводу Руху, до Крайових Проводів Руху Івано-Франківської, Львівської і Тернопільської областей, до всіх політичних партій України, до трудових колективів промислових підприємств України, до громадських організацій, до громадян України.

Звернення до Українського народу.

Звернення до Української молоді.

На завершення Установчих зборів присутні урочисто проспівали „Ще не вмерла України“.

Президія Установчих зборів:

Голова – Михайло Яцура, Секретар – Володимир Саламаха, Члени: Михайло Бендина, Володимир Малкош, Богдан Стасів.

Ухвала про створення Галицького Братства колишніх вояків 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії

Прийнята Установчими зборами 20-го червня 1992 року. Місто Львів.

1. Створити ГАЛИЦЬКЕ БРАТСТВО колишніх вояків 1-ої Української Дивізії („Галичина“) Української Національної Армії (УНА).

2. Осередок Галицького Братства – місто Львів.

3. У Галицьке Братство входять Івано-Франківська, Львівська і Тернопільська станиці.

4. Прийняти Статут Братства.

5. Обрати Крайову Управу Братства.

6. Обрати Надзірну Раду і Суд чести Галицького Братства.

7. Функції посадових осіб визначити Крайовою Управою, що затвердити на Загальних зборах Братства.

8. Членами Крайової Управи обрати Голову Управи негайно після завершення роботи Установчих зборів, про що скласти відповідний документ у відповідній формі, тобто зі всіма підписами.

9. Галицьке Братство свої функції здійснює через Управи станиць, підтримує зв'язок з Головною Управою, спорідненими Братствами в діаспорі й окремими дивізійниками, відірваними від України.

10. Підтримати всіма засобами створення Збройних сил України та спілкуватися з членами Співки Офіцерів України.

11. Разом з Братством ОУН-УПА проводити в середовищі військовиків роз'яснювальну роботу про визвольні змагання та історію Збройних сил України — УСС, УГА, УПА, 1-ої УД УНА і інші формування.

*Голова президії Установчих зборів – Михайло Яцура,
Секретар президії Установчих зборів – Володимир Саламаха.*

Крайова Управа: Войшга Лев – голова, адміністративна робота, влаштування меморіального цвинтаря, організація перепоховань останків полеглих в боях під Бродами вояків дивізії в липні 1944 р., координація діяльності станиць для виконання окремих рішень і завдань;

Бендина Михайло – заступник голови і скарбник;

Зелінський Орест – секретар, зв'язки з ВОВ;

Качмар Михайло – зв'язки з німецькими архівами; під час його хвороби і після його смерті цю роботу виконує голова;

Саламаха Володимир – референт у справах „юнацтва“, зв'язок з відділом Визвольних Змагань України при ЛІМ;

Росовський Володимир – завідувач бібліотекою;

Малкош Володимир, Захарівич Любомир, Стасів Богдан, Тарас Михайло, Мацюпа Михайло – заступники голови; Валях Ярослав – член.

Надзвірна рада: Гойденко Богдан, Зарицький Богдан, Бойків Василь, Аксенчук Зенон, Радловський Роман.

Суд чести: Сподарик Богдан, Ющак Василь.

Стан членства (листопад 1999 р.):

<u>станіці</u>	<u>на 1997 р.</u>	<u>на кінець 1999 р.</u>
Львівська	267	227
Івано-Франківська	234	229
Тернопільська	98	90
<u>Дрогобицька</u>	<u>60</u>	<u>65</u>
	659	611

Крайова Управа (листопад 2001 р.):

Орест-Богдан Зелінський – голова;

Михайло Бендина – голова Львівської станиці, скарбник;

Володимир Малкош – голова Івано-Франківської станиці;

Богдан Стасів – голова Тернопільської станиці;

Михайло Мацюпа – голова Дрогобицької станиці;

Лев Войташ – нагляд за місцями захоронення кол. вояків 1-ої УД УНА;

Іван Мамчур – секретар;

Володимир Росовський – соціальний захист членів;

Богдан Граб – громадсько-політична діяльність;

члени: М. Тарас, М. Мулик, Л. Барановський.

Надзвірна Рада: В. Бойків, Б. Гойденко, З. Аксенчук, Р. Радловський.

Товариський суд: Б. Сподарик, В. Козій, З. Врублевський.

ДРОГОБИЦЬКА СТАНИЦЯ

Михайло Мацюпа,
голова Станиці,
Дрогобич

Галицьке Братство кол. Вояків 1-ої УД УНА створилось у Львові і об'єднувало членів Братства на терені трьох областей – Львівської, Тернопільської і Івано-Франківської. Незабаром виявилось, що для старших віком осіб було дуже невиконливо їздити десятки км. до Львова на збори чи сходини. Тому обласні осередки вирішили створити свої Станиці у Тернополі й Івано-Франківську. Згодом тим шляхом пішов і осередок у Дрогобичі. 12 жовтня 1995 р. зареєстровано під №373 у районній державній адміністрації Дрогобицьку Станицю Галицького Братства 1-ої УД УНА. Станиця об'єднує членів районів Дрогобича, Борислава, Трускавця і Стебника.

25 листопада Станиця нараховувала дійсних членів: колишніх вояків Дивізії „Галичина“ – 64, вдів по дивізійниках – 27, юнаків – як симпатиків – 4. Усіх разом – 116. Не зареєстровано 7 членів

через брак документальних підтверджень, що вони служили в Дивізії.

Справами Станиці керує обрана Загальними Зборами Управа в складі:

Мацюпа Михайло – голова,

Панич Теодор – секретар,

Глубіш Іван, Климчак Роман і Кобан Василь – члени,

о. Софрон Яцьків є капеляном Братства.

Надзвірна Рада – Дорожовець Богдан, Бориславський Лев і Журавчак Лько.

Для полегдження організаційних справ Станиця відбуває місячні сходини, а окремо, раз на два місяці – засідання Управи.

Найважливішим завданням Братства є домовитися з державними чинниками про признание дивізійникам прав вояків, що боролися за державну незалежність України. Для цього Братство спростовує усі наклепи на Дивізію, поширені комуністичною брехливою пропагандою – дописами до преси та через спілкування з молоддю. Воно відвідує школи ч.ч. 1, 5 і 16 та подає їм правдиву історію України і її боротьби за самостійність. Члени Братства співпрацюють з усіма організаціями національно-демократичного напрямку. Передусім Станиця є членом Координаційної Ради політичних громадських з'єднань при Міській Раді і бере участь у всіх імпрезах, організованих тими з'єднаннями чи його окремими членами – складовими організаціями. Щоб заманіфестувати свою вояцьку минувшину, Станиця придбала 110 „пиріжків“, які члени одягають на голови при різних святкуваннях, а передусім на відзначення річниць боїв під Бродами, під Крутами. Власним коштом і власним трудом Станиця упорядкувала меморіальну таблицю-пам'ятник полеглим під Крутами, за що одержала письмову подяку від Чернігівської Обласної Адміністрації. Станиця виготовила 50 домовин і хрестів для перепоховання наших побратимів на цвинтарі в Червоному.

Участь членів Дрогобицької Станиці в панахиді на Меморіальному цвинтарі в с. Червоне 1997 р.

Члени Станиці Дрогобич на могилі в Підгірцях в 1994 року.

**Ченігівська область, Борзненський район, с. Крути.
Посвята Могили-Кургану героям Крут. 29 вересня 1996 р.**

Члени Станиці беруть організовану участь у жалобних службах на полі скорботи, де спочиває 485 жертв комуністичного терору; на вулиці Володи-мира Великого – 73 жертви, Завіжна – 115, фашистсько-сталінських жертв у Підгірцях, Одеську, Червонім, у Хусті на Закарпатті.

Не бракує нашого Братства й на святі Незалежності чи Івана Франка. Іван Глубіш з власної ініціативи і власними силами упорядкував у Старому Селі могилу сотника Січових Стрільців, що загинув від кулі польської поліції. Крім того, плекаємо вояцьке побратимство – відвідуємо хворих членів та зорганізовано і з пошаною відпроваджуємо померлих. Не менш важливою ділянкою праці Братства вважаємо допомогу потребуєчим і хворим. Допомагають нам у тому наші побратими з діаспори. На кінець 1999 р. сума та-ких допомог досягла 11.000 дол.

**Мацюпа Михайло,
голова Станиці.**

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА СТАНИЦЯ

**Володимир Малкош,
голова Станиці,
Івано-Франківськ.**

Івано-Франківська Станиця була зорганізована колишнім десятником Дивізії, пізніше політв'язнем Володимиром Малкошем, який важко хворів у 1990-1992 роках і, перебуваючи у Львові в лікарні, прочитав оголошення М. Бендини у газеті про початок організації Братства. Перші Установчі Збори відбулися у Тернополі 4 квітня 1992 р., другі – в Івано-Франківську 18 квітня 1992 р., де було присутніх 56 осіб, на яких було створено Станицю, а головою – обрано В. Малкоша. 20 червня 1992 р. у Львові відбулися Крайові Збори, де було прийнято Статут Братства. 5 квітня 1993 р. Управлінням юстиції Івано-Франківської області було офіційно зареєстровано Статут, а також печатку й рахунок в Укрсоцбанку. На початку Станиця користувалася спільним з Братством ОУН-УПА приміщенням на вул. Галицькій 40, а після переходу Братства ОУН-УПА

в інше приміщення (вул. Лепкого 46), залишилася у ньому дотепер.

Станиця збрала в 1996 р. додатково 100 мільйонів куп. крб, що після обміну дорівнювало 1000 грн і цю суму було передано для будівництва каплиці на меморіальному цвинтарі біля Золочева.

Станиця займалася видавничою діяльністю. Зібрано серед спонсорів області кошти для друку двох видань книжки О. Лисяка „Броди“ – 5 тис. прим., у 1994 р. і 3 тис. у 1997 р. За кошти ГУ видано 3 тис. прим. М. Логуша „Бій під Бродами“, 1,7 тис. – О. Лисяка „Відламки шибки у вікні“, 5 тис. – В. Вериги „Дорогами Другої світової війни“ і 2 тис. – Т. Білостоцького „Спогади“. Ті книжки було розповсюджувано безкоштовно бібліотекам, музеям, військовим частинам, навчальним закладам і Пласту, а частину – продаємо.

Станиця плекає військові традиції. Члени Станиці В. Малкош, М. Мулик, М. Федоришин, М. Бойко поміщували в місцевих газетах десятки статей про історію Дивізії та її бойовий шлях, а також виступали – по телебаченні, радіо, у школах й інших навчальних закладах, військових частинах. Коштами Станиці пошито 143 комбатантських „пиріжків“, що їх роздано членам Станиці, а також було віддано в Музеї – в Івано-Франківську, Надвірній і Яремчу. Під час національних і державних свят члени Станиці марширують під державним і станичним прапорами в комбатантських уніформах з відзнаками й медалями, що їх мають усі наші члени, і цілою своєю поставою захоплюють глядачів, які їх вітають оплесками.

Член Управи Станиці, скарбник М. Мулик, написав і видав з допомогою спонсорів п'єсу з життя Дивізії, п. з. „Пам'ять серця“, яку вже тричі передавано по обласному радіо, її записано на аудіокасети найкращими артистами Івано-Франківського театру ім. І. Франка.

Станиця бере участь у святкуванні всіх історичних дат і, в першу чергу, дат з історії Дивізії. Ми це робимо не тільки в обласному центрі, але й у ра-

Установча конференція дивізійників Станиці Івано-Франківськ. 18 квітня 1992 р.

1-ий ряд зліва: П. Васильців, В. Гаврилів, В. Вінтоняк, Е. Малащук, Г. Хробагін, Б. Стасів, Н.Н., Н.Н., М. Ленкевич, С. Нуд, Л. Захарясевиц, В. Дронський. 2-ий ряд: М. Сливінський, В. Бойко, В. Дем'янчук, Р. Процан, В. Малкош, Н.Н., А. Копцюх, Р. Рудий, В. Львків, Т. Загасевич, Ф. Маринець. 3-ій ряд: Г. Третяк, І. Блаженко, Т. Бибик, М. Бендіна, В. Саламаха, М. Ваньо, П. Назаревич, Н.Н., В. Когут, Р. Когут (син В. Когута). 4-ий ряд: Н.Н., Н.Н., І. Зибилюк, Н.Н., Т. Стельцер-Степанчук, Н.Н., Н.Н., В. Курець. 5-ий ряд: М. Гаврилко, М. Мулик, С. Стадник, В. Рymarук, М. Федоришин.

йонах, а також під час всеукраїнських святкувань. Напр., ми їздили в Хуст, де брали участь у святкуванні 50-річчя Карпатської України, а також двічі їздили в Крути і Київ. Ми брали участь у з'їздах Всеукраїнського Об'єднання Ветеранів, в антикомуністичному Конгресі у Львові, на з'їздах нашого Братства, двічі наші делегації вклонялися могилам полеглих вояків Дивізії у Австрії.

Івано-Франківська Станиця вшановує 1 листопада 1996 р. Зліва: В. Малкош, М. Литвак, Д. Марусяк, І. Гунчак, С. Стадник, В. Гриньків, В. Герула, М. Когутяк, С. Сеник, М. Мулик, Р. Крайник, І. Пилипів, І. Мамчур, А. Стернюк.

В загальноукраїнській діяльності члени Станиці теж беруть участь. Вони є членами виборчих комісій під час усіх виборів. Стараємося розказувати про Дивізію і домагаємося її визнання на державному рівні, а наших комбатантів, як борців за незалежність України. Голова В. Малкош знайомився з місцевими і приїжджими депутатами Верховної Ради України, розказував їм про наші проблеми, дарував їм книжки про Дивізію. З цією метою він писав заяви у Верховну Раду, Президенту, в уряд і деякі міністерства, писав і їздив до посольства Латвії й Естонії у Києві, щоб довідатися, як їхні держави відносяться до своїх дивізійників.

Станиця влаштувала такі імпрези, як: презентацію книжки О. Лисяка „Броди“, 1994 р., в якій, крім громадськості, брали участь народні депутати області всіх рівнів, що мали перед тим у тій же залі свою нараду. 18 квітня 1999 р. Станиця зорганізувала зустріч з громадськістю, на якій було розказано про історію і бойовий шлях Дивізії, проведено виставку дивізійної літератури, фотографій, а також – розпродаж книг про Дивізію. Виступали художні колективи зі стрілецькими й дивізійними піснями.

Старанням Станиці виготовлено в 1996 р. 25 домовин і хрестів на підприємствах м. Надвірної, безкоштовно, з транспортуванням на місце до меморіального цвинтаря.

Меморіальний цвинтар.

Перед каплицею Івано-Франківська Станиця, 1999 р.

Ми домоглися, після довготривалих труднощів, що в м. Івано-Франківську перейменовано вулицю Пролетарську на вулицю Української Дивізії, а також – дозвіл від міської влади на встановлення символічного пам'ятника біля могил стільців УГА, у т. зв. „Меморіальному сквері“ полеглим у війні дивізійникам.

Використовуючи висловлювання Президента Л. Кучми, який приїздив в Івано-Франківськ з передвиборчою агітацією, що тоді відповів на запитання Малкоша про ставлення його до Дивізії: „Він за примирення і однакові права для всіх ветеранів усіх армій, за єспанським зразком“, Станиця подала заяву в обласну Раду, з вимогою визнання ветеранів Дивізії, як борців за незалежність України і надання їм таких прав, як мають учасники бойових дій ОУН-УПА.

Ми також домоглися, що в музеях Визвольних Змагань Івано-Франківська, Надвірної і Яремча виставлено постійні експозиції про Дивізію.

В. Малкош,
голова Управи Станиці.

ТЕРНОПІЛЬСЬКА СТАНИЦЯ

Богдан Стасів,
голова Станиці,
Тернопіль.

Третього січня 1992 р. у тернопільських газетах „Спільне життя“ і „Західна Україна“ була надрукована відозва Богдана Стасіва до колишніх вояків дивізії „Галичина“, з проханням реєструватись. Згодом було створено Організаційний комітет, до якого залучено Романа Василю і Петра Бекесевича. За 3 місяці надійшло 60 листів і особистих зголошень. 4 квітня 1992 р. відбулися Установчі Збори, з участю 38-ох дивізійників з Тернопільщини і запрошених представників політичних партій і патріотичних організацій, громадськості й побратимів зі Львова та Івано-Франківська, а також – репортерів місцевої преси. Всіх присутніх – понад 100 осіб. Слово про історію 1-ої УД УНА та інформацію про Братство кол. вояків дивізії „Галичина“ виголосив організатор зборів, підстаршина дивізії Богдан Стасів. Виступали колишні вояки і дивізійники, вояки

колишньої Советської армії, а також представники громадських організацій та деяких партій, побратими з сусідніх областей. Збори одногolosно прийняли ухвалу про створення Тернопільської Станиці, з осідком в Тернополі, та ряд постанов про майбутню діяльність.

Ці збори мали також підготовчий характер до Крайових Установчих Зборів Галицького Братства у Львові. Одногolosно було обрано Управу Тернопільської Станиці в складі: Б. Стасів – голова, Е. Василю – секретар, П. Бекесевич (Тернопіль), Р. Мамалига (Заліщики), Павло Муха (Бучач) – члени. Інформацію про Установчі Збори помістили 5 тернопільських газет, київська „Народна газета“, ч. 13, за квітень 1992 р., американський щоденник „Свобода“, ч. 87, від 8 травня 1992 р., і „Вісті Комбатанта“, ч. 3, 1992 р.

У зв'язку з утворенням Тернопільської Станиці, орган дивізійників Тернопільської обласної ради депутатів та газета „Свобода“ ч.ч. 43-44 помістили статтю Б. Стасіва „Трагедія під Бродами“ (Що ми знаємо про дивізію „Галичина“). 11 липня 1992 р. на пленарному засіданні Управа Тернопільської Станиці кооптувала до свого складу Мих. Малецького і Д. Плечана. Статут Тернопільської Станиці Галицького Братства зареєстрований у міській адміністрації (ч. 531).

Тернопільська Станиця видала у Тернополі накладом автора книжку свого землянина, почесного члена Станиці, Лева Стеткевича „Як з Бережан до кадри“ (спогади з Дивізії). У тернопільському краєзнавчому музеї відбулася презентація цієї книги, на якій були присутні працівники обласної наукової бібліотеки, обласного краєзнавчого музею, видавництва „Джура“, студенти, викладачі історії вищих і середніх шкіл. Ведучим вечора був студент історичного факультету Тернопільського педагогічного університету Василь Штокало. Перший виступив учасник боїв під Бродами Б. Стасів. В обговоренні книжки Л. Стеткевича взяли участь: доцент Тернопільського

державного пед-університету О. Полянський, доцент Тернопільської академії народного господарства М. Ханас, викладач Тернопільської середньої школи №16 методист Ю. Вовк. Повідомлення було в пресі. Біля 200 примірників книжки подаровано бібліотекам і читачам у Тернополі, Львові, Івано-Франківську, Бережанах, Києві.

Почесний член Тернопільської Станиці, наш земляк (що проживає в США), Богдан Середюк, спонсорував творців „Маршу комбатантів 1-ої УД УНА“. Його коштом також здійснений аудіозапис пісні у виконанні заслуженого артиста України Маріяна Шуневича в супроводі оркестри.

Учасники Установчих Зборів Тернопільської станиці. У першому ряді, в ясній куртці, голова станиці Богдан Стасів. 4 квітня 1992 р.

Коштом Тернопільської Станиці надруковано присягу вояків 1-ої УД УНА, яку розповсюджують серед учасників дивізійних урочистостей.

У своїй діяльності Тернопільська Станиця постійно приділяє увагу плеканню військових традицій серед громадськості, особливо молоді. З доповідями про Дивізію виступали у школах Тернополя, Чорткова і Львова члени Управи Б. Стасів, Д. Плевап, М. Тарас. Багато років Б. Стасів був членом Станичної Пластової Ради Тернопільської станиці Пласту і брав участь у роботі організації. У 1993 і 1995 рр. представники Тернопільської Станиці взяли участь у поїздки до Фельдбаху на могили полеглих воїнів 1-ої УД УНА у складі делегації Галицького Братства. Б. Стасів виступав з промовами і Союз Ветеранів Штирії нагородив його Золотою медалею за заслуги. Також у 1994 році голова Станиці Б. Стасів за заслуги для українського Ветеранського Руху і українського організованого життя нагороджений Золотою медалею 1-ої кляси ОБВУ, а ще ГУ Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА нагороджує його Золотим Хрестом за особливі заслуги. У 1993 р. понад 70 членів Станиці нагороджено Пропам'ятною медалею 50-річчя 1-ої УД УНА встановленою ГУ Братства. Щороку делегація від Тернопільської Станиці двома

автобусами відвідує Брідщину і Золочівщину – місця боїв і могили полеглих побратимів. У лютому 1993 р. голова Станиці Б. Стасів виступив з промовою на Установчій Конференції молодіжної військово-патріотичної організації „Сокил“. Експозиції матеріалів про Дивізію „Галичина“ є в 4-ох музеях Тернопільщини: Обласному краєзнавчому, Заліщиках, Денисові, Шупарці.

17 липня 1993 р. у Тернополі вперше в Україні Тернопільська Станиця організувала урочисте святкування 50-річчя створення Стрілецької Дивізії „Галичина“. Після Служби Божої і Панахиди було зформовано колони учасників, що пройшли головними вулицями міста. Попереду йшли прапороносці з державним прапором України і прапором Тернопільської Станиці Братства дивізійників, за ними – колона членів Тернопільської Станиці, очолена побратимами Б. Стасівим, Мих. Добриденком (Австралія) і Михайлом Малецьким, далі – колона Братства кол. Вояків ОУН-УПА „Лисоня“, зі своїм прапором, колона кол. політв'язнів, колона громадян Тернополя у супроводі патрулів Державтоінспекції. Учасники походу пройшли до домівки Пласту, де в залі продовжувались урочистості. Доповіді виголосили – голова Станиці Б. Стасів, дивізійник з Австралії побратим Мих. Добриденко, а гість з Великобританії побр. Капроцький привітав присутніх від імені кол. вояків, що нині проживають у Великобританії. У художній частині урочистих зборів хор „Заграва“ проспівав ряд патріотичних пісень.

Тернопільська Станиця у березні 1995 і 1996 рр. зорганізувала урочисте відзначення 50-ої і 51-ої річниці створення Української Національної Армії.

18 березня 1995 р. в Тернополі відбулося ювілейне зібрання „Друга світова війна і Україна“. Присутні у залі (250 осіб) прослухали дві доповіді. Першу – „Друга світова війна і Україна“, кандидата історичних наук доцента О. Полянського і другу – „50-річчя створення Української Національної Армії“, голови Тернопільської Станиці Б. Стасіва. Після виступів, підполковник резерви Збройних Сил України М. Кубах, з Харкова, привітав присутніх. Учасники ухвалили звернення до Президента України Леоніда Кучми та голови Верховної Ради О. Мороза.

Після перерви відбувся концерт. В організації зборів взяло участь і Товариство „Просвіта“.

ЗВЕРНЕННЯ

Президенту України

п. Леондові Кучмі,

Голові Верховної Ради України

п. Олександрові Морозу

Ми, учасники урочистого зібрання „Друга світова війна і Україна“, присвяченого 50-річчю створення Української Національної Армії (УНА), обурені тим, що на державному рівні в Незалежній Українській державі плянується відзначення 9 травня, як 50-річчя перемоги Советського Союзу у Великій вітчизняній війні. Загально відомо світовій громадськості, що Друга світова війна була розв'язана в 1939 році гітлерівською Німеччиною, при співучасті СРСР. До початку німецько-советської війни у 1941 році, згідно договору про поділ Європи на сфери впливу між Німеччиною і СРСР, Гітлер завоював країни Західної Європи, а Сталін – Карелію, Естонію, Литву, Латвію і Басарабію.

Горезвісне „визволення“ Західної України не було ніяким визволенням, бо українці не одержали ніякої волі, було ліквідовано усі українські партії і громадські організації, почались масові репресії, депортації, переслідування віруючих і церковних служителів,

нищення культури. Українців північної Львівщини, Холмщини, Підляшшя та Лемківщини віддано на поталу гітлерівській Німеччині. Хіба це визволення західних українців?

З вибухом німецько-советської війни Україна стала ареною бойових дій, що принесла їй величезні жертви. Україна понесла найбільші людські втрати з усіх націй світу – понад 8 міль.

Народи Західної Європи, перемігши гітлерівську Німеччину, позбулися окупації і відновили незалежність своїх національних держав, відвоювали свободу своїм народам. Україна, не зважаючи на найбільші людські втрати, свободи їй далі не мала, бо залишилась окупованою советською імперією, тотітарний людино-невисний режим продовжував нищити український народ, його мову і культуру.

9 травня для українців не є ніяким днем перемоги, а залишається днем скорботи по 8 міль співвітчизниках, що загинули під час війни. Замість того, щоб відправити на їх могилах поминальні Панахиди, будуть проведені тріумфальні паради та марші, а на грудях українців-учасників Другої світової війни, поряд із медалями зі силуетами катів України – Леніна і Сталіна – буде почіплено ще й медаль з двоголовим російським орлом.

Учасники урочистого зібрання вимагають:

1. Президенту України і Верховній Раді відмовитись від нагородження громадян України медалю, що виготовлена в Росії, і за яку необхідно заплатити 18.5 мільярдів російських рублів. Медалі належить виготовити в Україні і нагородити ними громадян нашої держави – учасників Другої світової війни.

2. Визнати ОУН-УПА і Українську Національну Армію борцями за волю і Незалежність України.

3. 9-го травня відзначати, як день скорботи по жертвах Другої світової війни. На могили в цей день – покласти вінки, відправити поминальні Панахиди.

Звернення прийнято одногосно усіма 250-ма учасниками зібрання 18 березня 1996 року в м. Тернополі.

За дорученням учасників зібрання:

Голова зібрання **Б. Стасів**,

Секретар **М. Тарас**.

30 березня 1996 р. Тернопільською Станицею було зорганізоване урочисте відзначення 51-ої річниці створення УПА, у якому взяло участь понад 150 осіб. Присутні вперше почули „Марш ветеранів 1-ої УД УНА“, прослухали доповіді доцента О. Полянського: „Українські збройні формування періоду Другої світової війни“ та голови Станиці Б. Стасіва: „Утворення УНА – Генерал Павло Шандрук“. Урочисте зібрання привітав полковник Збройних Сил України з Волині. Мистецьку частину зорганізував Союз Українок Тернополя під головуванням Марії Гром'як. Тернопільке телебачення передавало короткий репортаж, також були повідомлення у пресі.

Щорічно старанням Тернопільської Станиці дивізійників відбувається відправа заупокійної Служби Божої і Панахиди по полеглих у боях вояках дивізії „Галичина“. Дивізійники Станиці беруть участь у всіх святкових заходах, що провадить Галицьке Братство.

Від січня 1993 р. Станиця є постійним членом Тернопільської координаційної ради громадських організацій національно-демократичного спрямування. Станиця співпрацює з Братством кол. Вояків ОУН-УПА „Лисоня“, Пластом, Т-вом „Просвіта“ і Союзом Українок. Ми були співучасниками заснування Тернопільського обласного відділення Всеукраїнського Об'єднання Ветеранів (ВОВ). Тернопільська Станиця дивізійників висилає книжки багатьом бібліотекам Тернополя і його області, Львова, Івано-Франківська, музеям Тернопільщини, Львівському історичному музею, політичним пар-

тіям УРП, КУН, духовній семінарії, школам. Зокрема – читальні Тернопільської обласної наукової бібліотеки подаровано, крім багатьох книжок на дивізійну тему, 30 комплектів річників „Вістей Комбатанга“. Члени Станиці Б. Стасів, М. Тарас, Е. Василина, З. Аксенчук, Р. Мамалига, Є. Лопушанський виступають у пресі. Крім того, дивізійники Станиці беруть участь практично у всіх національно-патріотичних заходах у місцях свого проживання. Вони виступали на зустрічах з громадськістю Тернополя, Чорткова, Бережан, Хоростова. В липні 1993 р. Станиця зорганізувала зустріч з членом ГУ ОБВУ побр. Петром Кіщуком. До виступу гостя з Англії приєднався і другий дивізійник з діаспори побр. Мих. Добриденко з Австралії. Присутні були комбатанти дивізії „Галичина“ і УПА, політв'язні – з Тернополя, Чорткова, Заліщик, Бучача – всіх біля 150 осіб.

Дивізійники Тернопільщини на Меморіальному цвинтарі у Червоному (Лядькому) біля Золочева. Липень, 1996 р.

Одним з найбільших досягнень Тернопільської Станиці є побудова пам'ятника „Борцям за Волю України“ на цвинтарі села Поручин (Бережанщина), де похований сотник д-р Яромир Олесницький – лікар Дивізії „Галичина“, а потім УПА, що загинув у тих околицях у березні 1945 року. Комітет будови пам'ятника очолювали Б.Стасів і М. Тарас. У будові взяло участь місцеве населення при частковій фінансовій підтримці Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА Австралії та родини Я. Олесницького. На виконаному з червоного пісковика пірамідальному постаменті (3.7 м. ширини і 3 м. висоти) стоїть хрест (м х м) стрілецької форми з чорного полірованого лабрадориту. Автор проєкту Б. Стасів був у співпраці з архітектором В. Зориком.

На відкритті пам'ятника, що відбулося 18 серпня 1996 р., напередодні Дня Незалежності, відправили Панахиду 5 священників УГКЦ та УПЦ Київського Патріархату. Відділ вояків Збройних Сил України віддав салют на

честь полеглих борців за волю України, а пластуни тримали почесну варту біля могили.

Група кол. вояків 1-ої УД УНА з пластунами Тернопільщини біля пам'ятника Борцям за волю України, на могилі сотника д-ра Яромира Олесницького та вояків УПА у Поручині, на Бережанщині.

Промову виголосили: голова Тернопільської Станиці Б. Стасів, голова сільради Біще-Поручин, М. Ліщишин прочитала слово від Крайової Управи Братства дивізійників в Австралії, також промовляли – голова Братства ОУН-УПА „Лисоня“ П. Касінчук й інші представники патріотичних організацій і місцевої держадміністрації. Відкриття пам'ятника широко висвітлювала преса Тернополя, Львова, Києва та діяснори. Тернопільське телебачення передало репортаж з місця події.

ЧЛЕНИ СТАНИЦІ

<u>Рік</u>	<u>Початок</u>	<u>Прибуло</u>	<u>Вибуло</u>	<u>Померло</u>	<u>Кінець року</u>
1992	52	40	2	2	90
1993	90	21	3	3	108
1994,	108	11	8	5	111
1995	111	6	6	5	111
1996	111	3	6	6	108
1997	108	2	12	10	98
1998	98	-	5	5	93
1999	93	-	3	3	90

Б. Стасів,
голова Тернопільської Станиці.

МЕМОРІАЛЬНИЙ ЦВИНТАР У с. ЧЕРВОНЕ

У липневі дні 1994 р. столиця Галичини – древній Львів зустрів сивочолих комбатантів, – колишніх вояків дивізії „Галичина“, які приїхали сюди з різних континентів світу для відзначення 50-их роковин битви під Бродами. Вони їхали сюди багато кілометрів різними шляхами-дорогами, – хто морем, хто літаком, хто поїздом, але з єдиною метою – пом’янути своїх побратимів, яким не судилося побачити свою Батьківщину-Україну вільною і незалежною державою, за яку вони покладали свої молоді голови в липні 1944 р. на полях Брідщини і Золочівщини в нерівному, смертельному бою з відвічним ворогом України – імперською, у той час, червоною Москвою. Вони приїхали, щоб спільно помолитися за спокій їхніх душ, побувати в місцях, де проходили жорстокі бої, де часто в невідомих могилах, але не забути, вже більш, як півстоліття, вони залишилися спати вічним сном.

Десять пасажирських автобусів і багато легкових автомобілів привезли колишніх дивізійників – гостей Крайової Управи Галицького Братства кол. вояків 1-ої УД УНА до села Ляцьке-Червоне Золочівського р-ну, до мальовничого лісистого підніжжя Львівсько-Подільського плато, де в дні 22-24 липня 1944 р. останніми зусиллями, ціною крові решткам Дивізії вдалося прорвати кільце Брідського оточення, щоб продовжити дальший змаг за волю Батьківщини.

Саме в цьому місці у 1993 році, в дні відзначення створення дивізії, прийнято рішення влаштувати меморіальний цвинтар і перепоховувати на ньому по-християнськи тлінні останки наших побратимів, які полягли тут у боях. На полі майбутнього цвинтаря відправлено меморіальний молебень за спокій душ полеглих, а після спільної молитви посвячено місце, де стоятиме каплиця.

У цей же день гості побували в Бродях, де відбулося величаве віче з участю священників, громадян міста і навколишніх сіл та вояків місцевого Гарнізону. Після віча колишні вояки і вояки Гарнізону, під національним і комбатантськими прапорами, з піснями і військовим маршем пройшли вулицями міста до кінотеатру, де було зорганізовано вечір споминів. На другий день гості переїхали до с. Ясенова на гору Жбир, до кургану-могили, насипаної на місці зруйнованого комуністичними диверсантами в 1991 р. пам’ятника дивізії „Галичина“. Там чекали їх церковні процесії з священниками і віруючими навколишніх сіл. У відправі поминального молебня також взяла участь священники з діаспори, колишні вояки і священники Дивізії. Після закінчення відправи і короткого віча могутнє „Ще не вмерла Україна“ у виконанні біля двох тисяч голосів розляглося по околиці.

Далі автобуси проїхали через села й місцевості тяжких боїв Дивізії – Підгірці, Сасів, Ясенівці й зупинилися в с. Княже. В липні 1944 р. село декілька разів переходило з рук в руки, майже повністю згоріло, що свідчило про запеклість боїв, які тут проходили. Врешті-решт, у селі гуртувалися до останнього бою для прориву з оточення пробосві групи Дивізії. Дехто із теперішніх гостей був у той, давній уже час, безпосередньою діскою особою того останнього зусилля і був тоді одним із небагатьох, яким було дано Божим Провидінням залишитися живим після боїв. Тому цікаві були всім їм

Посвячення каплиці на Меморіяльному цвинтарі в Червонім 22 липня 1997 р.

**Отець митрат Іван Шевців (Австралія) – зліва та о. Петро Стецюк (Канада)
і місцеві священники посвячують каплицю на Меморіяльному цвинтарі
в Червонім 22 липня 1997 р.**

зустрічі із місцевими мешканцями, теж очевидцями тих подій. Схвильовані споминами давно минулих подій про бойових побратимів, товаришів і друзів, дивізійники поверталися до Львова.

Скоро проминув час перебування гостей з діаспори на Львівщині. Перед від'їздом зі Львова ініціатори влаштування меморіяльного цвинтаря – Юрій Ференцевич і Орест Слупчинський, члени Крайової Управи США, разом з членами Крайової Управи Галицького Братства, прийняли остаточне рішення про принципову концепцію проєкту меморіяльного цвинтаря: каплиця на мальовничому, лісистому підніжжі плато, в місці прориву з оточення терасні сходи.

Загальний вид.

Поскілки всі формальності, необхідні для ведення робіт меморіяльного цвинтаря Крайова Управа ГБ полагодила безпосередньо після прийняття рішення в липні 1993 року, а саме:

- Отримала від Управління Обласної Державної Адміністрації розпорядження, № 134, від 28.02.1992 р., „Про встановлення пам'ятників та створення військового цвинтаря-меморіялу на території с. Червоне, Золочівського району, Львівської обл., для вояків Української дивізії „Галичина“, солдатів Радянської Армії та Вермахту“.

- Отримала рішення Червоненської Сільської Ради народніх депутатів Золочівського р-ну, від 30.03.1994 р., „Про виділення земельної ділянки в 0,8 га пасовищ в урочищі Кутовець для влаштування цвинтаря-меморіялу“.

- Полагодила з архітектором м. Золочева і Обласним Управлінням Архітектури Львівської обл. концепцію архітектурного вирішення комплексу споруд цвинтаря-меморіялу.

- Отримала дозвіл Золочівської держадміністрації, районного відділення міліції, воєнкомату, санепідемстанції на проведення пошукових робіт воєнних поховань, ексгумації виявлених останків полеглих і перепоховання їх на нашому цвинтарі.

• Отримала від Львівської Святоюрської Архиспархії звернення до священників підлеглих їй єпархій про сприяння Галицькому Братству при проведенні перепоховань полеглих у боях вояків у липні 1944 р. на меморіальному цвинтарі в с. Червоне.

Уже весною 1994 р. почато реалізацію наміченого нами пляну в основних напрямках – проєктування будівельних, пошукових і ексгумаційних робіт – підготовки до перепоховань на цвинтарі. Всі роботи проводилися методом раціонального їх співмішення і послідовности. Для прикладу: водночас з проєктними роботами, в міру готовости окремих її етапів, велися – будівельні. Після проведення геодезичних вимірювань терену було прокладено під’їзду дорогу, зроблено на терені розпланування для каплиці, терасних сходів та сітки могил майбутніх поховань.

Для виготовлення проєкту запрошено організацію спеціалістів „Арка“, в якій головним конструктором працював член нашого Братства, колишній вояк 29-го полку Дивізії, учасник битви під Бродами, ранений у бою біля с. Пониква – Василь Бойків. Він взявся вести контролю за веденням будівельних робіт. Автором проєкту став архітектор Вензилович, син головного архітектора м. Львова.

Основним виконавцем будівельних робіт стала будівельна організація „Агробуд“ з міста Золочева, про яку нам було відомо, що вона збудувала церкву для монастиря оо. Василян у Золочеві.

Ведення будівельних робіт виявилось вельми складною справою з цілої низки причин: географічне положення об’єкту – в підніжжі густо заселеного Подільсько-Львівського плато, віддаль 60 км. від Львова і 6 км. від виробничої бази „Агробуду“ в Золочеві створювала транспортні проблеми при доставі робітників на працю, будівельних матеріалів і механізмів. Це виявилось дуже затратним у кошторисі вартости робіт, а тим більше, що Україна переживала зтяжну економічну кризу в становленні своєї державности після більше, як 70-річного комуністичного господарювання і тісно пов’язаною з нею, особливо на початку 90-их років, інфляцією.

Географічне положення має також специфічний вплив на місцевий клімат: наявність великих лісових масивів обумовлює значну вологість повітря і, як наслідок, – значну кількість дощів літом і снігу зимою. Дощі роблять місцеві ґрунти недоступними для роботи на об’єкті автомашини і будівельні механізми. Ці фактори в значній мірі сповільнювали темп робіт.

Не зважаючи на перелічені негаразди, завдяки постійній фінансовій допомозі побратимів із діаспори, зокрема Братства „Броди-Лев“, до січня 2000 року основні будівельні роботи на меморіальному цвинтарі були закінчені.

Каплиця була збудована за проєктом архітектора М. Вензиловича. Для підкреслення духовно-ідейної суті меморіального комплексу автор вдало використав рельєф місцевости, підібрав архітектурні оздоблювальні елементи внутрішнього і зовнішнього інтер’єрів. Крім цього, що каплицю передбачено збудувати на підвищеному місці, автор запропонував дещо підвищену основу для неї – стилбат. Таким чином споруда стала домінуючим елементом у красвиді околиці і підкреслено її монументальність. У гарну погоду її видно з віддалі десяти кілометрів.

Для будівництва використано виключно стійкі будувельні матеріали за-

**Внутрішній інтер'єр
каплиці Св. Покрови
над пам'ятником невідомим вояків.**

дійти по терасних сходах.

Внутрішній інтер'єр каплиці – основними його елементами є символічна могила і олійний настільний малюнок на стіні за могилою. Символічна могила складена з плит шліфованого чорного мармуру, а на головній – становлена емблема дивізії „Галичина“ – золотий лев, герб міста Львова, сина короля Данила, засновника цього міста. Нижче золотими буквами: „Невідомим воякам дивізії „Галичина“, які полягли за волю України в боях під Бродами в липні 1944 р.“

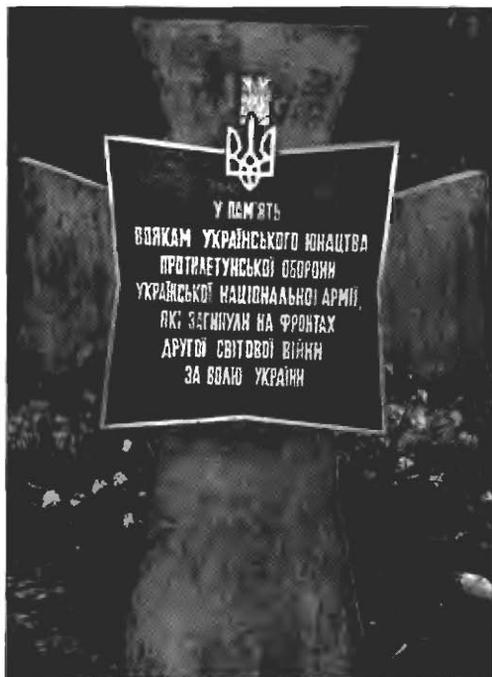
На стіні каплиці за символічною могилою, настільний малюнок в олійні розміром 10 x 6 м. На передньому пляні – постать св. Покрови, опікунки збройних сил України всіх історичних періодів, від княжих часів і до тепер. Цю тему включено на замовлення Крайової Управи Галицького Б-ва, як тему для дипломної роботи студентів Львівської Художньої Академії ф-ту „Сакральна живопись“. Прийнято до виконання роботу студента Андрія Комарницького. Цей розпис був виконаний під керівництвом і за особистою участю керівника групи Теодозія Салія, студента А. Комарницького і одного підручного.

У стіну стилобату вмонтовані дві, гарно орнаментовані дюралюмінієві плити, на яких перечислені місця, де Дивізія воювала проти Червоної Армії, від Бродів починаючи, до закінчення війни під Фельдбахом (Австрія) 9 трав-

лізобетонної і металічної конструкції, у споруді нема ні одної дерев'яної деталі. З метою покращити експлуатаційні характеристики металічних конструкцій їх покрито антикорозійними матеріалами. Зважаючи на вище від середнього рівня випадання дощів у даній місцевості, зовнішні сторони стін каплиці і стилобату покрито водовідштовхуючими речовинами. Основним декоративним елементом в оформленні віконних рам, полотен вхідних дверей, огорожі стилобату є стилізований Мальтійський Хрест, що підкреслює їх духовне призначення в меморіалі.

Вінчає каплицю копула влаштована з дюралюмінієвої бляхи, наложеній і закріпленій на металевий каркас з кутників і шедеврів. На верхшій копули встановлено великий Мальтійський Хрест з нержавіючої сталі.

Від під'їздної дороги до стилобату і далі до каплиці можна пі-

Хрест з пам'ятною таблицею воякам українського юнацтва протилетунської оборони Української Національної Армії посвячений 24 липня 1999 р.

чотири з правої і лівої сторони каплиці.

Біля дороги на цвинтар, для зручного під'їзду до нього, стоїть допоміжне приміщення, збудоване як звичайний господарський будинок, для зберігання там виявлених при ексгумаціях останків полеглих у боях вояків і підготовки їх до перепоховання. Тут передбачено також туалет, маючи на увазі, що цей будинок в близькому майбутті, буде використовуватися як вартивні приміщення після передачі меморіального цвинтаря під опіку монастиреві оо. Василіян в Золочеві.

Битва під Бродами, зокрема завершальна її стадія – прорив з оточення в районі сіл Червоне (Ляцьке)-Княже-Ясенівці – залишила тисячі безіменних могил, і поміж ними багато полеглих вояків дивізії „Галичина“. Всі вони тоді були будь-як і будь-де поховані.

Московський окупант після битви, під загрозою строгого покарання, заборонив місцевим мешканцям влаштовувати полеглим – німецьким і українським воякам – християнські похорони. Окупант старався таким чином знищити пам'ять народу про визвольні змагання за свободу, за незалежну Україну. Не дивно, що після цього, волею Всевишнього, після більше як 70-літньої окупації, Україна стала незалежною державою, тільки 80-літні мешканці Золочівщини – їх залишилося дуже мало – можуть тепер, і то тільки приблизно, згадати й показати місця тодішніх поховань.

Пошукові роботи місць поховань вояків і старшин дивізії „Галичина“

ня 1945 р., де в майже повному складі пішла до англійського полону.

Терасні сходи, 25 х 6 м. – залізбетонні, влаштовані на ґрунті рясно политому кров'ю тих, хто тут у відчайдушньому пориві пробивався з оточення з с. Княже через три оборонні лінії противника (каплиця стоїть на місці тодішньої третьої лінії), щоб продовжити далі боротьбу за волю України. Що це було саме так, свідчить хоч би той факт: коли при копанні котлована для фундаменту каплиці виявлено останки п'яти полеглих, на жаль, які залишилися невідомими і, цілком можливо, що це могли бути дивізійники.

Обабіч каплиці і терасних сходів розміщені поля, де проводилися перепоховання, виявлених при ексгумаціях останків полеглих у боях під Бродами вояків. Таких піль на цвинтарі 8, по

почато після докладного вивчення теренів боїв підрозділів Дивізії, для чого використовувано видані друком за кордоном і в Україні спомини бувших старшин і вояків Дивізії, матеріали з книжки начальника оперативного відділу штабу Дивізії В. Д. Гайке „Українська Дивізія „Галичина“ та з виданої у Німеччині Бюхнером книжки „Остфронт 44“: розділу „Броди, 13-ий армійський корпус. Кінець в оточенні“.

Були зорганізовані виїзди членів Крайової Управи у визначені терени, зустрічі з директорами, вчителями місцевих шкіл, священниками церков з проханнями: розпитувати батьків і своїх дідусів, учнів про місця поховань вояків після боїв, а священникам – об’являти після Богослужень своїм парафіянам про відомі їм місця поховань. Залучили до цієї роботи членів „Меморіалу“. Проведені акції дали деякий результат: поскільки в час, поки ще не був відкритий для поховань меморіальний цвинтар, у липні 1993 р. в с. Підгірці було перепоховано, з активною участю місцевих патріотів, 15 полонених вояків Дивізії, розстріляних „Смершо“ у липні 1944 р. Інформацію про цей злочин більшовиків КУ одержала від члена нашого Братства, якому вдалося врятуватися від розстрілу втечею. Будучи при цьому пораним, він сховався у лісі. В серпні 1993 р. перепоховано на цвинтарі в м. Олесько 11 полеглих у бою з більшовицькими танками вояків 29-го полку. В жовтні 1993 р. перепоховано на місцевому цвинтарі в с. Бонишин 13 вояків – 3 дивізійників, 4 вояків Вермахту, 6 червоноармійців з Хмельниччини, які були поховані разом в одній траншеї. У жовтні того ж року на місцевому цвинтарі в с. Княже перепоховано 7 полеглих – 2 дивізійників і 5 вояків Вермахту.

Перепоховання поляглих вояків влітку 1998 року.

Перше перепоховання на меморіальному цвинтарі було проведено 10. 07. 1994 р. Тоді було перепоховано останки 23 вояків з братського санітар-

ного захоронення, яке виявлено за с. Княже на роздоріжжі дороги від с. Княже – Скварява. В цьому захороненні виявлено останки 19 дивізійників, 3 вояків Вермахту і 1 червоноармійця (правдоподібно полоненого). Перепоховання проведено урочисто з участю процесій і священників із сіл Червоне і Ясенівці. Від Гарнізону м. Золочева грала військова оркестра, а почесний салют автоматників та славень, у виконанні оркестри, завершили перше перепоховання на меморіальному цвинтарі.

У 1995 р. на весну було зорганізовано при нашому Братстві спеціалізовану пошуково-ексгумаційну групу в складі 3 мешканців Золочева, з власним автомобілем, що робило групу мобільною, а їх роботу більш ефективною. З групою було заключено трудову угоду на спільно узгоджених умовах. Ця група працювала для Братства до кінця 1998 року.

Пошуківці, з якими проведено інструктажі в техніці безпеки ведення ексгумаційних робіт (можливість виявлення вибухових, військового походження предметів), про порядок та заповнення протоколів розкопок необхідними даними про час і місце їх проведення, отриманої від свідків інформації, виявлених особистих і військових предметів. Всі ці дані повинні бути завірені підписом і печаткою голови місцевої адміністрації.

Ексгумовані останки вкладалися в поліетиленові міхи з пояснюючою запискою і виявленими ЕМ (розпізнавальними жетонами) та перевозилися на наш склад, де проводилася підготовка для їх перепоховання в домовинах.

Перепоховання проводилося урочисто, з прапорами, священником, за нашим християнським обрядом.

Виявлені при ексгумаціях предмети військового призначення ми передавали у Відділ визвольних змагань України при Львівському Історичному Музею, де вони включалися в дивізійну експозицію. Списки ЕМ, з зазначенням часу і місця їх виявлення, місця перепоховання їх власників, по можливості кожного зокрема на цвинтарі, висилалося до бюро „ВАСт“ в Берліні для ідентифікації.

Результати ідентифікації жетонів українських вояків, які полягли в боях під Бродами в липні 1944 року

1. Іван Гнатів	д. н.	02.04.1921	31 полк, 8 сот.	пох.	Підгірці
2. Дмитро Оринчук		13.07.1921	31 полк, 8 сот.		Підгірці
3. Роман Яськів		18.03.1920	Вишк. кур. 2 сот.		Підгірці
4. Юрко Стефурак		03.04.1925	піо. кур. 3 сот.		Підгірці
5. Ярослав Сабат		1926	29 полк, 7 сот.		м. Олесько
6. Михайло Вовчук		08.04.1911	арт. полк		с. Бонишин
7. Іван Пендиківський		20.07.1923	фізіл. кур.		с. Бонишин
8. Ярослав Грицик		12.11.1922	арт. полк		мемор. цв.
9. Іван Доскіч		17.08.1920	31 полк, 2 сот.		мемор. цв.
10. Пилип Чипіль		23.08.1925	31 полк, 4 сот.		мемор. цв.
11. Стефан Січка		14.01.1924	3 див. фляк		мемор. цв.
12. Михайло Шийка		19.07.1921	піо. кур.		мемор. цв.
13. Роман Савдик		14.07.1923	піо. кур.		мемор. цв.
14. Дмитро Данилишин		невідомо	29 полк, сотник		мемор. цв.

15. Михайло Баб'юк	17.07.1925	вишк. кур. 7	мемор. цв.
16. Микола Пагулич	01.12.1922	2-а сот. пр. танк.	мемор. цв.
17. Онуфрій Костик	09.07.1923	31 полк, 5 сот.	мемор. цв.
18. Михайло Стасишин	13.09.1923	31 полк, 2 сот.	мемор. цв.
19. Лев Журковський	22.11.1925	пох. на нім. цвинтарі	с. Потелиці
20. Василь Футило	невідомо	29 полк	мемор. цв.
21. Дмитро Перник	1922	31 полк	мемор. цв.
22. Степан Боднар			мемор. цв.

На цвинтарі в Олеську – 11 поховань, з них був ідентифікований тільки один, тепер ідентифіковано 5 прізвищ: 1. о. д-р В. Стецюк – головний священник у дивізійному штабі, народжений 19 липня 1910 р. в с. Козярі, біля Збаража (родина забрала і перепоховала в Тернополі), 2. Токар Ярослав (31 полк), 3. Коваль Тарас, 4. Сабат Ярослав, 5. Бигар Володимир (усі чотири – 29 полк).

До кінця 2001 р. на цвинтарі розміщено, по чітко встановленій системі, 240 могил (в т. ч. 35 символічних), у яких перепоховано 402 останки полеглих вояків. З-поміж перепохованих 263 належали українцям (10 червоноармійцям), 139 – німцям. При ексгумаціях виявлено 164 ЕМ (ідентифікаційних жетонів), з яких встановлено прізвища – 22 українців і 71 німця. Такий низький відсоток ідентифікації берлінське бюро „ВАСТ“ (Wehrmacht Auskunft Stelle – WAST – Довідкове бюро Вермахту) пояснює тим, що радянська окупаційна влада конфіскувала всі архівні матеріали й передала їх спецслужбам у Москву.

Слід звернути увагу на основну, характерну, мабуть, тільки для цього військового цвинтаря, прикмету: із 402 перепохованих тут вояків, дуже велике число залишилось невідомими назавжди. Причини: ті з вояків Дивізії „Галичина“, які були поранені, для яких очевидним був уже більшовицький полон, що, майже було однозначним з розстрілом на місці поранення, позбувалися своїх ЕМ (жетонів), що, однак, їх не врятувало. Ці факти потверджуються вже в наш час тими, яким вдалося тоді врятуватися. Маємо також свідчення цивільних очевидців тих подій, які вони давали робітникам нашої пошукової групи до протоколів ексгумації, та й результати проведених ексгумацій показують, що черепи майже 25 відсотків виявлених останків мають характерні для куль дірки.

Московська воячина за всі періоди історії свого існування ніколи не притримувалася ні християнської моралі, ні 10-ти Божих заповідей, ні міжнародних законів про права людини на життя, включно з правами вояків на гуманне до них ставлення та право на життя у воєнні часи.

Особливо жорстоким було завжди ставлення Москви до українського народу, до України. Назва йому – Геноцид.

**Л. Войташ, голова Крайової Управи,
М. Бендина, голова Львівської Станиці.**

СПОРІДНЕНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Володимир Молодецький

РАДА УКРАЇНСЬКИХ КОМБАТАНТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Створення світової координаційної ради було бажанням усіх ветеранських організацій, але конкретні перші кроки зроблено 15 листопада 1967 року у Нью-Йорку, коли з ініціативи Головної Управи Об'єднання б. вояків українців в Америці, скликано Світову конференцію українських комбатантів, яку прихвально рішили назвати Світовим З'їздом українських ветеранів. Прибули члени різних комбатантських організацій із США, Канади, Німеччини, Австрії, Бразилії й Венесуели. Їх репрезентанти засіли в Почесній Президії, до якої ввійшли: ген. А. Валійський і ген. П. Самутин (ОбВУА), П. Постолюк (Братство УСС), д-р М. Малецький (Братство кол. вояків 1-ої УД УНА, Канада), Е. Саґаш (Українсько-Американські Ветерани, США), інж. Ю. Темник (Українська Стрілецька Громада, Канада), М. Грицковян (Товариство кол. вояків УПА ім. Т. Чупринки, США), Ю. Лопатинський (Об'єднання кол. вояків УПА, США), д-р Ф. Мелешко (Вільне Козацтво, США), інж. Янішевський (Союз Українських Ветеранів, Канада), Р. Дебрицький (Союз Українських Ветеранів в Німеччині і Союз Українських Воєнних Інвалідів), В. Костюк і Ю. Шепарович (УПА й УСС, Союз Українських Ветеранів в Аргентині), Яримович (Українські Канадські Ветерани, Канада), д-р С. Росоха (Карпатська Січ, Канада), О. Навроцький (УСС, Канада), В. Забродський (Братство кол. вояків 1-ої УД УНА, США), д-р С. Фостун (ОбВУА, Англія), Дмитрів (Комбатантська Рада, Британія) – 136 відпоручників ветеранських організацій з усіх наших поселень у світі. На З'їзді обмірковано: 1. стан кол. українських вояків і їх організацій поза рідними землями, 2. узгоднено напрямні праці наших ветеранських організацій, 3. рішено створити Координаційний центр для дальшого зосередженого плекання військової традиції та визвольної боротьби. Створення такої координації доручено ОбВУА в США.

Головна Управа ОбВУА, виконуючи односторонню постанову З'їзду кол. українського вояцтва під час 1-го СКВУ, нав'язала зв'язки з усіма ветеранськими організаціями в краях нашого поселення в цілі організаційного з'єднання. За їх згодою, на основуючих зборах в дні 5 травня 1969 р. в Нью-Йорку, створено Світову Раду Українських Комбатантських Організацій. В Англії для Європи і в Аргентині для Південної Америки постали Координаційні Ради УКО, які організаційно зв'язалися зі Світовою Радою УКО. (В Канаді формально не створено такої Координаційної Ради).

Президія Секретаріату СКВУ, затвердила склад Екзекутиви Світової Ради УКО письмом з 4 липня 1970 р.

Слід відмітити, що РУКО в 1972 р. вислала меморандум до ООН, повідомляючи, що СРСР нищить могили вояків, які боролися за українську дер-

жавність. (Підписали: д-р Володимир Галан – голова, Іван Поритко – секретар). Заповіджено З'їзд кол. українського вояцтва під час 2-ої СКВУ в Торонті 1973 р. На жаль, Організаційна Комісія 2-го СКВУ не відповідала на трикратні письмові зголошення Екзекутиви РУКО, тому рішено такий з'їзд відбуту 12-13 жовтня 1974 р. у Філядельфії, США.

Другий З'їзд скликано з нагоди 60-річчя легіону Українських Січових Стрільців. Вшановано на тому З'їзді колишніх Усусусів гідно, гарно і справедливо бенкетом-академією. Велика фреквенція учасників того бенкету (коло 300 осіб), притягнення до активної участі у програмі молоді з Пласту, СУМА й ОДУМ, двох видатних письменників І. Керницького і М. Понеділка та оперної співачки Марти Кокольської, вся атмосфера того бенкету і всі виголошені під час нього промови стояли на рівні, який відповідав такій урочистій події. Символічне значення міг мати факт, що головою Організаційного Комітету і „тостмайстром“ бенкету був кол. старшина 1-ої УД УНА, інж. Іван Скіра: цей факт був наче живою ілюстрацією головної тези короткої промови-довповіді д-ра Володимира Галана про тяглість новітньої української збройної сили, як-то Українські Січові Стрільці започаткували відродження українського війська у 1914 році, після чого прийшли всі пізніші наші військові формації — УГА, Армія УНР, УВО, Карпатська Січ, УПА, Перша Дивізія.

Наради відбулися у другому дні. І тут і там була та сама гарна, погідна, дружня і товариська атмосфера. Треба ствердити діловий і поважний характер також отих нарад колишніх українських вояків, членів різних військових формацій у нашому сторіччі, які з'їхались до Філядельфії з різних міст США, з Канади і навіть Англії, щоб засвідчити духовну єдність нашого комбатантського світику і ту добру прикмету людей, якою є туга до гурту.

У 1983 році вирішено скликати в рамках СКВУ, який відбувся у Торонті від 30-го листопада до 4 грудня, черговий З'їзд українських ветеранів. У З'їзді взяли участь делегати дев'ятьох ветеранських організацій — з Австралії, Аргентини, Великобританії, Канади й Америки (США).

З'їзд відкрив голова організаційного комітету Андрій Коморовський, а провадила ним Президія у складі: В. Верига, голова; Петро Кішук, заступник голови; Іван Падик, секретар. На З'їзді відновлено Раду Українських Комбатантських Організацій. До Ради увійшли: д-р Мирослав Малецький (Братство колишніх Вояків 1-ої УД УНА) – голова; Богдан Микитин (Об'єднання б. Вояків Українців у Великобританії) – перший заступник голови; Богдан Безкоровайний (Українські Американські Ветерани) – другий заступник голови; сот. Б. Панчук (Союз Українських Канадських Ветеранів) – перший секретар; д-р С. Фостун (Об'єднання б. Вояків Українців у Великобританії) – другий секретар; сот. Роман Бойцун (Братство колишніх Вояків 1-ої УД УНА) – скарбник; Члени Ради: майор Віктор Роєнко (Союз б. Вояків Українців у Канаді), Осип Труш (Об'єднання б. Вояків Українців Америки), Володимир Макар (Товариство колишніх Вояків УПА), проф. Петро Потічний (Об'єднання колишніх Вояків УПА Канади) та д-р В. Верига (Братство колишніх Вояків 1-ої УД УНА).

РУКО поставило собі за завдання:

- Заступатись за ветеранів і змагатися до вільної, незалежної україн-

ської держави.

- Підтримувати у всякий можливий спосіб мету й цілі НАТО, якщо їх мета і цілі не суперечать з ідеєю вільної, незалежної і демократичної української держави.

- Заохочувати і підтримувати синів і дочок членів РУКО і їх приятелів до військових студій і служби в збройних силах держав їх проживання.

- Заохочувати і підтримувати дії спрямовані на:

- а) вдостоювання чести тих, що полягли на службі збройних сил держав їх проживання,

- б) допомога тим ветеранам і їх сім'ям, які тієї помочі потребують.

Пленарна Сесія Секретаріату СКВУ, яка відбулася у днях 2-3 листопада 1985 р., прийняла Раду Українських Комбатантських Організацій у члени Світового Конгресу Вільних Українців.

23-27 листопада 1988 р. у готелі „Вестін“ – Торонто. Сидять зліва: В. Боднар – Трой, США, П. Войновський – Керкгонсон, США, май. В. Роєнко – Гамільтон, П. Кішук – Англія, д-р М. Малецький, д-р В. Верига – Торонто, д-р Ф. Мартинюк – голова РУКО – Гамільтон, д-р С. Фостун – Англія, Л. Футала – США, сот. В. Молодецький, Л. Бабій – Торонто, М. Гайва – Англія і А. Коморовський – Торонто. 2 ряд стоять зліва: сот. Р. Бойцун – Торонто, Н.Н., М. Шафранюк, мгр. Б. Кальба – Торонто, інж. Я. Гаврих – Англія, Н.Н., Ф. Сидор – Торонто, Р. Данилюк – США, С. Баб'як, Т. Гут, М. Рудзік – Торонто, В. Новак – Ватерлю, І. Падик – Торонто, Р. Гаєцький – США, Ю. Лихач – Торонто, Н.Н., Р. Колісник, В. Тимко – Торонто, Н.Н., Р. Гнатишак – Гамільтон, В. Бирик – Торонто, З. Макар – Калгари, В. Радевич і А. Славич – Торонто. 3 ряд: В. Чупринда – Торонто, Н.Н., Н.Н., І. Бурда, В. Гуляк – Торонто, З. Кобилянський – Гамільтон, П. Кицінський – Гамільтон, Л. Ванкевич – Торонто і Р. Припхан – Чікаго.

Наступний Делегатський З'їзд відбувся у Торонті 23-го листопада 1988 р. Провадила З'їздом ділова президія: голова – д-р Василь Верига; заступник голови – ппор. Петро Кішук і секретар – сот. Володимир Молодецький. З'їзд обрав Президію РУКО на чергову каденцію у такому складі: д-р сот. Франко Мартинюк – голова, д-р сот. Святомир М. Фостун – перший заступник голови, пор. Лев Футала – другий заступник голови, сот. Володимир

Молодецький – генеральний секретар, майор Віктор Росенко – скарбник, С. Безкоровайний і Осип Труш – члени. Контрольну Комісію очолив пор. Маріян Д. Гайва.

Черговий Делегатський з'їзд відбувся 2 листопада 1993 р. в Торонті під час VI-го СКВУ, в якому взяло участь 34 делегати від наступних організацій: Братство кол. Вояків 1-ої УД УНА, Товариство кол. Вояків УПА, Об'єднання кол. Вояків УПА, Братство Карпатських Січовиків, Об'єднання б. Вояків Українців у Великій Британії, Союз б. Українських Вояків у Канаді, Союз Українських Канадських Ветеранів, Українська Стрілецька Громада.

Почесним гостем був хор. Михайло Зеленчук – голова Світового Братства кол. Вояків УПА в Україні.

Обрано Президію РУКО в наступному складі: д-р Ф. Мартинюк – голова, д-р М. Малецький – бувший голова, д-р С. Фостун – 1-ий заступник голови, Л. Футала – 2-ий заступник голови, сот. В. Молодецький – генеральний секретар, майор В. Росенко – касир, О. Труш, А. Коморовський, д-р В. Верига, Л. Бабій, Р. Колісник – члени.

Контрольна комісія: М. Гайва – голова, М. Бохно і М. Бігус – члени.

Коли Україна проголосила незалежність, виринуло питання доцільності існування РУКО, тим більше, що в Україні постало Всеукраїнське Об'єднання Ветеранів, яке мало бажання стати світовим об'єднанням, а це дало можливість ветеранським організаціям з діаспори приєднатись до нього. На звернення Президії РУКО до своїх складових організацій у зв'язку з доцільністю продовжувати працю РУКО, складові організації дали мандат Президії на припинення діяльності РУКО. Так з днем 1-го жовтня 1997 року, на рішення Президії РУКО, підтримане всіма складовими організаціями, РУКО припинила свою діяльність.

Роман Колісник

КОРПОРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ КОМБАТАНТІВ (КУК) „ЛИСТОПАД“

Першою ветеранською організацією, якій дали початок кол. вояки 1-ої УД УНА, була КУК „Листопад“, заснована в т. зв. інтернаціональному таборі в Італії. Коли почала діяти радянська репатріаційна комісія, вона поставила вимогу англійському командуванню перенести до іншого табору старшин, які займали керівні становища, мовляв, вони впливають на вояків не повертати до СРСР. Англійці так зробили. У тому таборі д-р Роман Рак, близький приятель Романа Шухевича-Тараса Чупринки, видвигнув ідею створення комбатантського товариства, на зразок колишніх корпорацій студентів, наприклад, в університетах Данцігу чи Відня. Корпорацію назвали „Листопад“ в пам'ять Листопадового чину у Львові 1918 року. Д-р Рак став першим головою КУК „Листопад“, яка вважалася „елітною“ організацією й мала дуже мале членство в таборі. В таборі в Ріміні КУК „Листопад“ брала участь у політично-суспільному житті, наприклад, вона, разом з

Студентською громадою та Т-вом „Просвіта“, влаштували Академію з нагоди 5-ої річниці проголошення самостійності Української держави у Львові.

Коли деякі старшини „самозвільнилися“ й переїхали до Німеччини, а в січні 1947 року звільнено з американського полону всіх старшин УД, тоді, за ініціативою Богдана Підгайного й інших старшин, які були членами КУК „Листопад“ у Ріміні, рішено „відновити“ КУК „Листопад“, однак як загальноукраїнську організацію. Цей характер віддзеркалює Статут, з якого подаємо основні статті:

I.

Назва: Організація має назву: „Корпорація Українських Комбатантів (КУК) „Листопад“.

II.

Мета: Метою КУК „Листопад“ є зосередити на аполітичній площині військової співпраці всі українські військові сили на чужині для підготовки українських військових кадрів до чинної збройної участі в вирішуваних відвічній боротьбі українського народу з його ворогами та в творенні і закріпленні Української Самостійної Соборної Держави.

III.

Шляхи: Намічену мету КУК „Листопад“ старатиметься досягнути шляхом реалізації ось яких постулатів:

1. продовжувати традицію української зброї,
2. дати українському національному проводові все готові вишколені старшинські кадри вдержанням і сталим дошколюванням старшинського корпусу, що вже існує та по змозі доповнюванням його новим старшинським матеріалом,
3. виховувати старшинський корпус на традиційних ідеалах українського війська,
4. створити площину військової співпраці всіх українців-військовиків,
5. вдержувати зв'язок з українськими, визвольними центрами,
6. боронити добру славу української зброї,
7. у слові й письмі популяризувати історію визвольних змагань,
8. розвинути українську військову публіцистику,
9. гідно репрезентувати ім'я і честь українського вояцтва.

IV.

Засоби: Засоби, що ними користується КУК „Листопад“ для переведення з життя своїх намірів – це:

1. сильна внутрішня і організаційна єдність корпорації,
2. свідоме, оперта на зрозумінні карність і дисципліна внутрі корпорації,
3. повна відповідальність за свої вчинки кожного корпоранта перед головою корпорації,
4. організація поодиноких секцій для переведення намірів з уступу III.,
5. розвиток почуття побратимства серед корпорантів,
6. забезпечення українських пресових органів матеріалами в дусі ідеології корпорації,
7. причинення до появи українських підручників із усіх ділянок військового знання,
8. власний пресовий журнал,
9. вдержування зв'язку з вояцтвом інших поневолених народів.

V.

Терен діяльності: Терен діяльності КУК „Листопад“ обіймає всі терени на чужині, де живуть українці. Покищо осідок Корпорації – Мюнхен.

VI.

Члени: А) Членом КУК „Листопад“ може стати кожний українець, без огляду на його партійну приналежність, який брав активну участь у збройному змаганні українського народу за свою незалежність. КУК „Листопад“ відмовляє одначе права громадянства усім партіям з комуністичним забарвленням, а тим самим їхнім членам.

Б) Члени діляться на:

1. Членів – дійсних,
2. Членів – кандидатів,
3. Членів – почесних.

В) Членами дійсними являються:

1. члени основники-ініціатори,
2. члени-кандидати, що відповідають вимогам під А і будуть прийняті управою корпорації одногосно.

Г) Членами-кандидатами являються ті, що відповідають вимогам під А і прийняті управою корпорації одногосно і 2/3 дійсних членів за попереднім письменним порученням двох дійсних членів.

Статут схвалено на Основуючих Загальних Зборах, які відбулися 19 березня 1947 року в таборі переселенчих осіб у Регенсбургу. КУК „Листопад“ очолив д-р Мирослав Малецький, а секретарем обрано мгр-а Ореста Городиського.

Замітним виступом КУК „Листопад“ на міжнародному полі слід вважати лист до посла Лейбористської партії у Великій Британії п. Дженнера, який 10 червня 1947 року поставив у парламенті запитання щодо перевезення дивізійників з Італії до Великої Британії:

...чи міністер закордонних справ знає, що спеціально ця дивізія відзначалася винятковою брутальністю, що її вояки замордували з холодною кров'ю сотки людей і чи поробить усі можливі кроки, щоб жоден вояк, винний тих садистичних злочинів, не прибав до Великої Британії.

Лист до п. Дженнера, підписаний д-ром Малецьким та Орестом Городиським, написано 26 серпня 1947 року. У 2-сторінковому листі подається правдиві інформації про УД та мотиви добровольців у боротьбі проти СРСР. Провід КУК „Листопад“ просив посла відповісти на адресу Central Ukrainian Relief Bureau, 218 Sussex Gardens, Paddington, London – Центральне українське допомогове бюро, засноване за ініціативою сотника Богдана Панчука, канадськими вояками українського роду.

Незабаром почалася масова еміграція переселенців за океани, теж виїхав д-р М. Малецький, голова КУК „Листопад“, до Аргентини. Перед тим відбулися чергові загальні збори у Мюнхені, які обрали на голову інж. Богдана Підгайного.

Наприкінці 1949 року скликано підготовчий з'їзд кол. вояків УД для створення своєї окремої ветеранської Організації – Братства. Основуючий з'їзд Братства відбувся 29-30 квітня 1950 року у Мюнхені. Тим самим КУК „Листопад“ практично перестала діяти.

Джерела: Ріміні, збірник матеріалів, Нью-Йорк, 1979. Статут КУК „Листопад“. Копія листа до п. Дженнера. Розповіді кол. членів проводу КУК „Листопад“ (д-ра М. Малецького, А. Коморовського, О. Городиського, М. Бігуса).

БРАТСТВО „БРОДИ-ЛЕВ“

По звільненні з полону, бувші дивізійники почали свою мандрівку. В п'ятдесятих роках частина їх прибула до США і вкоротці, як і по інших поселеннях, почали творити свої станиці. При кінці березня 1952 року в Нью-Йорку на ширших сходинах вибрано п'ятичленну комісію в такому складі: полк. Роман Долинський, інж. Володимир Богачевський, Ярослав Кульчицький, Лев Стеткевич і Пантелеймон Шуган. Комісія скликала Основуючі Збори 15 червня 1952 року в домівці Організації Державного Відродження України з участю 24 присутніх: Р. Долинський, Я. Кульчицький, П. Шуган, Б. Левицький, Л. Стеткевич, Т. Пастушенко, О. Дябога, П. Созанський, А. Хухра, Р. Дrajншовський, І. Мокривський, А. Тимкевич, А. Миськів, В. Комар, Р. Стефанюк, Т. Зарицький, Я. Гуменюк, Т. Богачевський, С. Сендецький, Г. Яремчук, Я. Букачевський, Б. Барвінський.

Першу Управу Братства вибрано в такому складі: полк. Роман Долинський – голова, інж. Антін Хухра – заступник голови, референт справ інвалідів, Ярослав Кульчицький – скарбник, Гілярій Зарицький – культурно-освітний і пресовий референт, Григорій Яремчук – господар, Станіслав Сендецький – член.

Контрольна Комісія: інж. Володимир Богачевський – голова, Роман Стефанюк, мгр. Лев Стеткевич, Іван Мокривський – члени.

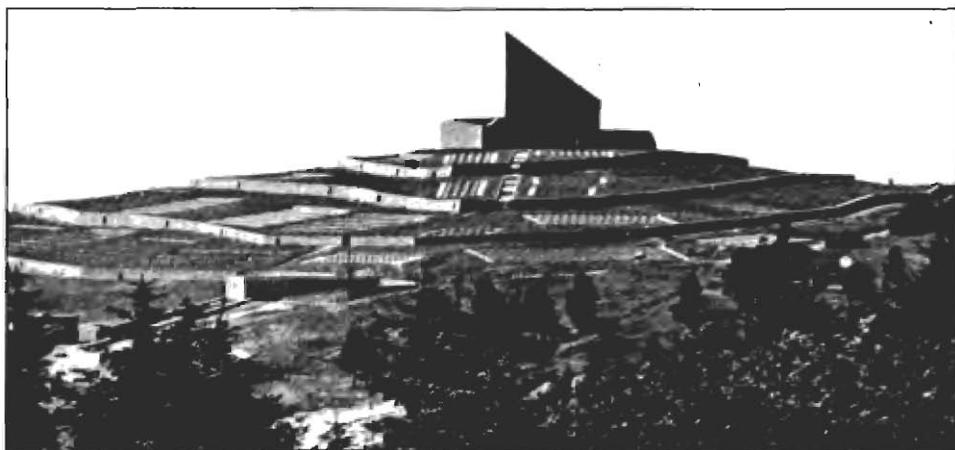
26 травня 1953 року Братство під назвою „Броди-Лев“ зареєстровано в столиці стейту Олбані, Н.Й. (Спонсори „чартеру“: Лев Стеткевич, Михайло Сухоцький, Лука Доболи, Павлина М. Різник, Марія Грицков'ян). Братство звільнено від податків і може проводити збірки на цілі подані в чартері.

Управа Братства співпрацювала з іншими установами, вступила в члени УККА, Об'єднаного Комітету на терені Нью-Йорку та З'єднаного Українського Американського Допомогового Комітету.

Для координації діяльності з Братством кол. вояків 1-ої УД УНА узгіднено, що Братство „Броди-Лев“ займатиметься охороною воєнних могил, однак його праця залишилася тісно пов'язана з Братством 1-ої УД УНА.

В громадське життя Братство ввійшло, організуючи імпрезу для відзначення восьмої річниці боїв дивізії „Галичина“ під Бродами, в неділю, 27 липня 1952 року, при численній участі громадян Нью-Йорку та околиці.

Управа присвятила багато уваги негайній допомозі українським воякам-інвалідам та вдовам і сиротам поляглих українських вояків. У повоєнний час, у знищеній війною Європі, життя вихідців з рідних земель, т. зв. „діпістів“, не було легке, а для інвалідів, вдів і сиріт було ще гірше. До Братства приходили листи з проханням про допомогу, висловами великого болю – фізичного й духовного. Негайно треба було висилати допомогу. Навіть найменша допомога була великою поміччю – вони знали, що хтось про них дбає. Управа Братства своїми листівками, оголошеннями, збірками старалася довести до свідомости громади, що ця допомога має особливе значення. Громада була щедра. Вже в 1953 році Братство дало допомогу інвалідам, вдовам і сиротам у Німеччині та Австрії у висоті 1000 дол., в той час велику суму. Ця праця продовжувалася до сімдесятих років. В той час більшість українських військових інвалідів і вдів відійшло у вічність, і потреба допомоги

**Воєнний цвинтар у Фута-Пас, Італія,
де похоронені померлі вояки 1-ої УД УНА.**

**Лев Бабій біля пам'ятника
під час відвідин цвинтаря в 1984 році.**

тва були такі: усі 39 українських вояків мають бути похоронені разом. Їхні прізвища, поправлені, якщо буде потреба, і назва військової частини має бути: „Перша Українська Дивізія Української Національної Армії“. Мрамуровий пам'ятник, який приготували українські вояки в полоні в Риміні з написом „Борцям за волю України“ і тризубом має бути також перенесений на нове місце спочинку. „Чорний Хрест“ прийняв усі вимоги і їх додержав.

Братство вплатило символічну вкладку за перенесення тлінних останків в сумі 100 дол. Побратими спочивають разом на 23-ій секції. Усіх секцій на тому цвинтарі є 72, де спочиває 30.653 вояків. Пам'ятник воякам 1-ої УД УНА, поміщений в крипті на почесному місці, посередині інших пам'ятників, навпроти входових дверей. Таке вирішення воїнам 1-ої УД УНА – це гарний жест зі сторони "Чорного Хреста". Опіка над могилами наших побратимів запевнена „Чорним Хрестом“, а Братство дотепер щорічно пересилає цій організації датки на їхню діяльність.

В суботу, 28 червня 1969 року, відбулося урочисте посвячення нового місця спочинку і могил наших побратимів. (Список похоронених побратимів на цвинтарі Фуґа-Пас див. С. Фостун: „Над Голубим Адріятиком“ у журналі „В Дні Зелених Свят“, ч. 14, 1968-69). Посвячення довершив Високопреосвященний Архiepіскоп Іван Бучко в асисті о. шамбеляна д-ра М. Марусина і о. проректора С. Мудрого. Ген.-полк. П. Шандрюк, хоч плянував прибути на посвячення, з огляду на хворобу, не міг взяти участі. На посвячення прибули делегації: від Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Німеччині – Р. Дебрицький, голова та Процик; від США В. Заброцький і гість д-р Гірняк; від Об'єднання Бувших Вояків Українців у Великій Британії – сот. М. Білий-Карпинець очолив делегацію (д-р С. Фостун, П. Кіщук, М. Музичка, Я. Фатерига, В. Андрусинин, І. Чолган, П. Дем'янчук, М. Красій, В. Гладкий, І. Кондрат і Марія Фатерига). Братство „Броди-Лев“, як господар свята, презентували д-р Р. Дряжньовський, Г. Яремчук і М. Заліпський.

Посвячення відбулося у 25-ту річницю боїв дивізії "Галичина" під Бродами. Східний імперіяліст унеможливив нам і українському народові помолитися на могилах побратимів, які згинули під Бродами, їхні могили окупант знищив. Тому делегації використали посвячені місця спочинку побратимів тут на чужині і то не тільки на Фуґа-Пас, але також в Австрії у Фельдбаху, Ст. Штефан, Гнас, Бірнбавм, Травтмансдорф, Гляйхенберг, де наші побратими спочивають. В наступних роках Братство поширило свою діяльність, допомагаючи установам, які опікуються могилами українських вояків в Україні і Польщі. Крім опіки над могилами і допомоги потребуючим, ще одною заслугою Братства є видавання журналу „В Дні Зелених Свят“.

Вже в перших роках існування Братства, можна було запримітити незадовільне інформування жертводавців про працю Братства. Преса чи летючки не приносили задовільної інформації. Щоб поліпшити зв'язок між Братством, жертводавцями і тими, що шукали помочі, Управа почала видавати журнал, де можна було поміщувати не тільки інформації про працю Братства і розчислення зі збірок, але і статті на тему культу полеглих в обороні Батьківщини. Перше число журналу „В Дні Зелених Свят“, відоме також як „Однoднівка“, появилoся в 1955 році на Зелених Св'ята. Перші числа редагував Пантелемон Шуган.

зменшилася. Однак, Братство далі допомагало колишнім українським воякам, головню тим, які вижили на рідних землях або опинилися в Польщі.

Другою важливою ділянкою праці, яка не має паралелі в діяльності діячів, є відшукання і опіка над могилами українських вояків і визначних українців у західній Європі.

Зберігання пам'ятників і могил має також вплив на виховання молоді – це ж передавання і збереження традицій. В Україні могили мають особливе історичне значення. З відродженням державности тепер навіть і в малих селах будують могили тим, що згинули з рук імперіялістів. Інж. Володимир Яворський, один з голів Братства, написав статтю „Як ми шукали могил Безіменних“ („В Дні Зелених Свят“, ч. 1. 1955), а Роман Дразньовський – „Вояцькі Могили в Західній Європі“ („В Дні Зелених Свят“, ч. 13. 1967). Це вказує, що опіка над могилами була і є важливою ділянкою. Зберігати пам'ять і місце спочинку тих, що так багато віддали Батьківщині, включно з життям, є святым обов'язком наступних поколінь.

Першу вістку про могили в Австрії подала „Українська Трибуна“ в Мюнхені від 9.9.1948, як звіт Українського Червоного Хреста в Женеві. Влітку 1953 р. Комісія розшуків могил, в складі: д-р І. Мриц, В. Козак і В. Яворський, поїхала в околиці, де відбувалися останні бої дивізії і зробила список похованих вояків на військових і цивільних цвинтарях зі світлинами. Згодом, комісія для упорядкування могил, у складі: Я. Бенцаль, М. Березюк і Р. Тимкевич в Німеччині, розпочала заходи збірки фондів на цю ціль. Проект пам'ятника на цвинтарі у Фельдбаху виготовив Григорій Крук.

Могила-пам'ятник на оселі „Верховина“.

Для збереження традиції, як і для виховних цілей, Братство, за ініціативою інж. В. Яворського, побудувало символічну могилу-пам'ятник в пам'ять тих, що боролися проти окупантів України. Український Робітничий Союз (тепер Український Братський Союз) подарував площу на своїй оселі

„Верховина“ в Глен-Спей, Н.Й. Инж. Іван Жуковський приготував плян і зайнявся побудовою. Створено окремий комітет, який відповідав за фінанси. По закінченні будови Братство перебрало під свою опіку символічну могилу-пам'ятник. Пам'ятник посвячено 2 червня 1963 року при участі д-ра Степана Витвицького, президента УНР в екзилі, ген. А. Валійського, численного духовенства, організації молоді, комбатантів і громади. Хор „Думка“ з Нью-Йорку співав під час відправ. Рік-річно на могилі-пам'ятнику відправляють панахиду в пам'ять поляглих героїв. Відвідуючи США, патріарх Йосиф Сліпий приїхав до Глен-Спей і поблагословив могилу-пам'ятник та відправив панахиду.

Яку велику пошану і увагу Братство присвячувало могилам побратимів, як примір, можна згадати перенесення тлінних останків 39 вояків 1-ої УД УНА в Італії. На зарядження італійського уряду, всі військові цвинтарі чужих армій в околиці Ріміні мусіли бути перенесені. Одним з тих цвинтарів, був цвинтар у Черв'ї, де похоронено 39 побратимів, що померли в таборі полонених біля Ріміні.

Високопреосвященніший архієпископ Іван Бучко відправляє Панахиду на воєнному цвинтарі у Фуґа-Пас, Італія, при участі делегацій Братства „Броди-Лев“, ОбВУ і Головної Управи Братства кол. вояків 1-ої УД УНА.

Щоб це реалізувати, Братство мусіло закупити нове місце, ексгумувати, перенести, похоронити і забезпечити постійну опіку над могилами. Це було пов'язане з великими коштами, яких ані Братство, ані діаспора в той час не могли сплачувати. Тому, що український цвинтар у Черв'ї числився цвинтарем німецької армії, Управа почала переговори з німецьким „Чорним Хрестом“, установою, яка піклується і заряджує військовими могилами. Братство погодилося на перенесення тлінних останків наших побратимів на новозбудований військовий цвинтар на вершці гори біля Пасо Делля Фуґа (Фуґа-Пас) в половині дороги між Больонією та Фльоренцією. Умови Брат-

В журналі поміщували статті відомі автори, як: проф. Г. Лужницький, редактор І. Кедрин-Рудницький, редактор В. Барагура, редактор Леся Храплива, о. М. Ваврик, капелян 1-ої УД о. Д. Ковалюк. На окрему увагу заслуговує сторінка „До нас пишуть“, де поміщувано уривки з листів від потребуючих допомоги, зокрема від інвалідів, яким приходилося жити у злиднях, та від жертводавців. Це цінні джерела, які відтворюють повоєнне життя біженців. Іншими матеріялами були списки погиблих вояків. Журнал причинився до відновлення нашої традиції святкування Зелених Свят як свята для віддання пошани тим, що загинули в боротьбі за Батьківщину. В журналі зберігся матеріял про працю Братства. „В Дні Зелених Свят“ – одинокий журнал в діяспорі присвячений пам’яті полеглих, опіці над могилами і допомозі інвалідам, вдовам і сиротам. Журнал появлявся від 1955 до 1975 року і вийшло 15 чисел.

Одним з важливіших видань Братства є „Список Поляглих Вояків 1-ої Української Дивізії УНА та українців інших військових формацій в 2-ій світовій війні“, упорядкував Євген Шипайло, окладинка Ореста (Гого) Слупчинського, 1992, 150 ст. Щоправда цей список неповний, але він був одинокою можливою спробою записати на підставі доступних джерел і свідчень живих ще вояків наші втрати.

По упадку Советського Союзу та відновленні державности України відкрилися нові можливості. Створено в Західній Україні Галицьке Братство кол. вояків 1-ої УД УНА, що розпочало розшуки за тлінними останками полеглих в боях дивізії під Бродами. Деяких можна було ідентифікувати на підставі знайдених розпізнавальних медальйонів, звертаючись до відповідних відомств в Німеччині. Галицьке Братство виеднало відповідну площу в с. Червоному на Золочівщині, недалеко місця, куди проходив прорив дивізії з оточення, і де багато полягло від ворожих куль і бомб. Там тепер є цвинтар дивізії. Віднайдено і перепоховано тлінні останки поляглих в боях під Бродами і ці заходи тривають дальше. Крім цього, на цьому цвинтарі стоять пропам’ятні хрести для тих, що впали в бою, а рідня ставить ці хрести у їхню пам’ять. На цьому цвинтарі побудовано каплицю, котру в липні 1997 р. посвячено. (Див. ст. 304).

За ініціативою Галицького Братства, Станиці в Дрогобичі, поставлено великий курган-пам’ятник на місці бою під Кругами, в котрому 300 українських юнаків полягло, заступаючи дорогу переважаючим силам Червоної Армії, під командою Муравйова, в поході на Київ. Пам’ять про цей бій – „Українські Термоплі“ була придушена в народі через 70 літ ворожим режимом. Щойно тепер вони дочекались свого першого пам’ятника. 20 січня 1998 р. біля пам’ятника відбулося врочисте перше відзначення 80-ліття цієї битви.

Братство зайнялося теж опікою над могилами наших державних мужів і ветеранів з часів 1-ої світової війни в Німеччині, як: президента ЗУНР Е. Петрушевича та сот. Д. Вітовського у Берліні, а також над могилами військовиків Армії УНР у Варшаві, в Польщі. 25 червня 1999 року відбулося врочисте відкриття пам’ятника воякам УНР на православному цвинтарі на Волі, у Варшаві, в присутності президентів України і Польщі. За словами кореспондента з Варшави: „Якби не попередня фінансова допомога Братства „Броди-Лев“, то не було б тепер що відкривати“.

Ці заходи були можливі завдяки жертвенності нашої громади. Щороку Братство проводить збірки фондів серед наших громад, головню на Зелени Свята та Різдво. Збірщиками є переважно ветерани 1-ої УД УНА.

В Україні залишається ще багато забутих могил. Треба також дальше вдержувати існуючі цвинтарі і могили в належній пошані і порядку. Братство „Броди-Лев“ мусить далі збирати фонди та продовжувати свою діяльність. Однак, ряди членів ветеранів 2-ої світової війни проріджуються через їхній вік і настає час передати цю діяльність у молодші руки. Була б велика шкода, коли б ця організація перестала діяти через вік і відхід у вічність її членів. Братство „Броди-Лев“ не є організацією ветеранів, і тому членами можуть бути всі люди доброї волі – мужчини і жінки.

Приготовано на підставі статті
Р. ДРАЖНЬОВСЬКОГО та Івана СКІРИ.
Усучаснив і доповнив Роман ГАВРИЛЯК.

СУСПІЛЬНА СЛУЖБА КОМБАТАНТІВ (ССК)

В 1953 році, у місті Філядельфії, США, за ініціативою численних станиць ОбВУА, в складі котрого знаходились Українські Січові Стрільці, Об'єднання кол. Вояків Української Повстанської Армії і Б-во кол. вояків 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії, зав'язується ССК. Її перша Управа: Михайло Ліщинський, Іван Скїра, Іван Одежинський – від 1-ої УД УНА, Іван Поритко (УСС) і Дмитро Гонта (УНР) від ОбВУА.

1953 рік треба уважати початком зорганізованої допомогової діяльності ССК в США. З'єдинений Українсько-Американський Допомоговий Комітет (ЗУАДК), котрий був правно оформлений в американському уряді як недоходова допомогова організація, приділив три малі кімнати у своїй домівці й дозволив користуватися привілеями безпритуткової організації. ССК, зі своїх „прибутків“, не була зобов'язана платити податку, але мусила представити урядові фінансовий звіт про свою допомогову діяльність. Крім цього, праця ССК була контрольована раз у рік внутрішньою контрольною комісією, зложеною з представників ветеранських організацій-членів ССК.

Хоч склад Управ ССК часто змінювався, але головою і скарбником ССК в одній особі, від початку засновання ССК, залишався постійно бувший УСС-ус Іван Поритко, аж до його пізньої старости в 1978 році.

Збирання фондів відбувалося різними способами, наприклад, збірками при різних okazіях, та найбільше висилкою листів під час т. зв. „Листопадової Збірки“ на приблизно 7.000 адрес. З цього тільки приблизно 10 відсотків відзивалося на ці звернення. ССК приготувляла збіркові листи та роздавала поміж комбатантами, висилала листи до фінансових інституцій і організацій.

Рівночасно з висилкою листів поміщувалось оголошення в українській пресі, закликаючи громадянство про датки на допомогову діяльність ССК.

В початках існування ССК найбільше фондів збирала „стара війна“, тобто члени ОбВУА, а пізніше, коли вже їх ряди прорідились, – комбатанти 1-ої УД УНА. Об'єднання і Товариство кол. Вояків УПА збирають мінімаль-

ні суми, але це тому, що Товариство кол. Вояків УПА має ще свою окрему суспільну службу, котра під час Різдвяних Свят збирає датки на свої листи по цілій Америці і Канаді, і ці фонди не проходять через касу ССК.

Члени управи Суспільної Служби Комбатантів в США – Філядельфія 1963-1964 роки. Зліва: Стефан Шеремета-Гула (Об'єднання УПА) член, Михайло Бурчак (1 УД УНА) член, Іван Поритко (УСС) голова, Іван Даиківський (УСС) член, Ярослав Колодій (1 УД УНА) заступник голови.

У вісімдесятих і дев'ятдесятих роках такі „Листопадові Збірки“ приносили між 25 до 30 тисяч американських доларів. Допомоги давалося постійні, одноразові та оплачувано протези чи інвалідські візки; видавалось поміч сиротам по ветеранах і потребуючим вдовам.

Допомогова діяльність ССК охопила країни північної та південної Америки, як рівнож європейські країни. Досить поважну фінансову допомогу через роки одержували бувші потребуючі українські вояки УПА в Польщі. В радянську Україну, в котрій знаходилася деяка кількість інвалідів з першої світової війни, не можна було слати грошових переказів, тому їм слалось посилки з різними речами, котрі можна було виміняти (продати) за гроші.

Найбільшу допомогу інвалідам одержував СУВІ в Німеччині – від 1953 року до його розв'язання в 1994 році – коло 300.000 американських доларів.

Від проголошення незалежності України майже вся допомога спрямована для кол. вояків УД і УПА, яких уряд не визнав як ветеранів 2-ої світової війни й вони не отримують жодної пенсії чи пільг.

Від 1991 року до сьогодні (10 років) ССК надала допомогу для Галиць-

кого Братства 272.000 дол.

Рівнож складові організації ССК – ОбВУА, Товариство кол. Вояків УПА, Об'єднання кол. вояків УПА за час від 1991 року надали поважну суму допомоги Україні.

(„Нарис історії Суспільної Служби Комбатантів“)

Михайло Литвинчук

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ВЕТЕРАНІВ

Всеукраїнське Об'єднання Ветеранів (ВОВ) засновано 13-14 жовтня 1996 року в Києві. Фактично ВОВ постало з Українського Об'єднання Ветеранів Другої Світової Війни, що було засноване 28 квітня 1995 року у Львові. Братство кол. вояків 1-ої УД УНА є асоційованим членом ВОВ.

Перший з'їзд ВОВ, що був одночасно Світовим з'їздом українських ветеранів, відбувся у Львові 19-23 липня 1997 року з участю 1009 умандатованих учасників з усіх областей України (834), Східної (27) і Західної (148) діяспір. У нарадах взяли участь члени Галицького Братства й делегати Братства кол. вояків 1-ої УД УНА з Канади, Австралії, Німеччини, США. (Див. „ВК“ ч. 4, 1995, 4, 1996, 5-6, 1997). Другий з'їзд відбувся в Києві 5-6 липня 1999 року (див. „ВК“ ч. 4, 1999), а Третій – 6-7 липня 2001 року в Києві, на якому повідомлено, що ВОВ має 586 223 члени.

Об'єднання очолює весь час академік і народний депутат Ігор Юхновський. Внизу друкуємо звіт-репортаж з об'єднаною з'їзду.

У Києві на свято Покрови Божої Матері (13-14 жовтня 1996 р.) відбувся об'єднаний з'їзд ветеранів, на якому створено Всеукраїнське об'єднання ветеранів.

На початку першого дня з'їзду відбулася нарада голів обласних та міських об'єднань ветеранів, після чого з'їзд відкрив голова Українського об'єднання ветеранів Другої світової війни, академік Ігор Юхновський. Після обрання керівних органів, заступник голови об'єднання Павло Вівчар подав інформацію про підготовку об'єднаною форуму ветеранів. Він повідомив, що напередодні з'їзду з боку ветеранів „великої отчєствєнной войны“ полився черговий потік брєхні щодо намірів українських ветеранів. Засудив дії „отчєствєнників“, які активно виступають від імені всіх ветеранів України проти Української держави, її Конституції, символіки, мови. Відтак виступив академік Ігор Юхновський з доповіддю „Про політико-економічну ситуацію в Україні та завдання об'єднання“. Потім делегатів з'їзду привітали керівники уряду та депутати Верховної Ради.

У другій половині дня делегатів ознайомили зі статутом новоствореного Всеукраїнського об'єднання ветеранів, в основу якого ліг статут Українського об'єднання ветеранів Другої світової війни. Відбулося обговорення доповіді та статуту. Наступного дня на з'їзді делегати продовжували обговорювати статут та назву об'єднання.

мого солдата, на Аскольдову могилу – Героям Крут, на могили в Бабиному Яру, на кладовище іноземних воїнів, до могили Патріярха Володимира на Софійській площі, а також вінки з червоної калини були покладені до пам'ятників Т. Шевченкові і Лесі Українці від ветеранів львівської делегації.

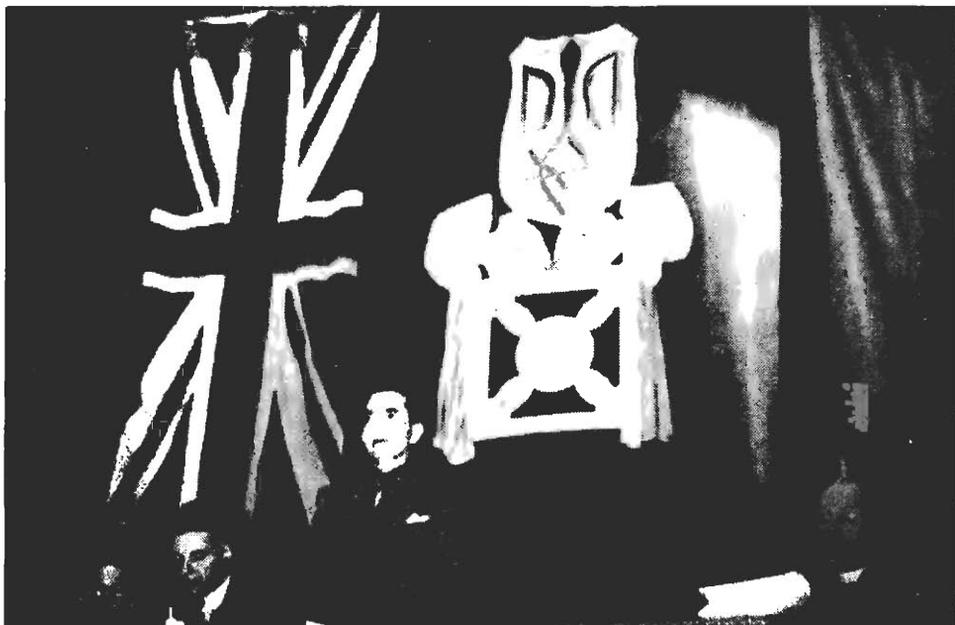
Установчий з'їзд поклав край всяким ворожим антиукраїнським намірам роз'єднати патріотичні сили ветеранів України, які воювали проти різних окупаційних режимів.

(„Полтавська думка“)

Майор д-р Святомир М. Фостун

ОБ'ЄДНАННЯ БУВШИХ ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

30 липня 1949 року в літню гарячу днину, в Лондоні відбулись оснoвуючі Загальні Збори Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії, з участю около тисячі українців – вояків різних армій, а найбільше число з них становили вояки 1-ої УД УНА. Все це був військовий молодий люд, що пройшов крізь горнило страшної другої світової війни, верстав далекі чужі шляхи, кривавився в боях, а були між цими військовиками і недавні вихідці з України – воїни української визвольної боротьби.

Президія перших Загальних Зборів ОбВУ. Зліва: д-р Осип Фундак, Гетьманіч Данило Скоропадський, полк. Роман Долинський – голова президії Зборів і о. Йосафат Жан, кол. капелян УГА.

Організатори – творці Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії – старшини, вважали, що найкращою розв'язкою буде створення єдиної всеукраїнської комбатантської організації, яка охоплюватиме всіх українців-вояків, що служили в різних арміях і військових формаціях, без різниці їхнього віроісповідання, територіяльної приналежності чи політичних переконань.

Вже в листопаді 1949 року в ОБВУ налічувались 2000 членів, а в 50 роках це число становило около 4000 активних членів. Виїзд українців з Великої Британії у заокеанські країни в п'ятдесятих роках, а з ними і виїзд кількох сотень активних членів ОБВУ, ліквідація таборів і готелів, переміщення українців до міст, ліквідація одних клітин ОБВУ і творення інших – це був складний реорганізаційний процес, що тривав майже десять років і викликав чималі ускладнення в праці ОБВУ. Організаційна система ОБВУ закріпилась остаточно в 60 роках, і в теперішньому часі вона охоплює 47 Відділів, у тому один Відділ в Іспанії і 6 Гуртків, що разом творили вісім округ.

Загальна діяльність ОБВУ була весь час широкогранною. В 60-70 роках приділялася особлива увага поглибленню військовознавства серед членів. В п'ятдесятих роках була добре розвинена і спортова ділянка. Тоді діяли 18 спортових команд. Велика увага була надана харитативним справам, і в ОБВУ діяли в 50 роках 18 допомогових груп. У 60 і 70 роках вирінула вже потреба приходити з матеріальною поміччю потребуючим членам ОБВУ, важкохворим чи непрацездатним.

Вельми багатою була культурно-освітня діяльність. В тій праці ОБВУ співдіяли дружньо майже всі українські мистецькі самодіяльні одиниці у Великій Британії – хори, танцювальні ансамблі й гуртки, різні тріо, квартети, секстети, а теж співдіяли індивідуальні мистці – співаки з Великої Британії та з інших європейських країн. Особливе призначення належить за довшолітню і дружню співпрацю з ОБВУ репрезентативному хорові Союзу Українців у Великій Британії „Гомонові“ і репрезентативному танцювальному ансамблеві „Орликові“ та його мистецьким керівникам.

У рамках видавничої діяльності ОБВУ видало друком 13 книг і наукову працю проф. д-ра Володимира Кубійовича „Етнічні групи південнозахідньої України“. Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. Карта, том. 160, в 1953 році. Видано 22 різні збірники, а теж десять пропам'ятних карток. Із 1955 року Об'єднання бувших Вояків Українців видає безперерійно військовознавчий журнал „Сурмач“.

Широкою і багатогранною була теж і зовнішня діяльність ОБВУ, яке є членом СКВУ, КОУГЦУ, СУВФ, Світової Ради Українських Комбатантських Організацій. ОБВУ влаштує щорічні поїздки до Австрії на воєнні цвинтарі, де похоронені полегли воїни 1-ої УД УНА, відбуває теж поїздки на воєнний цвинтар у Фута-Пас і на Монте Кассіно. Старанням Головної Управи ОБВУ споруджено два пам'ятники в Австрії – у м. Фельдбаху і на воєнному цвинтарі в Травтмансдорфі, закріплено пропам'ятні таблиці в церкві св. Варвари у Відні, на горі Леопольдбергу, три пропам'ятні таблиці в крипті храму св. Софії у Римі, а у Великій Британії був споруджений пам'ятник полеглим за волю України в сумівській оселі Тарасівці, закріплена пропам'ятна плита на воєнному цвинтарі в Каннок Чейс і пропам'ятні таблиці в пара-

Фрагмент з посвячення прапора Українського Об'єднання Ветеранів у Львові 14 жовтня 1995 року. 1-ий ряд зліва: Михайло Бендина, Володимир Саламаха (оба – Галицьке Б-во), Ігор Юхновський (голова Об'єднання), дружина Юхновського, Юрій Зима (заступник голови Обласної ради).

**Перший Всесвітній З'їзд Ветеранів, Львів, 20 липня 1997 р.
Марширують дивізійники.**

Виступи делегатів з'їзду, особливо представників зі східних регіонів України, були суттєвими, емоційними та високо патріотичними. У своїх доповідях вони закликали вести нещадну боротьбу з комуністичними корумпованими чиновниками на місцях, добитися заборони комуністичної партії та створення для неї другого Нюрнберга, розкривати ворожі для України елементи, а також вимагати від уряду працювати на Україну, для свого народу, а українському народові допомагати нашому Президентові і урядові втілювати закони та Конституцію України в життя.

Окремі виступи делегатів були високоідейними та трагічно-зворушливими. Передусім слід відзначити виступи делегатів із Севастополя, віце-адмірала Володимира Пилипенка, экс-командуючого морською флотом віце-адмірала Бориса Кожина, заступника голови Спілки офіцерів України, депутата Верховної Ради Євгена Лупакова та гостя з'їзду, відповідального редактора „Літопису УПА“ Євгена Штендери. Протягом всього часу робота з'їзду проходила з розумінням наміченої мети, з великим патріотичним піднесенням і була спрямована на створення могутнього об'єднання патріотичних сил, потрібних для захисту та збереження суверенітету незалежної Української держави.

Всі делегати і насамперед представники східних областей України вимагали домогтися від уряду України визнати ОУН-УПА, а також надати всім українським воякам, незалежно під якими прапорами вони воювали, однаковий статус. Делегати з'їзду одноголосно прийняли статут та ухвалу про те, що наше українське патріотичне об'єднання повинно називатися „Всеукраїнське об'єднання ветеранів“, членами якого можуть стати ветерани Другої світової війни, що воювали в лавах червоної армії, вояки ОУН-УПА, дивізійники (воїни УНА), січові стрільці, які захищали Закарпатську Україну, червоноармійці з фінського та японського фронтів, політв'язні, репресовані, ветерани праці. Членами об'єднання також можуть бути ветерани вказаних груп, що проживають за межами України. Не гідні бути членами об'єднання колишні члени каральних формувань, які запламували себе злочинами або іншими аморальними вчинками проти українського національно-визвольного руху та прав людини, а також ті, що виступають проти утвердження та розбудови незалежної соборної України. Головою об'єднання обрано академіка Ігоря Юхновського, першим заступником – Павла Вівчара зі Львова та по одному заступникові з кожної області та з адміністративних центрів. Асоційованими членами об'єднання стали Всеукраїнське братство ОУН-УПА, Всеукраїнське товариство політв'язнів і репресованих, Спілка політв'язнів України, інші громадські організації.

На з'їзді були затверджені символіка (прапор, емблема, нагрудний знак), атрибутика (штамп, печатка) та посвідчення ветерана об'єднання. Всі делегати одноставно відмовилися від двомовного „московського“ паспорта і вимагали від уряду створити одномовний український, ліквідувати на території України залишки окупаційної московської символіки і остаточно впровадити в урядові установи державну українську мову. Учасники з'їзду прийняли лист-звернення до Президента України Л. Кучми, до ветеранів війни, військовослужбовців, до молоді та громадян України.

Відбувся похід учасників з'їзду для покладення вінків до могили Невідо-

фіяльних церквах ПУКЦ у Брандфордї та в Дарбі, як теж і в катедральному храмі УАПЦ у Лондонї.

Не залишала Головна Управа ОБВУ без належної уваги питання і проблеми зовнішньої діяльності, зокрема захисту українського народу та українців-полїтв'язнів у СССР. ОБВУ дружньо співпрацювало з різними українськими комбатантськими організаціями, а теж і з українськими суспільно-громадськими установами й організаціями у вільному світі, втримувало дружні контакти з українськими провідними військовими діячами, головно з командувачем УНА ген.-полк. Павлом Шандруком, а водночас, утримувало теж контакти і співпрацю з різними чужинними комбатантськими організаціями і діячами, як у Великій Британії так і в інших країнах.

ОБВУ тісно співпрацювало завжди з СУБ як головною суспільно-громадською центральною установою у Великій Британії, а теж і дружньо співпрацювало з іншими братствами. ОБВУ з належною увагою шанувало обидві українські Церкви, підтримувало їх, а Проводи Церков надїляли ОБВУ своїми капелянами. Старанням ОБВУ введено щорічне, вже традиційне, Свято Героїв, котре відбувається в сумівській оселї Тарасівцї. Щорічно відбуваються також Крайовї З'їзди ОБВУ. Відділи ОБВУ влаштували сотні різних доповідей, імпрез, сходи нацїональних свят, походів, поїздок, брали участь у різних окружних і крайових святах, з'їздах, манїфестаціях, опїкувалися хворими і немічними своїми членами, піклувалися могилами померлих самотніх членів і кол. українських вояків та весь час співпрацювали у різних ділянках українського організованого життя у Великій Британії.

Багатогранна праця ОБВУ описана вичерпно в альманахах, що є насправдї історїєю нашої комбатантської історїї.

(„Сурмач“, Лондон, 1989 р.)

ОБ'ЄДНАННЯ ВОЯКІВ І ПРИЯТЕЛІВ 2-ої ДИВІЗІЇ УНА

Май. Володимир
Гладич

Мабуть, в історїографії українського народу не знайдемо подібного випадку, щоб вичеркнути чи то забути про існування понад десять тисяч відданих патріотів – українських вояків. Створена Друга дивізія в початках 1945 року була зародком Української Нацїональної Армії (УНА). Правда, вона була тоді малокому відома, і майже так залишилась до сьогодні.

Після присяги цілістю 1-ої Бригади „Вільна Україна“ на Євангелїю та Український прапор, що сталось 28 березня 1945 р., в кошарах Німеку, ген. Павло

Емблема УНА.

Шандрук підвищив полковника Петра Дяченка до чину генерала і передав йому командування над Другою дивізією, яка вже частково була зформована. Пізніше, таку саму присягу під Бранденбургом прийняла і 2-га Бригада під командою май. Володимира Пітулея. До складу дивізії були також призначені: 2 полки полк. Теодора Гудими в Бельгії та Голляндії та інші менші відділи.

Більшість половини були добре вишколені вояки із східних областей України, решта з інших земель, але жодних різниць не позначувалось.

Недоліком було те, що ці бригади не були разом, бо німці не довіряли більшим з'єднанням, навіть і на їх території.

Доля військовиків Другої дивізії закінчилась трагічно. Багато вояцтва загинуло в різних боях, багато в полоні розстріляли совети, інші опинились в таборах Карлагу і Гулагу, скільки – не переховались і залишились живими, важко сказати, правдивого числа вже ніхто не буде знати.

Тоді, коли Перша дивізія „Галичина“ збереглася від советських рук в полоні на Заході, то переживальці Другої Дивізії „Вільна Україна“, жили „зайцем“, де тільки було можна. За чужі гроші, недруги-шукачі, не давали воякам із сходу спокою.

Ювілейний хрест
2-ої Дивізії.

Обклади́ка журналу з 2001 р.

Щойно в початку шістдесятих років май. В. Гладич почав організувати

своїх давніх знайомих в Об'єднання Вояків і Приятелів Другої Дивізії УНА.

Сьогодні членство сімох станиць прискішено проріджується. Оставші члени намагаються бути ще активними: безперервно видаємо кварталник „Журнал Об'єднання Вояків і Приятелів Другої Дивізії УНА“, який читають, крім Америки і Канади, в Європі, Україні й Південній Америці, а навіть в Австралії. Заходами Об'єднання, видано Ювілейний Хрест та відзнаку УНА. Також видано три книжки: „Тернистий шлях Другої Дивізії УНА“ – автор Іван Буртик; переспів сучасною українською мовою „Слово о полку Ігоря“ з великим історичним довідником та „Повстанець Шугай“ – обидві авторства Володимира Васькова. Писано статті про трагічну долю українського вояцтва під кінець Другої світової війни, які були поміщені в нашій пресі в Америці і в Україні. Об'єднання являється також асоційованим членом Всеукраїнського Об'єднання Ветеранів в Україні від початків його заснування.

Крім громадських обов'язків, члени Об'єднання займають чільні місця в громадах українських поселень. Найбільше активна є група гуманітарної допомоги при УККА – Рада Оборони й Допомоги Українцям (РОДУ), яка в останніх роках вислала понад двадцять контейнерів з допомогою для України й Казахстану. Її заходами і допомогою збудовано церкву в Павлодарі (Казахстан) та школу в Караганді, де проживає понад 120.000 наших людей. В східній діаспорі живуть ще мільйони наших братів-катрожників, але немає фінансових засобів, щоб їм допомогти.

Церква побудована в Павлодарі.

Слід також згадати, що збудовано пам'ятник жертвам розчавлених советськими танками в горезвісному таборі Кінгірі, де загинуло понад три тисячі чоловіків та жінок.

Зараз, стоїмо перед запланованим великим проєктом. Будучи з гуманітарною допомогою в Караганді, я зовсім випадково довідався про оцілілу головну квартиру Гулагів, через які пройшли мільйони невинних в'язнів українського та інших народів, в напівукраїнському поселенні Долинка; її вже було продано на знищення. В співдії з казахами акцію знищення затримано. Намагаємось перетворити цей будинок на інтернаціональний музей.

Іван Буртик

ДИВІЗІЙНИКИ у СВІТІ

Василь Верига

ДИВІЗІЙНИКИ в ДІЯСПОРІ

Дивізія складалася на 90% з молодих людей, віком понижче 30, з яких деякі перервали свої студії в університетах чи інститутах, а багато більше таких, які шойно покінчили середню освіту. Вийшовши на волю з таборів полонених, деякі з них пішли до високих шкіл, щоб здобути якнайкращу освіту, а це не приходилося легко, бо переважна більшість – це були люди без жодного матеріального забезпечення. Деякі поборолі всі труднощі і здобули різні професії і в скорому часі не тільки стали на професійні роботи, але навіть осягнули відповідальні посади в урядах, у промисловості, в університетах, чи організували власні підприємства. І це є самозрозумілим, але важливим тут є те, що, будучи на відповідальних посадах, вони не забували, хто вони та якого роду. Навпаки, обертаючись серед місцевої інтелігенції, вони ширили знання про Україну серед тих, які не рідко не знали навіть, де та Україна є. А саме твердження, що Україна є членом-основником Організації Об'єднаних Націй, нічого для них не говорило. Для загалу населення – це все, що на сході Європи – то була Росія, а Україна – це було щось таке, як стейт Пенсильванія чи Тексас у США. Говорити те, що в Советському Союзі є національна дискримінація, чи що селянство й робітництво не має жодних прав, крім права на працю, не має права організовуватися для оборони своїх інтересів так, як це є в західних країнах, зокрема в Америці, та що советська конституція – це тільки книга на показ, на експорт – не було практично, бо йому і так не вірили. Справа в тому, що Советський Союз – це „дорогий союзник“, який допоміг перемогти Німеччину, а в самому Союзі то мало що не рай на землі для селян і робітників. Не можна забувати й того, що в північно-американських університетах, мабуть, більше було ідейних комуністів, ніж у цілому ССРСР, і всі критичні зауваги про т. зв. „країну рад“ – вони сприймали як злобну вигадку емігрантів-втікачів від заслуженої кари за співпрацю з німцями. Багато в цьому допомагала советська пропаганда, а зокрема т. зв. „п'яті колони“, як наприклад, ГОУК у Канаді. Всюди треба було пробивати льоди ігноранції та байдужости й тому нічого дивного, що деякі емігранти слабшого характеру навіть не признавалися, що вони українці, міняли свої прізвиська й намагалися бути такими, як усі інші довкола них. Не буде зайвим ствердити, що бути українцем у діяспорі – не було легко, бо ворожа пропаганда таврувала їх як „паліїв війни“.

Фактом є, що вже в шістдесятих роках дивізіяників можна було зустріти в різних ділянках всенароднього життя – в церкві, в школі, в промисловості і в суспільно-громадському житті, ба, навіть і в політичних партіях Америки й Канади.

До дивізії вступили добровольцями і деякі теологи, як наприклад, Андрій Микита, Василь Бонк та інші. Ще з табору полонених в Італії кілька

їнському організаційному житті Верига був заступником президента Українського Національного Об'єднання Канади у 1980-их роках та головою Крайової Управи Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА Канади від 1978 до 1982 р., а в 1988 р. був обраний Генеральним Секретарем Світового Конгресу Вільних Українців.

Дивізіоник **Василь Сірський**, закінчивши Торонтський Університет, а потім і Бібліотечну Школу того ж університету, працював як бібліотекар Університету ім. В. Лоріє у Вотерлю, Онтаріо, публіцист, автор декількох споминів і гуморесок. **Микола Крента**, бібліотекар в Торонтському Університеті до половини 1960-их років, а опісля в бібліотеці Єйлського університету в Америці. Оба вони пильно звертали увагу на україніку в даних колекціях й намагалися справляти помилки в відношенні до України та її народу.

Роман Йосафат Осташевський (1924-1983) закінчив університет у Римі і, приїхавши в 1951 р. до Канади, від 1957 р. працював у Публічній бібліотеці Едмонтону. В 1963 р. здобув бакалаврат з бібліоткарства в університеті Мек Гіл і перейшов на працю до Провінційного Архіву в 1966. В 1975 був призначений директором Села Української Культурної Спадщини й на цій роботі захопила його несподівана смерть. Осташевський займав провідні місця в багатьох професійних та суспільно-громадських організаціях, а також у Мистецько-Літературному Клубі й був головою Едмонтонської Ради „За Патріярхат УКЦ“. Від 1955-1977 він був диктором і керівником української радіопрограми в Едмонтоні та одним з найкращих декляматорів-рецитаторів у Західній Канаді. За свою працю він був нагороджений Шевченківською медаллю, Орденом Канади, Грамотою Альберти і Срібною Ювілейною медаллю Королеви Єлисавети II.

Богдан Ясінський, відповідальний керівник за Слов'янський Відділ Конгресової Бібліотеки в Вашингтоні, який зі свого боку тісно співпрацював з Комітетом Асоціації Коледжів та Університетів у справі покращання предметних заголовків та класифікаційних схем, хоч він не мав безпосереднього відношення до тієї справи.

Визначну ролу відіграв в українській політиці д-р **Любомир Макарушка**. Після закінчення Терезіанської військової академії, він коротко служив у Австрійській армії, потім в УГА в ранзі сотника. Покінчивши економічні студії у Відні, д-р Макарушка був на пості генерального секретаря політичної партії в Галичині Українського національно-демократичного об'єднання й обраний в 1930 році послом до польського Сейму. Був членом Військової Управи, згодом у Дивізії займав важливу позицію у штабі, на місці загинулого під Бродами сот. Дмитра Палієва. В 1948 р. був одним із засновників Української Національної Ради в Німеччині й очолював ресорт фінансів. Згодом був директором відділу для нєнімців у німецькому банку для біженців в Бонні в Німеччині.

Слід згадати підприємця **Богдана Куриляка**, голову Станиці Братства в Ньюарку, який був у проводі місцевого відділу Республіканської партії в США.

До дивізії добровольцями зголосилися також і правники, як наприклад, **Олекса Яворський**, за Польщі посол до польського Сейму в Варшаві, а по війні член Української Національної Ради, публіцист і оборонець дивізії і

дивізіонників; Богдан Кальба працював як фінансовий ревізор Онтарійського уряду. Він допомоговий референт канадської Управи Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА; інші правники – це Мирослав Мартинець, Богдан Левицький, Василь Максимець, Степан Онисько, Роман Піх, Лев Стеткевич, Василь Сьокало, Богдан Стисловський, суддя Лев Вербенець, Михайло Карпинець, який у Великобританії очолював ОБВУ, та інші.

По війні деякі дивізіонники студювали право і як правники прислужилися і громаді, як адвокати, судді тощо. Дивізіонника Ростислава Росляка в Едмонтоні провінційний уряд Альберти, за його визначну працю в ділянці судочинства, іменував членом до Верховного Суду провінції.

В Торонті адвокат Ярослав Ботюк, активний член української громади, закінчив право в Торонті і, відкривши адвокатську канцелярію, віддавав деякі послуги для українських громадських установ безплатно, а в тому і для Братства дивізіонників. Він провадив судові справи проти щоденника Toronto Star та польської газети Zwiaskowies за неправдиві статті й звинувачення дивізії та дивізіонників. Оба часописи помістили спростування і перепрошення.

В жовтні 1971 р. Канаду відвідав голова Ради міністрів СРСР М. Косигін, якого українці та інші мешканці Торонта родом зі Східної Європи, зустріли протестними маніфестаціями. Без причини кінна поліція побила й арештувала 23 демонстрантів, більшість з котрих були студентами. Адвокат Ботюк, присутній на тій маніфестації, в імені Комітету Українців Канади подав судове оскарження й провінційний уряд створив Королівську Комісію з метою прослідити поведінку поліції. Остаточо суддя визнав, що поліція щодо контролі демонстрацій вживала непотрібно брутальну силу, що було свого роду досягненням української громади власне завдяки Ботюкові. Внаслідок того Комітет Українців Канади дістав покриття коштів, зв'язаних з переслухуванням комісії.

7 лютого 1985 р. уряд Канади покликав до життя Commission of Inquiry on War Criminals. Переслуховування під головуванням судді Жуля Дешена тривали два роки. Акредитованим адвокатом Братства кол. вояків 1-ої УД УНА був Я. Ботюк. У березні 1987 р. Комісія зложила звіт до Канадського парламенту стверджуючи, що обвинувачення були безпідставні, бо дивізія не поповнила жодного злочину. (Див. ст. 98).

Так само право закінчив у Торонтоному Університеті дивізіонник Богдан Жаровський, який веде адвокатську канцелярію в Торонті.

Визначну кар'єру зробив дивізіонник Петро Саварин, який закінчив право в Альбертському Університеті і вступив до провінційної Прогресивно-Консервативної Партії. Там він займав різні пости і через деякий час був навіть її президентом – перший українець, що досягнув такого посту. Він був членом Сенату Альбертського Університету в Едмонтоні й університетського правління, а через одну каденцію був його канцлером. У великій мірі йому завдячує українська громада, що в Альбертському Університеті в Едмонтоні відкрито першу катедру історії України.

Крім того, Саварин не мало спричинився і до заснування Канадського Інституту Українських Студій при Альбертському Університеті, що став центром наукових дослідів з українознавства. В цьому Інституті працюють

десятьків молодих хлопців виїхало на студії католицької теології до Риму, деякі, що були в Німеччині, студювали теологію в новоствореній духовній семінарії в Гіршбергу, Баварія, в 1947-1949, пізніше перенесену до Кулемборгу в Голляндії, якої ректором був начальник відділу духовної опіки Військової Управи о. д-р Василь Лаба. Деякі православні дивізійники вступили до православної Богословсько-Педагогічної Академії УАПЦ у Мюнхені. Завдяки тому, вже в 1950-их роках на церковно-релігійному полі з'явилося кілька десятків нових священиків, колишніх дивізійників, крім дивізійних капелянів, стали душпастирями. З-поміж них вийшло два єпископи: **Іов Скакальський** (1914-1974) – архієпископ Української Православної Церкви в Бразилії, **Михайло Кучм'як** – Української Католицької Церкви у Великобританії, та низка митратів і митрофорних протоієреїв. **Володимир Домашовець**, голова Світового Баптистсько-євангельського об'єднання – один із них. Колишній дивізійник, монах-василіянин д-р **Орест Купранець** (1924-1988) був довголітнім редактором католицького журналу-місячника „Світло“ в Торонті, о. митрат **Роман Ганкевич** є головою Українського Патріархального Товариства в Канаді, яке змагає за визнання патріархату Української Греко-Католицької Церкви, о. митрат **Іван Шевців** в Австралії – знаменитий організатор церковного життя і автор багатьох книг на богословські теми.

Декілька дивізійників, покінчивши університетські студії, виявили академічні здібності й самі стали викладачами в університетах чи інститутах Європи, чи в т. зв. „коледжах“ Америки й Канади. Наприклад, історик **Василь Дмитришин**, який як студент здобув декілька престижних нагород, став професором історії Стейтського Університету в Портленд, стейт Вашингтон. Він теж автор кількох підручників з історії Росії та ряду наукових статей англійською мовою. До речі, він був першим, що написав статтю про дивізію в англійській мові в американському науковому журналі.

Д-р **Іван Коропецький**, професор економіки в Темпл Університеті в Філадельфії, США. Був основником і президентом Міжнародної Економічної Асоціації в Києві. Є зарубіжним членом Національної Академії Наук України, автором і редактором численних книжок і статей. (Цю інформацію я одержав прямо від нього). **Віктор Буйняк**, професор славістики, та **Богдан Роздільський**, професор Медичного Факультету, обидва в Саскачеванському університеті в Саскатуні; **Олександр Малицький**, професор у Калгарському Університеті; **Степан Музичка** (1926-1985), професор еспанської мови й літератури в Меморіал Університеті в Сейнт-Джонс, Нова Фунляндія, і **Михайло Тарнавецький**, професор факультету інженерії в ділянці електроенергії і електроніки Манітобського університету у Вінніпезі, **Іван Телюк**, професор економіки в Університеті в Нью-Гейвен, Коннектикат, США; **Олександр Монцібович**, доцент Львівського Університету до відходу до дивізії в 1943 р., а, вийшовши з полону, був професором математики одного коледжу в Англії. **Олег Островський** закінчив студії в Англії і був професором в коледжу в Ноттінггамі. Він також автор кількох підручників англійською мовою та відомий маляр-графік ще з табору полонених в Італії, де він був ілюстратором тижневика „Батьківщина“ і намалював низку карток з різдвяними та великодніми поздоровленнями; покійний уже **Степан**

Горак (1920-1986), історик, професор Східноілоїноїського Університету, автор декількох історично-політологічних праць в англійській мові; **Олекса Горбач** (1918-1997), філолог, професор університету в Геттінгені, в Марбурзі і Франкфурті, в Німеччині, а також УВУ, автор декількох наукових праць зі слов'янського й українського мовознавства.

В Південній Австралії – **Роман Олесницький**, старшина дивізії, викладач фізики в Ветеринарному Інституті у Львові 1939-43, а по війні був провідним членом української громади в Аделаїді, Австралія, а також неповноштатним лектором Аделаїдського університету від 1955 до 1970 року.

Д-р **Юрій Мельникович** був професором університету в Кензас-Ситі, США, д-р **Зенон Кук** був професором в Штаті Огайо, США.

Деякі дивізійники покінчили університетські студії і пішли на працю в науково-дослідних бібліотеках. До таких належав **Павло Грицак** (1925-1958), який, покінчивши студії в Міннесотському Університеті, отримав ступінь магістра історії та магістра бібліотекознавства, і від 1955 р. працював бібліотекарем у Бруклінській Публічній Бібліотеці, а від 1957 р. – в великій Публічній Бібліотеці Нью-Йорку, як заступник завідуючого Слов'янським Відділом. Маючи доступ до джерельних матеріалів, написав декілька розвідок з історії України, а також свої спогади з дивізії та совєтського полону п. н. „Вежі і кулемети“. **Роман Дrajнньовський**, професор географії й історії, картограф, завідуючий бібліотекою мап Американського Географічного Товариства, а від 1978 р. в Стейтовому Університеті в Мілвокі, Віск.; викладач у Колумбійському Університеті, в Ситі Коледж Нью-Йоркського Університету та в Вісканзінському Університеті у Мілвокі. Він автор фізичної карти України та низки статей в американських наукових журналах на картографічні теми. В 1978 р. Р. Дrajнньовський був нагороджений престижевою медалею „Charles P. Daly Medal“, що її Французьке Географічне Товариство наділяє від 1902 р. заслуженим географам-картографам усього світу і досі отримало їх заледве 55 науковців, а поміж ними є і дивізійник **Роман Дrajнньовський** як 53-ій медаліст. Крім того, він був активний в українській громаді як голова Головної Управи Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА у 1970-их роках, голова Братства „Броди-Лев“, а також голова Світової Виховно-Освітньої Координаційної Ради Світового Конгресу Вільних Українців у 1983-1988 рр. В 1993 р. Р. Дrajнньовський був обраний ректором Українського Вільного Університету в Мюнхені.

Василь Верига закінчив Торонтонський Університет у 1961 р. із двома науковими ступнями – з історії і бібліотекарства – і став на працю як бібліотекар Дослідно-Наукової Бібліотеки Торонтського Університету. Він автор кількох статей на бібліотекарські теми, рецензій та історичних розвідок в американських журналах, кількох монографій з історії України та багатьох статей, наукових розвідок і репортажів в українській пресі і журналах. В 1965-1970 був головою Бібліотечної Комісії Канадської Асоціації Славістів для розробки класифікації слов'янознавчих матеріалів. В 1975-76 роках був обраний головою Слов'янської Секції Американської Бібліотечної Асоціації та членом Комісії Американської Асоціації Університетів і Коледжів для виправлення перестарілої класифікації слов'янських і східноєвропейських предметних заголовків Конгресової Бібліотеки у Вашингтоні. В укра-

лонку останні два роки передруковує з Інтернету, часом з незначними змінами, англомовна філядельфійська „Америка“.

У 2001 році жителі Норт-Порту (North Port), Флорида, вибрали Атанаса Кобрини „громадянином року“ (citizen of the year) за його добровільну громадську роботу.

Не бракувало дивізійників і в медичній професії. Крім тих, які прийшли до дивізії, як лікарі, як наприклад, д-р Роман Турко, д-р Олександр Фарион, д-р Богдан Роздільський викладав у Медичній школі при університеті в Саскатуні (Канада), д-р Григорій Шиманський, д-р Роман Цурковський та інші, деякі дивізійники покінчили медичні студії і стали професійними лікарями. До таких належить Роман Бучок у Вінніпегу, який закінчив студії в Іспанії, є головою Братства Українців Католиків Канади; Богдан Лялюк у Торонті, д-р Богдан Шухевич у Саскатуні, Канада, і д-р Юрій Кушнір – у Німеччині, д-р Тарас Ваврик у Австралії, д-р Роман Кравчук та Ярослав Яримович у США, д-р Євген Стецьків був лікарем в Боффало, США, активний громадянин в США й в Україні, в останній час популярний гуморист; д-р Володимир Король, активний в громаді в Норт-Порт у Флориді, США; д-р Володимир Шкільник, Акрон, Огайо, США, був трикратно вибраний головою Лікарського Товариства, був меценатом Українського Наукового Інституту Гарвардського Університету та духовних семінарій в США і Україні; оцінюючи успішну працю Львівської Богословії, створив „Залізний фонд“ в сумі 50.000 дол. імені Володимира і Надії Шкільників. До речі, Лялюк був одним із співзасновників Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Торонті, разом з Володимиром Гриньохом та Василем Бибином. В. Бирик є відданим членом Торонтонського відділу Української Суспільної Опіки, яка допомагає потребуючим українцям у Канаді і поза нею.

Добре зарепрезентовані є дивізійники і в літературі та малярстві. Тут на окрему згадку заслуговують старші письменники, як: Олег Лисяк і Юрій Тис-Крохмалюк. А з молодших: Степан Любомирський (Любомир Степан Рихтицький, 1921-1983), Віталій Дончак (Віталій Бендер, 1925-1991) та поети Богдан Бора (Андрій Шкандій), Андрій Легіт (Андрій Ворушило), Микола Вірний (Микола Француженко), Юрій Форись, що вже в таборі полонених в Італії виявили свої письменницькі таланти. Пізніше появилися Евстахій Загачевський, Володимир Молодецький, Роман Колісник, Пилип Вакулєнко та інші.

До дуже працьовитих і продуктивних слід зачислити письменника, журналіста й громадсько-комбатантського діяча д-ра Святомира М. Фостуна, довголітнього голову ОБВУ у Великобританії. Він був генеральним секретарем СКВУ. Він написав ряд літературних творів, розвідок, статей; він теж редактор тижневика „Українська думка“ в Лондоні та видань ОБВУ „Сурмач“ і альманах.

В малярстві було чимало adeptів: Святослав Ігор Яцушко (1925-1970), Олег Островський, Микола Малюжинський (1927-1985), пізніше православний священник, П. Дудинський, Володимир Каплун, редактор гумористичного тижневика в полоні в Ріміні „Оса“, а в Буенос-Айрес – відомий маляр іконописець, Маркіян Фесолович (1915-1984), переїхавши до Арген-

тини працював також, як публіцист і редактор тижневика „Наш Клич“ в Буенос-Айресі; карикатурист **Орест Слупчинський-Гого**. Але найбільшої слави досягнув артист-маляр **Мирон Левицький** (1913-1993), він же ж іконописець і графік, який здобув собі міжнародню славу. Він створив свій власний, питомий йому стиль й увіковічнив своє ім'я розмалюванням кількох церков у Канаді й Австралії.

Окрему ділянку становить музичне мистецтво, де дивізійники зробили відповідний вклад. В першу чергу хор „Бурлака“, організований ще в таборі полонених в Італії, на чолі з талановитим композитором і диригентом **Степаном Гумініловичем** (1917-1985), розносив славу українського хорового мистецтва, відбуваючий турне по багатолюдних таборах полонених та переміщених осіб в Італії в 1946-1947 роках.

Хор „Бурлака“, відновлений у Торонті при станиці Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА, спершу під диригентурою С. Гумініловича, відомий своїми виступами по цілій Північній Америці й Європі, а в 1990 р. за головування дивізійника **Василя Чупринди**, відбув турне по Україні. Василь Чупринда є також успішним бізнесменом у Торонті.

Серед дивізійників знаходилося більше видатних диригентів і музиків, а, між іншим **Дмитро Ковч**, котрий власним коштом зібрав і видав церковні твори Д. Бортнянського; професійний музикант і диригент **Євген Пасіка** (1910-1985), який до війни провадив школу диригентури у філії Музичної Школи ім. Лисенка в Стрию, а по виході з полону остаточно осів в Америці; **Ярослав Бабуняк**, бандурист і довголітній диригент хору „Гомін“ в Англії; **Юра Гнатюк**, диригент хору в Вінніпезі; **Всеволод Будний**, диригент хорів у Великобританії та в Боффало, США; **Володимир Юркевич** (1923-1985), бандурист в Америці.

Не бракувало й обдарованих співаків-солістів, як наприклад: **Ярослав Шур** у Вінніпегу, **Антін Дербіш** (1921-1991), **Степан Кривенький** і **Андрій Сорока**, хорові солісти в Торонті; **Теодосій Пришляк** у Боффало, Н. Й., **Олег Пушкар** у Варшаві, Польща, які прикрашають різні льокальні хори, а **Пришляк**, **А. Сорока** – солісти Української Капелі Бандуристів ім. Т. Шевченка, **Богдан Шарко**, соліст і бандурист у Мюнхені, Німеччина.

З-поміж дивізійників вийшло декілька працівників Мельпомени, акторів сцени й режисерів, як наприклад, **Степан Столярчук** (1910-1992), пізніше священик у Канаді; **Микола Французенко**, знаменитий актор у жіночих ролях у таборі полонених, а на еміграції — радіо-журналіст, спершу працював у радіо „Визволення“ (згодом „Свобода“) в Мюнхені, а по приїзді до Америки і до кінця 1990 р. – керівник українського відділу радіопрограми „Голос Америки“ у Вашингтоні; **Глярій Кушніренко**, актор і танцюрист, відданий працівник сцени в українському театрі „Заграда“ у Торонті; **Євген Левицький**, актор українських театрів у Галичині й США.

Поміж дивізійниками було чимало педагогів таких, які прийшли до дивізії, як наприклад: **Мирослав Борисюк**, **Григорій Дорожівський**, **Ярослав Кулицький**, **Михайло Мариняк**, **Михайло Длябога**, **Олександр Хотинецький** (1907-1988) та інші. До них слід зачислити й **Романа Припхана**, викладача історії України на матуральних курсах у таборі полонених у Ріміні. Не бракувало й молодших, які здобули педагогічну освіту по війні і пра-

українські науковці і там появився уже ряд цінних праць з ділянки історії та літературознавства в українській та англійській мовах.

Працюючи як адвокат, він є активним і в українському житті, зацікавився українським шкільництвом Альберти та вихованням молоді, зокрема в Пласті. Як член Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА, він був головою місцевої станиці. Саварин є автором низки статей в українських часописах і журналах, здебільша на виховно-освітні теми, зокрема про українське шкільництво в Канаді. Він постійно цікавиться життям української громади, й тому удостоївся найвищого відзначення на четвертому Світовому Конгресі Вільних Українців в листопаді 1983 р. у Торонті, коли його одногосно обрано президентом СКВУ.

Серед дивізійників було чимало інженерів, як: **Юліян Темник**, **Богдан Підгайний**, **Остап Чучкевич**, **Юрій Тис-Крохмалюк**, **Володимир Богачевський**, **Клим Монцібович**, **Олег Вахула**, **Ярослав Букачевський**, інженер гірництва **Володимир Яримович** та інші. Багато дивізійників покінчили інженерію на високих школах країн свого поселення.

Інженерські студії покінчили в Торонті дивізійники **Василь Палієнко**, **Микола Гринь** і **Ярослав Соколик**.

Палієнко (1926–1991), прибув до Канади в 1947 р. і, покінчивши студії, працював як інженер в корпорації Ontario Hydro. Він був співорганізатором ОДУМ, активним членом Пласту, де займав провідні позиції, включно з Головним булавним. Був першим головою православної оселі „Київ“. Написав „Посібник пластуна“. Був головою станиці Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА в 1954-1955. За його проєктом Головна Управа Братства видала Золотий Хрест за особливі заслуги й Пропам'ятну Медалю тисячоліття хрещення України.

Ярослав Соколик, інженер машино-будівельник, працював на відповідальній роботі, як головний інженер у F.M.C. of Canada, голова Головної Управи Українського Технічного Товариства (1970–1976); був також активний пластун і в Пласт-Прияті, а від 1984 року працював на суспільно-громадській ниві, як голова Торонтського Відділу Конгресу Українців Канади. Член екзекутиви Dufferrin Chapter – Асоціації Професійних Інженерів Онтаріо. Був також головою Осередку пластових сеньйорів й редактором канадського видання „Вісті Українських Інженерів“, секретарем Світового Конгресу Українців, головою Братства Українців Католиків Східної Єпархії.

Микола Гринь, крім професійної роботи, був активним членом української православної громади, а відійшовши на емеритуру в 1990 р., став редактором тижневика „Український Голос“ у Вінніпезі.

В Англії дивізійники-інженери – архітект **Василь Борецький** і **Ярослав Гаврих**, у Франції – **Володимир Малинович**, який займав поважне становище у французькій торговельній фірмі в Парижі та працював в українському суспільно-громадському секторі; в США – **Іван Скіра**, **Мирон Шарко**, **Святослав Яцушко**, **Евген Шипайло**; в Іспанії – **Любомир Угрин**, д-р **Теодор Барабаш**, а д-р **Нестор Романик** займав високе становище в лісництві та інші.

Одним з найвизначніших – це науковець, інженер-хімік **Степан Льницький**, який довго працював у Exxon Chemicals Company. Він має за со-

бою ряд технічних публікацій та коло 250 патентів. На базі одного з його патентів (ЕСА-5920) працює ціла новозбудована фабрика в Кельні (Німеччина). За його наукові досягнення Ільницького обрано членом престижного Fellowship Chemicals Engineering і він отримав найвище відзначення в Канаді P.C.J. Memorial Lecrytes Award і Most Valuable Patent Award. Помимо своєї професійної праці, інж. Ільницький знаходив час і для української громади. Був членом управи Т-ва Українських Інженерів, був секретарем торонтонського відділу Комітету Українців Канади й активним діячем за Патріархальний Устрій Української Католицької Церкви, а також виконував обов'язки голови Пласт-Пріяту в Торонті в роках 1980-1982.

Інженером-хіміком був **Нестор Чорний**, який у таборі в Ріміні був учителем технічних наук у Ремісничій Школі. З Італії Чорний переїхав з дивізією до Англії, а звідти до Канади, до міста Сарні, Онтаріо, де через 32 роки працював у нафтовій фірмі Sun Oil, в якій він досягнув становище головного хіміка рафінерії. Для малої української громади в Сарні Нестор Чорний був одним із „філярів“ громадського життя – учителем у суботній школі, дяком в обидвох церквах і співорганізатором у всіх національних починах. Переїхавши до Торонта, він, в додатку до своєї професійної праці, повністю віддався суспільно-громадській роботі: він був і учителем Рідної Школи УНО, виховником молоді в Пласті і співав у хорі „Бурлака“. А відійшовши на емеритуру в 1985 р., він став ексекютивним секретарем торонтського відділу Комітету Українців Канади, звідки несподівано забрала його смерть 27 січня 1988 р.

Інженером-хіміком став **Лев Мартюк** в Детройті, який при праці мав нещасливий випадок і стратив зір; фармацевти: **Орест Яримович**, **Т. Турчиневич** (провадив свою аптеку), інж. **Богдан Артимішин** (голова КУ і Станиці в США) мав свої патенти, інж. **Роман Гаєцький** (голова КУ США), д-р **Ярослав Качай** – був директором лябораторії.

Д-р **Володимир Мотика** займав пост віце-президента фінансів і скарбника в індустрійній фірмі Caldwell Manufacturing Co. в Рочестері, Н.Й., США. Рівночасно викладав корпоративні фінанси та індустріальне рахунництво в коледжі Rochester Institute of Technology. Є членом американських професійних організацій – Financial Executives Institute і Institute of Management Accountants.

Атанас Т. Кобрин, 16-літнім юнаком вступив до УД, а в США два роки служив в армії та шість – у резерві, ветеран Корейської війни, закінчив університетські студії бакалавром (МА), працював як головний адміністратор у стейтовому відділі закладів для обслуговування недорозвинених. Активний у громадському житті – був скарбником Шкільної Ради при УККА, вчителював і був директором шкіл українознавства у Бюфало й Нью-Йорку; у ветеранській ділянці був національним командиром (головою) Українських Американських Ветеранів і командиром Станиці в Нью-Йорку.

Від червня 1996 року в місцевому щоденнику *North Port Sun* друкуються безперервно кожної середи колонки на українські теми (принаймні раз в рік, у липні, є колонка про Дивізію і Бій під Бродами). Ця колонка є в Інтернеті і її читають майже в цілому світі, включно з Україною. Це є єдина регулярна щотижнева колонка в неукраїнській пресі і в англомовному світі. Ко-

цювали не тільки в державних школах країн поселення, але також і в українських „Рідних Школах“. Це були ті піонери, які працюючи в чужих школах, інформували молоде покоління про Україну та її нарід, згідно з правдою, і спростовували старі стереотипи, про те, що Україна – це Росія. До таких педагогів належать **Едвард Бродацький** в Англії, **Осип Турко** – учитель англійської, німецької і французької мови в Канаді, **Степан Мартюк** – учитель електроніки в Канаді, **Петро Стасів** – довголітній директор середньої школи в Гемтремку, США, та інші.

Мабуть, немає суспільно-громадської організації в українських громадах, де не було б в їхніх управах дивізійників. Вони очолюють не тільки місцеві, але й крайові організації. Власне, найбільше колишніх дивізійників працювало і працюють таки на народній ниві, у суспільно-громадському секторі. Тут слід згадати **Івана Олексина**, голову Українського Братського Союзу в Америці й Канаді, й **Романа Данилюка** (помер у 1994 році), діяча Братства дивізійників, був заступником Голови Головної Управи Братства кол. вояків 1-ої УД УНА. **Олексин**, **Данилюк** і **Дам'ян Ліщинський**, к. голова Крайової Управи Братства Дивізійників в Америці, є провідними членами Української Американської Координаційної Ради. **Леонід Філь**, кол. голова Т-ва „Відродження“ в Аргентині, а пізніше президент Українського Національного Об'єднання Канади й фінансовий референт СКВУ, займав високий пост в адміністрації американської фірми „Філко“.

Д-р Мирослав Малецький закінчив Віденський Університет в ділянці економічних наук, емігрував до Аргентини і в Буенос Айресі був редактором журналу *Ukrainia Libre*. В грудні 1957 р. переїхав до Канади і включився негайно до Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА, і був головою Головної Управи до 2001 р. Від 1973 р. до 2001 року був редактором журналу „Вісті Комбатанта“.

Д-р Остап Сокольський закінчив Торонтонський Університет в 1967 р. і докторат з економіки в УВУ в 1974. Він був членом Історичної Ради м. Торонта. В роках 1977-1979 був головою торонтського відділу КУК і головою Крайової Управи Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА в Канаді від 1980 до 1986 р. Від 1979 р. очолював Клуб Канадських Етнічних Журналістів і Письменників. **Сокольський** є автором кількох оповідань і фейлетонів друкованих в українській пресі.

Михайло Кучер в Едмонтоні очолював не тільки станицю Братства, але також і відділ Конгресу Українців Канади. **Михайло Савчук** є одним із провідних членів Українського Національного Об'єднання Канади, був головою відділу Конгресу Українців у Тандер Бей, Онтаріо. **Зенон Кобиляський** – активний діяч Братства Українців Католиків у Гамільтоні.

У Великій Британії визначними діячами української громади є дивізійники: **Петро Кіщук**, **Володимир Лисюк**, **Андрій Гавірко**, д-р **Святомир Фостун**, **Андрій Костюк**, **Антін Ясельський**.

Андрій Славич є головою Головної Управи Української Стрілецької Громади в Канаді.

Серед дивізійників знайшлися також і талановиті публіцисти, як наприклад, **Орест Городиський** у Чикаго, який є і знавцем і колекціонером військових медалів і відзнак; публіцист-політолог **Фелікс Кордуба** (1915-1987)

з Мюнхену, секретар Спілки Українських Журналістів у Німеччині і кол. голова Головної Ради Центрального Представництва Української Еміграції в Німеччині (ЦЕПУЕН).

На відповідальному пості в харчово-хемічному відділі Федерального Уряду в Торонті працював довгі роки Михайло Ромах, який закінчив Торонтський Університет золотою медалею, і через дві трирічні каденції був президентом Українського Національного Об'єднання Канади і головою дирекції видавництва „Новий Шлях“.

Вся діяльність кожної громади обмежується її економічними спроможностями, тому погляньмо, як дивізіяники проявили себе у тій ділянці. Першим проєктом, який стояв перед очима майже кожного дивізіяника, поселенця в новій країні, було забезпечити свою родину дахом над головою. У цій ділянці були більш-менш вдалі спроби в кожній країні, і в Америці є дивізіяник Богдан Головід у стейті Флорида, місто Ст. Пітерсбург. Богдан Синишин заснував у Торонті, Онтаріо, свою власну фірму продажі нерухомостей п. н. Progress Real Estate і був активний у громадському житті. Але, мабуть, найбільш успішною в тій ділянці виявилася фірма дивізіяника Романа Чолкана в Торонті п. н. Cholkan Real Estate, заснована в 1954 році. Фірма займалася продажем нерухомостей – домів, підприємств, фермів тощо, а пізніше відкрила ще й асекураційний відділ. Асекураційні бюро заклали Іван Церковник у Торонті, Ярослав Цвікелевич в Едмонтоні й ін.

У будівельній промисловості в Торонті було декілька дивізіяників. До них належать: Василь Недошитко, Лев Бабій, Василь Дубик, Євген Коструба, Петро Микуляк, Василь Атаманюк у Вінніпегу та інші.

У готелярстві успіх мали Ігор Іваночко й Василь Стасів. Ювелірну крамницю мав Петро Кушнір, який згодом став головним інспектором точності годинників у канадській залізничній компанії.

Іван Сливка в Детройті розбудував успішне залізообробне підприємство Crown Boring Co. Юрій Копистянський – фірму Alu-Wood Windows & Doors Co. в Торонті, Ярослав Сембай – фірму в Торонті, що торгує частинами до авт, а Ярослав Палатайко (1920-1985) в Філядельфії мав підприємство продажу авт, Петро Буняк – підприємство для обслуговування авт у стейті Нью-Джерсі, а Пилип Бідула й Микола Засідко – в Торонті. В бізнесі є чи було багато дивізіяників по українських поселеннях. Лько Яремчук у Тан-дер Бей, Онт., власник гарної крамниці взуття; Ярослав Андрушко – власник крамниці одягу в Рочестері, США; Роман Іваницький, колись власник галантерейної крамниці в Нью-Йорку; Андрій Чорній, чудово розбудував підприємство West Ark – продаж книжок та українських мистецьких виробів в Торонті; Степан Гула – власник фірми постачання пального для ogrівання домів в Торонті; Маркіян Когут – засновник і співвласник подорожнього бюро Bloo Travel в Торонті, Тарас Жовнірук – засновник багатомільйонної фірми постачання машинерії для курячих ферм у Австралії, Роман Моджейовський – продуцент піряних перин і подушок у столиці Австралії Канберрі, Осип Швайлик – власник крамниць харчових продуктів у Мельборні, Австралія. У харчовій торгівлі крамниці мали Богдан Дусанівський і Павло Гижка в Торонті, Василь Горбатюк у Монреалі; а ресторани – брати Гуляки в Торонті й Т. Конецький у Пітсбургу, США.

Не стояли осторонь дивізійники і від українського кооперативного руху. В Аргентині, у місті Буенос-Айрес, у складі дирекції кредитової спілки „Відродження“ через декілька років працював **Леонід Філь** аж до свого виїзду до Канади, де також у 1980-их роках належав до керівних органів найбільшої тоді в Канаді Української Кредитової Спілки в Торонті. В тій же кредитовій спілці є в дирекції від 1970-их років **Михайло Ромах**. Дивізійник **Петро Микуляк**, довголітній член керівних органів кредитової спілки „Будучність“ у Торонті, в 1990-их роках став на чолі Української Кооперативної Ради Канади, яка під його проводом зорганізувала сітку кредитових спілок в незалежній Україні. Він був одним з провідних членів Ліги Визволення України.

В Українській Кредитовій Спілці в Монтреалі (провінція Квебек) віддано працювали в її керівних органах дивізійники **Осип Винницький** та **Михайло Височанський**, які одночасно були активними членами Українського Національного Об'єднання.

В Аделаїді, Австралія, дивізійник **Мирослав Кіналь** – співорганізатор й активний член дирекції української кредитової спілки „Говерля“ і **Богдан Тарнавський** в Мельборні; в Рочестері, стеїт Нью-Йорк, в Українській Федеральній Кредитовій Спілці через довгі роки у розбудові брав участь дивізійник **Любомир Білик**, в Чикаго – **Іван Печенюк**.

Не бракувало дивізійників на відповідальних місцях у різних неукраїнських кредитно-ощадноствевих інституціях, нпр., **В. Макар** – головний управитель Safe-Way Canada Ltd. в Калгарі, та серед різного рода професіоналістів, зокрема книговодів, підприємців, банкірів, дантистів, фармацевтів та різних ремісників, які не тільки розробляли бізнеси для себе, що не приходилося легко, але також жертвували на народні цілі і, власне, завдяки їм, продовжували свою працю старі та постали нові суспільно-громадські, наукові та релігійні товариства й інституції.

На окрему згадку заслуговує **Михайло Шафранюк** (1911-1991), колись власник великої мебельної крамниці, а в 1975 р. – фундатор Українсько-Канадської Мистецької Фундації в Торонті, який подарував велику збірку мистецьких творів.

Із проголошенням незалежності України і, беручи під увагу її економічний стан, **М. Шафранюк** зі своєю дружиною **Славою**, заложив Фундацію Допомоги Україні й сам зложив один мільйон доларів. До речі, вже по смерті **Михайла**, його дружина **Ярослава** віддала в безплатне користування приміщення для українського консульату в своєму будинку до своєї смерті в 1996 р., яке вона перебудувала і влаштувала.

Одним із гідних уваги досягнень, на яке українці з західних країн спромоглися – це „Енциклопедія українознавства“, що її видало НТШ в українській та англійській мовах. В організуванні фондів на цю велику річ брали участь і дивізійники. Другим найбільшим особистим жертводавцем виявився дивізійник з Ванкуверу, **Юрій Диба** (1914-1986), який пожертвував на ту ціль 44.940 дол. (найбільшим був **Петро Яцик** з Торонта, який дав 55.775 дол.), а ціла Канада дала 1.339.000, тобто майже половину зібраних грошей по всіх країнах українського поселення – 2.785.500 дол., в тому саме українське Торонто – 553.600 дол. В цьому велика заслуга була дивізійника **Миро-**

слава Бігуса, члена станиці Братства і Патронату ЕУ при Пластовій булаві в Торонті. Бігус був адміністратор журналу „Вісті Комбатанта“.

Юрій Диба, учасник боїв під Бродами, поранений на фронті під Гляхенбергом, в Австрії, емігрувавши до Канади, у Ванкувері займався будівництвом. Коштом 100 тис. дол. збудував величавий пам'ятник (висота 250 см, ширина 161 см) жертвам українського голокосту в Єрусалимі. Пам'ятник стояв навпроти головного входу до гробу царя Давида, поруч з Палатою голокосту. Відкриття відбулося 13 травня 1985 року, однак уже 26 вересня 1985 року пам'ятник висаджено в повітря. Ю. Диба немале своє майно залишив на національні цілі в Канаді, в тому 20 тис. дол. на потреби Крайової Управи Братства. Із спадщини Ю. Диби засновано Вічний фонд Канадсько-го Інституту Українських Студій при Едмонтонському університеті.

* * *

Цей нарис не є вичерпним ані під оглядом персонажів, ані їхньої діяльності, це інформативний перелік осіб, яких я знаю і про них дещо знаю, чи читав у журналах і часописах.

Теодор Барабаш

ДИВІЗІЙНИКИ В ЕСПАНІЇ

Прийзд до Іспанії у грудні 1946 року 25 українських студентів дав початок на організовану тут українську присутність. Тоді у важких повоєнних часах еспанська благодійна допомога студентам, ОСАУ, тобто Католицький Чин Університетської Допомоги, дав нам можливість на студії. Основники цієї організації робили це заради дружби Іспанії із незалежною Україною.

Спочатку нас було 25 студентів членів Товариства „Обнова“. З часом це число перевищило сотню. І всі, як сказав поет, „чужому научались, свого не цурались“. Наприклад, хор давав концерти та співав на українських Богослуженнях. Ми хотіли дати знати нашим добрим еспанським приятелям, хто ми та за що борювся наш нарід.*

Шануючи наші національні джерела, не відділяючись від українського кореня, ми включились в еспанське життя.

Наша Громада була маленька, але активна. Наші справи, це:

- створення хору та танцювальної групи, які виступали з концертами і брали участь у різних фестивалях;

- радіопередачі в українській мові;

- підготування і координація актів зустрічей з еспанськими персональностями Блаженнішого Патріярха Йосифа Сліпого під час його побуту в Іспанії;

- організація в 1980 році маніфестації за волю України під час Європейської Конференції Безпеки, про що писали і говорили світові телебачення, радіо і преса.

За нашим почином в соборі святого Ізідра в Мадриді, 26 червня 1988 ро-

ку в присутності кардинала і архієпископа Сукії, єпископ українців Аргентини Андрій Сапеляк, в сослуженні отців митратів Сегундо Беніто, нашого пароха, та Івана Музички з Риму, відправив наше Богослуження з нагоди 1000-річчя Хрещення Руси-України. Під час цього історичного акту наші приятелі еспанці, що виповнили мадрридський собор, молились разом за волю України.

Члени Української Студентської Громади в 1947 році.

Сидять зліва: Д. Маслій, С. Федюк, О. Білик, А. Листок, два еспанські урядовці, Т. Барабаш, Н. Романик. Стоять зліва: Р. Бучок, Л. Мартюк, А. Винницький, І. Заплатинський, Я. Рудавський, О. Забара, Л. Угрин, А. Скоробогатий, М. Давидко, Ю. Кекіш, С. Гладун, Ю. Акулов, Я. Петрущак, В. Варжанський, Р. Ваврів, В. Блавацький, М. Гичка, Ю. Дроздовський.

Позаду в дверях (видно частину голови): Р. Левицький.

Відсутні: Роман Войцех, Богдан Пласкач, Василь Томашівський.

Нам серце рвалося й груди жаль стискав, як ми дізналися про наслідки чорнобильської катастрофи...

Тоді, коли сповнилася мрія нашого народу, після проголошення незалежності України, за ініціативою тих перших студентів, які 50 літ тому прибули до Іспанії, створилась Українська Асоціація. Її ціллю є скріплення зв'язків культури і дружби між Іспанією і Україною.

Одразу ж після відродження України ми відвідали землю нашого народження, шукаючи можливостей поділитись своїм досвідом та знанням із українськими фахівцями.

Першим нашим паломником на вільну Батьківщину був наш економіст і підприємець Ярослав Тріска, метою подорожі якого була справа лікування жертв чорнобильської аварії.

Опісля поїхали на рідну землю проф. інженер промисловости Олег Забара, інж. гірництва Теодор Барабаш, які взяли участь у Всесвітньому форумі українців та нав'язали зв'язки зі своїми колегами по фаху, Нестор Рома-

ник, д-р інженер лісництва і визначний фахівець охорони лісів, який поділився з українськими фахівцями своїм обширним досвідом.

Наш політолог та довголітній голова нашої Громади і колишній редактор українських радіопередач з Іспанії, Володимир Пастушок відвідав столицю України та свою рідну Волинь. Він разом з родиною д-ра Дмитра Бучинського, о. митрата Сегундо Беніто та інших передав на Батьківщину через еспанське радіо відомості в українській мові.

Проф. телекомунікації, Всеволод Варжанський, мав доповідь в Інституті Теоретичної фізики ім. Боголобова на тему „Підхід до теорії відносності“.

Д-р Левицька, родини Гладунів, Левковичів, Барабашів, Ваврових, Борачок, Волинський та інші також з великою радістю пишалися красою відродженої України. (Лінгвіст Микола Волинський протягом одного року студював українознавство в Університеті ім. Івана Франка у Львові). Трьох із нас, а саме – відомий в Іспанії спеціаліст з вирощування пасовиськ, інж. агрономії Михайло Гичка та згаданий вже проф. Забара і Теодор Барабаш, належать до благонадійного еспанського товариства пенсіонерів, SECOT, яке співпрацює з програмою TACIS.

Теодор Барабаш, запрошений Державним Комітетом Геології України, відвідав золотоносні родовища Мужієва у наших Карпатах та Клинци біля Кіровограду. В конференційній залі „Кіровгеології“, при участі численних фахівців української гірничої промисловости, він поділився своїм знанням та досвідом у справі видобутку і вилучення золота та охорони навколишнього середовища.

За нашим старанням директори та визначні фахівці „Держкомгеології України“ та „Кіровгеології“ відвідали Іспанію. Їх запросили Технологічний Інститут Іспанії, приватні підприємства Ріо Тінто Мінера, Ріо Тінто Металь, Боліден (Апірса і Каледонія) Фільон Сур на виміну знань та досвідів луження золотовісних руд при допомозі ціаніду.

Технічний Геологогірничий Інститут поділився з українськими фахівцями своїм досягненням в уживанні бактерій для окислення золотвмісних сульфідних руд та своїм досвідом в охороні навколишнього середовища в гірничій промисловості.

(„Вісті Комбатанта“, ч. 4, 1997)

* Перша група (18 студентів) з табору полонених у Ріміні поїхала в грудні 1946 року, а друга (17 студентів) – в лютому 1947 року. Вони отримали потрібні паспортні Міжнародного Червоного Хреста у Ватикані й відплили еспанським кораблем з Генуї. Після першої групи приїжджали до Іспанії кол. дивізійники з Англії.

Студювали музику, фармацію, фолософію (літературу), медицину, гірництво, хемію, політичні науки, економіку, агрономію, телекомунікацію, лісництво, архітектуру, машинобудування, ветеринарію. Із 53 студентів (до 1962 року) 15 здобуло докторати.

Див. Білик Олександр, Волинський Микола, Яримович Володимир. *Нарис історії Української Студентської Громади та українських поселень в Іспанії 1946-1996*. МВС „Українські технології“, Львів, ст. 196, ілюст. Накладом групи кол. українських студентів в Іспанії, Філядельфія-Мадрид, 1997.

ДИВІЗІЙНИКИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ (скорочено)

Різне було почування українського вояцтва, коли в 1947 р. воно побачило береги Альбіону. Як зустріне їх ця чужа земля? Як зможемо влаштуватися в цій незнаній їм країні? Що готує нам доля? Рімінські високі колючі драти замінились у невисокі дротяні огорожі, й попливло життя у нових обставинах, проте все ще в неволі, хоч і лагідній своїм характером.

Вийшовши на волю, вояцтво 1-ої УД УНА знайшлося в неабияких труднощах. Воно опинилося в чужій країні, без знання її мови, зустрілося віч-на-віч з психологією її населення, зовсім одмінною від української, воно не мало ніяких матеріальних засобів, не мало ніякого підґрунтя, такого, як скажімо, в заокеанських країнах. Здавалося, що немає ніякої перспективи, а що більше – вояцтво засуджене на загибелю серед автохтонного населення.

Проте так не сталося. Українське вояцтво не впало у відчай, не заламалось і не загубилося на чужих шляхах. Воно почало творити організоване громадське життя. Початки були незвичайно важкі. Все треба було творити від самих основ. Не в усьому був досвід і практика. Були помилки, недоліки, труднощі. Їй була завзята, вперта праця. Важка і кропітка, в якій не бракувало ентузіястів, доброї волі і сильного бажання творити й зміцнювати всі ділянки організованого життя. Бракувало інтелігенції. Багато дивізійників емігрували, головню в заокеанські країни, в тому числі чимало інтелігенції. Були глумливі голоси, що, мовляв, у Великій Британії є тільки десять тисяч „українських черевиків“, тобто іншими словами, що українська невелика громада в тій країні не представляє для України й української діаспори ніякої питомої ваги. Проте дальші роки систематичної розбудови, зростання та стабільності нашого організованого життя, а наглядно, що початок йому дали українці – вояки канадських збройних сил, українці – вояки другого польського корпусу, українці – вояки німецької армії, які попали в альєнтський полон вже у 1944 році й були перемішені до Великої Британії. У 1947 році українська громада збагатилася вояками з другого корпусу ген. Андерса, а також перемішеними особами (ДП) з таборів у Німеччині та Австрії, які прибули до Великої Британії як добровільні робітники, і невтомна спільна праця дала в результаті одну з найкращих зорганізованих українських громад у світі.

Невтомною спільною ентузіястичною працею були покладені основи широкої розбудови церковного, громадського, політичного, культурного та економічного життя. Розбудувалися обидві Церкви – Українська Католицька й Українська Автокефальна Православна Церква. Розгорнувся у велику сильну громадську установу Союз Українців у Великій Британії, створилось Об'єднання бувших Вояків Українців. Організувалися молодечі організації – СУМ і Пласт, українське жіноцтво – Організація Українських Жінок, розвинулось українське шкільництво – Спілка Українських Учителів і Виховників, розгорталася широко важлива своїм характером видавнича діяльність. Громади придбали власні громадські доми, оселі СУБ, СУМ, Пласту.

З бігом часу виросло молоде покоління, яке приходить на зміну старшому в громадській праці.

У цій гостинній країні, якою стала для нас Велика Британія, ми нашою невтомною працею створили мініатюрну Україну. Ми ламали товсту кригу незнання англійців про Україну, її визвольну боротьбу, її історію, її буття. Робили це всі – той, хто стояв у провіді громадського життя, той, хто керував у громаді, і той, хто стояв за робочим верстатом. Протягом тих минулих 50 років наче у кадрах кінофільму чергувалися події і люди. Події радісні, сумні чи тривожні. Виросли з громадської гущі провідні діячі. Виросла провідна людина – громадський діяч, який довгі роки стояв на громадській стійці невтомної праці. Усім їм ми завдячуємо широкогранний розвиток нашого громадського життя. Український вояк завжди стояв на своїй вояцькій стійці. Хоч не в уніформі, хоч і не озброєний модерною зброєю, але зате озброєний духовною неснагою і вірний своїй вояцькій присязі, що її він склав тоді, коли зі зброєю в руках боровся за волю України. Цей український вояк-дивізійник був повсякчас активним громадським діячем, учителем у Школах українознавства, виховником молоді, пропагандистом українського друкованого слова. Він спільно з українцями – колишніми воїнами польського корпусу, українськими воїнами з німецької армії, переміщеними біженцями з таборів у Німеччині і Австрії – твори оцю нашу мініатюрну Україну. Вони стояли непохитними борцями на всеобіймаючому фронті визвольної боротьби української нації і весь час виступали в обороні нашого народу, його прав і на захист переслідуваних українських патріотів в Україні й у Радянському Союзі. А над усе всі ми жили Україною, так далекою від нас, за залізною імперською заслоною, але так усе духовно близькою нашим серцям. Ми боліли її болями, тужили за нею, раділи її тими чи іншими надбаннями і невтомно працювали з глибокою вірою і надією, що Україна таки колись стане вільною і незалежною державою.

Слава Богу, є вільна Українська держава, яка поволі, з труднощами виходить на широкий шлях свого державницького закріплення й стабілізації, з перспективою стати в майбутньому великою і могутньою європейською державою.

Наша роля і завдання і далі залишаються незмінними. Тепер до них додається ще нове вагоме завдання – допомога і сприяння в закріпленні й розбудові Української держави.

(„Сурмач“, 1997)

ДОДАТКИ

СТАТУТ

Братства колишніх вояків

1-ої Української дивізії Української Національної Армії

1. Назва:

Товариство має назву: „Братство колишніх вояків 1-ої Української дивізії Української Національної Армії“ (Братство кол. вояків 1-ої УД УНА).

2. Терен дії:

Діяльність Братства поширюється на всі країни, де перебувають колишні вояки 1-ої УД УНА.

3. Осідок Головної управи:

Осідком Головної управи Братства є терен північної Америки. Він може бути перенесений до іншої країни, якщо дві третіх делегатів на Делегатському з'їзді висловитися за зміну й вибере нове місце осідку.

4. Завдання Братства:

Братство є апартійним об'єднанням колишніх вояків 1-ої Української дивізії Української Національної Армії та має такі завдання:

а) Об'єднати в Братстві колишніх вояків 1-ої УД й членів її допоміжних частин (юнаки, медсестри);

б) плекання українських військових традицій;

в) пропагувати справи ведення військової підготовки серед членства, українського громадянства та української молоді;

г) плекання товариських зв'язків між колишніми вояками 1-ої УД й українськими комбатантами взагалі;

г) видавнича діяльність, як один з головних засобів завдання зазначені під а, б, в, г;

д) моральна і матеріальна поміч колишнім воякам 1-ої УД і поміч українським інвалідам усіх українських формацій та їх родинам;

е) моральна й матеріальна підтримка всій громадській і політичній діяльності та окремим починам української спільноти.

5. Членство:

Членом Братства може бути кожний українець й українка – кол. вояки 1-ої УД, що не менше місяця виконували службу в уніформі 1-ої УД УНА або її допоміжних формацій: в юнаках або у відділі медсестер. В члени Братства можуть бути прийняті учасники згаданих формацій й неукраїнської національності, якщо не менше місяця носили уніформу вищезгаданих формацій і висловлять бажання вступити в члени Братства.

Члени Братства діляться на:

а) звичайних,

б) почесних.

Звичайними членами стануть кандидати, які відповідають вимогам членства в Братстві й хочуть стати членами Братства, вповнивши і внісши до Станиці Братства чи на руки уповноваженого Братства відповідну заяву, підтверджену порукою двох членів Братства. Неприйнятим управою Станиці кандидатам прислуговує право відклику до загальних зборів Станиці, а у випадку негативної полагоди загальними зборами Станиці до Крайової Управи Братства, зглядно до Головної управи Братства у випадку країн, де не діють Крайові Управи, рішення яких є остаточне.

Почесних членів Братства затверджує Головний делегатський з'їзд на внесок Головної управи Братства. Критерієм іменування на почесного члена Братства є війнят-

кові заслуги для Братства й української військової справи.

6. Права й обов'язки членів:

Звичайні члени Братства мають такі права й обов'язки:

- а) активне й пасивне виборче право;
- б) право користуватися з моральної й матеріальної допомоги Братства;
- в) обов'язок активної участі в праці Братства, участі в зборах та імпрезах, влаштовуваними клітинами Братства, сплачування визначених членських внесків;
- г) якнайширша співпраця в публікаціях Братства та їх поширювання.

7. Вибуття з членів Братства:

Вибуття з членів Братства настає внаслідок добровільного виходу, позбавлення прав членства рішенням управи Станиці чи то надрядного тіла – Крайової управи чи Головної управи. У випадку добровільного виходу, член вносить відповідну заяву, подаючи причини такого свого рішення.

Позбавлення прав членства настає внаслідок:

- а) постійного занедбування членських обов'язків;
- б) дій суперечних статуту Братства;
- в) дій негідних українського комбатанта. У цьому випадку критерієм для рішення є українська рація стану: дія проти наявних її інтересів, допомога ворогові, негідна поведінка – це ті основні причини, які потягають за собою втрату членських прав.

Членові Братства, присудженому до виключення управою своєї Станиці, прислуговує право відклику до загальних зборів його матірньої клітини, а в випадку негативної полагоди – до товариського суду при Крайовій Управі Братства. Аж до остаточного вирішення товариським судом при Крайовій Управі Братства апелянт тимчасово позбавлений у правах члена. У країнах, де не діють Крайові Управи Братства, присудженому до виключення членові прислуговує право відклику до товариського суду при Головній Управі Братства. Аж до остаточного вирішення товариським судом при Головній Управі Братства апелянт числиться завішеним у правах члена.

8. Керівні і контрольні органи Братства:

Керівними і контрольними органами Братства є:

- Делегатський з'їзд Братства,
- Контрольна комісія Братства,
- Головна управа Братства,
- Товариський суд Братства.

Делегатський з'їзд є найвищим законодавчим органом Братства. Його скликає Головна управа Братства раз на три роки, повідомляючи Крайові управи Братства про час і місце Делегатського з'їзду принайменше чотири місяці наперед. Головним завданням Делегатського з'їзду є заслухати звіти уступаючих керівних органів Братства, прийняти їх, обрати новий склад керівних органів Братства, накреслити напрямні діяльності Братства і його ексекутивних органів на найближчу каденцію, розглянути справи запропоновані до з'їзду керівними органами Братства. Участь у Делегатському з'їзді з правом вирішального голосу мають усі члени Головної управи, три члени Контрольної комісії Головної управи, по три члени президії поодиноких Крайових управ, крім того делегати, взглядно їх заступники, що їх обирають Станиці Братства на своїх загальних зборах за ключем: від 20 зорганізованих членів – один делегат, один делегат припадає теж на Станиці або на лишки сім або більше членів. Делегатом може бути обраний кожний член Братства. Кожночасні голови Крайових управ, які є дальшими заступниками голови Головної управи, мають на з'їзді тільки один голос.

З уваги на технічні труднощі участі делегатів у делегатському з'їзді з далеко віддалених теренів допускається передання прав делегата іншому членові Братства, який може взяти участь у Делегатському з'їзді. Такого свого заступника обирає тоді делегат у порозумінні з управою Станиці. Передача мандату стосується в такій же мірі теж президій поодиноких Крайових Управ.

Кореспонденція про Делегатський з'їзд, вибір делегатів чи передання делегатських мандатів між Головною управою та Станицями проводиться через Крайові Управи. Де-

ПОСТАНОВИ ДО ТОЧКИ 16 СТАТУТУ БРАТСТВА

*Схвалено одногосно на XI-ому Головному Делегатському З'їзді,
в дні 1-го вересня 1995 р.*

1. Розв'язання Станиці:

а) Коли Станиця нараховує шість або менше осіб, вона перестає існувати й все майно (готівка й інвентар) перебирає її Крайова Управа, котра може назначувати свого зв'язкового.

б) Видповідальні за ліквідацію і передання майна є кожночасні голова, секретар і касир Станиці.

2. Розв'язання Крайової Управи:

а) Крайова Управа існує доти, доки існують бодай дві Станиці в даній державі. Якщо залишиться тільки одна Станиця, тоді вона, Станиця, стає Крайовою Управою.

б) Про розв'язання Крайової Управи рішенням Загальні Збори усіх членів кваліфікованою більшістю голосів (двома третіми присутніх на Зборах членів). Про долю майна вирішують Збори, згідно з наступними вказівками:

i) Готівка:

Якщо Крайова Управа має менше, ніж 50-тисяч готівкою, тоді передає її повністю Головній Управі. Якщо готівка виносить 50-тисяч або більше, тоді вибирає одну українську центральну громадську організацію у своїй країні та засновує фонд, з відсотків яких призначається на відповідні цілі (ціль), як подано у точці 5 цих постанов. Вона підписує з даною центральною організацією відповідну умову. Такий фонд рекомендується назвати: „Фонд Братства кол. вояків 1-ої УД УНА ім. генерала Павла Шандрука, командувача Української Національної Армією“.

ii) Інше майно:

Інше майно (інвентар) дарує відповідним установам в Україні чи діаспорі, а документи передає до існуючого архіву на збереження.

iii) Ліквідаційні Збори:

Проведенням в життя постанов „Ліквідаційних Зборів“ займається вибрана Зборами „Ліквідаційна Комісія“ у складі трьох членів: голови, секретаря і касира, та двох заступників, котрі діють у випадку смерті чи важкої хвороби члена. Рішення приймається звичайною більшістю членів комісії. „Ліквідаційна Комісія“ виконує своє завдання до двох років після того вона розв'язується. Заключний звіт „Ліквідаційна Комісія“ опубліковує в українській пресі в США, Канаді й Україні.

3. Розв'язання журналу „Вісті Комбатанта“:

Про розв'язання журналу вирішує Головний Делегатський З'їзд Братства, як у точці 15 Статуту.

4. Розв'язання Головної Управи:

а) Головна Управа розв'язується згідно з точкою 15 Статуту.

б) Коли залишається тільки одна Крайова Управа, Головна Управа скликає Надзвичайне Пленарне Засідання в порозумінні з існуючою Крайовою Управою, на яких схвалюється постанови про долю майна, як в точці 2. а), i)-iii).

5. Цілі Фондацій:

а) Підтримувати існування і розбудову Музею УД у Львові й інших містах.

б) Підтримувати стипендіями свідомих українських студентів, що не мають грошей на студії (можуть бути зворотні стипендії), наприклад, в порозумінні з Українською Могилянською Академією, Гарвардом чи Канадським Інститутом Українських Студій. Очевидно, одною з вимог було б знання української історії, в тому й УНА та УД.

в) Підтримувати серйозні дослідження й видання про другу світову війну з української перспективи.

г) Інші наукові чи харитативні цілі.

6. Адміністрація фундацій:

Фундаціями завідують організація, при яких вони творяться, на основі договору.

Про розподілені дотації вони повідомляють у медіях в Україні і діаспорі.

ОДНОСТРІЙ БРАТСТВА кол. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА

У житті народів і держав почерез історію, аж до сьогоднішніх часів, обсервуємо присвячення великої уваги справам окремішности менших чи більших груп у суспільстві та врешті їх вирізнення окремою формою одностроїв й інших їхніх відзнак. Так воно було від найдавніших часів. Це були лицарські однострої, хоругви, герби на щитах і т. п., відтак однострої священниці, монаших чинів, однострої різних груп суспільства, шкільної молоді, по яких можна було пізнати їхню приналежність до тієї чи іншої суспільної групи. Також і сьогодні традиція одностроїв залишилася дуже сильною. Військові уніформи, шкільні, професійні, організаційні й безліч інших – позначають почуття вирізнення, окремішности, гордості за приналежність до окремих специфічних груп і середовищ, які в'яже не тільки спільний однострій, але й спільні погляди, завдання, спільне звання, спільні переживання, а, особливо, коли йдеться про колишніх військовиків, то й спільна доля чи недовля у вояцьких рядах на службі батьківщині.

Виходячи з наведених міркувань, та, врешті, кермуючись прийнятими формами в інших народів у відношенні до колишнього вояцького загалу ветеранів, згуртованих в комбатантських організаціях, Крайова Управа Братства в Канаді вирішила подбати про братський однострій, очевидно, після домовлення з Головною Управою та Крайовими Управами Братства, яке пропонувало прийняти форму одностайних шапок, які прийнялися в США.

Крайова Управа Братства в Канаді прийняла братський однострій у такій формі: темносиня блюза, або популярно в Канаді т. зв. „blazer“ з нашитим на кишені золотом тканим дивізійним левом з трьома коронами на синьому полі з листками й червоною калиною та золотом тканими буквами 1-ої УД. До того сірі штани й чорне взуття, біла сорочка й темновишнева краватка. Накриття голови подібне, як у Братстві США, тобто, темносиній „пиріжок“, з золотою обвідкою й дивізійним тризубом, без написів.

Приписаний однострій дивізійники в Канаді вживають, у першу чергу, на спільних організованих виступах Братства з прапорами, на українських імпрезах, нарадах, засіданнях, зустрічах та З'їздах, де слід відмітити привяність дивізійників у відрізненні від цивільного населення. Однострій можна носити на спільних сходинах, на приватних прийняттях, врешті на організованих забавах, навіть там, де зобов'язують вечорові строї.

Згодом цей однострій прийнято Братством у всіх країнах, включно з пиріжком, з дивізійним золотим левом на синьому щиті й написом „Братство 1-ої УД УНА“ на лівому боці. На правому боці напис „UKRAINIAN VETERANS“ (в англломовних країнах). Спереду золотий тризуб Української Національної Армії. Пиріжок має жовту облямівку – на краю кляпи, довкола й спереду.

Г. Б.

делгат на Делегатському з'їзді не може мати більше, ніж два мандати. Надзвичайний Делегатський з'їзд може бути скликаний Головною управою Братства або на домагання принайменше двох Крайових Управ, які разом заступають одну четверту членства Братства. Постанови статуту Братства в справах Делегатського з'їзду в однаковій мірі відносяться до Надзвичайного Делегатського з'їзду. Зміна статуту схвалюється кваліфікованою більшістю голосів делегатів на Делегатському з'їзді Братства, себто двома третіми голосів делегатів.

9. Головна управа:

Головна управа є найвищим виконавчим органом Братства. Вона проводить у життя статут, резолюції і рішення Делегатського з'їзду Братства та координує працю Крайових управ у поодиноких країнах. Головна управа веде видавничу діяльність і, за допомогою редакційної колегії, видає орган Братства та репрезентує Братство перед українськими і чужинешькими чинниками. Головну управу Братства обирають делегати на Делегатському з'їзді на три роки. Головна управа звітує перед Делегатським з'їздом і від нього отримує абсолюторію. Крайові управи Братства є безпосередньо підпорядковані Головнім управам Братства.

Склад Головної управи Братства: голова, 1-ий заступник голови, дальші заступники – кожночасні голови Крайових Управ, секретар, протоколярний секретар, організаційний референт, видавничий референт, референт преси, референт музею-архіву, чотири вільні члени.

Президія Головної управи складається з голови, одного із заступників голови, місце замешкання якого є найближче осідку президії, двох секретарів та фінансового референта. Президія Головної управи скликає в каденції принаймі три пленарні засідання Головної управи, на яких всі рішення президії мають бути розглянені, затверджені або анульовані.

10. Контрольна комісія:

Контрольна комісія контролює діяльність Головної управи й подає до Делегатського з'їзду Братства висліди контролю та внесок на уділення абсолюторії. Контрольна комісія складається з голови, двох членів і двох заступників. Члени Контрольної комісії управнені до постійного вгляду в усі агенди Братства та в ділянки праці Головної управи.

11. Товариський суд:

Товариський суд Братства в складі голови, двох членів і двох заступників розглядає відклики завішених у своїх членських правах членів Братства. Товариський суд, як окреме тіло, незалежне від Головної управи Братства, діє за правильником опрацьованим для його діяльності та затвердженим Делегатським з'їздом Братства. У справах поміж окремими членами Братства діють кожноразові тричленні арбітральні суди: по представникові від кожної сторони, які в свою чергу вибирають третього члена – голову. Рішення арбітрального суду остаточне.

12. Крайова Управа:

Крайова управа – це зверхній езекутивний орган Братства даного терену – країни. Склад, вибір, діяльність і каденцію Крайової управи устійнюють правильники, прийняті Крайовими з'їздами в поодиноких країнах. Забезпечені якнайширшою автономією діяння, Крайові управи назовні узгіднюють свої виступи з Головною управою. У тому випадку рішення Головної управи є зобов'язуюче. Проти рішення Головної управи Крайова управа подає відклик до Контрольної комісії Братства, а далі до Делегатського з'їзду. До вирішення справи Контрольною комісією Братства чи Делегатським з'їздом обов'язкове рішення Головної управи.

13. Станиця:

Станиця Братства – це місцеве об'єднання колишніх вояків 1-ої Української дивізії УНА. Для її постая конечно потрібно не менше семи членів. Про склад управи Станиці щодо загальних зборів і про ступінь підпорядкованости Крайовій управі та ділового зв'язку з нею вирішують правильники Крайової управи даного терену.

14. Уповноважені Головної управи:

У країнах, де немає достатньої кількості членів для зорганізування Станиці чи з

якихбудь інших причин, діють уповноважені Головної управи, згідно з кожочасними інструкціями Головної управи.

15. Прапор Головної управи:

Розмір прапору: 75 x 50 інчів (190 x 127 см). Права сторона: золотий/жовтий тризуб УНА на ясно-гранатовому тлі. Ліва сторона: на голубому тлі посередині відзнака 1-ої УД УНА, над відзнакою напис: „Братство кол. вояків 1-ої УД УНА“, під відзнакою напис: „Головна управа“.

16. Розв'язання Братства:

Про розв'язання Братства вирішує кваліфікованою більшістю (двома третіми) голосів Делегатський з'їзд. У разі розв'язання Братства про долю його майна вирішує визначена ліквідаційна комісія.

Згідний із затвердженням 7-го Головного Делегатського з'їзду, Глен-Спей, США, 4-5 вересня 1982 р.

Нагрудний знак.

ПРАВИЛЬНИК КАПІТУЛИ ПРОПАМ'ЯТНИХ ВІДЗНАК 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії та битви під Бродами 1943 – 1945

1. Капітула відзнак існує з метою видання відзнак 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії і битви під Бродами бувшим воякам-членам Дивізії та учасникам битви під Бродами 13-23.7.1944.

2. Капітула діє на підставі прийнятого нею правильника.

3. Склад Капітули, затвердженій генералом Павлом Шандруком, бувшим комадувачем УНА, дня 22.ІІ.1949, становить п'ятнадцять осіб, бувших членів 1-ої Української Дивізії, а саме: пп. М. Длябога, А. Тимкевич, Д. Порохняк, П. Силенко, Р. Долинський, Г. Сосідко, М. Карпинець, В. Яворський, Р. Барицький, Я. Гаврих, о. М. Левенець, Б. Підгайний, В. Козак, В. Керод, О. Городиський.

4. Зі складу Капітули її член вибуває:

а) на власне бажання,

б) у випадку смерті,

в) рішенням принайменше трьох четвертих складу.

На місце вибувшого члена Капітула поповнює свій склад новим членом. Для кооперації нового члена вимагана є згода двох третіх складу Капітули.

5. Екзекутивною Капітули є її Президія, яка складається з голови, його заступника і секретаря, вибраних з-поміж складу Капітули. Склад Президії може бути змінений рішенням Капітули на внесок щонайменше трьох членів.

6. Про місце осідку рішає Капітула.

7. У країнах, де перебувають бувші вояки 1-ої Української Дивізії і де не буде члена Капітули, Капітула діє через Мужів Довір'я, яких кожночасно Капітула може відкликати.

8. У рамках Капітули діє окрема Комісія відзнаки битви під Бродами. Ця Комісія складається з вісьмох членів Капітули, учасників битви під Бродами. До виключної компетенції цієї Комісії належать всі справи, зв'язані з битвою під Бродами.

9. Відзнаку 1-ої Української Дивізії можуть одержати всі бувші старшини, підстаршини і стрільці Дивізії, що належали до її складу не менше одного місяця під час 17.7.1943 – 8.5.1954.

10. Відзнаку битви під Бродами можуть одержати лише її учасники.

11. Чужинці, бувші вояки 1-ої Української Дивізії, також можуть одержати за окремим рішенням, відзнаки Капітули 1-ої УД і битви під Бродами.

12. Рішення видання відзнаки оголошується в окремому бюлетені Капітули.

13. Бувший вояк 1-ої Української Дивізії, що допустився антинаціонального злочину або вчинку, негідного вояка, не має права на отримання відзнаки. Рішенням Капітули відбирається відзнаку у випадку поповнення вищезгаданих вчинків, про що оголошується в бюлетені.

14. Відзнаку 1-ої Української Дивізії: чорний хрест на якому відзнака 1-ої Української Дивізії – у формі шитика – золотий левик на синьому тлі. На хресті напис: І УД. Відзнаку видається у двох величинах:

1) 18 x 18 міліметрів, яка повинна бути ношена на цивільному одязі;

2) 36 x 36 міліметрів, яка повинна бути ношена тільки на військовому однострої.

15. Відзнака битви під Бродами: шитик з написом „Броди“ і датами „13.7. – 22.7. 1944“, посередині меч, збоку дубові листки. Ця відзнака лише одної величини 36 x 36 міліметрів.

16. Особи, яким признано відзнаку, покривають її кошти.

17. Відзнака та грамота її надання залишається власністю Капітули.

18. Грошову надвишку з розпродажі відзнак передається на українські харитативні цілі.

19. Всі рішення Капітули, за винятком зазначених у точках 4 і 21, проходять звичайно більшістю голосів. У випадку рівності рішає голос голови, або його заступника.

20. Капітула діє до часу, доки остаються в живих бувші вояки 1-ої Української Дивізії.

21. Зміни цього правильника можуть бути проведені рішенням трьох чвертих складу Капітули.

* * *

Правильник Капітули пропам'ятних відзнак 1-ої Української Дивізії УНА та битви під Бродами затведжую.

дня 18 вересня 1951 р.
П. ШАНДРУК,
Генер. Штабу ген. пор.

ДИВІЗІЙНІ ВІДЗНАКИ НА ОДНОСТРІЙ

„Лев“ на ковнір

Тризуб УНА на шапку

„Лев“ на рукав

ВІДЗНАКА 1-ОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АРМІЇ

(Цю відзнаку прийняло Братство як свою організаційну емблему)

Встановлена 1949 року Капітулою Пропам'ятних Відзнак Дивізії. Правильник устійнений 18.09.1951 року за підписом ген.-полк. Павла Шандрука. 2.000 відзнак випущено 1952 року в Англії для усіх колишніх вояків Дивізії.

Виміри відзнаки зі шрубкою без стрічки – 18 мм x 18 мм.

В 1983 році в США випущено велику відзнаку з вимірами 32 мм x 32 мм і стрічкою 33 мм ширини, з вузькими синіми смужками по боках жовтого тла.

Мініятюра – 15 мм x 15 мм, стрічка 15 мм ширини.

В 1990 році перевидано обидві відзнаки на стрічках по 500 штук кожної. Деталі на відзнаках дещо відмінні від оригінального випуску.

Для ілюстрацій на ст. 361-368 використано каталог Ярослава Семотюка „Українські військові відзнаки“ (за дозволом автора).

ВІДЗНАКА БИТВИ ПІД БРОДАМИ 1-ОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АРМІЇ (13.07 – 22.07.1944)

Встановлена 1949 року Капітулою Пропам'ятних Відзнак Дивізії. Правильник устійнений 18.01.1951 року за підписом ген.-полк. Павла Шандрука.

500 відзнак випущено 1952 року в Англії для всіх учасників битви.

Форма відзнаки – великий щит з вимірами 45 мм x 36 мм на шрубці.

В 1983 році в США випущено відзнаку з вимірами 38 мм x 33 мм і стрічкою 30 мм ширини з блакитно-жовтою смужкою на чорному тлі.

Мініатюра – 23 мм x 20 мм, стрічка 10 мм ширини.

В 1990 році перевидано обидві відзнаки на стрічках по 500 штук кожної. Деталі на відзнаках дещо відмінні від оригінального випуску, а мініатюра зменшена до 15 мм x 13 мм.

ПРОПАМ'ЯТНА МЕДАЛЯ СВ. АРХИСТРАТИГА МИХАЇЛА

1. Рішенням Головної Управи Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА, затвердженням Крайовими Управами Братства у світі видається пропам'ятна Медаль 1-ої УД УНА, імени Святого Архистратига Михаїла, у двадцятиріччя створення Стрілецької Дивізії „Галичина“.

2. Право носити Медалью мають всі члени фронткових, вишкільних та запасних частин Стрілецької Дивізії „Галичина“, пізніше 1-ої УД УНА, як теж всіх спеціальних частин, приділених до Дивізії, а саме: лікарень, пропагандивних, поліційних і т. п., члени Військової Управи, льокальних рекрутаційних Комітетів та всі особи, що зможуть доказати свою співпрацю та своє позитивне відношення до Дивізії.

3. Медалю отримують автоматично Родини всіх вояків, підстаршин та старшин Дивізії, що впали на полі слави, або загинули від поранень.

4. Вигляд Медалі. Надаваний комплект складається із двох Медалей: нормальної величини та мініятюри, обидві зі стрічками. Чолова сторона Медалі має вигляд хреста, складеного із чотирьох щитиків Володимира Великого, вістрями до середини, з накладеним у центрі колом із постаттю Святого Архистратига Михаїла. На лівому й правому щитиках хреста – дві дати: 1914 і 1943 вказують на дати створення модерних українських регулярних військових частин, УСС – 1914 і Дивізії – 1943. Задня сторона Медалі носить напис вгорі, півколом: „Viribus unitis“ і в низу півколом: „Стрілецької Дивізії Галичина“: в центрі герб Дивізії, Галицький Лев з трьома коронами. Медаль виконана в оксидовій бронзі. Проєкт Медалі виконав пор. Любомир Рихтицький.

ПРАВИЛЬНИК

„Золотого хреста за особливі заслуги“ і „Пропам'ятної медалі pro fide et partia“

1. Згідно з постановою VIII-го Делегатського З'їзду Братства колишніх вояків 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії, Головна Управа встановлює у 1988 році відзначення:

„Золотого хреста за особливі заслуги“ і „Пропам'ятної медалі pro fide et partia“.

2. Президія Головної Управи (голова, 1-ий заступник голови, діловий секретар, протоколярний секретар і фінансовий референт) адмініструє і затверджує відзначення для поодиноких осіб або для цієї мети назначає окрему Комісію у складі п'яťох осіб (голова, заступник голови, секретар, касир, член).

3. „Золотим хрестом за особливі заслуги“ відзначається поодиноких осіб (за життя чи після їхньої смерті) за видатну діяльність в українських комбатантських організаціях, або за незвичайні досягнення для добра української справи.

Управи Станиць, Крайові Управи, три члени Головної Управи Братства чи три члени громадської української організації уповноважені подавати до Президії Головної Управи Братства пропозицію на письмі на відзначення певної особи „Золотим хрестом за особливі заслуги“.

Президія Головної Управи чи окрема її Комісія, мають право уневажнити відзначення даної особи, подаючи причину й вимагаючи повернення „Золотого хреста“ і грамоти – повідомляючи про це публічно.

4. „Пропам'ятну медалью pro fide et partia“ на честь Тисячолітнього ювілею удержання християнства в Україні видається для кожного українського вояка.

5. На випадок ліквідації Братства інвентар „Золотого хреста“ і „Пропам'ятної медалі“ передається на власність одного українського музею, який вибере Президія Братства або ліквідаційна комісія.

Торонто, 12 березня 1989 року.

ПРОПАМ'ЯТНА МЕДАЛЯ СВ. АРХИСТРАТИГА МИХАЙЛА В 20-ЛІТТЯ СТРЕЛЕЦЬКОЇ ДИВІЗІЇ „ГАЛИЧИНА“

Встановлена 1963 року Головною Управою Братства Колишніх Вояків 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії у США за підписами ген.-полк. Павла Шандрука і ген.-пор. Михайла Крата – командира Дивізії.

Діаметр медалі – 37 мм, ширина стрічки – 35 мм, на ній кольори: жовтий, блакитний, червоний і чорний.

Напис на зворотній стороні: "Viribus Unitis – Стрільцька Дивізія Галичина.

Діаметр мініатюри – 20 мм, стрічка 13 мм. ширини.

Автор проєкту медалі – Любомир Рихтицький.

ЗОЛОТИЙ ХРЕСТ ЗА ОСОБЛИВИ ЗАСЛУГИ

Встановлений 1988 року Головною Управою Братства Колишніх Вояків 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії в Торонто, Канада.

У 1989 році випущено 500 хрестів.

Виміри хреста 35 мм х 35 мм, ширина стрічки блакитного кольору – 38 мм.

Мініатюра – 20 мм х 20 мм, стрічка 15 мм ширини. Хрести позолочені.

Автор проєкту хреста – інж. Василь Палієнко.

ПРОПАМ'ЯТНА МЕДАЛЯ 1000-ЛІТТЯ УДЕРЖАВЛЕННЯ ХРИСТИЯНСТВА В УКРАЇНІ PRO FIDE ET PATRIA

Встановлена 1988 року Головною Управою Братства Колишніх Вояків 1-ої Дивізії Української Національної Армії в Торонто, Канада.

У 1989 році випущено 1000 медалів.

Діаметр медалі – 35 мм, стрічка – 34 мм ширини, з двома жовтими смужками на блакитному тлі.

На зворотній стороні напис: „1. Дивізія Української Національної Армії“.

Діаметр мініатюри – 20 мм, стрічка 18 мм ширини. Медалі позолочені.

Автор проєкту медалі – інж. Василь Палієнко.

ПРОПАМ'ЯТНА МЕДАЛЯ 50-РІЧЧЯ ДИВІЗІЇ „ГАЛИЧИНА“ 1943 – 1993

Встановлена 1993 року Головною Управою Братства Колишніх Вояків 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії в Торонто, Канада.

Діаметр медалі – 35 мм, стрічка 35 мм ширини з малиновою смужкою по середині, та двома вузькими блакитними смужками по боках жовтого тла.

Випущено 1.000 медалів.

Автор проєкту медалі – Андрій Коморовський.

ХРЕСТ 40-ЛІТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АРМІЇ

Встановлений 18.06.1985 року наказом ч. 143 Президією Української Національної Ради й надаваний Президентом Української Народної Республіки в Екзилі іменем Української Народної Республіки за підписом Керівника Ресорту Військових Справ д-ра Романа Богатюка.

Виміри хреста – 30 мм х 30 мм.

Стрічка – 35 мм ширини, з білою смужкою посередині на зеленому тлі.

Мініатюра – 15 мм х 15 мм, стрічка – 15 мм ширини.

Командувач Української Національної Армії (18.03.1945 – 8.05.1945) – ген.-полк. Павло Шандрук (*28.02.1889 – +15.02.1979).

ПРОПАМ'ЯТНІ ДИВІЗІЙНІ МАРКИ

Українські недержавні марки мають свою довгу історію. В 1990 році Комітет Національно-Демократичної Партії у Львові видав свою марку, призначену на збірку грошей на Народний фонд. Дальші випуски слідуєть в Калуші (1902) на будову Народного дому, у Коломиї (1904) на користь т.зв. „Хлопського фонду“.

Босва Управа Українських Січових Стрільців випустила серію марок у Відні в 1915 році.

У 1943 році Військова Управа Дивізії „Галичина“ випустила у Львові марки, за проєктом Святослава Гординського, які продавала на поміч родинам дивізійників по 5 злотих.

Випуски марок продовжуються у різних переселенських таборах: у 1947 році – Регенсбург як „Таборова пошта“, у Мітенвальді видає Головна Платова Старшина, а у Мюнхені – Українська Національна Рада. У 1948 році марки були видані Відділом Юного СУМ-у в Регенсбургу і Штутгарті.

Цю традицію продовжують дивізійники в полоні в Італії. Їхні випуски були такої високої якості, що італійські філіателисти були ними зацікавлені, а Massari Severino видав каталог *Ukrainjskyj Filatelist*. Franciboli – marche ucraïni nel campo militare aleato di prigionia Rimini 1946-1947. Finito di stampare il 14 Agosto 1973 nello Stab. Tipo-Lito Garattoni, Rimini. P. 31.

Одна з серій марок в Італії.

У 1954 році Головна Управа Братства у 10-у річницю битви під Бродами випустила у Мюнхені серію 4 марок БРОДИ 1944-1954. Проєкт Мирона Левицького, воєнного звітодавця Дивізії та широковідомого художника-малюра. Наклад 10 тисяч у користь Видавничого Фонду Братства.

1957 року у Мюнхені виходить серія 1917-1957 40 РОКІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ. Проект Любомира Рихтицького. Наклад 5 тисяч.

У 1958 р. виходить серія марок з тим самим сюжетом у 40-РІЧЧЯ ЛИСТОПАДОВОГО ЗРИВУ, а в 1959 році – у 40-РІЧЧЯ СОБОРНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ з написом 1919-22.I-1959, наклад 1.800.

Згодом видавнича діяльність продовжується в Чикаго, де побратими Орест Городиський, Богдан Кашуба й Любомир Рихтицький випускають серії марок і бльоків різної комбінації з нагоди річниць створення Дивізії, боїв під Бродами, з'їздів Братства чи інших нагод. Вони були виконані за прохтом Любомира Рихтицького.

У 1959 р. виходить серія МАЗЕПИНСЬКИЙ РІК – 250-річчя битви під Полтавою, проєкт Любомира Рихтицького, наклад 5.994 зубкованих і 900 тятих. Також видано з цим самим сюжетом два бльоки (білий і креманий папір) по 800 штук.

У 100-річчя смерти поета ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ РІК.

1861 ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ РІК 1961
1051 ДЕСЯТЬРІЧЧЯ БРАТСТВА І УД УНА 1961

7-ИЙ КРАЄВИЙ З'ІЗД БРАТСТВА К.ВОЯКІВ І УД УНА
ВЕРХОВИНА-БІЛІН ГРЕЧІ Н. П. 1961 2 - 3 - 4 ВЕРЕСНЯ 1961

У 20-РІЧЧЯ СТВОРЕННЯ ДИВІЗІЇ вийшов блок двох марок, репродукції тих марок, котрих у 1943 році у Львові була видала Військова Управа за проєктом Святослава Гординського. Ті перші дивізієві марки видавано в інших комбінаціях з нагоди з'їздів Братства тощо.

БІБЛІОГРАФІЯ «ДИВІЗІЯНИ»

ЗМІСТ:	СТ.
1. Видання Братства	376
2. Іншомовні видання коштом Братства.....	378
3. Ювілейні альманахи, збірники, одноднівки.....	379
4. Періодичні видання.....	380
5. Видання для вояків Дивізії.....	380
6. Полон: а) американський.....	381
б) британський–Італія.....	381
в) британський–Велика Британія.....	381
7. Спеціальні видання присвячені УД.....	381
8. Спогади дивізійників: а) друковані.....	382
б) недруковані.....	383
9. Твори дивізійників з дивізійною тематикою.....	383
10. Інші твори з дивізійною тематикою.....	384
11. Ілюстровані історії Станиць Братства Канади.....	384
12. Розвідки про Дивізію в інших творах.....	385
13. Інші твори дивізійників.....	386
14. Авдіозаписи і телевідео.....	394

1. ВИДАННЯ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА

Білостоцький Тиміш. *Спогади: моя праця з українським юнацтвом*. Ст. 183. Україна, 2000.

Боляновський Андрій. *Дивізія «Галичина»–історія*. Ст. 527, ілюст. Схеми. Таблиці. Львів, 2000.

Українські військові формування в збройних силах Німеччини. Львів, 2002. Обі праці видано за ухвалою вченої ради історичного факультету Львівського Національного університету ім. Івана Франка.

Бора Богдан. *Буремні дні*. Поезії. (Видано спільно з Об'єднанням був. Вояків Українців у Великій Британії). Ст. 256. Торонто–Лондон, 1982.

Верига Василь. *Під сонцем Італії*. Дивізійники в британському таборі в Італії. Ст. 254, ілюст. Торонто, 1984.

Слідами батьків. Нарис історії 30-го полку Дивізії «Галичина»–1-ої Дивізії Української Національної Армії. Ілюст.

Гайке Вольф–Дітріх. *Українська дивізія «Галичина»*. Історія формування і бойових дій. За головною редакцією і з передмовою проф. Володимира Кубійовича. Переклад Романа Колісника. Ст. 288, ілюст., схеми. Записки Наукового Товариства ім. Шевченка, том. 188, Торонто–Париж–Мюнхен, 1970.

Герчанівський Дмитро. *Вигнати окупанта*. Другий зимовий похід. Ілюст. Крайова Управа Братства Німеччини, Мюнхен, 1963. Друге видання, Детройт, США, 1969. Ст. 154. Коштом автора.

Грицак Павло. *Везі і кулемети*. Спогади. Ст. 150, ілюст. Мюнхен, 1959. (Перевидано Пластовим куренем «Бурлака» у Львові, 1998).

Гунчак Тарас. *У мундирах ворога*. Історія Української дивізії «Галичина». Схеми. Ст. 206. «Час України», Київ, 1993.

Загачевський Євген (має бути Евстахій): *Львівська братія*. Повість пережитого. Ст. 200. Торонто, 1962.

Загачевський Евстахій: *Спогади фронтовика*. Ст. 240. Мюнхен, 1952.

Бельрія–Ріміні–Англія. Репортажі, спогади. Ст. 320, ілюст. Чікаго, 1968.

Зелений Зенон. *Українське юнацтво у вирі другої світової війни*, Ст. 280, ілюст. Торонто, 1965.

Колісник Роман:

Військова Управа та Українська дивізія «Галичина». Діяльність Військової Управи та німецька політика відносно українських національних збройних сил в роках 1943-1945. Ст. 168, ілюст. НТШ–Канада, том. ч. 30, Торонто, 1990.

Протоколи Військової Управи. Додаток до книжки *Військова Управа та Українська дивізія «Галичина»*. Передруковані оригінальні протоколи, з поясненнями. Ст. 196. (Ксерокс друк).

Докола світу. Репортажі. Ст. 95. Торонто–Нью-Йорк, 1992.

Найкращі хлопці з Дивізії. Гуморески, фейлетони, оповідання. Ст. 176, ілюст. (Видано коштом автора під фірмою Б-ва).

Еріка. Новеля. Ст. 16. «Вісті комбатанта», 1999.

Крохмалюк Роман. *Заграва на сході*. Спогади й документи з праці у Військовій Управі в роках 1943-1945. Ст. 352, ілюст. Торонто–Нью-Йорк, 1978.

Крохмалюк-Тис Юрій:

Щоденник національного героя Селепка Лавочки. Гумор, малюнки Олександра Климка. 2-ге видання. Ст. 208. Торонто–Нью-Йорк, 1982. (1-ше видання В-во «Мітла», Буенос Айрес, 1954).

3-тє видання «Червоної калини», Львів, 1992. *Бої Хмельницького*. Ст. 200, ілюст. Мюнхен, 1954.

Вибрані казки. Вступ про УД Лесі Храпливої-Щур. Ст. 72, ілюст. Для шкіл. Наклад 35.000. «Каменярі», Львів, 1993.

Курдидик Ярослав. *Серце і зброя*. Поезії. Ст. 90. Торонто, 1976.

Лазурко Роман. *На шляхах Європи*, спогади. Ст. 362, ілюст. («Листки Червоної Калини»), Чікаго, 1971.

Лисак-Тивонюк Леся:

Три букети зілля. Оповідання. Ст. 304. Торонто, 1983.

Прийде весна. Оповідання. Ст. 234. Торонто, 1983.

(Обі книги видано коштом спадку авторки).

Лисяк Олег:

За стрілецький звичай. Роман. Ст. 344. Мюнхен, 1953. (Перевиданий В-вом «Червона калина», Львів, 1993).

Відламки «шибки у вікні». Збір статей, оповідань, нарисів і репортажів. Ст. 228, ілюст. Торонто, 1996. (Друге видання–Івано-Франківськ, 1999).

Логущ Михайло О. *Броди*. Переклад з англійської мови Романа Колісника. Ст. 144. Галицьке Братство, Івано-Франківськ, 1998.

Малецький Мирослав:

Без ілюзій. Коментарі. Ст. 238. Торонто, 1981.

Пріоритети. Коментарі. Ст. 256. «Рада». Клів, 1996.

Молодецький, Володимир:

Полум'яні дні. Автобіографічна повість. Ст. 192. Торонто, 1983.

У руках «визволителів». Автобіографічна повість. Ст. 120. Торонто, 1998.

Мулик Михайло. *Пам'ять серця*. Історична п'єса на 5 дій. Ст. 34, ілюст. Івано-Франківськ, 2000.

Малкош Володимир, Веренчук Аркадій, Гулкевич-«Рубач» Володимир. *Три спомини з боїв під Бродами*. Ст. 32, ілюст. «Вісті комбатанта».

В 1949 році появляється серія з чотирьох марок з гаслом „Україна в боротьбі“. Це початок т. зв. „Підпільної Пошти України“. Перші серії проєктував Мирон Білінський. Очоловав це видавництво Любомир Рихтицький, бувший хорунжий артилерії 1-ої УД УНА, і більшість проєктів – це його праця. Взявши під увагу еміграційні негаразди, його досяги колосальні. За 34 роки марки „Підпільної Пошти України“ появились у 118 серіях з накладом 530 тисяч, і якщо серії були величиною від 4 марок до 12, то ПП появилась на філіателістичному ринку у скількості около чотири і пів мільйона марок. Як до цього додати 130 бльоків, накладом 82 тисячі, мусимо признати, що ПП не тільки скількісно, але й якістю та підбором вартісних і патріотичних сюжетів, в тому з дивізійною тематикою, знайшла гідне місце у філіателії українських недержавних марок.

За Самостійну Соборну Українську Державу!
ПІДПІЛЬНА ПОШТА УКРАЇНИ

У 1974 році пам'ятна серія у 30-ліття Битви під Бродами. Серія 10 марок у пам'ять 60 років УСС-ів та 30-річчя 1-ої УД. Рисунок зображує січового стрільця і вояків 1-ої УДУА.

У 1975 році, у 30-ЛІТТЯ СТВОРЕННЯ ДИВІЗІЇ, вийшли бльоки з написами:

Львів – Україна,	На шляху до Києва,
Гайделягер – Німеччина,	Бенешово – Чехія,
Гільверсун – Голляндія,	Массів Сентраль – Франція,
Нойгаммер – Німеччина,	Броди-Олесько – Україна,
Сасів-Почапи – Україна,	Карпати – Україна,
Нойгаммер-Гроссборн – Німеччина,	Братислава – Словаччина,
Жілїна-Св. Мартін – Словаччина,	Загреб – Хорватія,
Любляна – Словенія,	Гляйхенберг – Австрія,
Фельдбах – Австрія,	Авербах – Німеччина,
	Белярія-Ріміні – Італія.

Головна Управа Братства і Крайовава Управа США – при співпраці Л. Рихтицького, М. Левицького, Б. Кашуби – збагатила українську недержавну філіятелю 13 серіями накладом 76 тисяч, а це 220 тисяч поодиноких марок, і 28 бльоками накладом 12 тисяч.

Від часу проголошення незалежності України, недержавні марки стали популярними серед філіятелістів у світі. Ці марки до деякої міри заповнюють прогалину між 1917 і 1991 роком.

Джерела: Каталог Юліяна Максимчука, виданий і фінансований М. Бігусом у Новому Ульмі, Німеччина.

Каталог Афатана Хом'яка, виданий приятелями по його смерті у Бельгії.

Збірки Мирона Головатого і Павла Гижки.

У 1966 році слід згадати серію марок для відзначення 50-РІЧЧЯ СМЕРТИ ІВАНА ФРАНКА. Наклад (потрійний) по 1.000. Чікаго, 1966.

ЗА ВОЯЦЬКУ ЄДНІСТЬ І СЛАВУ І ЧЕСТЬ!

1944-1974

1944-1974

1944-1974

- Пушкар Олег. *Лагерний триптих*. Спомини. Ст. 272, ілюст. Український архів, Варшава, 1994.
- Срібняк Ігор. *Культурно-освітня робота в Армії УНР у 1921-3 рр.* Ст. 16. «ВК» 1997.
- Стецьків Остап. *50-річчя спорту 1-ої УД УНА*. Ст. 16, ілюст. Спортове Товариство «Україна», Торонто, Канада, 1995.
- Трембіцький Володимир. *Чехо-Словаччина і Україна в минулому та у сучасності*. Ст. 20. «Вісті комбатанта», 1997.
- Яшан Василь. *Стрілецька Дивізія «Галичина», Станиславівська округа в роках 1943-44*. Ст. 14. «Вісті комбатанта», 1969.
- Бій під Бродами*. Доповнене видання *Броди*. Ст. 352, ілюст. Нью-Йорк, 1974.
- Броди*. Збірник статей і нарисів за редакцією Олега Лисяка. Схеми, мапа. Ст. 164, ілюст. Мюнхен, 1951. (Перевидано в Івано-Франківську, 1996).
- Дрогобицька станиця 1-ої Української Дивізії УНА*. Галицьке братство. Ст. 255, ілюст. Дрогобич, Видавнича фірма «Відродження», 2001.
- Пісні, які Дивізія співал*. 27 пісень. Музична редакція і фортепіановий супровід: Мирослав Скорик. Підготування збірки: Орест «Гоґо» Слупчинський. (Додано три пісні композиції Степана Гумініловича). 2002.
- Порив*. Правда про 1-пу Українську Дивізію «Галичина» (УНА). Статті, нариси, спогади. Ст. 167, ілюст. Накладом Крайової Управи Галицького Братства. Во «Основа», Львів, 1994.
- Ріміні 1945-1947*. Том I. Збірник статей. Упорядник Всеволод Б. Будний. Ст. 328, ілюст. Нью-Йорк, 1979.
- Ріміні 1945-1947*. Том II. Збірник статей. Упорядник проф. Валеріян Ревуцький. (У підготові до друку).
- Українська дивізія «Галичина»*. Матеріяли до історії. Ст. 124. Торонто, 1990.
- Українська дивізія «Галичина»*. Історико-публіцистичний збірник. Редактори: Михайло Слабошпицький і Валентин Стеценко. Ст. 176, ілюст. БОВ. «Негоціат-Плюс», Братство кол. вояків 1-ої УД УНА, редакція газети «Вісті з України», Київ-Торонто, 1994.
- Чортківська офензива*. Ст. 40, 2 схеми. Мюнхен, 1953.
- 1 Українська Дивізія УНА: історія створення та національно-політичне значення*. Матеріяли наукової конференція, ілюст. ст. 150. Редколегія: Я. Дашкевич В. Бойко, А. Коморовський. Львівське відділення інституту української археографії та джерелознавства НАН України, Львівський історичний музей. 2002.

2. ІНШОМОВНІ ВИДАННЯ КОШТОМ Б-ВА

- Botiuk, Y. R., Q. C. *Submission and Recommendations of the Veterans of the First Division of the Ukrainian National Army to the [Canadian] Commission of Inquiry on War Criminals*. May 6, 1986. P. 90. (Ксероксовий друк).
- Heike, Wolf-Dietrich. *Sie wollten die Freiheit*. Die Geschichte der Ukrainischen Division 1943-1945. S. 256, il. PODZUN-Verlag, 6364 Dorheim/H. Deutschland.
- Heike, Wolf-Dietrich. *The Ukrainian Division "Galicia", 1943-45*. Translated from Ukrainian by Andriy Wynnuckyj, Introduction by John A. Armstrong. 162 p. Toronto, 1988.
- Hunchak, Taras. *On the Horns of A Dilemma*. The Story of the Ukrainian Division *Halychyna*. 241 p., maps. University Press of America 2000, Inc. Lanham-New York-Oxford.
- Logusz, Michael O. *Battle of Brody*. 122 p., maps. "Veterans' News", Toronto, 1994.

3. ЮВІЛЕЙНІ АЛЬМАНАХИ, ЗБІРНИКИ, ОДНОДНІВКИ
- 25-річчя постанови 1-ої УД УНА. Ст. 96, ілюст. Торонто, Канада, 1968.
- 25-ліття Станиці Братства. Ст. 56. Ньюарк, США, 1978.
- 25-ліття Станиці Братства. Ст. 96, ілюст. Торонто, Канада, 1976.
- 25-ліття Станиці Братства. Ст. 63, ілюст. Ст. Кетренс, Канада, 1977.
- 25-ліття Станиці Братства. Ст. 78, ілюст. Монтреал, Канада, 1977.
- 25-ліття Станиці Братства. Ст. 78, Філядельфія, США, 1977.
- 30-ліття Станиці Рочестер. Ст. 42, ілюст. 1987.
- 35-літній ювілей створення стрілецької дивізії «Галичина», Лейкгед (Тандер Бей), Канада, 1978.
- 35-ліття Станиці Братства. Ст. 16, Монтреал, Канада, 1988.
- 35-ліття боїв під Бродами. Ст. 25. Станиця Аделаїда, Австралія, 1979.
- 50-ліття Дивізії. Квітень 1993, ст. 70. Сідней, Австралія.
- 40-ліття Станиці Детройт—ювілейне видання. Ст. 28 ілюст, 1992.
- 50-ліття створення УД. Ст. 44, Станиця Вінніпег, Канада, 1993.
- 50-ліття створення Братства кол. вояків 1-ої УД УНА—Канада. Іл. Ст. 62, 2000 р.
- 50-ліття створення УД. Ст. 20, ілюст. Станиця Торонто, Канада, 1993.
- 50-ліття створення Української Національної Армії. Ст. 24, ілюст. Станиця Вінніпег, Канада, 1995.
- А ми тую червону калину підіймено. Ст. 82, ілюст. Пропам'ятне видання у 20-ту річницю створення Стрілецької Дивізії «Галичина»—1-ої Української дивізії Української Національної Армії, 1943-1963. Чікаго.
- У 50-ть ліття створення стрілецької Дивізії «Галичина». Ст. 40, ілюст. Рочестер, 1993.
- Ювілейна одноднівка 25-річчя Станиці у Ньюарку, 1978.
- Ювілейна одноднівка у 25-річчя Станиці Філядельфія, США. Ст. 40, 1977.
- 1943-1958. Ст. 32, ілюст. Рочестер, 1958.
- Ювілейні святкування 25-річчя постанови Української дивізії «Галичина», Детройт, 19 жовтня 1968.
- Ювілейний альманах Братства кол. вояків 1-ої УД УНА. Ст. 400, ілюст. З передмовою д-ра Р. Дразньовського, за редакцією Р. Колісника й Л. Бабія. Торонто 2002.
- Ювілейний збірник 50-ліття Дивізії. Крайова Управа США. Ст. 160, ілюст. 1993.
- Ювілейний збірник. Матеріали про діяльність Станиці Вінніпег 1951-1996. Головний редактор: Юрій Гнатюк. Ст. 457, ілюст. Вінніпег, 1996.
- 1 УД УНА «Галичина». Пропам'ятне видання з нагоди 50-ліття створення Дивізії «Галичина». Ст. 48. Станиця Монтреаль, 1993.
- Броди. Ст. 20. Торонто, липень 1954.
- Броди.—1944-1959. Ст. 12, ілюст. Філядельфія, липень 1959.
- Броди. 50-ліття боїв. Ст. 30. Чікаго, 1994.
- Відкидаємо наклепи українофобів на 1-шу Українську дивізію Української Національної Армії. Збірник матеріалів на опрокинення неоправданих нападів у засобах масової інформації. Ксероксовий друк, ст. 112. ГУ Б-ва, Торонто, 2001.
- В обороні доброго імені українців. Інформативний бюлетень. Ст. 6. Крайова Управа Канади, жовтень 1985.
- Вперед. Одноднівка, 22 липня 1984, ст. 28. В пам'ять 40-ліття бою під Бродами. Сідней, Австралія.
- Історія Дивізії (50 років тому). Карикатури Олександра Климка і Ореста Слупчинського. Ксероксовий друк, ст. 18. Станиця Ньюарк, США.

- Самостійна Україна, ч. 7 (161), Липень 1962, ст. 34, ілюст; ч. 4 (170), квітень, 1963, ст. 28, ілюст. Чікаго-Нью-Йорк.
- Список поляглих вояків 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії та українців інших військових формацій в II-ій світовій війні в боях проти СРСР. Ст. 126. Об'єднання б. Вояків Українців у Великій Британії, Лондон, 1953.
- Список поляглих вояків 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії та українців інших військових формацій в II-ій світовій війні Ст. 152. Упорядник: Е. Шипайло. Братство охорони воєнних могил «Броди-Лев», Нью-Йорк, 1992.

8 СПОГАДИ ДИВІЗІЙНИКІВ а) ДРУКОВАНІ:

- Висоцький Роман. *Спогади дивізійника*. Ст. 173, ілюст. Видавництво оо. Василіян, Жовква, 1996.
- Білінський Андрій. *В концтаборах СРСР, 1944-1955*. Спогади і спостереження. Ст. 379. В-во «Орлик», Мюнхен-Чікаго, 1961.
- Горбач Олекса. *Шлях зі сходу на захід*. Ст. 374, ілюст. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, Львів 1998.
- Гоцький Володимир. *На другому етапі*. Спогади, том I, ст. 227. *З Перемишля до Ріміні*. Спогади, том II, ст. 228, ілюст. Накладом автора і Об'єднання був. Вояків Українців у Великій Британії, Лондон, 1992.
- Каркоць-Вовк Михайло. *Від Вороніжа до Українського Легіону самооборони*. Ст. 170, ілюст. В-во «Стир», Міннеаполіс, США, 1995.
- Клепарчук Степан, отець. *Дорогами і стежками Брідщини*. «Київ», Торонто, 1971.
- Мединський Степан. *Дивізійними стежками*. 1991. Накладом автора.
- Молодецький Володимир. *В бою під Бродами*. Ст. 36. «Добра книжка», Торонто, 1950.
- Мотика Володимир. *Моя служба в Українській дивізії*. Ст. 131, ілюст. 15 ст. документів. На правах рукопису, Норт-Порт, Флорида, 1999.
- Музичка Іван, отець. *З Ріміні до Риму*. Відбитка з «Визвольного шляху». Ст. 47. Лондон, Англія, 1986.
- Нагаєвський Ізидор, отець, д-р. *Спогади польового духовника*. Ст. 80. «Америка», Філадельфія, США, 1984.
- Новосад Петро. *З Україною в серці*. Ст. 222. ілюст. «Каменярь», Львів, 1995.
- Овад Ярослав. *Бо війна війною...* Ст. 160, ілюст. Львів 1999.
- Островський, Олег. *Водила молодість*. Ст. 113, ілюст. + 28 ст. мистецьких праць автора, РВО «Основа», Львів, 1996.
- Паньків Ярослав. *Рімінський ансамбль «Бурлака» в моїй пам'яті*. (Белярія-Ріміні, Італія 1945-1947, Англія 1947-1949). Ст. 128, ілюст, Львів. Видання друге: В-во ім. Олени Теліги, Київ, 1999.
- Michael Paziuk. *Victims of Circumstance*. A Ukrainian in the Army of the Third Reich. P. 138. Bridge Books, Wrexham, Clwyd, England, 1993.
- Побігуший-Рен Євген. *Мозаїка моїх споминів*. Ст. 240, ілюст. Том I—1982, том II—1985, Об'єднання був. Вояків Українців у Великій Британії, Лондон.
- Татарський Володимир. *Під чотирма прапорами*. Ст. 227. Накладом автора, Мюнхен, 1983.
- Турканик Льонгин. *Пройденими шляхами*. Ст. 62, ілюст. Видавнича фірма «Відродження», Дрогобич, 1996.
- Чолкан Роман. *Жмут спогадів з-перед, підчас і після 2-ої світової війни*. Ст. 99 + 43 ст. світлин. Торонто 2000, накладом автора.

6) НЕДРУКОВАНІ:

Гавриляк Роман. *Спомини*. (В автора).

Колісник Роман. *Спомини*. (В автора).

Микула Володимир. *Спомини*. (В автора).

Муха Леонід (Україна). *Спомини*. (Архів Б-ва).

Schmitt, Helmut, Dr. *Pioniereinheiten der 14. Waffen-Grenadier-Division (Ukrainische Nr. 1)*. Offenbach, 1987. Received from Wolfgang Vopersal/Hamminkeln 1992. (Side U5-U6 mangler (fehlt). S. 29. Typewritten.

Феркуняк Дмитро. *Спомини з життя в Дивізії «Галичина»*. (Архів Б-ва)

Ferkuniak, Dmytro. *My Life in the Division Galicia of UNA, A Memoir*. Translated from Ukrainian by J. Hnatkiw. (Computer printout, p. 50.—Brotherhood's Archives).

9. ТВОРИ ДИВІЗІЙНИКІВ З ДИВІЗІЙНОЮ ТЕМАТИКОЮ

Бендер Віталій. *Марш молодости*. Повість в двох томах. «Дніпрова хвиля», Мюнхен, 1955.

Білик Олександр, Волинський Микола, Яримович Володимир. *Нарис історії Української Студентської Громади та українських поселень в Іспанії 1946-1996*. МВС «Українські технології», Львів, ст. 196, ілюст. Накладом групи кол. українських студентів в Іспанії, Філадельфія—Мадрид, 1997.

Буртик Іван. *Тернистий шлях Другої Дивізії УНА. Створення УНК і Другої Дивізії УНА*. Ст. 161, ілюст. Братство кол. вояків і приятелів Другої Дивізії УНА, Нью-Йорк—Кліфтон, 1994.

Верига Василь:

Дорогами Другої світової війни. Легенди про участь українців у Варшавському повстанні 1944 р. та про Українську Дивізію «Галичина». Ст. 260. «Новий шлях», Торонто, 1980. (Видання Канадського Наукового Товариства ім. Шевченка, ч. 21. Друге справлене видання, 1981. Третє доповнене видання, ст. 345, Україна, 1999. (Видання Братства кол. вояків 1-ої УД УНА).

Гнатюк Юрій. *Пісні, що їх співали стрільці 1-ої УД УНА*. 53 пісні з нотами. Ксероксове видання, Вінніпег, 2001.

Загачевський Евстахій. *Її регім не лякав*. Оповідання. Ст. 190, ілюст. В-во Юліана Середяка, Буенос-Айрес, 1975.

Колісник Роман. *Останній постріл*. Доля одного вояка. Повість. Ст. 255. Об'єднання Українських Письменників «Слово», Торонто, 1989. Друге видання з передмовою письменника Романа Федоріва, ст. 271, «Червона Калина», Львів, 1992.

Любомирський Степан (Рихтицький Любомир). *Безстрашні—Вітер і дим*. Два нариси. Ст. 588. «Гомін України», Торонто, Канада та Українська видавнича спілка, Лондон, Англія, 1990.

Малицький Олександр. *Дивізія*. Обіжник зв'язку збирачів зацікавлених у їх філателістичних та інших збирацьких виданнях. Ксероксовий випуск, ч. 1, лютий 1992—ч. 5, листопад 1998.

Tys-Krokhmaliuk J. *Guerra y Libertad*. Historia de la Division "Halychyna" (DU1) del Ejercito Nacional Ukrainiano 1943-45. Buenos Aires, Argentina, 1961.

Перфецький Леонід. *Монографія*. За редакцією Святослава Гординського (альбомний формат). Ст. 83. Українська Вільна Академія Наук у США, Нью-Йорк—Торонто, 1990.

10. ІНШІ ТВОРИ З ДИВІЗІЙНОЮ ТЕМАТИКОЮ

Arlt, Dr. Fritz Rudolf (німецькою мовою—недруковані):

Конференція генерала Шандрука з генералом Власовим

Організація і доля 2-ої української дивізії

Генерал Шандрук в останньому місяці війни

Організація Українського Національного Комітету

Війська СС і добровольці Сходу [Європі]

Суспільна служба для східних формацій або для родичів східних вояків

Багрянний Іван. *Огненне коло*. Повість про трагедію під Бродами. Ст. 204. «Українські вісті», Ульм, Німеччина, 1953. (Перевидано: «Київ», Київ, 1991).

Carlos Caballero Jurado. *Breaking the Chains*. 14 Waffen-Grenadier-Division der SS and Other Ukrainian Volunteer Formations, Eastern Front, 1941-45. Translated from the Castillian (Spanish) edition by Roberta Haigh. P. 250, il. Shelf Books Ltd, Halifax, England, 1998.

Carlos Caballero Jurado. *Rompiendo las Cadenas*. Garcia Hispan, Editor, S.L. Apartado de Correos, 523. E-18080, Granada, Espana, 1985.

Josten, Elmer. *Die Geschichten der ukrainischen Division: 1943-1945: SS-Freiwillege der "Galizien"*. S. 53, ill. Die Arbeitgemeinschaft Generalgouvernement, Essen, 2001.

Landwehr, Richard. *Fighting For Freedom*. The Ukrainian Volunteer Division of Waffen SS. P. 217, il. Bibliotheque Legion Books, Silver Spring, MD, USA, 1984.

Logusz, Michael O. *Galicia Division*. P. 558, il. Shiffer Publishing Ltd., Altgen, PA, USA, 1997.

Melnyk, Michael. *To Battle*. The Formation and History of the 14. Waffen-SS Grenadier Division. 352 pp. Ills. 300 photos, documents, maps. Helion and Co. Solingull, Great Britain, 2002.

Стефанишин Богдан. *Шолом і квітка*. Поезії. Basilian Press, Toronto, 1984. Ст. 123.

Ярославська Дарія. *Папороть не цвіте*. Повість, 1976. Ст. 243.

ОБ'ЄДНАННЯ БУВШИХ ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ у ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ:

1 Українська Дивізія УНА, 1943-1968. Збірник матеріалів. Ст. 18. Лондон.

40-річчя Першої Української Дивізії УНА, 1943-1983. Збірник матеріалів.

Ст. 18. Лондон.

Броди, 1944-1969. Лондон, ст. 28.

Броди, 1944-1984. Збірник матеріалів. Ст. 30. Лондон.

Вояки—воюкам. Пропам'ятні видання. (1981, 1986, 1993, 1994).

У 30-річчя постановня 1 УД. Збірник матеріалів. Ст. 27. Лондон, 1973.

Список полеглих воїнів 1-ої УД УНА. Ст. 27. Лондон, 1958.

Сурмач, періодичний журнал, чч. 1—122/125 (1995 рік).

Zlepko, Dmytro. *Unter fremder Flagge: Galizienukrainer in der Waffen-SS*. Vom Staatsakt in Lviv (28. 04. 1943) über die Schlacht von Brody zum Neuaufbau in Neuhammer und Auflösung in Österreich. Mit dokumentarischem Aufhang. (Невидана праця).

11. ІЛЮСТРОВАНІ ІСТОРІЇ СТАНИЦЬ БРАТСТВА КАНАДИ

Обмежений наклад, ксероксовий друк. Зібрав і видав Корнило Когутяк.

Едмонтон, (за редакцією Михайла Кучера), ст. 176, 1996.

Калгарі, ст. 86, 1996.

Вінніпер, ст. 68, 1997.

Ст. Кетеренс, ст. 76, 1997.

Монтреаль, ст. 250, 1998.

Торонто, ст. 516, 2001.

12. РОЗВІДКИ ПРО ДИВІЗИЮ В ІНШИХ ПУБЛІКАЦІЯХ

- Bender, Roger James and Taylor, Hugh Page. *Uniforms, Organization, and History of the Waffen-SS*. P. 202, il. R. J. Publishing, Mountain View, CA, 1982. Chapter 1: "History of the Galicia Division".
- Bihl, Wolfdieter: "Ukrainer als Teil der Streitkräfte des deutschen Reiches im zweiten Weltkrieg", *Österreichische Osthefte*, Jahrgang 29, Wien 1987, S. 28-55.
- Bihl, Wolfdieter: "Ukrainian Armed Forces of the Reich", (pp. 138-162). *German Ukrainian Relations in Historical Perspective*. Edited by Hans-Joachim Torke and John-Paul Himka. P. 239. Canadian Institute of Ukrainian Studies, Edmonton-Toronto, 1994.
- Deschenês, Jules, Honourable, Commissioner. *Commission of Inquiry on War Criminals*, Report Part I: Public, Ottawa, Canada, 30 December 1986. "The Galicia Division", pp. 249-261.
- Dmytryshyn, Basil: "The Nazis and the SS Volunteer Division 'Galicia'". *Slavic and East European Review*, Vol. XV, No. 1, February 1956, pp. 1-10.
- Зеленко Константин: «Ще про дивізію Галичина», *Самостійна Україна*, Мюнхен, ч. 183-184 листопад-грудень 1972.
- Klietmann, Kurt Georg. "14. Waffen-Grenadier-Division der SS (galizische Nr. 1)". *Die Waffen SS, eine Dokumentation*. (S. 193-197). Osnabrück, *Der Freiwillig*, 1965. S. 519, illust.
- Крохмалюк-Тис Юрій: «Генеза постання української дивізії Галичина», *Дзвони*, Літературно-науковий журнал, Рим-Детройт, ч. 1 (104), 1978. Ст. 39-65.
- Кубійович Володимир. *Мені 70*. Ст. 135, ілюст. Наукове Товариство ім. Шевченка, Париж-Мюнхен, 1970. Розділ: «Українська дивізія», ст. 58-66.
- "The Lion and the Trident", A History of the 14th Ukrainian SS Division. *Siegrunen*, The Waffen-SS in Historical Perspective, SR Bulletin, Published by Richard Landwehr, Glendale, OR, USA. (In 5 parts) Vol. IV, Number 1 (19)-5 (23) 1980.
- Littlejohn, David. *Foreign Legions of the Third Reich*. Vol. IV. P. 380, il. "Poland", pp. 17-39, "Ukraine", pp. 39-49.
- Mellenthin von, F. W. *Panzer Battles*. University of Oklahoma press, 1955. Chapter 18: "The Defense of Poland" (Koniev's offensive, July 1944) pp. 277-287
- Michaelis, Rolf. *Ukrainer in der Waffen-SS—Die 14. Waffen-Grenadier-Division der SS (ukrainische Nr. 1)*, S. 127, il. Michaelis-Verlag, Berlin, 2000.
- Муковський І. Т., Лисенко О. Є. *Звитяга і жертвовність*. Українці на фронтах другої світової війни, за редакцією В. Д. Конашевича. Розділ IX: «Українці в збройних формуваннях воюючих сторін (ст. 435-460). Пошуково-видавничче агенство «Книга пам'яті України», Київ, 1997. Ст. 567.
- Небелюк Мирослав. *Під чужими прапорами*. Ст. 207, ілюст. Paris-Lyon: PIUF, 1951. Розділ: «Український партизанський відділ пор. Осипа Круковського», ст. 195-201.
- Neulen, Hans Werner. *An deutscher Seite: internationale Freiwillige von Wehrmacht und und Waffen-SS*. S. 518, il. Universitas, München, 1985. III. "Die Freiwilligen", S. 306-314; IV. "Kriminelle oder Idealisten?" S. 377-388.
- Ortynskij, Lubomyr: "Prawda o Ukrainskiej Dywizji." *Kultura*. Listopad 1952, S. 109-116. Paryz, Instytut Literacki.
- Panchuk, Bohdan. *Heroes of Their Day: The Reminiscences*. P. 168, il. Multicultural History Society Ontario Heritage Foundation, 1983. "Getting in Touch with Our

- Ukrainian Division 'Galicia", pp. 74-77; "Appendix" Documents re Ukrainian Division 'Galicia" pp. 133-166.
- Паньківський Кость. *Роки німецької окупації*. Ст. 480. «Життя і мислі», Нью-Йорк-Торонто, 1965. Розділ: «Дивізія», ст. 215-226.
- Petersen, Jan Paul. *Vom Plattensee bis zur Mur*. Verfasser Josef Paul Puntigam. II. Produktion und Herausgeber: Hannes Krois, Feldbach, Österreich. 6.9. "Einsatz der 14. SS-Waffengrenadierdivision Ukraine". S.163-255.
- Покальчук Юрій: «Легенда про патріотів-зрадників», *Заповіт*, тижневик, Український фонд культури, Тернопіль, чч. 1, 2, 1990.
- Shandruk Pavlo. *Arms of Valor*. Translated by Roman Olesnicki. P. 320, il. Robert Speller & Sons Publishers, Inc., New York, USA, 1959. Chapter 27-30, pp. 256-300.
- Шандрук Павло. *Сили доблесті*. Переклад з англ. М. Б. Бурмістренко. Ст. 237, ілюст. «Вища школа», Київ, 1999.
- Історія Українського Війська*. Видавець Іван Тиктор. Ст. 832, ілюст. Клюб приятелів української книжки, Вінніпег, 1953. ген. Микола КАПУСТЯНСЬКИЙ: «Перша Українська Дивізія Української Національної Армії» Ст. 604-628. Мирон ЛЕВИЦЬКИЙ: «Бій під Бродами», ст. 629-634.
- Історія Українського Війська 1917-1995*. Ст. 832, ілюст. Впорядник: Ярослав Дашкевич. В-во «Світ», Львів, 1996. Роман Колісник, Мирослав Малецький: «1-ша Українська Дивізія Української Національної Армії». Ст. 696-750.
- Ukraine during World War II: History and its Aftermath*. A. Symposium. Edited by Yury Boshyk. P. 291, il. Canadian Institute of Ukrainian Studies, University of Alberta, Edmonton, 1986. "Galician Ukrainians in German Military Formations and in the German Administration" by Myroslav Yurkevych. pp. 67-87.

13. ІНШІ ТВОРИ ДИВІЗІЙНИКІВ

Бендер Віталій:

Марко Буджа.

Навздогін за ворогом.

Станиця Пуголівська. Спомини. Ст. 201. СУЖЕРО, Торонто, 1984.

Фронтовими дорогами. Спомини. Ст. 278. СУЖЕРО та ДОБРУС, Торонто-Нью-Йорк, 1987.

Бора Богдан. *Твердь і ніжність*. Поезії. Ст. 287. Союз Українців у Великій Британії, Лондон, 1972.

Вакуленко Пилип Аделаїда, Австралія:

Весела кукабура. Казки для дітей, ілюстрації автора, ст. 12. «Українець в Австралії», Мельборн, 1954.

В джунглях Нової Гвінеї. Оповідання про мандрівника і дослідника Миколу Маклая, ст. 36. «Єдність», Аделаїда, 1955.

Мої австралійські сороки. Оповідання, ілюстрації автора, власним коштом, Аделаїда, 1970.

У царстві коралів. Оповідання, кольорові фото автора з австралійського Great Barrier Reef, ст. 40, власним коштом, 1977.

Папуа Нова Гвінея. Подорож на Маклеєве узбережжя, кольорові і чорно-білі світлини автора, ст. 48, власним коштом, 1979.

Романтика і дикі квіти. Західноавстралійські дикі квіти, ілюстрації автора, ст. 48. власним коштом, 1987.

Ця дика Австралія. Дика природа Австралії, фотографії автора, ст. 48, власним коштом, Черкаси, 1993.

Мореплавці і відкривачі Terra Australis. Ілюстрації автора, ст. 46. В-во «Холодний Яр», Черкаси, 1993, коштом автора.

Як тепер живе Україна. Журнал з ілюстраціями, ст. 42. Аделаїда, 1995.

Микола Миклуха Маклай. У співавторстві з Лідією Ростек. Кольорові і чорно-білі фото Вакуленка. Ст. 46. Музей Союзу Українок Південної Австралії, 1996.

Як тепер живе австралійська Україна. Журнал, ст. 42. Інформаційний Центр Української Громади, Аделаїда, 1997.

Рідна мова. Журнал. Три числа про поїздки в Україну, зустріч з письменниками, участь у Шевченківських святкуваннях. Ст. 68. Інформаційний Центр Української Громади, Аделаїда, 1995-7.

Верига Василь:

Communication Media and Soviet Nationality Policy. Status of national languages in Soviet T.V. Broadcasting, p. 57. Ukrainian Congress Committee of America New York, 1972.

Там, де Дністер круто в'ється. Історичний нарис виховно-освітньої політики в Галичині на прикладі учительської семінарії та гімназії в Заліщиках, 1899-1939. Ст. 278. «Срібна сурма», Торонто, 1974. (Видання Канадського Наукового Товариства ім. Шевченка, ч. 14).

Галицька Соціалістична Советська Республіка. Записки Наукового Товариства ім. Шевченка, т. 203, Торонто.

Втрати ОУН в часі II-ої Світової Війни. Торонто, 1991.

Листопадовий рейд. Ст. 190. Видавництво ім. Олени Теліги, Київ, 1995.

Нариси історії України (кінець XVII–поч. XX ст.) В-во «Світ», Львів, 1996.

Визвольні змагання в Україні, 1914-1923 (два томи). Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, Львів, 1998.

Вірний Микола. *Долі.* Поезія, оповідання, драма. Ст. 285. «Смолоскип», Київ, 1997.

Гнатюк Юрій. *Збірник музичних творів на слова Маркіяна Шашкевича.* Ювілейне видання 1811-1991. 26 композиторів, 55 пісень. Ст. 414. Інститут-заповідник Маркіяна Шашкевича, Вінніпег, 1992.

Горбач Олекса. Див. бібліографію його праць: *Ярослава Закревська Олекса Горбач, життєписно-бібліографічний нарис.* Ст. 122, ілюст. НТШ у Львові, 1995.

Листування професора Олекси Горбача. Ст. прибіл. 1000. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, Львів 2002. (У друку).

Горлач Степан:

Могута. Життя на вістрі пригод. Повісті. Ст. 224. «Дніпро», Київ, 1998.

Хрестини незалежності. Дорожній щоденник. Ст. 190. «Рада», Київ, 1994.

Городиський Орест: *Ген. Іван Васильович Турчин.* Особистий приятель Президента Лінкольна. Ст. 15, ілюст. В-во «Червона Калина», Нью-Йорк, 1971.

Замість вигадок. Українська проблематика в західних політично-дипломатичних джерелах. Документи, рецензії, спогади. Ст. 200. Журнал «Перевал», Івано-Франківськ, 1994.

«Молоді роки». Спогади з життя. Ст. 228, ілюст. Львів, 2000.

Гумінілович Степан. *Мої давні пісні.* 24 пісні легкого жанру, музика автора. Ст. 56. Торонто, 1983.

Дражньовський Роман, професор, доктор географії та історії (Innsbruck University, Austria, 1957). American Geographical Society Collection, University of Wisconsin-Milwaukee, USA. Ректор Українського Вільного Університету, Мюнхен, Німеччина, 1993-1995.

Фізична карта України (стінна) 1: 1 100 000. Братство «Броди-Лев» і Шкільна Рада, Нью-Йорк, США, 1972.

Index to Maps in Books and Periodicals: American Geographical Society. Second Supplement. Boston: G. K. Hall & Co. 1976. 568 pages.

Research Catalogue of the American Geographical Society. Regional Catalogue. Second Supplement. Boston: G. K. Hall & Co. 1976. 614 pages.

Research Catalogue of the American Geographical Society. Topical Catalogue. Second Supplement. Boston: G. K. Hall & Co. 1976. 614 pages.

Index to Maps in Books and Periodicals: American Geographical Society. Second Supplement. Boston: G. K. Hall & Co. 1987. 668 pages.

Редактор *Current Geographical Publications*, American Geographical Society.

Запорожець-Девлад Олексій. *В одвічній боротьбі.* Нариси і оповідання. Ст. 370, ілюст. Накладом автора, Буенос-Айрес, 1955.

Кіналь Мирослав. *В'язочка трапунків-сміхунків.* Ст. 74. Бережани, 1995.

Колісник Роман:

Walter Cap. *Тяжко бути політичним емігрантом.* Гуморески. Ст. 176. Об'єднання українських письменників «Слово», Торонто, 1986.

Від Адама до Леоніда II. Гуморески та фейлетони. Ст. 230. «Рада», Київ, 1996.

Від з'їзду до з'їзду, від ювідею до ювідею. Виступи на імпрезах Брвтства кол. вояків 1-ої УД УНА. Ст. 60. Видавництво «Ро-Ко», Торонто, 2001.

Майже, але не зовсім? Спогади, коментарі, фейлетони, виступи. Ст. 112. Тернопіль 2002.

Бібліографія «дивізійни»—видань Братства кол. вояків 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії, кол. вояків УД та творів з дивізійною тематикою.

Коропецький І. С.

Українські економісти XIX століття та західна наука. «Либідь», Київ, 1993.
Економічні праці: Збірник вибраних статей. Ст. 414. «Смолоскип», Київ, 1998.

Когорескуї І. S.

Location Problems of Soviet Industry Before World War II: The Case of the Ukraine. Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 1971.

The Ukraine Within the USSR: An Economic Balance Sheet, Editor. Praeger, New York, 1981.

Economics of the Soviet Regions, Co-editor with Getrude E. Schroeder. Praeger, New York, 1971.

Selected Works of Vsevolod Holubnychy: Soviet Regional Economics, Editor. Canadian Institute of Ukrainian Studies, University of Alberta, Edmonton, 1982.

Selected Contributions of Ukrainian Scholars to Economics, Editor. Harvard Institute of Ukrainian Studies, Cambridge, 1984.

Development in the Shadow: Studies in Ukrainian Economics. Canadian Institute of Ukrainian Studies, University of Alberta, Edmonton, 1990.

Ukrainian Economic History: Interpretive Essays, Editor. Distributed by Harvard University Press for the Harvard Ukrainian Research Institute, Cambridge, 1991.

The Ukrainian Economy: Achievements, Problems, Challenges, Editor. Distributed by Harvard University Press for the Harvard Ukrainian Research Institute, Cambridge, 1992.

Крохмалюк-Тис, Юрій:

UPA Warfare in Ukraine. P. XIII, 449, ill. Society of Veterans of Ukrainian Insurgent Army of USA and Canada, New York, USA, 1972.

La Batalla de Poltava, 1960.

Крохмалюк-Тис Юрій:

Під Львовом плуг відпочиває. 1937.

Життя іншої людини. 1938.

Шляхами віків. Оповідання. Ст. 126. Клуб Приятелів Української книжки, Вінніпег, 1951.

Симфонія землі. Репортажі. 1951.

Не плач Рахиле. 1952.

Конотоп. Ст. 172. «Гомін України», Торонто, 1959.

К7. Фантастичні оповідання. Ст. 64. 1964.

Звідун з Чигирини. 1961.

На світанку. Біографічна повість з життя Марка Вовчка. 1961.

Маркіза. Історичні оповідання. 1954.

Про лицаря Доброминю та його сестричку Забаву. Дві казки. Ст. 30, ілюст. Об'єднання письменників дитячої літератури, Торонто, 1970.

Рейд у невідоме: дивні пригоди знатного молодця пана Миколи Предтвича. 1956.

Левицький Мирон. *Ліхтарі*, новелі. Ст. 105. Об'єднання українських письменників «Слово», Торонто, 1982.

Л. М. був головним редактором та ілюстратором гумористичного журналу *Комар* 1949-1950, Вінніпег, Канада.

Левицький Мирон. *Сто екслібрісів*, альбом. Опрацювала д-р Дарія Зельська Даревич. Наукове Товариство ім. Шевченка, Канада, т. XXXIV, 1992.

Лисяк Олег. *Люди такі, як ми*. Повість. Ст. 345, ілюст. «Гомін України», Торонто, 1960.

Малицький Олександр. *Україна під час Другої світової війни*. Обіжник зв'язку збирачів, зацікавлених у філіялістичних і ерінофільних виданнях з цього періоду історії України, том I—64 ст., том II—39 ст., том III—40 ст. Накладом автора. Calgary, AB, Canada.

Мединський Степан. *Чужиною*. Збірка віршів. Ст. 61, великий формат. Лондон, Канада, 1995. Накладом автора.

Рихтицький Любомир:

Любомирський Степан (псевдонім):

Жорстокі світанки. Роман Ст. 235. «Новий шлях», Вінніпег, Канада, 1947.

Жорстокі світанки. Кіносценарій до фільму продукції Українського Фільмового Клубу, Ошава, Канада, 1966.

Ніколи не забуду. Сценарій до фільму. Українська фільмова корпорація «КАНУКР», Ошава, Канада, 1969.

Ніколи не забуду. Роман. «Гомін України», Торонто, Канада, 1984.

Зашуміла верховина. Сценарій до фільму. Українська кіностудія Володимира Васіка, Ошава, Канада, 1976.

Хай розсудить меч. 3 томи. Українське Видавництво Карла Мулькевича в Бельгії, 1948-1951.

- Плем'я вовків*. Роман. Ст. 576. «Новий шлях», Вінніпег, Канада, 1951.
Доба страхіть. Роман. «Новий шлях», Вінніпег, Канада, 1953.
Таємний фронт. Роман. «Дніпрова хвиля», Мюнхен, Німеччина, 1952.
Між славою і смертю. Роман, 3 томи. «Дніпрова хвиля», Мюнхен, Німеччина, 1953.
Під молотом війни. Роман, 4 томи. «Дніпрова хвиля», Мюнхен, Німеччина, 1955-56.
Прометеїв вогонь. Роман. Українська видавнича спілка, Лондон, Велика Британія, 1977.
Слідами заповіту. Роман-візія, 3 томи. Українська видавнича спілка, Лондон, Велика Британія, 1985-86.
Армія нескорених. Роман. Українська видавнича спілка, Лондон, Велика Британія, 1990.
 Хортиця Микола (псевдонім). *Велика гра*. Роман. «Дніпрова хвиля», Мюнхен, Німеччина, 1953.

Невидані твори:

- Мільйонова пригода*. Роман, 1981.
Афера Гаррісон Гауз. Роман, 1982.
Гряде великий суд. Роман, 1983.

Нагаєвський Ісидор, о. д-р:

- Об'єднання Церкви й ідея патріархату в Києві*. Ст. 93, «Добра книжка», Торонто, 1961.
Католицька Церква в минулому і сучасному України. Ст. 93, Філядельфія, 1950.
Батьки і діти. Світла і тіні модерного виховання. Філядельфія, 1952. (Передрук, Львів, 1996).
Рівноапостольна сьвята Ольга-Олена, княгиня й володарка. Філядельфія, 1955.
Дещо про календар. Філядельфія, 1956.
Тернистим шляхом. Спомини священика про Березу Картузьку. Філядельфія, 1957.
Між двома війнами. Спомини священика. Філядельфія, 1961.
Історія України (разом з історією Церкви). Філядельфія.
Кирило-Методіївське християнство в Русі-Україні. Рим, 1954.
Київський князь Дмитро-Ізяслав і Петрів престол в Римі. Йорктон, 1958.
Стародавня Україна в світлі історичних пам'яток. Йорктон, 1961.
Історія Римських Вселенських Архієреїв. Три томи. Рим.

Палієнко Василь. *Посібник зв'язкового*. Для виховної праці в уладі пластунів юнаків. Ст. 471, ілюст. Пласт, Торонто-Нью-Йорк, 1970.

Ревуцький Валеріян, професор:

- П'ять великих акторів української сцени*. Ст. 94, ілюст. Париж, ПУНФ, 1955.
Нескорені беззильці (Й. Гірняк на О. Доборовольська). Ст. 202, ілюст. «Слово», Нью-Йорк, 1985.
Лесь Курбас у театральній діяльності в оцінках сучасників. Збірка документів. Ст. 1030, ілюст. «Смолоскип», Балтімор-Торонто, 1989.
В орбіті світового театру. (Про В. Блавацького). Ст. 244, ілюст. В-во М. Коць, Київ-Харків-Нью-Йорк, 1995.
Життя і сцена. (В. Левицька). Ст. 272, іл. «Слово», Нью-Йорк-Торонто, 1998.
По обр'ю життя. Спогади. Ст. 344, ілюст. «Час», Київ, 1998.
 Редактор твору Юрія Шерегія. *Нарис історії українського театру Закарпатської*

України до 1945 р. Ст. 434, ілюст. Словацьке педагогічне товариство, Пряшів, 1993.

Саварин Петро, адвокат, Королівський радник, голова Світового Конгресу Вільних Українців 1983-88:

Західно-канадський збірник (ЗКЗ) 1. НТШ, том XIV, Осередок Едмонтон, 1973: «Українська мова в провінційних школах Альберти». Ст. 71-128.

СКЗ 2. НТШ, том XVII, 1975: «Двомовні садочки та українсько-англійські школи в Едмонтоні» і «Клуб українських професіоналістів і підприємців в Едмонтоні (1960-1975)». Ст. 280-312.

СКЗ 3. НТШ, том XXXVII, 1999: «Діяльність осередку НТШ в Західній Канаді» і «Спогади учасника», ст. 311-382.

СКЗ 4. НТШ, том XXXVI, 2000: «Українці в Альбертському університеті» і «20-річчя Альбертського товариства збереження української культури». Ст. 50.

Скакальський Іов, о. архієпископ УПЦ, *Паломництво по святих місцях Сходу.*

Стефанишин Богдан. *Шолом і квітка.* Поезії. Ст. 123. Basilian Press, Торонто, 1984.

Tarnawesky Michael Z., Professor of Winnipeg University, Canada, Department of Electrical and Computing Engineering, голова Української Вільної Академії Наук в Канаді. Написав понад 60 технічних праць; докладні інформації можна знайти в його Curriculum Vitae. Подаємо три праці як приклади:

Interaction Between AC and DC Sides of an Integrated AC/DC Systems – Considering Basically Point-To-Point HVDC Transmission Systems. Stockholm, 1988, 94 pages.

Tapping of an HVDC Transmission. Preliminary report, Mannheim, Germany, 1974, pp. 110.

Manitoba Power Conference, 1971. Edited with Introduction, Proceedings, Winnipeg, xxvi, 866 pages.

Фостун Святомир М. (Довголітній головний редактор тижневика *Українська думка* і військовознавчого журналу *Сурмач*):

Плем'я непокірних. Історична повість. ОБВУ, Лондон, 1971.

На крилах життя. Етюди. 1972.

Звідуни степових когорт. Буенос-Айрес, 1972.

Над Галичем гримить. Лондон, 1973.

Пінська конгрегація. Лондон, 1974.

Шляхами смерти. Буенос-Айрес, 1976.

Нас розсудить Бог. Брюссель, 1985.

Стежинами життя. Етюди. Ст. 79. Накладом автора. Лондон, 1993.

Вогонь з Холодного Яру. Львів, 1996.

У буремному вирі. Повість. Серіял в *Українській лумці*, Лондон, 2001.

Шевців Іван, отець:

Парафія св. Андрія в Сідней 1948-1998. Історія, хроніка, образки з життя і діяльності в 50-ліття поселення українців в Австралії. Ст. 907, ілюст. Сідней-Львів, 1999.

Перші кроки в напрямі неба. Збірник катехитичних лекцій для приготування дітей до Першого св. Причастя. Ст. 180. Сідней-Львів, 1993.

Святі тайни в українському обряді. Ст. 156. Сідней, 1982.

За єдність Церкви і Народу. Ст. 120. Мельборн, 1973.

Духовні читання на неділі і свята, для духовних і мирян. Ст. 640. «Відродження», Дрогобич, 1996.

- Висвітлення до історії львівських Синодів (1891 і 1897)*. Ст. 42. Львів, 1997.
- Хвилини духовного піднесення*. Про відвідини Австралії Патріярхом Йосифом 1968 і 1973 та Патріярхом Мирославом 1986. Ст. 234. Львів, 1996.
- Збірник*. Статті, доповіді, промови. Ст. 250. «Свічадо», Львів, 1996.
- Відзначення Ювілею 1000-ліття Хрищення Руси-України в Австралії*. Ст. 370. Львів, 1997.
- Соборчики Духовенства УКЦеркви в Австралії* (оіш. і Дмитро Сенів). Ст. 270. Сідней, 1998.
- Духовні вправи-реколекції для Сестер ЧСВВ*. Ст. 110. Сідней, 1996.
- Порадник для священиків УКЦеркви*. Правила поведінки. Ст. 36. Сідней, 1966.
- Римськеї дні і літа*. Дещо зі щоденника. Ст. 36. Сідней, 1966.
- З Богом та Україною в серці*. Документи в обороні правди, справедливості і прав українського народу та його Церкви. (Фрагменти життя і діяльності священика УКЦ на чужині). Ст. 472. –Львів, 2001.
- Ukraine – A Christian Nation*. P. 32. Melbourn, 1973.
- Millenium of Christianity in Ukraine*. P. 120, ill. Sydney, 1988.
- Основник і редактор місячника *Наша Церква*, Лондон, Англія, 1953-58.
- Основник і редактор тримісячника *Церква і життя*. Мельборн, 1960-67.
- Переклади з англійської мови для молоді в Україні:
- На порогах змужніння*. Ст. 120. Львів, 1994.
 - На порозі зрілості*. Порадник для дівчат. Ст. 150. Дрогобич, 1994.
 - Підліток*. Ст. 94. Львів, 1996.
 - Порада хлопцям*. Ст. 68. Зборів, 1995.
 - Залицання молодих католиків*. Львів, 1996.
 - Порадник в житті й коханні*. Ст. 144. Львів, 1996.
 - Подружжя любов*. Ст. 84. Зборів, 1996.
 - Шлях кожного до неба*. Ст. 128. Львів, 1995.

Ярмусь Степан, о. протопресвітер:

Видало Науково-Богословське Т-во ім. Митрополита Іларіона Колегії св. Андрея, Вінніпег:

Причинки до мислі про сучасне душпастирство. Ст. 80. 1975.

Харизматизм. Складний релігійний феномен. Ст. 46. 1975.

Видала Колегія св. Андрея, Вінніпег:

Проблема пастирського покликання. Англomовна магістерська теза. Ст. 94. 977.

Редакція і Вступна стаття С. Ярмуса (в українській й англійській мовах) до Памфіла Д. Юркевича. *Твори*. Ст. 785. 1979.

Гомілектика. Частина 1 і 2 ст. 345, 1980-1. 1977.

Переклад С. Ярмуса з російської мови Памфіла Д. Юркевича вибраних творів: *Ідея–Серце–Розум і досвід*. Ст. 167. 1984.

Причини до мислі про сучасне душпастирство. Книга друга. Ст. 265. 1995.

Видала Консисто́рія УПЦеркви в Канаді, Вінніпег:

Релігії світу, культура і християнське православ'є. (Двомовна праця). Ст. 45. 1981. (Місійний відділ).

Голод в Україні (1932-33): чому? Спроба богословського наświetлення цієї події. Ст. 37. 1983.

Дещо з нашого історичного досвіду. (Двомовна праця). Ст. 86. 1985.

Видав Головний ювілейний комітет, Вінніпег:

В яку віру хрестилася Русь? (Двомовна праця). Ст. 29. 1986.

До тисячоріччя Української Православної Церкви. (Двомовна праця). Хронологічний довідник. Ст. 28. 1987.

Враження з відвідин Православного Сходу. (Денні записи). Ст. 152, ілюст. 1989.

Духовість українського народу. (Двомовна праця, англійський переклад д-ра Орисі Фербей). Ст. 170. 1989.

Видало В-во «Екклезія», Вінніпег:

До питання старості, хворіння і смерті. Співавтор Андрій Ярмусь. (Англomовне видання появилось окремо). Ст. 91. 1989.

Децо з приводу великого ювілею православних українців. Із статтями Митрополита Іларіона. Ст. 96. 1990.

Ознаки надії? З подорожі Митрополита Василя по Україні. Ст. 223, ілюст. 1993.

Видало Т-во «Волинь», Вінніпег:

Духовість українського народу. Інформаційний нарис. Ст. 226. 1983.

Вибране із статей, проповідей і доповідей. Ст. 411. 1991.

Інші:

В країні моїх батьків. Рефлексії з відвідин України. Ст. 173, ілюст. Інститут дослідів Волині, Вінніпег, 1991.

Сучасне душпастирство. Книга друга. Ст. 269. Київська Духовна Академія, Київ, 1994.

Феномен Івана Огієнка (Митрополита Іларіона). Ст. 27, ілюст. Київ–Вінніпег, 1998.

На нашій, не своїй землі... Україна канадського українця. Ст. 104, ілюст. «Тризуб», Вінніпег і «Наша культура і наука», Київ, 1999.

Призначення України: як здійснюємо його? Опис відвідин України з приводу ІV Конгресу Міжнародної асоціації українців в Одесі 26-30 серпня 1999 р. Ілюстр. «Наша культура і наука», Київ–Вінніпег.

Журналістичний профіль Степана Ярмуся. Збірник статей для Національної бібліотеки України ім. акад. В. Вернадського і Факультету журналістики Університету ім. Тараса Шевченка й інших бібліотек.

Невидані твори:

Семінарія Сан Франціско, США:

Доля людини й душпастирство в православній богословській освіті. Введення до концепту пасторальної антропології. Англomовна докторська дисертація. Ст. 197, 1981.

Людина в богочитанні Православної Церкви: введення до літургічної духовості. Англomовна праця в чотирьох томах у програмі на ступінь доктора богословських наук. Теми окремих томів:

Децо з православного богословія богочитання, 1984–86, ст. 169.

Літургічна драма Вечірні та її духове значення. 1986, ст. 172.

Тематичні і духові розміри Утрени. 1988, ст. 170.

Роля мирян у звершенні Божественної Літургії. 1993, ст. 184.

Проповідницький збірник. 158 проповідей, 1956–1969.

Православне богочитання як досвід віри. 1993, ст. 80.

НТШ–Наукове Товариство ім. Шевченка
ОбВУА–Об'єднання бувших Вояків Українців Америки
ОбВУА–Об'єднання бувших Вояків Українців Австралії
ОбВУ–Об'єднання бувших Вояків Українців (Великобританія)
ОДУМ–Об'єднання Демократичної Української Молоді
ОЖЛВУ–Об'єднання Жінок Ліги Визволення України–від 1992:
ОЖЛУК–Об'єднання Жінок Ліги Українців Канади
ООН–Організація Об'єднаних Націй
ООЧСУ–Організація Оборони Чотирьох Свобід України
ОУЖ–Об'єднання Українських Жінок
ОУК–Організація Українок Канади
ОУМ–Організація Української Молоді (Аргентина)
ОУН–Організація Українських Націоналістів
ПУКЦ–Помісна Українська Католицька Церква (Великобританія)
РОА–Русская Освободительная Армия (Російська Визвольна Армія)
РОДУ–Рада Допомоги і Оборони Українцям (США)
РСЛ–Returned Soldiers' League–Ліга повернених вояків (Австралія)
РУКО–Рада Українських Комбатантських Організацій
СБУВ–Союз бувших Українських Вояків
СД–Sicherheit-Dienst (німецька служба безпеки)
SS–Schutz-Staffel (німецькі охоронні ешелони)– не мали жодного пов'язання
з чужоземними фронтовими військами СС (т. зв. „Ваффен-СС”)?
СУКВ–Союз Українських Комбатантів Вікторії (Австралія)
СКВУ–Світовий Конгрес Вільних Українців– від 1993 року:
СКУ–Світовий Конгрес Українців
СМЕРШ–„Смерть шпіонам”–Радянська військова розвідка
СС–Січові Стрільці
ССК–Суспільна Служба Комбатантів (США)
СОУ–Спілка Офіцерів України
СУБ–Союз Українців Британії
СУВ–Союз Українських Ветеранів
СУВІ–Союз Українських Воєнних Інвалідів (Німеччина і Австрія)
СУК–Союз Українських Комбатантів
СУКВ–Союз Українських Канадських Ветеранів
СУМ–Спілка Української Молоді
СУМА–Спілка Української Молоді Америки
СУОА–Союз Українських Організацій Австралії
СВУ–Спілка Визволення України
СХС–Санітарно-Харитативна Служба (Мюнхен)
ТКМ–Тернопільський Краєзнавчий Музей
ТОУК–Товариство Об'єднаних Українців Канади
УАКР–Українська Американська Координаційна Рада
УАПЦ–Українська Автокефальна Православна Церква

УВАН–Українська Вільна Академія Наук
УВВ–Українське Визвольне Військо
УВК–Українське Вільне Козацтво
УВУ–Український Вільний Університет
УВФ–Український Визвольний Фронт
УВЕШ–Українська Висока Економічна Школа (Мюнхен)
УГА–Українська Галицька Армія
УГВ–Українська Громада Вікторії (Австралія)
УГВР–Українська Головна Визвольна Рада
УГКЦ–Українська Греко-Католицька Церква
УГПА–Українська Громада Південної Австралії
УД–Українська Дивізія
УКДЦЦ–Український Канадський Дослідчо-Документаційний Центр
УДК–Український Допомоговий Комітет
УЗО–Українські Злучені Організації (Великого Клівеленду)
УККА–Український Конгресовий Комітет Америки
УКЦ–Українська Католицька Церква
УКЮ–Українське Католицьке Юнацтво
УНА–Українська Національна Армія
УНК–Український Національний Комітет
УНО–Українське Національне Об'єднання (Канада)
УНО–Українське Національне Об'єднання (Німеччина до 1945 р.)
УНР–Українська Народна Республіка
УНРРА–United Nations Relief and Rehabilitation Administration (Управління
допомоги й реабілітації Об'єднаних Націй)
УОК–Український Окружний Комітет (в системі УЦК)
УОКЦ–Український Освітній і Культурний Центр (Філадельфія)
УПА–Українська Повстанська Армія
УРДП–Українська Революційно-Демократична Партія
УРН–Федеральна Республіка Німеччина
УСГ–Українська Стрілецька Громада
УСС–Українські Січові Стрільці
УЦК–Український Центральний Комітет (Генеральне Губенаторство)
УЦР–Українська Центральна Репрезентація (Аргентина)
ФТШ–Фундація ім. Тараса Шевченка (Аргентина)
ЦМЗСУ–Центральний Музей Збройних Сил України (Київ)
ЦПУН–Центральне Представництво Української Еміграції (Німеччина)
ЮСУМ–Юний СУМ

ЖИВА ІСТОРІЯ

Проект Дивізія «Галичина». Канадсько-український проект Українсько-Канадського Дослідчо-Документаційного Центру (Ukrainian Canadian Research & Documentation Centre, Toronto). Інтерв'ю 40 кол. вояків УД в Україні (170 годин) на аудіо-касетах, 1996. Ярослав Стоцький—науковий керівник, Львів. (див. *Вісті комбатна*, ч. 2, 1996).

ТЕЛЕВІДЕО

Відкриття пам'ятника полеглим воякам Дивізії під Бродами на горі Жбир. 26 травня 1989 року. Після висадження пам'ятника в повітря. Фірма «Міст».

Відзначення 50-ліття УД в Україні. Крайова Управа США.

Відзначення 50-ліття УД в Торонті (дві касети, світлив Степан Мартюк). Крайова Управа Канади.

Дивізія «Галичина». Півгодинний документаційний фільм. Телекомпанія «Студія-Плюс», Київ, 2001.

Scarred By History. 4 Square Production, e-mail: 4square@cableregina.com. Українська назва: *Незагоєні рани.* «Новий канал», Національна телевізійна компанія, Київ. Документальний одногодинний фільм про долю одної сім'ї під советською владою, деякі члени котрої служили в дивізії «Галичина». (Канадсько-українська продукція).

Склав Р. Колісник

Березень 2002

СКОРОЧЕННЯ

- АБН–Антибільшовицький Блок Народів
„АНЗАК” (ANZAC)–Australian and New Zealand Army Corps
(Австралійський і Новозеляндський армійський корпус).
- ГБ–Галицьке Братство
ГГ–Генеральне Губернаторство (Генеральна Губернія)
ГУ–Головна Управа
БКМ–Бережанський Краєзнавчий Музей
БУК–Братство Українців Католиків
ВРМУВ та ВТ–Волинський Регіональний Музей Українського Війська
та Військової Техніки
ВОВ–Всеукраїнське Об’єднання Ветеранів
ГУЛАГ–Государственное управление лагерей (Державне управління
таборів)
ДП–Displaced Person–„переміщена особа”–політичний втікач
ДУН–Дружини Українських Націоналістів („Ролянд” і „Нахтігаль”)
ЗУАДК–Злучений Українсько-Американський Допомоговий Комітет
(США)
ЗУНР–Західньо-Українська Народня Республіка
ЗМІ–Засоби масової інформації
ІРО–International Refugee Organization (Міжнародна Організація Втікачів)
ІІД–Інститут Історичних Досліджень
КГБ–Комитет Государственной Безопасности
КоДУС–Комітет допомоги Українському Студентству
КПСС–Комуністична Партія Советського Союзу
КУ–Крайова Управа
КОУГЦУ–Координаційний Осередок Українських Громадських
Центральних Установ (Європа)
КУН–Конгрес Українських Націоналістів
ЛВУ–Ліга Визволення України–від 1992 року:
ЛУК–Ліга Українців Канади
ЛУКЖ–Ліга Українських Католицьких Жінок
ЛІМ–Львівський Історичний Музей
ЛІМ–ВІВЗ–Львівський Історичний Музей–Відділ Історії Визвольних
Змагань
МВІІ–Музей Воєнно-Історичного Інституту
МВЗПК–Музей Визвольних Змагань Прикарпатського Краю
МУНО–Молодь Українського Національного Об’єднання
НАТО–North Atlantic Treaty Organization (Північно-Атлантичний Союз)
НКВД–Народный Комисариат Внутренних Дел (Народний Комісаріат
Внутрішніх Справ)
НПВ–Нова Південня Валія (стейт в Австралії)

- За свій рідний край.* Ювілейний альманах присвячений 40-літтю створення 1-ої УД УНА та бою під Бродами. Редколегія (Мирон Кіналь—голова), художнє оформлення: Пилип Вакуленко. Ст. 176, ілюст. Аделаїда, Австралія, 1994.
- Календарець українського вояка 1952.* Ст. 100. Мюнхен, Німеччина.
- Найкращі хлопці з Дивізії.* Ст. 16, ілюст. Театр у П'ятницю, Філадельфія. Краєва Управа Братства кол. вояків 1. УД УНА в ЗДА, 1966-1967.
- «Не схилийте віді прапора»,* одноднівка з нагоди посвячення прапора Станиці у Клівеленді.
- Обіжник.* Спеціальне число до 50-річчя Українських Січових Стрільців та 20-річчя битви під Бродами. Ст. 16 (циклостиль), Чікаго, США, 1963.
- Пропам'ятний бюлетень. 45 років—Броди.* Станиця Аделаїда, Австралія. Ст. 20. 1989.
- Святкові відмічення 50-ліття боїв під Бродами.* Ст. 42, ілюст. Станиця Торонто, Канада, 1994.
- Струнко.* ч. 1. Ст. 64, 1978; ч. 2. Ст. 68, 1980. (Циклостильний друк). Станиця Сідней, Австралія.
- Українці і Комісія Дешена в Канаді.* Інформативний бюлетень, червень 1985 (ст. 4); липень 1985 (ст. 6). Крайова Управа Канади.
- Шафа грає. Гумор і сатира.* Ст. 16, ілюст. Краєва Управа Братства кол. вояків 1. УД УНА в ЗДА, березень 1961.

4. ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

- Бюлетень,* Крайова Управа Австралії, періодичне видання—спомини, діяльність станиць, статті (ксерокс друк), вийшло 22 числа (до 2001 року).
- В день Зелених Свят.* Видання Братства «Броди-Лев» в Нью-Йорку (1954–75), 15 чисел. Об'єм: від 18 до 48 ст. Ілюст.
- Вісті,* Головна Управа, згодом Крайова Управа Німеччини, місячник, згодом кварталник, чч. 1-140 (1950-1974), Мюнхен, Німеччина.
- Індекс «Вістей»,* чч. 1–140. Ст. 64. Торонто, 1990.
- Вісті комбатанта,* Братство кол. вояків 1-ої УД УНА і Об'єднання б. Вояків Українців Америки, дво-місячник, від 1961 року, Нью-Йорк–Торонто.
- Індекс «Вістей комбатанта»,* чч. 1–139-140, 1961–1985 рр. Ст. 150. Торонто, 1987.

5. ВИДАННЯ ДЛЯ ВОЯКІВ ДИВІЗІЇ

- До Перемоги.* Тижневик Військової Управи Галичина для Добровольців Стрільської Дивізії «Галичина» і їх Родин, ч. 1, 23 грудня 1943, — ч. 49, 7 січня 1945. У Львові до липня 1944, у Кракові від ч. 29 (30). (Див. Михайло Островерха: «До перемоги—тижневик Дивізії», *Вісті комбатанта*, чч. 2-5, 1972).
- До Бою.* Український Вояцький Часопис Грен. Дивізії Зброї СС. чч. 1–16 (з датою 6 травня 1945). Видавав штаб Дивізії.
- Лети ж, моя пісне!* Збірник народних пісень із нотами для Дивізії «Галичина». Ст. 48. Бібліотека польової пошти. В-во Б. Г. Кравців, Берлін-Нідершенгаузен, 1944. (Перевиданий Б-вом у Канаді).
- Ми йдемо в бій.* Одноднівка. 12 ст. (5 тексту, 7 ст. світлин, ілюстрації Еко). Розмір ст.—30 х 40 см. Осінь 1943, Краків. Заходом СС-Курт Еггерс Штандартен-Коммандо Лемберг.
- Сурми грають.* Стінна газета Добров. Дивізії «Галичина». (Ч. 2–28. 8. 1943).

6. ПОЛОНИ:

а) АМЕРИКАНСЬКИЙ

Одноднівка табору укр. полонених, квітень 1946, Ауербах. (Перевидано в Торонті, ст. 44, 1993).

Репертуар хору військовополонених 1-ої УД УНА «Бандурист» в американському полоні, 1945-1946. 21 пісня українською мовою і переклад на німецьку. (Перевидано у Вінніпегу, Канада).

б) БРИТАНСЬКИЙ: БЕЛЯРІЯ–РІМІНІ

Бора Богдан. *В дорозі*. Збірка поезій, В-во «Життя в таборі», 1946.

В. Дончак (Віталій Бендер). *Шляхами пімсти*. Оповідання. Видання «Життя в таборі», 100 прим.

Massari, Severino. *Ukrajinskyj Filatelist*. Franciboli–marche ucraïni nel campo militare alleato di prigionia Rimini 1946-1947. Finito di stampare il 14 Agosto 1973 nello Stab. Tipo-Lito Garattoni, Rimini. P. 31.

Рихтицький Любомир (псевдонім: Елерсон Степан). *Сон літньої ночі*. Збірка оповідань. Табір полонених 1-ої УД УНА, Ріміні, Італія, 1946.

Батьківщина. ч. 1, 10 жовтня 1945 Белярія–ч. 15(77) 4 травня 1947, Ріміні.

В наметах. Орган Технічного полку.

Життя в таборі. 4 вересня 1945–4 травня 1947, щоденник від 16 червня 1946, наклад 250 прим.

Зібралася кумпанія. Збірка кривуль і кривульок. Ст. 44. Карикатури Ґого (Ореста Слупчинського), текст еф-еф (Юрія Форися), обгортка й мистецьке оформлення В. Каплуна. В-во «Батьківщина», 1946.

Під ф-ю *Батьківщини* появились календарці 1946 і 1947, поштові марки, різдвяні листівки тощо.

На старті. Ред. Богдан Пасічняк. ч. 1 (1946)–

Наш голос. Орган таборового Т-ва «Просвіта», вид. 1-й блок.

Наш шлях, згодом *Гроно*. Літературно-мистецький журнал. Ред. Роман Ковальський. ч. 1 (16 грудня 1946)–2 (1947).

Наша мета. Орган таборового Т-ва «Просвіта», вид. 3-й блок.

Оса. Гумористичний двотижневик, 16 червня 1945–виходив окремо деякий час в Англії, а до сьогодні–як додаток до журналу «Сурмач».

Світло. Орган таборового Т-ва «Просвіта».

Таборовик. Орган таборового Т-ва «Просвіта», вид. 7-й блок.

Український козак. 2 вересня 1945–

Юнацький зрив. Молодечий виховно-навчальний журнал. Двотижневик. 15 вересня 1945–1947

в) У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Наші будні. Циклостильний журнал. Вийшло 8 або більше чисел. 1947-1948. Табір українських полонених, № 1, Woolfox Lodge, nr. Oakham, Rutland.

Примітка: Майже у всіх таборах виходили подібні циклостильні видання.

7. СПЕЦІЯЛЬНІ ВИДАННЯ, ПРИСВЯЧЕНІ УД

Броди.–1944-1984. Ст. 30. Об'єднання б. вояків українців у Великій Британії. Лондон, 1984.

Військо України. Часопис збройних сил України. ч. 9, липень 1993, Київ: Гунчак, Тарас. *У мундирах ворога*. Історія Української дивізії «Галичина». Ст. 158.

ЗМІСТ

<i>Микола Угрин Безгрішний: Марш Української Дивізії</i>	4
<i>Головна Управа: Вступне слово</i>	5
<i>Роман Дращньовський: Передмова</i>	6
1-ша Українська Дивізія Української Національної Армії (Дивізія „Галичина”)– коротка історія	8
<i>Роман Колісник: Проф. Володимир Кубійович</i>	11
<i>Роман Колісник: Генерал Павло Шандрук</i>	13
<i>Архієпископ д-р Іван Бучко</i>	17
<i>Слово Патріярха Йосифа І</i>	19

ГОЛОВНА УПРАВА

<i>Іван Скіра і Роман Гавриляк: Головна Управа</i>	22
<i>Ярослав Бенцаль: Звіт комісії для впорядкування могил полеглих воjakів 1-ої Української Дивізії УНА</i>	40
<i>Володимир Молодецький: Перший пам’ятник полеглим під Бродами воjakам УД</i>	45
<i>Роман Гавриляк: Дивізійна сторінка на інтернеті</i>	48
<i>Богдан Маців: Історія Дивізії у фотографіях</i>	50
<i>Андрій Коморовський: Музейництво</i>	52
<i>Роман Колісник: Документальний телефільм про Дивізію</i>	63

ПОБРАТИМСЬКІ З’ІЗДИ

<i>П. Михайловський: З’їзд Братства в Торонто</i>	64
<i>Олег Лисяк: Шафа грає</i>	68
<i>О. Л. Коли зустрічаються фронтові друзі</i>	71
<i>Роман Колісник: Перший світовий з’їзд дивізійників в Україні</i>	74

50-РІЧЧЯ БРАТСТВА

<i>Андрій Коморовський: Ювілейні відзначення в Україні 50-річчя діяльності Братства кол. Воjakів 1-ої УД УНА</i>	81
<i>Володимир Молодецький: Короткий зміст доповідей на конференції: „Перша Українська Дивізія УНА”</i>	86

ОБОРОННІ ЗАХОДИ

<i>Василь Верига: В обороні доброго імені дивізії «Галичина»</i>	94
<i>Служба в 1-ій УД не є перешкодою в еміграції</i>	97
<i>Комісія для розшуку воєнних злочинців</i>	98
<i>Телепередача “SS in Britain”</i>	102
<i>Роман Колісник: До подій навколо кампанії проти Української Дивізії</i>	105

АВСТРАЛІЯ

<i>Богдан Гарнавський:</i> <i>Вступ</i>	109
--	-----

Станиця в Аделаїді, Південна Австралія.....	109
Станиця у Мельборні, Вікторія.....	116
Станиця у Перті, Західня Австралія.....	122
Станиця у Сідней, Нова Південна Валія.....	124
Крайова Управа Братства.....	127

АРГЕНТИНА і БРАЗИЛІЯ

<i>Осип Ткачук і Іван Сверлик</i> : Аргентина.....	133
<i>Богдан Білинський</i> : Бразилія – країна кави і копаного м'яча.....	143

КАНАДА

<i>Роман Колісник</i> : Крайова Управа Канади.....	144
Станиці:	
<i>М. Романюк і М. Гембарський</i> : Вінніпег.....	154
<i>Юрій Гнатюк</i> : Хор „Сурма” у Вінніпегу”.....	159
<i>Зенон Кобилянський</i> : Гамільтон.....	161
<i>Михайло Кучер</i> : Едмонтон.....	165
<i>Йосафат Завальоний</i> : Калгарі.....	169
<i>Ярослав Паньків</i> : Монреаль.....	172
<i>Михайло Бойчук</i> : Саскатун.....	179
<i>Добромир Казанівський</i> : Ст. Кетеринс.....	180
<i>Г. Савків</i> : Судбури.....	185
<i>Михайло Савчук</i> : Тандер Бей.....	187
<i>Петро Дем'янюк</i> : Торонто.....	190
<i>О. Масликевич</i> : Хор „Бурлака” – Торонто.....	200
<i>Степан Мединський</i> : Представництво в Лондоні.....	206
<i>Матвій Заяць і Василь Давидяк</i> : Представництво у Ванкувері.....	208
Гвельф і Оттава.....	208

НІМЕЧЧИНА І АВСТРІЯ

<i>Богдан Шарко</i> : Німеччина.....	209
<i>Богдан Шарко</i> : Відзначення 50-ліття створення Української Дивізії.....	216
Австрія.....	218

США:

<i>Іван Скіра і Роман Гавриляк</i> : Діяльність Крайової Управи.....	219
30-ліття 1-ої УД УНА.....	231
Станиці:	
<i>Любомир Головатий</i> : Боффало, Н. Й.....	232
<i>Володимир Саяк</i> : Гартфорд, Конн.....	236
<i>Евген Репета</i> : Детройт, Мічіган.....	238
<i>Володимир Боднар</i> : Клівелендська Станиця, Огайо.....	242
<i>Евген Михайлів і Роман Стеблій</i> : Пігайтон, Пенсильванія.....	246
<i>Іван Телюк</i> : Нью-Гейвен – Бріджпорт.....	248
<i>Андрій Рогольський</i> : Станиця в Ньюарку, Нью-Джерсі.....	252

<i>О. С.</i> : Станиця Нью-Йорк, Н. Й.....	255
<i>Василь Білан і Семен Масловський</i> : Рочестерська Станиця, Н. Й.....	258
<i>В. Гриньох</i> : Трентон, Н. Дж.....	262
<i>Богдан Артимішин</i> : Діяльність Станиці у Філадельфії.....	265
<i>Роман Припхан і Юліан Чорній</i> : Чікаго.....	274
<i>Ютика, Н. Й</i>	281
Стан Братства в рр. 2000-2001.....	282
Уповноважені.....	283

УКРАЇНА

Галицьке Братство–Крайова Управа і Львівська Станиця.....	284
<i>Михайло Мацюпа</i> : Дрогобицька Станиця.....	291
<i>Володимир Малкош</i> : Івано-Франківська Станиця.....	294
<i>Б. Стасів і М. Тарас</i> : Тернопільська Станиця.....	298
<i>Лев Войташ і Михайло Бендина</i> : Меморіальний цвинтар в с. Червоне.....	304

СПОРІДНЕНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

<i>Володимир Молодецький</i> : Рада Українських Комбатантських Організацій.....	313
<i>Роман Колісник</i> : Корпорація Українських Комбатантів „Листопад”.....	316
<i>Іван Скіра і Роман Гавриляк</i> : Братство „Броди-Лев”.....	319
Суспільна Служба Комбатантів.....	325
<i>Михайло Литвинчук</i> : Всеукраїнське Об’єднання Ветеранів.....	327
<i>Майор д-р Святослав Фостун</i> : Об’єднання б. вояків Українців у Великій Британії.....	330
<i>Іван Буртик</i> : Об’єднання вояків і приятелів 2-ої Дивізії УНА.....	332

ДИВІЗІЙНИКИ У СВІТІ

<i>Василь Верига</i> : Дивізійники в діаспорі.....	335
<i>Теодор Барабаш</i> : Дивізійники в Іспанії.....	347
<i>Майор д-р Святослав Фостун</i> : Дивізійники у Великій Британії.....	350

ДОДАТКИ:

Статут Братства.....	352
Постанови до Статуту.....	356
<i>Г. Б.</i> : Однострій Братства.....	357
Правильник Капітули пропам’ятних відзнак.....	359
Пропам’ятна Медала св. Архистратига Михаїла.....	363
Правильник „Золотого хреста за особливі заслуги” і „Пропам’ятної медалі pro fide et patria”.....	363
<i>Мирон Головатий</i> : Пропам’ятні дивізійні марки.....	369
<i>Роман Колісник</i> : Бібліографія „Дивізійни” (видань Братства, творів дивізійників та видань з дивізійною тематикою).....	376
Скорочення.....	395

